
MICHAELIS PSELLI

OPERUM PARS PRIMA

COMPLECTENS

OPERA THEOLOGICA.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΤΑ ΠΑΡΑΦΡΑΣΙΝ

ΤΟΥ ΛΣΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΛΣΜΑΤΩΝ

ΣΥΛΛΕΓΟΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΕ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟΥΤΟ ΕΡΜΗΝΕΙΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΙΛΟΥ, ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ.

EXPOSITIO CANTICI CANTICORUM

PER PARAPHRASIM

COLLECTA EX SANCTI GREGORII NYSSÆ PONTIFICIS, ET SANCTI NILI ET SANCTI MAXIMI COMMENTARIIS

Ἐπειδὴ καὶ τὰς Παροιμίας, καὶ τὸν Ἐκκλησιαστήν Σολομῶν ᾗσεν· ἐν μὲν ταῖς Παροιμίαις, ἀποτρέπόμενος μὲν ἀπὸ τοῦ κακοῦ· προτρέπόμενος δὲ πρὸς τὸν ἀγαθόν, καὶ παιδαγωγῶν ἠθικῶς· ἐν δὲ τῇ Ἐκκλησιαστῇ ἀποδεικνύων τῶν παρόντων τὸ μάταιον, καὶ τούτων πείθων ὑπερφρονεῖν, καὶ ἐκπιθεύων φυσικῶς, ἐξ ὧν ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη ὑψίσταται· οἷα κινούντων πρὸς τὸ ὄντως ἀγαθὸν ἀπὸ τοῦ νομιζομένου τὸν πόθον ἡμῶν, καὶ τὰ λοιπά.

Quoniam et Proverbia et Ecclesiasten cecinit Salomon, in Proverbiis quidem deterrens a vitiis et ad virtutes cohortans atque moraliter instituens : in Ecclesiaste autem declarans, rerum præsentium vanitatem, easque despiciendas suadens ac naturaliter docens ex quibus charitas in Deum proficiscatur, quæ nimirum ab eo quod bonum videtur, ad id quod vere bonum est, animos nostros incitet atque inflammet, et reliqua.

ΕΤΕΡΑ ΕΞΗΓΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ

ΕΞΗΓΗΘΕΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ ΔΙΑ ΣΤΙΧΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ.

ALIA EXPOSITIO

IN CANTICUM CANTICORUM

A PSELLO VERSIBUS CIVILIBUS EXPLICATUM.

Cum animus tuus discendi cupidus, o diadema redimite, eo desiderio teneatur, canticorum Canticum nova et varia explanationis atque intelligentiæ ratione declaratur, en voluntati ac studio tuo obsequimur, imperator; atque Domini universorum auxilio freti, totam Canticorum expositionem simplici et vulgari oratione concinnatam afferimus. Sapientissimus ille propheta Salomon, Davidis filius ex ea quæ fuit Uriæ, tria quædam in vita volumina conscripsit. Unum prudenter ab omnibus *Proverbiorum* nomine nuncupatur, quod morum continet disciplinam, perturbationum animi emendationem, recteque vivendi rationem ac divina præcepta: alterum *Ecclesiastes* ab hominibus appellatur, quod vitæ præsentis aperit vanitatem: tertium, domine, quod continenter sequitur, est ipsum *Canticum canticorum*, quod quidem tibi eleganter admodum, et sub specie ac figura quadam nuptiarum tradit humanæ animæ perfectionem. Sapienter enim proponit Christum sponsum, sponsaque itidem, animam sponsi amore languentem atque inflammatam, et ad illius gratias et munera velociter pervolantem. Continet etiam dicta quædam Ecclesiæ congruentia. Sed jam, adjuvante Deo verba incipiamus interpretari.

Ex tribus sanctis Patribus.

A Salomone inscriptum est canticorum Canticum in quo sponsæ Ecclesiæ in Christum ipsius sponsum amor ostenditur. Nam post *Proverbiorum* ad virtutes cohortationem, et dehortationem a viliis, et post rerum humanarum atque mortalium contemptum quem ab Ecclesiaste didicerat, canit ipsi Sponso Christo pacifico, quod et nobis a Deo factus est pax, et per seipsum nos Patri suo reconciliavit. Qua quidem charitate fidelium Ecclesiam despondit sibi divina ratione ac lege spiritali, et revelatione mysteriorum quæ de ipso tradita sunt ora-

A Ἐπειδήπερ τὸ φιλομαθὲς τὸ σὸν, ὦ στεφνήφορε, Ἐρμηνευθῆναι γλίχεται τὴν ξένην καὶ ποικίλην τοῦ τῶν ἁσμάτων ἁσματος ἐξήγησιν καὶ γνῶσιν, Ἴδοὺ σου τῷ θεσπίσματι πεισθέντες, αὐτοκράτωρ, Καὶ τὰς ἐλπίδας θέμενοι πρὸς τὸν Δεσπότην πάντων,

Δηλοῦμεν τὴν ἐξήγησιν πᾶσάν σοι τῶν ἁσμάτων, Ἐν ἀπλουστέραις λέξεσιν καὶ κατημαξευμέναις. Ὁ γὰρ προφήτης Σολομῶν, ὁ πανσοφὸς ἐκεῖνος, Ὁ παῖς τυγχάνων τοῦ Δαβὶδ, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Οὐ-

B Τρεῖς συνεγράψατό τινες ἐν βίῳ πραγματείας· Ἡ μὲν καλεῖται νουνεχῶς τοῖς πᾶσι Παροιμίαι, Ἐχουσα παίδευσιν ἡθῶν, παθῶν ἐπανορθώσεις, Καὶ τῶν πρακτικῶν συνεχῶς καὶ θείας ὑποθήκας. Ἡ δὲ πῶς Ἐκκλησιαστὴς κέκληται τοῖς ἀνθρώποις, Τὸ μάταιον διδάσκουσα τὸ τοῦ παρόντος βίου Ἡ δὲ γε τρίτη συνεχῶς ἐκείνου πραγματεία (Δεσπ. τυγχάνει, δέσποτα, τὸ Ἅσμα τῶν ἁσμάτων), Τὸν τρόπον καταγγελεῖ σοι ποικιλοτρόπως ἄγαν Τῆς τελειώσεως αὐτῆς ψυχῶν τῶν ἀνθρωπίνων, Ἄλλ' ὡς ἐν σχήματι τινι σεμνονομοστασίας. Σοφῶς γὰρ ὑποτίθησι τὸν μὲν Χριστὸν νυμφίον, Νύμφην δὲ πάλιν τὴν ψυχὴν ἐρώσαν τοῦ νυμφίου, Καὶ πεπορωμένην ἔρωτι δῆθεν τῷ τοῦ νυμφίου, Καὶ πρὸς ἐκείνου χάριτας ἀνιπταμένην τάχα. Ἔχει δὲ φράσεις καὶ τινες περὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλ' ἀπαρξώμεθα λοιπὸν σὸν γε Θεῷ τῷ Λόγῳ.

Ἐκ τῶν τριῶν ἁγίων Πατέρων.

C Ἅσμα ἁσμάτων τῷ Σολομῶνι ἀναγέγραπται, τὸ δηλοῦν τὴν πρὸς τὸν νυμφίον Χριστὸν ἀγάπην τῆς νόμφης αὐτοῦ Ἐκκλησίας ὡς ἐκ τῆς διὰ τῶν Παροιμιῶν προτροπῆς καὶ ἀποτροπῆς, καὶ τῆς διὰ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ τῶν προσκαίρων καταγνώσεως ἁδομένης αὐτῷ τῷ νυμφίῳ Χριστῷ τῷ εἰρηνικῷ. Ὅτι τε ἡμῖν εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ γέγονεν, καὶ ἡμᾶς δι' ἑαυτοῦ κατήλλαξε τῷ ἰδίῳ Πατρί. Καθ' ἣν ἀγάπην νυμφεύει ἑαυτῷ τὴν τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαν, μυσταγωγῶν αὐτὴν θεολογικῶς νόμῳ πνευματικῷ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῶν περὶ αὐτοῦ μυστηρίων, ἣν πρό-

τερον ενυμφυστολησε δια των Παροιμιων, και του 'Εκκλησιαστου παιδαγωγησας και εκπαιδευσας ηθικως τε και φυσικως. Η ουν προμνηστευθεισα τη Χριστη 'Εκκλησια, δια τε του γραπτου νομου και του φυσικου, ων τας δυναμεις Σολομων εν τε ταϊς Παροιμιαις και τη 'Εκκλησιαστη ησε, και δια των εν παση τη Γραφη και τη κτισει συμβολων εισαγωγικως παιδευθεισα τους περι προνοιας και κτισεως λογους· και τούτων διδαχθεισα τα προς αυτην του νομφιου φιλτρα, βουλεται λοιπον τελειωτερον τουτους παρ' αυτου του Θεου Λόγου κατα την ενσαρκον τούτου οικονομιαν νομιμ πνευματικη διδαχθηναι, αμείσιως δι' αγάπης αυτη κολληθεισα, και πνευμα εν γενομένη εν τη νόμφη αυτου χρηματίσαι. Φέρε τοίνον επ' αυτην ελθωμεν λοιπον των ρημάτων την ερμηνειαν.

Φιλησάτω με από φιλημάτων στόματος αυτού.

Τῶν γ' Πατέρων.

"Ηγουν, Αὐτός δ' ἐκουτοῦ τήν περι ἐμοῦ υπεράγαθον αὐτοῦ βουλήν διδάξάτω με, λόγοις και τρόποις το συνοῖσον ὑποδεικνύων μοι.

'Αγαθοὶ ματτοὶ σου ὑπὲρ οἶνον, και ὀσμὴ μύρων σου ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα.

Τριῶν Πατέρων.

Μαστούς δὲ πάλιν ἐνταῦθα καλεῖ τὰ δοχεῖα τοῦ γάλακτος, ὃ τοῖς ἀτελείσιν ἐτι και νηπίοις προσφέρειν οἶδεν ὁ μακάριος Παῦλος. Γάλα γάρ, φησιν, ὀμας ἐπότισα, οὐ βρώμα· οὐπω γάρ ἐδύνασθε. Οὐ δια τοῦτο δὲ μόνον εἰκότως τῶν μαστῶν ἐμνημόνευσεν ἡ νόμφη· ἀλλ' ἐπειδὴ και τῇ καρδίᾳ πλησιάζουσιν, ἐν ἧ τὸ ἡγεμονικὸν ἔδραται, ἀφ' οὗ προχέονται οἱ τῆς διδασκαλίας κρουνοί. Θαυμάζει τοίνον τοῦ νομφιου τοὺς μαστούς, ὡς τῶν ἀγαθῶν τυγχάνοντας κρουνοὺς, και προσφύρωσ τους τε νηπίους ἐτι τοὺς τε τελειοὺς διατρέφοντας· και λέγει αὐτοὺς ἀγαθοὺς ὑπὲρ οἶνον, ὃς εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου, κατα την θείαν Γραφήν. Τροπικως γάρ τον οἶνον εὐφροσύνην ὠνόμασεν, δείξει βουλούμενος ἐτι πάσης ὁμοῦ τῆς ἐν ἀνθρώποις εὐφροσύνης μείζων ἡ παρὰ τῶν αὐτοῦ δωρεῶν ἐγγινομένη θυμηγδα τοῖς εὐσεβέσιν. Εἰ δὲ βούλει και μυστικως νοῆσαι τῆς νόμφης τὰ ρήματα, νοῆσον τους ὑπὲρ οἶνον θαυμαζομένους μαστούς, τους ἀρρήτους τοῦ θυσιατηρίου κρουνοὺς, δι' ὧν ἅπαντες οἱ τῆς εὐσεβείας τρεφόμεθα τρόφιμοι. Εἶτα την αἰτίαν λέγει τοῦ πολλοῦ πόθου, και τῆς προς αὐτον αγάπης τῶν μη ἡττηθεισῶν τη τῶν προσκαίρων σχέσει ψυχῶν, φάσκουσα, ὅτι 'Αγαθοὶ ματτοὶ σου ὑπὲρ οἶνον, και ὀσμὴ μύρων σου ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα.

Μύρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σου· δια τοῦτο νεάνιδες ἠγάπησάν σε.

Εἶπουν 'Αγαθαὶ εἰσιν ἡ φύσις τῶν ὄλων και ἡ Γραφή, λαμβανόμεναι ὡς τῆς ἀληθείας σύμβολα, και οἷα μὲν μαζοὶ σου χορηγοῦσαι ἡμῖν ἀπλήν τροφήν, την τῆς εἰς σε πίστεως, οἷα δὲ τισ ὀσμὴ μύρων σου μηνύουσαι τὰ πνευματικως ἡμᾶς εὐωδιάζοντα πανάγαθά σου θελήματα, καθ' ἃ τὰ πάντα γέγονασιν.

A diens illam, quam prius per Proverbia et Ecclesiasten moraliter et naturaliter exornatam instituerat. Ecclesia igitur Christo desponsata, quæ per legem tum scriptam tum naturalem, quarum vires in Proverbiis et Ecclesiaste Salomon expresserat, perque totius scripturæ et creaturæ notas, quasi tirocinio et rudimentis quibusdam ea didicit, quæ ad providentiam et creationem pertinent, atque ex iis incredibilem sponsi erga se amorem intellexit; vult insuper ut perfectus hæc ab ipso Dei Verbo per hujus in carne dispensationem spiritali lege doceatur, sine ullo medio per charitatem ipsi conjuncta, unusque facta spiritus per hoc, quod sponsa ejus vocetur. Age igitur ad ipsam porro veniamus verborum interpretationem.

B

Osculetur me osculis oris sui.

Ex tribus Patribus.

Hoc est : Ipse per se optimam suam erga me voluntatem doceat, verbisque, et rationibus, quid expediat, ostendat.

Meliora sunt ubera tua vino, et odor unguentorum tuorum super omnia aromata.

Trium Patrum.

Ubera rursum hic vocat lactis receptacula : quod imperfectis adhuc et infantibus præbere novit beatus Paulus : *Lac vobis*, inquit, *potum dedi, non cibum : nondum enim poteratis*¹. Neque vero hæc solum de causa uberum sponsa mentionem fecit, sed etiam quia propinqua sunt cordi, in quo præcipua mentis est sedes, unde doctrinæ fontes emanant. Sponsi igitur ubera uti bonorum fontes admiratur, ex quibus commode tum infantes adhuc, tum etiam perfecti nutriuntur. Eaque dicit esse *meliora vino*, quod, divinæ Scripturæ testimonio cor hominis exhilarat. Figurata enim vinum lætitiæ appellavit, ut cunctis humanis voluptatibus præstare declararet lætitiæ illam, quæ ex ipsius donis ad pios proficiscitur. Quod si ubera mystice etiam vis intelligere, per ubera illa admiranda et vino præstantiora, cogita ineffabiles illos altaris fontes, et quibus omnes nos pietatis alumni nutrimur. Tum ingentis desiderii sui et dilectionis erga ipsum animarum, quæ rerum fluxarum cupiditati non succubuerunt, causam exponit dicens : *Quoniam ubera tua meliora sunt vino : et odor unguentorum tuorum super omnia aromata.*

D

Unguentum effusum nomen tuum : idco adolescentulæ dilexerunt te.

Id est : Bonæ sunt natura rerum et scriptura, si quidem accipiantur velati veritatis symbola, et quæ instar uberum quidem suggerant nobis simplicem cibum, ejus videlicet quæ in te est, fidei; atque instar odoris cujusdam unguentorum tuorum doceant optimas voluntates tuas, quæ nos fragran-

¹ I Cor. iii, 2.

tes optimo odore efficiant, per quas exstiterunt A
 universa. Si enim secundum se istæ accipiantur,
 instar quidem vini mentem amovent a fide in te
 quasi vero aromata quædam, quæ videntur habere
 natura sua suavem odorem, ad se ipsas trahunt,
 quo frui libeat rebus carnalibus et mundanis. Sic
 natura, inquam, et scriptura, veluti unguentorum
 odor, tuas declarant voluntates. Nam bonitas tua,
 instar unguenti effusi, in omnes creaturæ, per
 participationem ex vi sparsa demonstrat te rerum
 omnium auctorem, ex nominibus indicans ea quæ
 comunicas universis, cujusmodi sunt, eas, vita,
 sapientia, et similia. Cum igitur natura et scriptura,
 si hoc modo accipiantur, bonæ sint, ideo animæ
 dolum et fraudem, quæ ex rerum visibilium specie,
 et ex litteræ sono provenit, evitantes, diabolo et
 perturbationibus superatis, ex quo et adolescentu-
 læ sunt appellatæ, dilexerunt te. Te autem diligen-
 tes, quem ex lege tum scripta tunc naturali esse
 sponsum Christum intellexerant, e paterno sinu
 traxerunt te, qui propter illos qui salutem sunt
 adepturi, in carne venisti. Deinceps inquit : *In odo-
 rem unguentorum tuorum curremus*, id est sequemur
 te, morem atque institutum imitantes, quo
 nos ad sensum optimæ voluntatis tuæ perduxisti,
 id est, ut animam ponamus pro salute multorum.
 quod perfectæ charitatis indicium, omnia divina
 mandata complectis.

Et odor, inquit, tuus super omnia aromata.

Trium Patrum.

Anima ex Christi Ecclesia per vitam perfectam
 ipsi desponsata, et docendi munus assecuta, atque
 ideo jam idonea quæ animas imperfectiores ad per-
 fectionem adducat, sic eas alloquitur : *Introduxit
 me rex in cubiculum suum*. Sua nimirum divina at-
 que arcana mysteria retexit mihi : id quod et ma-
 gno contingit Paulo, qui usque ad tertium cælum
 sublatus, id est, moralem et naturalem philoso-
 phiam prætergressus, ad theologiam usque pervo-
 nit, et *audivit arcana verba, quæ non licet, homini
 loqui*².

Trium Patrum.

Respondentes igitur, ut dictum est animæ quæ
 ducebantur, sponsæ ducenti, Quoniam, inquit,
 ut ipsa ais, introduxit te rex in cubiculum suum :
In quo thesauri sapientiæ sunt absconditi, et hujus
 divitias ostendit tibi, *exsultabimus et lætabimur in
 te*³. Quo modo diligemus ubera tua? Super vi-
 num, id est, plus quam naturam vini a veritate
 mentem avertentis, plus quam rerum visibilium
 speciem, plus quam legis litteram diligemus ea quæ
 a te in Ecclesia traduntur rudimenta, quibus, ut
 lacte disciplinæ, potas infantes in Christo, et nu-
 tris ad pietatem. Quid ita? Quia rectitudo, qui est
 Christus, dilexit te. Ipse enim, ut est veritas, sic
 etiam est rectitudo. Diligens autem te, aperuit

ὕπὲρ τοῦ καθ' ἑαυτὰς λαμβάνεσθαι, καὶ δίκην μὲν
 οἴνου ἐξιστῆν τῆς εἰς σὲ πίστεως. Ὡς περ δὲ τινα
 ἀρώματα δοκοῦντα φύσει τὸ εὐωδες ἔχειν. παρ'
 ἑαυτοῖς πρὸς ἀπόλαυσιν τῶν ἐν σαρκὶ καὶ κόσμῳ
 ἐφέλκεται· οὕτως ἡ κτίσις καὶ ἡ Γραφὴ οἴονε
 μύρων ὁσμὴ τὰ σὰ μηνύουσι θελήματα. Τῆς γὰρ
 ἀγαθότητός σου, οἷα μύρου ἐκκενωθέντος χεθείσης
 εἰς πάντα τὰ ὄντα κατὰ μετάδοσιν, ἐκ τῆς ἐνεργείας
 ὡς τῶν ὄλων αἴτιος καταφάσκει τοῖς ὀνόμασι τῶν
 μετοχῶν· ἅπερ εἰσὶ τὸ ὄν, ἡ ζωὴ, ἡ σοφία, καὶ τὰ
 ὅμοια. Ὅτι δ' οὕτω λαμβανόμεναι ἡ κτίσις καὶ ἡ
 Γραφὴ ἀγαθαί εἰσιν, διὰ τοῦτο αἱ τὴν ἐκ τῆς ἐπι-
 φανείας τῶν ὀρατῶν καὶ τοῦ γράμματος ἀπάτην
 φυγοῦσαι ψυχαί, κἀντεῦθεν τὸν πονηρὸν νικήσασαι
 σὺν τοῖς πάθεσιν· διὰ καὶ νεάνιδες κέκληνται καὶ
 ἠγάπησάν σε, ἀγαπήσασαι δὲ σε ὄν ἐκ τε τοῦ γρα-
 πτοῦ καὶ τοῦ φυσικοῦ νόμου ἐμυήθησαν νυμφίον
 Χριστὸν, ἔλκυστάν σε ἐκ τῶν πατρικῶν κόλπιων,
 διὰ τοὺς μέλλοντας τυχεῖν σωτηρίας ἐν σαρκὶ ἐλη-
 λυθότα. Λοιπὸν φησιν· Ὅπισω σου εἰς ὁσμὴν
 μύρων σου δραμοῦμεθα. Ἠγοῦν. Ἀκολουθήσομέν σου
 τὸν τρόπον μιμησάμεναι, καθ' ὃν ἡμᾶς εἰς αἴσθησιν
 τῶν παναγάθων σου θελημάτων ἤγαγες· ὅς ἐστι πάν-
 τως τὸ τὴν ψυχὴν τιθένα· ὑπὲρ τῆς τῶν πολλῶν σω-
 τηρίας, ὡς ἐκφαντικὸς τῆς περιληπτικῆς πασῶν τῶν
 θεῶν ἐντολῶν τελείας ἀγάπης.

Καὶ ὁσμὴ σου ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα.

Τῶν γ' Πατέρων.

Λοιπὸν ἡ ἐκ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας διὰ βίου
 τελείου σὺτοῦ νυμφευθεῖσα ψυχὴ, καὶ τοῦ διδασκαλι-
 κοῦ τυχοῦσα ἀξιώματος, κἀντεῦθεν ἐνάγειν δυναμένη
 πρὸς τελειότητα τὰς ἀτελεστέρας ψυχὰς, πρὸς ταύ-
 τας φησίν· Εἰσήγαγέ με ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ταμεῖον
 αὐτοῦ· ἦτοι Ἀπεκάλυψέ μου τὰ περὶ ἑαυτοῦ θεῖά τε
 καὶ ἀπόκρυφα μυστήρια, ὅπερ καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ γέγονε
 Πάλλῳ ἄχρι τρίτου οὐρανοῦ ἀρθέντι, ἔγουν τὴν τε
 ἠθικὴν καὶ φυσικὴν φιλοσοφίαν περάσαντι, καὶ ἄχρι
 τῆς θεολογικῆς φθάσαντι, καὶ ἀκούσαντι ἄβρῆτα ῥή-
 ματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἀποκρινόμεναι δὲ πάλιν, ὡς εἴρηται, αἱ ἀναγόμε-
 ναι ψυχὰὶ πρὸς τὴν ἐνάγουσάν φασιν· Ἐπειδὴ, ὡς
 αὐτὴ ἔφησ, εἰσήγαγέ σε ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ταμεῖον
 αὐτοῦ, Ἴν φ οἱ ἀπόκρυφοὶ θησαυροὶ τῆς σοφίας
 εἰσὶ, καὶ τὸν ταύτης σοὶ πλοῦτον ὑπέδειξεν, ἀγαλ-
 λισσώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν σοί. Τίνι τρόπῳ
 ἀγαπήσομεν μαστούς σου; Ὑπὲρ οἴνον, ἔγουν ὑπὲρ
 τὴν δίκην οἴνου, τῆς ἀληθείας τὸν νοῦν ἐξιστῶσαν,
 ἐπιφάνειάν τε ὀρατῶν καὶ τὸ τοῦ νόμου γράμμα,
 ἀγαπήσομεν τὰ παρὰ σοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τελούμενα
 σύμβολα. Δι' ὃν τὴν εἰσαγωγικὴν διδασκαλίαν ὡς
 γάλα ποτιζεις τοὺς ἐν Χριστῷ νηπίους, καὶ τρέφεις
 πρὸς θεοσέθειαν. Δι' ἣν αἰτίαν; Ὅτι εὐθύτης ἠγάπησέ
 σε, ἥτις ἐστὶ Χριστός· αὐτὸς γὰρ εὐθύτης ἐστὶν ὁ-

² II Cor, xii, 4. ³ Coloss. ii, 3.

ἀλήθεια. Ἀγαπήσασα δὲ σε τὰ ἑαυτῆς σοι ἀπεκάλυψε μυστήρια. Κάντεῦθεν ἀπλανῶς ἐνάγεις ἡμᾶς πρὸς τὴν ἀλήθειαν, διὰ τῶν παρὰ σοῦ τελουμένων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συμβόλιον. Διὸ δὴ ταῦτα ὑπὲρ τὰ ἐξιστῶντα τῆς ἀληθείας, τὸ γράμμα τε καὶ τὴν τῶν ὁρατῶν ἐπιφάνειαν, ἀγαπᾶσαι ὑπισχνούμεθα.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἡ νόμφη οὖν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐπειδὴ ἐξ ἔθνῶν καὶ ἐξ Ἰουδαίων συνετέθη, καὶ οἱ μὲν ἐξ ἔθνῶν παντελῶς πρώην ὑπῆρχον ἀφώτιστοι, ὡς μὴ ταῖς τῆς ἀληθείας ἀρχαῖς διὰ νόμου καὶ προφητῶν ἐλλαμπόμενοι· οἱ δὲ ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς οὕτω, ταύτας ἐναυγαζόμενοι, οὐ πάντη τοῦ καλοῦ ὑπῆρχον ἀμέτοχοι· ἀμφοτέρων λοιπὸν τουτωνί τῶν λαῶν τῶν καὶ ταύτης μερῶν τὰ ποτε ἐκ προαιρέσεως ἴδια παρίστησι, καὶ φησιν· Μέλαινά εἰμι καὶ καλή, θυγατέρες Ἰερουσαλήμ· καὶ μέλαινα μὲν διὰ τοὺς ἐξ ἔθνῶν, ὡς παντελῶς ἀφωτίστους, καὶ τὸ τῆς εὐσεβείας σκότος περικειμένους· καλή δὲ διὰ τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς διὰ νόμου καὶ προφητῶν τῆς τῆς θεοσεβείας κάλλει προωραϊσθέντας. Αὐθις δὲ ὡς ἐν παραδείγματι τὴν μελανότητα παραδεικνύουσα καὶ τὴν κάλλοντῃ φάσκει, ὡς σκηνώματα Κηδάρ, ὡς δέρεις Σολομῶν. Ἦγουν, μέλαινα μὲν εἰμι διὰ τοὺς ἐξ ἔθνῶν, ὡς περ οἴκητήρια σκότους· σκοτασμὸς γὰρ τὸ Κηδάρ ἐρμηνεύεται· καλή δὲ διὰ τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, καθάπερ σκηνὴ εἰρηικοῦ βασιλέως. Ἐπειδὴ περ τὴν σκηνὴν μὲν ἡ δέξις, τὸν δὲ εἰρηικὸν ὁ Σολομῶν παριστᾷ. Εἰρηικὸς δὲ πάντως ἐστὶν ὁ βασιλεύων τῶν Ἰσραηλιτῶν νομικῶς καὶ προφητικῶς λόγος, ἡ δὲ διὰ τὸ ἀπαιτεῖν τούτους τὴν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην. Τὸ δὲ, θυγατέρες Ἰερουσαλήμ, εἰ καὶ πρὸ τῶν παραδειγμάτων τῆς μελανότητος καὶ τῆς κάλλοντῃς ἐξεδόθη, ἀλλ' οὖν ὑπέροχτόν ἐστιν ὡς συνηρητῆρον κατὰ τὴν ἐννοιαν, τῷ, Μὴ βλέψητέ με, ὅτι ἐγὼ εἰμι μεμελανωμένη. Φησὶ γὰρ ταῦτα τὸ ἐν μέρος τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ ἕτερον, οἱ ἐξ ἔθνῶν δηλαδὴ πρὸς τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ. Θυγατέρες γὰρ εἰσιν Ἰερουσαλήμ οἱ ἐξ Ἰσραὴλ πιστεύσαντες, οἱ τοὺς ἐξ ἔθνῶν οὐκ ἐδέχοντο, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τοῖς ἀποστόλοις συμβέβηκε σκανδαλιζομένοις εἰς Πέτρον τὸν κορυφαῖον, ὅτι τὸν Κορινθίον ἐδέξατο· μέχρις ἂν οὗτοι παρ' αὐτοῦ τὴν ἀπεκάλυψιν τῆς ὁθόνης μαθόντες, τοῦ σκανδάλου ἀπηλλάγησαν. Μαροῦσθαι γὰρ παρὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἢ ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησία τὴν ἑαυτῆς μελανότητα βουλομένη, καὶ μὴ διὰ ταύτην ἀπ' αὐτῶν διακρίνεσθαι, τὰ εἰρημένα πρὸς τούτους φησὶν, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τὴν αἰτίαν αὐτοῖς ἀπαγγελεῖ δι' ἣν μεμελανώτο λέγουσα, Ὅτι Παρέβλεψέ με ὁ ἥλιος· Ἦγουν, μεμελανωμένη ἐγὼ εἰμι, ὅτι παρεβλέψατέ με ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, νέφους περικαλύψαντός με ἀθείας, καὶ ταῖς τῆς θεογνωσίας ἀκτίσιν οὐκ ἐάσαντός με καταλάμπεσθαι, καθάπερ αὐτοὶ νόμφ καὶ προφήταις πρὸς θεογνωσίαν παιδαγωγούμενοι.

Τοῦ ὑπερτίμου Ψελλοῦ.

Φησὶν ἡ νόμφη παρευθὺς πρὸς τοὺς ἀγγέλους τάδε, Οὗς θυγατέρας τῆς Σιών ἐκάλεσεν ὁ λόγος. Μέλαινά εἰμι καὶ καλή, θυγατέρες Ἰερουσαλήμ,

A tibi mysteria sua, unde sine errore nos ducis ad veritatem præceptis illis quæ tradis in Ecclesia. Quamobrem ea nos magis quam litteram, rerumque visibilium speciem quæ avocant a veritate, diligere profitemur.

Trium Patrum.

Quoniam igitur sponsa Christi Ecclesia ex gentibus et Judæis conflata est, ac gentes quidem prius omnino erant obscuræ, quippe quæ veritatis splendore per legem et prophetas non erant illustratæ: Judæi vero utpote his illuminati, haud ita prorsus erant pulchritudinis expertes: idcirco proprias utriusque populi partes innuens ait: *Nigra sum et formosa, filix Jerusalem*: ac nigra quidem propter populos ex gentibus congregatos, qui plane erant obscuri, atque impietatis tenebris circumfusi: pulchra autem ob eos qui ex Israel advenerant per legem et prophetas divinæ pietatis pulchritudine decorati. Ac rursum similitudine quadam nigredinem declarans et pulchritudinem, dicit: *Sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis*. Nigra sum, inquam, propter electos ex gentibus, ut habitacula tenebrarum: (obscuritatem enim Cedar interpretamur:) pulchra vero, propter eos qui sunt ex Israel, quale tabernaculum est pacifici regis. Nam tabernaculum, pellis: pacificum vero significat Salomon. Pacificus autem plane est legis et prophetarum sermo, qui regit Israelitas, quia requirit ab eis in Deum et proximum dilectionem. Porro illud: *Filix Jerusalem*; licet ante nigredinis et pulchritudinis exempla dictum sit, tamen superlatio est, et solum ad illa verba: *Ne aspiciatis me, quod nigra sim*: secundum intelligentiam referendum. Hæc enim verba una Ecclesiæ pars dicit ad alteram: ea nimirum quæ ex gentibus constat, ad illam quæ ex Israel. Nam filix Jerusalem accipiuntur pro iis qui ex Israel crediderunt, qui gentes non admittebant: quod quidem initio contigit inter apostolos, qui adversus Petrum principem scandalizati sunt, quod Cornelium suscepisset, donec ab ipso Petro lintei declarationem intelligentes, a scandalo destiterunt. Despici enim se ab Israelitis collecta ex gentibus Ecclesia propter nigredinem volens, et non ob illam, ab ipsis separari, ad illos, ea quæ dicta sunt, loquitur. Deinde causam exponit quamobrem evaserit nigra: *Me sol*, inquam, *despexit*. Nigrefacta sum utique, quoniam despexit me Sol justitiæ, impietatis tenebris me contegentibus, ut divinæ cognitionis radiis illustrarer, quemadmodum Israelitæ per legem et prophetas, ad Dei cogitationem sunt instituti.

Præclari Pselli.

Hæc statim ad angelos sponsa loquitur, qui per filias Sion intelliguntur: *Nigra sum et pulchra, filix Jerusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles*

Salomonis. His verbis angelos sponsa primum alloquitur. Oportet enim ipsa verba sponsæ præponere, et nequiquam implicare versibus, et commutare. Audite vocem meam, inquit, o filie illius supernæ Jerusalem maxime venerabilis: pariter ego sane pulchra, et nigra sum. Nigra quidem, ut Cedar tabernaculum, apparens, nempe ex transgressione præcepti illius primi. Cedar enim obscurus tenebrosusque dicitur. Pulchra nunc rursus existo per penitentiam cum Christo summe pacifico mortificata. Pacificus enim quisque merito dicitur Salomon. Tu vero ne mireris, quod sponsa pariter se et nigram et pulchram nuncupet. Omnis enim anima quæ proficit in virtutis studio, sic ad lucem ex tenebris progreditur, ut non repente tota illustris et pura fiat: sed quo propius ad virtutem accedit, eo longius recedat a fraudis obscuritate, atque ita splendidior et clarior evadat. Deinde liliis ipsas sponsa alloquitur ad hunc modum: *Nolite aspicere me, quod ego sim denigrata, quia desepxit me sol.* Ne, inquit, existimetis, me ita fuscam et obscuram et nigram fuisse procreantem. Tota enim lucida a Creatore meo formata sum. Sed ardens sol, tentationum æstus me vehementer excussit ac denigravit. Deinde quo modo a justitiæ Sole despecta sit, explicat.

Filii matris meæ pugnaverunt in me.

A matre igitur, ut rerum est omnium causa, sapientia cum defecissent, eorum quæ sunt rationes, ad eam ino non redierunt: visibilium enim aspectu decepta sum: sed dum mihi videntur contrariæ, me in opiniones innumerabiles distraxerunt. Atque hoc quidem pacto *me custodem in vineis constituerunt*, ut in ipsis persans opinionibus, ab ea et a veritate penitus dissiderem. Quæ quidem mihi propterea contigere, quia *vineam meam non custodivi*, qui est ille qui dixit: *Ego sum vitis et vos palmites*⁴, unigenitus Dei Filius et Verbum, cujus ad imaginem facta natura humana, simul quæ in universo sunt omnes obtinuit rationes, quippe mixtus in se quodammodo creaturas universas continet et comprehendit. Vero cum unam propriæ naturæ rationem non servasset, sed in varias distracta opiniones, deos multiplicem coleret, propriam vineam non custodivit. Neque enim recta per mundum veluti per imaginem ad ejus archetypum respexit: hoc est ex rebus procreatis ad earum contendit auctorem.

Filii matris meæ pugnaverunt in me.

Me enim oppugnaverunt, inquit sponsa, ac defetricem reddiderunt demones desertores. Hos

⁴ Joan. xv, 4.

A ὡς σκηνώματα Κηδάρ, ὡς δέξρεις Σολομών. Ταῦθ' ὁμιλεῖ τὸ πρότιστον ἡ νόμφη τοῖς ἀγγέλοις. Χρὶ γὰρ αὐτὰ τὰ ῥήματα τῆς νόμφης προτιθέναι, καὶ μηδαμῶς στιχοπλοκεῖν ταῦτα καὶ μεταλλάττειν. Ἀκούσατό μου τῆς φωνῆς, φησὶν, ὦ θυγατέρες τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ τῆς σιδασμιωτάτης. Ὁμοῦ γὰρ ἔγωγε καλὴ καὶ μέλαινα τυγχάνω. Μέλαινα μὲν ὡς τοῦ Κηδάρ σκηνώμα προφανεῖσα, φημί δ' ἐκ παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τῆς πρώτης (Ὁ γὰρ Κηδάρ ὁ ζοφερός λέγεται καὶ σκοτώδης)· Κολῆ δὲ πάλιν πέφυκα νυνὶ τῇ μετανοίᾳ, συννεκρωθεῖσα Χριστῷ τῷ εἰρηνικωτάτῳ, ἱερηνικός γὰρ λέγεται πᾶς Σολομών ἀξίως, σὺ δὲ μὴδ' ὄλωσ ἐκπλαγῆς ἄπορ ἡ νόμφη λέγει, ὡς, Ἴν ταυτῷ καὶ μέλαινα καὶ καλὴ νῦν τυγχάνω. Πᾶσα γὰρ μέλλουσα φυγῆ, πρὸς ἀρετὰς προκόπτειν, καὶ πρὸς τὸ φῶς ἀνάγεισθαι, καὶ φεύγειν ἐκ τοῦ σκό-

[τους,

οῦ παρευθὺς ὀλόφωτος καὶ καθαρὰ τυγχάνει.

Ἄλλ' ὕσον πρὸς τὴν ἀρετὴν προκόπτει μετὰ πόνου,

τοσοῦτον ἀπαλλάττεται τοῦ σκότους ἀπάτης,

καὶ λαμπροτέρα γίνεται πάντως καὶ φαιδροτέρα.

Ἔτι φησι πρὸς τὰς αὐτὰς ἡ νόμφη θυγατέρας·

Μὴ βλέφετέ με, ὅτι ἐγὼ εἶμι μεμελανωμένη,

ὅτι παρέβλεψέ με ὁ ἥλιος.

Μὴ γοῦν νομίσητε, φησὶν, οὕτως ἐμὲ πλασθῆναι,

ζοφεράν καὶ σκοτεινὴν καὶ μεμελανωμένην.

Ἐκλάσθη γὰρ ὀλόφωτος παρὰ τοῦ πλαστουργοῦ μου.

Ἄλλ' ὁ φλογώδης ἥλιος, τῶν πειρασμῶν ἡ ζῆσις,

δεινῶς με παρεβλέψατο καὶ μεμελάνωκέ με.

Ἔτι καὶ τὸν τρόπον καθ' ἃν παροράθη ὑπὸ τοῦ τῆς

C δικαιοσύνης Ἡλίου φησὶν.

Υἱοὶ μητρὸς μου ἐμαχέσσαντο ἐν ἐμοί.

Ἦγουν, οἱ ἀποταχθέντες τῇ μητρὶ τῶν ὀλιων ὡς αἰτία σοφίας τῶν ὄντων, οὐ πρὸς ταύτην με ἀνήγαγον, ἐπεὶ περ ἠπατήθη διὰ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὀρατῶν, ἀλλ' ἐναντιοφανεῖς μοι δόξαντες εἰς μυρίας δόξας κατέτεμον. Κάντεσθεν, Ἰθθεντό με φυλάκισσαν ἐν ἀμπελώσῃ· ταῖς εἰρημέναις δόξαις ἐμμένειν, καὶ πρὸς ἐαυτὴν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἀσώμωτον μένειν παρασκευάσαντες. Ταῦτα δὲ μοι ἐπισυνέβησαν, ἐπειδὴ ἀμπελῶνα ἐμὸν οὐκ ἐφόλαξα, ὅς ἐστιν ὁ εἰρηκὼς, ὅτι Ἐγὼ εἶμι ἡ ἀμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα, ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ υἱὸς καὶ Λόγος, οὐ κατ' εἰκόνα κτισθεῖσα ἡ ἀνθρωπεία φύσις, ἐνοσιδῶς τοὺς ἐν τῷ παντὶ ἔσχε λόγους ὡς μίγμα πάσης κτήσεως· μὴ τηρήσασα δὲ τὸν ἕνα λόγον τῆς ἰδίας φύσεως, ἀλλ' εἰς πολλὰς δόξας κατατμηθεῖσα, καὶ πολυθεῖα δουλεύσασα, τὸν ἴδιον ἀμπελῶνα οὐκ ἐφόλαξεν· οὐδὲ γὰρ ἱθυτενῶς διὰ τοῦ παντὸς ὡς δι' εἰκόνας ἐώρα πρὸς τὸ ἀρχέτυπον, Ἦγουν, διὰ τῶν αἰτιατῶν πρὸς τὸ αἴτιον.

Υἱοὶ μητρὸς μου ἐμαχέσαντο ἐν ἐμοί.

Ἐμὲ γὰρ ἐπολέμησαν, φησὶν ἡ νόμφη πάλιν, καὶ παραθύτην ἔδειξαν δαίμονες ἀποστάται. Τούτους

γὰρ εἶργεν, υἱοὺς μητρὸς αὐτῆς τυγχάνειν, ὡς δὲ καὶ τοὺτους ἐκ Θεοῦ κτισθέντας μετὰ πάντων. Ἐπεὶ περ ὅσα κτίσματα τυγχάνομεν ἐν βίῳ, κἂν ἄγγελοι, κἂν ἄνθρωποι, κἂν δαίμονες, κἂν λίθοι, ὡς ἀδελφοὶ τυγχάνομεν εἰς λόγους πλαστουργίας· σύμπαντες γὰρ ἐπλάσθημεν ἐκ Θεοῦ παντοκράτου· Ἔπειτα καὶ λέγει πρὸς αὐτὰς τὸν τρόπον τοῦ πολέμου. Ἐθεντό με φυλάκισαν ἐν ἀμπελῶνι· ἀμπελῶνα ἐμὸν οὐκ ἐφύλαξα. Ἐν παραδείσῳ γὰρ, φησί, πλασθεῖσα, καὶ τεθεῖσα, ὥστε φυλάσσειν ἐντολὴν τοῦ μὴ φαγεῖν ἀκαίρως, τὸν νόμον οὐκ ἐφύλαξα, τὴν ἐντολὴν παρεῖδον. Καὶ ταῦτα μὲν ᾠδύρετο πρὸς τοὺς ἀγγέλους δῆθεν.

Τῶν γ' Πατέρων.

Λοιπὸν ὁ αὐτὸς ἐμὰς ἀμπελῶν οὗ με πρότερον διέστηκεν ἢ πολυθεὸς πλάνη, καὶ εἰς ὃν νῦν ἐφροσύνην τῇ πίστει. Ἀπάγγελον μοι, ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου, ἐν τῷ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν αἰσθητῶν ὑπερέκει, καὶ εἰς τοὺς λόγους τῶν νοητῶν παρακώφει, οἱ καλῶς θεωρούμενοι πρὸς τὴν ἀλήθειαν φέρουσι. ποῦ ποιμαίνεις ἐκτρέφων κατ' ἀρετὴν καὶ ποτιζῶν κατὰ γνώσιν ὕδωρ ζῶν ἐκ τῆς ἀενάου πηγῆς τὰ λογικὰ πρόβατα· καὶ γὰρ οὐ μόνον ἡ ἀμπελος, ἀλλὰ καὶ ὁ καλὸς ποιμὴν, ὁ τιθεὶς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων, αὐτὸς εἶ, καθὼς ἐν Εὐαγγελίοις ἔφη· καὶ ποῦ ποιτάζεις ἐν μεσημβρίᾳ, τοῦ πολλοῦ καμάτου ἀναπαύων ἐν τῷ ἀσκήῳ πάσης ψευδοῦς ὑπολήψεως φωτὶ τῆς ἐπιγνώσεώς σου, τοῦ τῆς δικαιοσύνης Ἡλίου, τοὺς ἀπυπλανηθέντας τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας, καὶ εἰς κρημνοὺς καὶ βάραθρα, τὰς ἐναντίας φημὶ δόξας, κατασυρένας. Ἔπειτα θέλουσα τὴν αἰτίαν ἀνα-
C διδάξαι, δεῖ τὴν ζητεῖ μαθεῖν τὸν τόπον ἐν ᾧ ποιμαίνει τε καὶ κοιτάζει, ὡς εἶρηται, ὁ καλὸς ποιμὴν, φησί· Μὴ ποτε γένωμαι ὡς περιβαλλομένη ἐπ' ἀγέλαις ἐταίρων σου, ἡγουν, Μὴ ποτε ἐν τῷ τῆς σῆς διδασκαλίας ἀμοιρῆσαι, γένωμαι ὡς ψεῦδος ἐνδεδομένη ἐπ' ἀλλοτρίαις τοῦ σοῦ ποιμνίου ἀγέλαις, τῆς ἀγνοίας τῆς ἀληθείας συναγλατάσης με.

Τοῦ Ψελλοῦ.

Ἡ νόμφη γοῦν, προκόψασα μικρὸν ἐν μετνοίᾳ, φωνεῖ μέγала, καὶ ζητεῖ τὸν Λόγον καὶ νομφίον. Φησὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὸν, ὡς περ ἐρῶσα τοῦτον· Ἀπάγγελόν μοι ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου, ποῦ ποιμαίνεις, ποῦ κοιτάζεις ἐν μεσημβρίᾳ; Φησὶν· Ἐν τάχει λέγε μοι, ποῦ ποιμαίνεις, ποῦ κοιτάζεις, ὁ Λόγος ὃν ἠγάπησα ψυχῆς αὐτῆς ἐκ μέσης. Ἐν μεσημβρίᾳ μὴ ποτε κοιτάζεις, ὦ νομφίε; Πέπεισμαι γὰρ καθαρῶς ἐν μεσημβρίᾳ μένειν, ἡγουν εἰς φῶς ἀπρόσιτον μηδ' ὄλιως σκιάν ἔχον. Ἐνθα τὰ πρόβατα τὰ σὰ ποιμαίνεις, Θεοῦ Λόγε, καὶ κατατάττεις ἀληθῶς φωτὶ τοῦ σοῦ προσώπου ἂν ἐν ἐκείνῳ φθάσωσιν ταῦτά σοι καθυπνοῦντι. Ἔπειτα τὴν πλάνην τρέμουσα τῆς πρὸς ἐκεῖνον τρίβου, φησὶ τοῦτο πρὸς αὐτὸν, τουτέστι τὸν νομφίον· Μὴ ποτε γένωμαι ὡς περιπλανωμένη ἐπ' ἀγέλαις ἐταίρων σου. Τὴν τῶν προβάτων σου νομὴν, φησὶν, ἀπάγγελον μοι. Δέδοικα

A enim matris suæ filios dicit, quippe qui cum reliquis rebus a Deo sint procreati, Quandoquidem omnes quæ sumus in mundo, creaturæ, sive angeli, sive homines, sive dæmones, sive lapides, ratione creationis tanquam fratres sumus; omnes enim rerum omnium opifex Deus fecit et condidit. Deinde belli rationem declarat his verbis: *Posuerunt me custodem in vineis: vineam meam non custodivi.* In paradiso inquit, formata et collocata, ut observarem mandatum illud, ne comederem intempestivo, legem non custodivi, mandato non obtemperavi. Et hæc quidem cum angelis ita con-
querobatur.

Trium Patrum.

B Jam vinea mea, a qua me divulsit, multiplex decorum cultus, et in qua rursus insita sum per fidem, *Nuntia mihi quem amore complexa est anima, mea dum ex rerum quæ sensu percipiuntur, aspectu, ad earumque mente et cogitatione recte comprehensæ ad veritatem ducunt, intelligentiam tollitur; ubi pascas virtutis cibum ovibus ratione præditis suggerens, et aquæ vivæ potum ex perenni fonte præbens.* Tu enim (quemadmodum in Evangeliiis profiteris) non solum vitis es, sed etiam bonus ille pastor^b, qui ponis animam tuam pro ovibus tuis. Ubinam pascis in meridie, dum omni falsitatis umbra discussa, tu qui es justitiæ Sol, oves de veritatis via declinantes, præcipitesque in opinionum perniciosarum barathrum ruentes, cognitionis tuæ luce perfundis, et a labore nimio recreas? Tum, ut causam doceat, quamobrem percontetur, quo in loco pascat, et cubet, ut dictum est, bonus pastor: *Ne quando, inquit, veluti circumventa deprehendar inter greges sodalium tuorum, hoc est. Ne quando procul a doctrina tua remota, mendaciis circumscribar inter greges ab ovili se junctos tuo, veritatis inscitia me ad illos aggregante.*

Pselli.

D Sponsa igitur, cum paulum in pœnitentia progressa sit, magna loquitur, et Verbum ac Sponsum quærit. Sic enim ipsum, tanquam amore in eum incitata, compellat: *Indica mihi, quem dilexit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie.* Actutum die, inquit, mihi, ubi pascis, ubi cubas, Verbum, quod ex intima anima dilexi mea. Numquid in meridie quiescis, sponse mi? Persuasum enim habeo, te puriter meridiari, in luce nimirum inaccessa, ab omni prorsus umbra remota. Ubi oves tuas pascis, Dei Verbum, ac vere illustras lumine personæ tuæ, si in illo ad te quiescentem accesserint. Postea perlimescens, ne aberrat a semita quæ ad sponsum ducit, hæc item ad illum verba pronuntiat: *Ne quando oberrans in sodalium tuorum greges incurram, ovium tuarum pascuum demonstra mihi.* Vereor enim, ne cursus errore provecta

^b Joann. xi, 14.

præter epem in greges et pascua forsitan hædorum terar; atque ita lengius divellar ab ovibus tuis, et sinistras hædorum partes obtineam, cum tanquam humani generis iudex sederis. Hæc anima pudica et Christo desponsata ad Sponsum locuta est, comiori celeriter cum ipso cupiens. Tu autem mihi sponsam cogita, ut in argumento, castam animam illam, cum magno Paulo ad tertium cœlum, arcana ratione sublatam, supernæ Jerusalem, id est angelos. Sed videamus, quid dicant etiam amici sponsi, quos initio diximus esse filias: et quomodo sponsi cubile demonstrent. His enim verbis puram virginem alloquuntur:

τὴν κόλτην τοῦ νομφίου, οὗς κατ' ἀρχὰς εἴρηκαμεν τοῦ λόγου θυγατέρας. Φασὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὴν τὴν καθαρὰν παρθένον.

Si ignoras te ipsam, o pulchra inter mulieres, egredere tu in vestigiis gregum tuorum, et pasce hædos tuos in tabernaculis pastorum.

O casta, inquiunt, anima ac veneranda, si ad ovium greges cupis pervenire, nosce te ipsam, qualis facta sis, cum antea nihil omnino fueris, quomodo Domini imagine sis decorata. Omnem mundi fraudem declina, et vestigia gregum sic explora, ut quæ ad viam amplam lalamque ducunt, despicias atque oderis: sunt enim hædorum. Quæ vero ad callem angustum atque asperum tendunt, diligas et complectaris: ovium enim sunt. Proinde cave, ne hædorum vestigiis decipiare.

Ex tribus Patribus.

Respondens igitur ad hanc ex gentibus collectam Ecclesiam Pastor bonus, et Sponsus ipsius: *Si te ipsam*, inquit, *non nosti*: si ignoras te ipsam, in qua ego qui circumscribi nequeo, descriptus sum, et sicut in imagine archetypum, cernor: et a ratione alienos sensus tuos corrigo: et comminatione quasi virga, promissisque tanquam fistula ad æternas te caulas duco, in quibus secundo adventu meo te faciam conquiescere, cum propter incorruptionem atque immortalitatem nulla te umbra perturbationum occupabit. *O pulchra inter mulieres*, ac speciosa propter fidem et charitatem erga me, in omni gente infidelitatis morbo laborante, et carnis voluptatibus involuta, *egredere tu*. Tu, inquam, si tibi ex incognita, si mysterium tuum intellectu non complecteris, ex parte mentis interiore ad sensum progredere, tu, quæ ratione prorsus es ornata. Nam si ubi ego pascam, omnino vis discere, ne in hac quidem egressione oportet te a ratione penitus in contrarium converti. *Egredere autem in vestigiis gregum*, nempe in diversarum naturarum re ipsa expressis vestigiis, per quæ sigillatim indagando progrediens ratio definitur. Greges dicuntur rerum nature quoniam earum singulæ factæ sunt dignæ, quas providentia sua auctor omnium Deus quasi pastor gubernet, moderetur ac regat. *Et pasce hædos tuos*: turbidos scilicet animi metus, ut sinistræ partis retinentes locum. *In tabernaculis pastorum*:

ἄ γὰρ μὴ πλανηθῆν ὀραμοῦσα παρ' ἐλπίδα πρὸς τὰς ἀγέλας καὶ νομὰς ἴσως τὰς τῶν ἐρίφων· κἀντεῦθεν ἐλαθήσωμαι μακρὰν τῶν σῶν προβάτων, καὶ τῶν ἐρίφων κερδανῶ τὰς εὐωνόμους μοίρας, ὅταν καθίστης ὡς κριτὴς τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. Ταῦτα μὲν οὖν ἐφθύξατο πάντως πρὸς τὸν νομφίον ἢ παρθενεύουσα ψυχὴ καὶ νομφοστολισθεῖσα, καὶ βουλομένη τῷ Χριστῷ τάχα συννεκρωθῆναι. Σὺ δὲ μοι νόμφην νόησον ὡσπερ ἐν ὑποθέσει τὴν παρθενεύουσαν ψυχὴν, τὴν τοῦ μεγάλου Παύλου τοῦ πρὸς τοὺς τρίτους οὐρανούς ἀρθέτως ἀποβήτως τῆς ἀνω Ἱερουσαλήμ, τοῦτέστι τοὺς ἀγγέλους. Ἄλλ' ἴδωμεν καὶ τί φασιν οἱ φίλοι τοῦ νομφίου, καὶ πῶς διδάσκουσιν αὐτὴν τὸν λόγον θυγατέρας. Φασὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὴν τὴν καθαρὰν παρθένον.

B Ἐὰν μὴ γνῶς σεαυτὴν, ἡ κελὴ ἐν γυναιξίν, ἐξελθε τὸ ἐν πτέρναις τῶν ποιμνίων σου, καὶ ποιμαίνε τοὺς ἐρίφους σου ἐπὶ σκηνώμασι τῶν ποιμένων.

Ἡ παρθενεύουσα ψυχὴ, φασὶ, καὶ σεβασμία, εἴπερ πθεῖς καταλαβεῖν ἀγέλας τῶν προβάτων, γνῶθι σεαυτὴν τίς πέφυκας, τὸ πρὶν οὐδ' ὄλωσ οὔσα, καὶ πῶς εἰκὼν τετίμησαι τυγχάνειν τοῦ Δεσπότη, καὶ πάσης μετανάστευσον τῆς κοσμικῆς ἀπάτης, καὶ δεῦρο κατασκόπευσον ἔχνη τὰ τῶν ποιμένων, καὶ τὰ μὲν ὄντα πρὸς ὁδὸν μεγάλην καὶ πλατεῖαν, βδελύχθητι καὶ μίσσησον· εἰσὶ γὰρ τῶν ἐρίφων· τὰ δὲ πρὸς τρίβον κείμενα στενὴν καὶ τεθλιμμένην ἀγάπησον καὶ κράτησον· εἰσὶ γὰρ τῶν προβάτων. χρῶσθε οὖν μὴ πλανηθῆς ἐν πτέρναις τῶν ἐρίφων.

Τῶν γ' Πατέρων.

C Ἀποκρινόμενος οὖν πρὸς ταύτην, τὴν ἐξ ἔθνῶν δηλαδὴ Ἐκκλησίαν, ὁ καλὸς ποιμὴν καὶ νομφίος αὐτῆς, φησὶν· *Εἰ μὴ ἔγνωσ σεαυτὴν· τοι*, Ἐὰν ἀγνοῆς σεαυτὴν ἐν ἧ ἀπερίγραπτος περιγράφομαι, καὶ ὀρῶμαι ὡς ἐν εἰκόνι ἀρχέτυπον, καὶ τὰς ἀλόγους σισθησεις σὰν ῥυθμίζω, καὶ διὰ τε τῶν ἀπειλῶν ὡς διὰ ῥάβδων, καὶ τῶν ἐπαγγελιῶν ὡς σὺριγγος πρὸς τὰς αἰωνίους σε ἀγῶ μάνδρας· ἐν αἷς σε ἀναπαύσω ἐν τῇ δευτέρᾳ μου παρουσίᾳ· ὅταν οὐδ' ὑπὸ τινος συσκιάζῃ πάθους διὰ τὸ ἀφθαρτὸν τε καὶ ἀναμάρτητον. Ἡ κελὴ ἐν γυναιξίν· Ἡ ὥραία διὰ τὴν εἰς με πίστιν τε καὶ ἀγάπην, ἐν παντὶ ἔθνει ἀπιστίαν νοσοῦντι καὶ ταῖς τῆς σαρκὸς ἡδοναῖς ἐκοηλυνομένοι· *Ἐξελθε σὺ· ἔγουν*, ἐπειδὴ σὺ μὴ ἔγνωσ τὸ περὶ σὲ μυστήριον νοερῶς, *Ἐξελθε ἀπὸ τῆς κατὰ νοῦν ἐνδότητος πρὸς τὴν ἀσθητικὴν*, σὺ ἡ λογικὴ πάντως. *Εἰ γὰρ ποῦ ποιμαίνω βούλει ἄλλως μαθεῖν*, οὐδὲν τῇ τοιαύτῃ ἐξελεύσει δεῖσε πρὸς ἀλογίαν τραπήναι. *Ἐξελθε δὲ ἐν πτέρναις τῶν ποιμνίων*, ἦτοι ἐν ταῖς κατ' ἐνέργειαν βάσει τῶν διαφόρων φύσεων· δι' ὧν ἐκάστην τούτων ἀνιχνεύων ὁ λόγος ὀρίζεται. Ποίμνια δ' αἱ τῶν ὄντων εἴρηται φύσεις, διὰ τὸ ἀξιοῦσθαι καὶ τὰ ὑπ' ἐκάστην τούτων μερικὰ προνοίας, ὡς παρὰ ποιμένος τοῦ τῶν ὄλων προνοητοῦ καὶ Θεοῦ. *Καὶ ποιμαίνε τοὺς ἐρίφους σου*· τὰ πάθη πάντως, ὡς τῆς ἀριστερᾶς μοίρας ὑπάρχοντα. *Ἐπὶ σκηνώμασι τῶν ποιμνίων*· ἐπὶ ταῖς ἔξεσι δηλαδὴ τῶν φύσεων· ὡς μεταβάλλουσα προαιρετικῶς,

τὴν μὲν αἰτίαν πάντων τῶν κακῶν ῥαθυμίαν, πρὸς τὴν καθ' ἕξιν φυσικὴν ἐνυπάρχουσαν τῇ μύρμηκι καὶ τῇ μελίσση ἐπιμέλειαν, ἐτοιμάζουσα καὶ αὐτὴ κατὰ τὸ παρὸν τὴν τῶν μελλόντων ἀπόλαυσιν, ὡσπερ κάκεινα: ἔαρος ὥρα καὶ θέρους τὴν τοῦ χειμῶνος τροφήν (διὰ γὰρ τῆς ἐπιμελείας τρυγᾶται ἐκ τοῦ τῆς ψυχῆς τριμεροῦς ἡ δικαιοσύνη, ἥτις ἐτοιμασία τῆς τῶν μελλόντων ἐστὶν ἀπολαύσεως), τὴν δὲ ἀπροσύνην, ἥτις ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν πρὸς τὸ παρὰ φύσιν, τροπὴ τῆς λογικῆς ὑπάρχει δυνάμεως, πρὸς τὴν ὁμοίως ἐνοῦσαν τῷ ὄρει φρόνησιν ὅλην ἑαυτὴν προδιδούσα, ὑπὲρ τοῦ φυλάξαι τὸν λόγον τῆς πίστεως, ὡσπερ κάκεινος ὅλον προδίδωσιν ἑαυτὸν, ὑπὲρ τοῦ φυλάξαι τὴν ἑαυτοῦ κεφαλὴν· τὴν δὲ μῆνιν, ἥτις τῆς θυμικῆς δυνάμεως ἐστὶν ἐκτροπὴ, πρὸς τὴν ὡσαύτως ἐνυπάρχουσαν ἀκεραιότητα τῇ περισσεῳ, μὴ ἀφιπταμένη κατὰ διαθέσιν τῶν πολεμούντων, ὡσπερ δὴ κάκεινη, κἂν μυρία ἐπιβουλεύηται, κἂν τὰ νοσσία αὐτῆς ἀπόλλυσιν, οὐ μακρὰν τῶν ἐπιβουλεύόντων ἀφίσταται· καὶ τὴν ἀκολασίαν, ἥτις τῆς ἐπιθυμητικῆς δυνάμεως ἐστὶν ἐκτροπὴ, πρὸς τὴν ὁμοίως ἐνυπάρχουσαν τῇ τρυγόνι σωφροσύνην· ἐγκρατῶς, ἐνθα ἀναγκαῖα χρεῖα κατεπέμψει, χρωμένη τῇ ἡδονῇ· ὡσπερ δὴ κάκεινη διὰ γονοτοκίαν μονοζυγοῦσα. Ἄλλ' ἀκουσώμεθα λοιπὸν καὶ τοῦ καλοῦ νυμφίου. Ἦδη γὰρ πρῶτως ὁμιλεῖ τῇ νύμφῃ λέγων τάδε·

Τῇ ἵππῳ μου ἐν ἄρμασι Φαραὼ ὁμοίωσά σε, ἡ πλησίον μου.

Ψελλοῦ.

Ἠλέπων αὐτὴν σφραδάζουσαν ἐξ ἐρωτοληψίας,
Καὶ πρὸς ἐκείνον σπεύδουσαν δραμεῖν καὶ καταπε-
[ῥᾶσι,

Ἴππῳ παρείκασεν αὐτὴν αἰθεροπτηνοδρόμῳ.
Οὕτως γὰρ θραύσεις τοὺς ἐχθρούς, φησὶ πρὸς τὴν
[παρθένον,

Ὡσπερ κατέθραυσέ ποτε καὶ Φαραωνίτας
Ἡ δὴ δυνάμις τῆς ἵππου μου τῆς ἀνατεταγμένης,
Τουτέστι τῆς ἀγγελικῆς ταγματοστραταρχίας.
Τίνος δὲ χάριν· ἐρωτᾷ, τὴν τῶν ἀγγέλων τάξιν
Ἴππῳ παρείκασεν ἀπλῶς ὁ Λόγος καὶ νυμφίος·
Ἦς τις τοξότης πόλεμον συνάπτων ἀντιπάλῳ,
Τόξον λαμβάνει καὶ νευρὰν καὶ κρᾶνος τε καὶ δόρυ·
Πεζὸς πεζῷ γὰρ πολεμεῖ, ῥαβδόχῳς τε ῥαβδόχῳ.
Ἐπεὶ γοῦν ἡ παράταξις τότε τῶν Αἰγυπτίων,
Τὸ κράτιστον ἐκέκτητο τῆς μάχης ἐκ τῶν ἵππων,
Τούτου δὲ χάριν εἶρηκεν ἵππου ἐξ ἴσου λόγος,
Τὴν ἀντιστάσαν δυνάμιν ἀγγελικὴν, ἐκείνοισ.
Ἴνα μὴ δοξῆς δὲ λοιπὸν ὑβρίζεσθαι τὴν νύμφην,
Ἐξισουμένην ἐμφανῶς ἵππῳ παρὰ τοῦ λόγου,
Ἄκουσον τί φησὶν ἐξῆς πρὸς ταύτην ὁ νυμφίος·

Τί ὠραιώθησαν σιαγόνες σου ὡς τρυγόνος;
τράχηλοί σου ὡς ὄρμισκοι;

Καὶ ἵππῳ σε παρείκασα, φησὶ, δρομικωτάτῳ.
Ἄλλ' οὐκ οὐκ χρῆζεις χαλινούς ἐν σιαγόνι φέρειν.
Αἱ σαὶ γὰρ ὠραιώθησαν ἐξόχως σιαγόνες,
Τὴν ἐμφυτον ὡς χαλινὸν ἔχουσαι σωφροσύνην,
Δίκην τρυγόνος σώφρονος, τρυγόνος φιλερήμου.

exemplis utique rerum naturalium, sponte desidiam malorum omnium causam, in diligentiam, quæ vi naturali formicæ atque apî inesse cernitur, convertens, ac parans ipsa quoque in præsentî tempore, quo in futuro perfuaris: quemadmodum et illæ, vere atque æstate cibum comparantes, hiemi consulunt. (Per diligentiam enim ex tribus animæ partibus justitiæ vindemia, quæ est rerum olim fruentiarum comparatio, colligitur.) Imprudentiam autem, quæ est rationis recte ex natura constitutæ in statum naturæ repugnantem aversio, ad prudentiam exemplo serpentis ita redigens, ut, sicut ille, pro capitis defensione, totum corpus offerre non dubitat, sic tu pro fidei conservatione te ipsam totam periculis omnibus objicias. Iracundiam, iram, quæ est animi commotio rationi minime obtemperans, columbæ exemplo revocans ad simplicitatem, ut eos qui te injuriis afficiunt atque oppugnant, minime persequaris, quando ne columba quidem propter insidias aut pullorum suorum direptionem, ab insidiantibus ac diripientibus recedit. Intemperantiam denique, quæ est animi appetitus rationi contrarius, ad temperantiam ita traducens turturis imitatione, ut, cum opus est, a rebus sensui jucundis abstineas, quemadmodum et illa, amisso conjuge, vidua vitam transigit. Verum et sponsam jam audiamus, sponsam nunc primum alloquentem his verbis:

Equæ meæ in curribus Pharaonis assimilavi te, propinqua meu.

Pselli.

Cum sponsam amoris stimulo percitam, et ad se currere festinantem cerneret, equæ acripedi similem dixit esse. Sic enim tu, virgo, inquit, hostes prolligabis, ut olim equitatus mei instructi, hoc est, angelici agminis virtus, Pharaonis copias dissipavit. Quod si quæras cur equitatus sponsus angelorum ordinem compareret, facilis erit responsio. Qui bellum gerit, si cum sagittario pugnandum est, arcum et sagittas parat: si pedes cum pedite, galeam atque hastam sumit: eques cum equite, imperator cum imperatore congregitur. Quando igitur robur exercitus Pharaonis in equitatu potissimum consistebat, idcirco equitatus ejus ex adverso instructam opponit aciem angelorum. Ac ne forte sponsam affici putes contumelia, quod perspicue similis equæ dicatur, audi quid ad eam deinceps sponsus dicat:

Quid pulchræ factæ sunt genæ tuæ, ut turturis? collum tuum sicut monilia?

Cum equo te similem dixerim velocissimo; in maxilla tua non indiges freno: genæ enim tuæ sunt ornatissimæ, et freni loco, naturali pudore sunt præditæ, instar pudicæ turturis; turturis, inquam, amanti solitudinem. Collum tuum admirabile, au-

reum gestans monile Proverbiorum. Torquem enim A
mibi cogita, monile, quod dixi.

Trium Patrum.

Cum igitur sponsus Ecclesiam ex gentibus colle-
ctam in qua pascit, allegorice demonstraverit ex
illa responsione, *Si non nosti te ipsam*, nunc idem
apertius indicat, *Equæ*, inquit, *meæ in curribus
Pharaonis assimilavi te, propinqua mea*. Quæ qui-
dem verba ut liant magis perspicua, sic ordinanda
sunt: *Equæ meæ assimilavi te, propinqua mea, in
curribus Pharaonis*: hoc est apostolis meis, in quos
celeriter ad Evangelium divulgandum currentes ego
conscendens, omnes orbis terrarum terminos sum
pervagatus, te virtute similem dixi. Quia sicut in
illis pascere visus sum, sic et in te, quæ mihi per
fidem tuam in me, mihi propinqua es et necessi-
tudine conjuncta, *In curribus Pharaonis*, id est, in
gentibus, quibus insidens Pharaon intelligibilis veha-
batur. Equus enim plurali numero significat eque-
stres copias. Sunt autem sancti apostoli, juxta il-
lud: *Ascendens super equos tuos, et quadrigæ tuæ
salvatio*⁶. Currus autem mystici Pharaonis sunt gen-
tium cœtus, ab improbissima ipsius voluntate de-
pendentes. Quibus in cœlibus Ecclesia prædicatio-
nem apostolorum audiens, et credens in Christum
qui ab ipsis prædicabatur, atque ipsius effecta pro-
pinqua: quandoquidem fides credentis, et illius qui
creditur, est immediata conjunctio: apostolis assi-
milata est ab ipso Christo, cum illius mandatis obe-
diret, et apostolicam vitam imitaretur.

Jam quo modo ipsam apostolis assimilarit, vi-
deamus. *Quid*, inquit, *pulchræ factæ sunt genæ tuæ,
sicut turturis?* Mirum in modum profecto pulchræ
factæ sunt genæ tuæ, quæ ad similitudinem turtu-
ris verecundiam et continentiam amplecteris, et
apostolorum consuetudinem imitaris, nec gentium
more, immoderato genarum motu uteris in dispu-
tationibus et nugis et orationibus, ac edacitate in
cibus unde reliqua omnis nascitur intemperantia:
sed ejusmodi potius moderatione, ut conciso com-
positoque sermone supervacaneam Græcorum sa-
pientiam viceris: in orationibus autem *regnum Dei
et justitiam ejus tantummodo quæras*⁷: cibus vero
non exquisitis et jucundis vescaris, sed necessariis
contenta sis. Ex quo fit, ut omnibus in rebus tem-
peranter vivas, neque vero hæc referas ad gloriam
et ostentationem: quin etiam, quod ad fortitudinem
et patientiam spectat, tam leni animo feras in dex-
tera gena te percussit⁸, ut percussenti etiam alteram
præbeas, ad Christi imitationem æquo animo alas
sustinentis, et mandatum servari posse re ipsa
comprobantis; atque instar turturis volucris solita-
riæ, secedentis in solitudinem, ibique jejnantis,
atque ita docentis ostentationem atque humanas
laudes esse fugiendas. Atque hoc quidem pacto de-

Οἱ τράχηλοι σου θαυμαστοὶ καὶ κεκαλλωπισμένοι,
τὸν χρύσειον βαστάζοντες κλοιὸν τῆς Παροιμίας.
Ὅρμίσκον γὰρ μοι νόησον ὃν ἔφην κλοιὸν γε.

τῶν γ' Πατέρων.

Ὁ γοῦν νομφιος τῆς ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησίας αἰνιζά-
μενος ταύτη, ὅτι ἐν αὐτῇ ποιμαίνει, διὰ τοῦ ἀπο-
κριθῆναι ταύτῃ τὸ, εἰ μὴ ἔγνωσ σσαυτὴν, νῦν ὁ
ἠνέξατο ἀποδεικνύων φησί· Τῇ ἵππῳ μου ἐν ἄρμα-
σιν Φαραὼ ὠμοίωσά σε, ἡ πλησίον μου. Ταῦτα
δὲ ἵνα σαφῆ γένοιτο, οὕτω συντακτέον· Τῇ ἵππῳ
μου ὠμοίωσά σε, ἡ πλησίον μου, ἐν ἄρμασι
Φαραὼ, ἤγγουν τοῖς ἀποστόλοις μου ἐφ' οὓς ἐπέβλεψ
τὴν ἵππασίαν ἐποιήσαμεν, ἐπὶ πάντα τῆς οἰκου-
μένης τὰ πέρατα ὀξέως δραμόντας εἰς τὸ ἐμὸν
κῆρυγμα. εἰκουῖαν κατ' ἀρετὴν σε ἀπέδειξα. Διὸ
ὡσπερ ἐν ἐκείνοις ποιμαίνων δέδειγμαί, καὶ ἐν σοὶ
τῇ διὰ τὴν εἰς ἐμὲ πίστιν ἐγγός μου. Ἐν τοῖς χρη-
ματίσασιν ἄρμασι τοῦ νοητοῦ Φαραὼ, ἔθνεσιν, ὡς
φέρουσι τοῦτον ἐν ἑαυτοῖς ἐποχοῦμενον. Καὶ γὰρ
ἵππος μὲν πληθοντικῶς καλεῖται ἡ ἵππικὴ δύναμις·
ἧτις ἐστὶν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι κατὰ τὸ, Ἐπιβίθη
ἐπὶ τοὺς ἵππους σου. καὶ ἡ ἵππασία σου σι-
τηρία. Ἄρματα δὲ τοῦ νοητοῦ Φαραὼ τὰ τῶν ἐθνῶν
συστήματα, ὡς ἐξηγητήμενα τοῦ πονηροτάτου βου-
λήματος αὐτοῦ. Ἐν οἷς συστήμασιν ἡ τοῦ κηρύγμα-
τος τῶν ἀποστόλων ἀκούσασα Ἐκκλησία, καὶ πι-
στεύσασα εἰς τὸν ὑπ' αὐτῶν κηρυττόμενον Χριστὸν
καὶ τοῦτον πλησίον γενομένη. Ἐπειδὴ περ ἡ πίστις
τοῦ πιστεύοντος καὶ τοῦ πιστευομένου ἀμεσῶς ἐστὶν
ἔνωσις. Τοῖς ἀποστόλοις ὠμοίωσαι κατ' αὐτοῦ
Χριστοῦ πεισθεῖσα ταῖς αὐτοῦ ἐντολαῖς, καὶ τὸν
ἀποστολικὸν βίον μιμησαμένη.

Λοιπὸν ὅπως ὠμοίωσεν αὐτὴν τοῖς ἀποστόλοις,
φησί· Τί ὠραιώθησαν σιαγόνες σου ὡς τρυγόνος;
Ἦτοι, θαυμασίως αἱ σιαγόνες σου ὠραιώμεναι εἰσι-
μιμησαμένης τὴν δίκην τρυγόνος ἐνδείξαμένην ἐν
ἐγκρατεῖα τὸ σῶφρον, τῶν ἀποστόλων ὁμήγουριν.
Ἦτις οὐ κατὰ τὰ ἔθνη ἀκολάστῳ τῇ τῶν σιαγόνων
κινήσει ἐγρήσατο, πρὸς τε ἀδουλεσχίας ἐν διαλέξεσι,
καὶ βαττολογίας ἐν προσευχαῖς καὶ ἀθηφαγίας ἐν
βρώμασιν, ἐξ ἧς καὶ ἡ λοιπὴ πᾶσα ἀκολασία ὑφ-
ίσταται· ἀλλὰ μάλλον σῶφρονι τοσοῦτον, ὥστε τῷ
συντετμημένῳ μὲν καὶ συντετελεσμένῳ λόγῳ τὴν
καταργουμένην τῶν Ἑλλήνων νικῆσαι σοφίαν· ταῖς
δὲ προσευχαῖς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν
δικαιοσύνην αὐτοῦ μόνον ζητεῖν· καὶ βρώμασιν
οὐ τοῖς περιττοῖς καὶ ἡδέσι χρῆσθαι, ἀλλὰ τοῖς
ἀναγκαίοις ἀρκεῖσθαι· καὶ ἐντεῦθεν ἐν πᾶσι ζῆν
ἐγκρατῶς, καὶ μηδὲ πρὸς ἐπίδειξιν ταῦτα ποιεῖν·
μάλλον δὲ καὶ τὸ ἀνδρείον τοσοῦτον ἐνδείκνυσθαι, ὡς
οὕτως ἐπισικῶς φέρειν τὸ ἐν τῇ δεξιᾷ σιαγόνι ῥά-
πισμα, ὥστε στρέφειν τῷ ῥαπίζοντι καὶ τὴν ἄλλην,
κατὰ μίμησιν Χριστοῦ φέροντος ἀνεξικακῶς ῥαπί-
σματα, καὶ τὸ δυνατόν τῆς ἐντολῆς τῇ πράξει βε-
βαιούοντος, καὶ κατὰ τὸ φιλέρημον ὄρνεον τὴν τρυ-
γὸνα ἀναχωρήσαντος εἰς τὴν ἔρημον, κάκεισε
νηστεύσαντος, καὶ οὕτως διδάξαντος τὸ ἀνεπίδεικτον.

⁶ Habac. iii, 8. ⁷ Matth. vi, 33. ⁸ Matth. v, 39.

Καὶ οὕτω μὲν θυμασίως ὠραιώθησαν σιαγόνες σου ὡς τρυγόνος, τὴν πωφροσύνην κατ' ἐπιθυμίαν ἐν ἐγκρατεία, καὶ τὴν ἀνδρείαν κατὰ θυμὸν ἐν ὑπομονῇ ἐπιδεικνυμένης σου. Ὁμοίως δὲ τοῦτοις συνωραιώθη τράχηλός σου ὡς ὀρμίσκοι· οὐ γὰρ σιδηροῦς σου ὁ τράχηλος, ὡς διὰ τὴν ὑπερηφανίαν δύσκαμπος· ἀλλὰ κέκασται διὰ μετριοφροσύνην, ὡς ὀρμίσκοι οἱ κατεσκευασμένοι εἰσὶν ἐκ χρυσοῦ· οὐ τὸ δόκιμον καὶ καθαρὸν διὰ τὸ ἀνυπόκριτον μιμεῖται σου τὸ ταπεινὸν φρόνημα. Εἰ δὲ ἀνυπόκριτον ταπεινοφροσύνην ὁ ὀρμίσκος σημαίνει, ὡς εἴρηται, ὁ τῆς νόμφης Χριστοῦ τράχηλος ὡς ὀρμίσκοι ἐπαινούμενος, καὶ πλήθος ἐμφαίνει ἀρετῶν, καὶ τὴν ἐφ' ἐκάστη ταπεινοφροσύνην. Ὡς γὰρ ὁ ὀρμίσκος ἐν ὀρθῷ τῷ σχήματι χαλκευθεὶς, ὑστερον κάμπτεται τῇ χρεῖα συσχηματιζόμενος, οὕτως ὁ τὴν ἀρετὴν τέλειος ταπεινοῦται διὰ συγκατάβασιν, ὀρθῶς ὢν τῷ βίῳ καὶ τῇ μετριοφροσύνῃ καμπτόμενος. Τράχηλος δὲ περιβεβλημένος τὴν ταπεινοφροσύνην, τὸ λογικόν ἐστὶ τῆς ψυχῆς· ὁ δὲ δικτὴν τραχήλου συνάπτοντας τὴν κεφαλὴν τῷ λοιπῷ σώματι, συνάπτει τὸν νοῦν τῇ αἰσθήσει, τοὺς μὲν κατὰ νοῦν λόγους τῶν ἀρετῶν, κατὰ τοὺς τοῦτων τρόπους κατάγον πρὸς τὴν αἰσθησιν, τοὺς δὲ τρόπους πάλιν αὐτῶν κατὰ τοὺς τοῦτων λόγους ἀνάγον πρὸς νοῦν. Ὁ καὶ κάμπτεται διὰ ταπεινοφροσύνην, μὴ διὰ τὴν ἀξίαν ἐπιτιμώμενος, ἀλλὰ διὰ τὸν χρῶν συστελλόμενος. Καὶ οὕτω τὴν ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησίαν, τῇ ἐξ Ἰσραὴλ ὀρηγύρει τῶν ἀποστόλων ὁμοίωσε διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως ὁ νυμφίος ταύτης Χριστός· τὸ τριμερὲς τῆς ψυχῆς δι' ἐγκρατείας καὶ ὑπομονῆς καὶ ταπεινοφροσύνης ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἐπαναγαγὼν, καὶ ἀπαλλάξας τῆς διὰ τὴν ἀπιστίαν μελανότητος.

Τῶν γ' Πατέρων.

Οἱ δὲ τοῦ νυμφίου φίλοι (εἶεν δὲ πάντως οὗτοι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, ὡς τὸ αὐτοῦ ποιῶντες πανάγιον θέλημα) τὰ ἐξῆς ὑπισχνοῦνται τῇ νύμφῃ, λέγοντες· Ὁμοιώματα χρυσοῦ ποιήσωμέν σοι μετὰ στιγμάτων τοῦ ἀργυρίου, ἕως οὗ ὁ βασιλεὺς ἐν ἀνακλίσει αὐτοῦ. Ἦγοῦν, Ἐπειδὴ τῆς διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν μελανότητος ἀπηλλάχης, καὶ τοῖς ἀποστόλοις κατ' ἀρετὴν ὁμοιώθης, καὶ τῆς ἀληθείας κατὰ γνώσιν ἐρᾶς, τὴν μὲν θεῖαν φύσιν αὐτὴν τὴν ἀσυγκρίτως πάσης φύσεως ὑπερέχουσαν, καθάπερ τῶν λοιπῶν ὕλων ὁ χρυσοῦς, παραστήσαι σοι οὐ δυνάμεθα· ἀθέατος γὰρ ἐστὶ πᾶσι καὶ ἀκατάληπτος. Εἰκόσματα δὲ τινὰ ταύτης ἐκ τῆς τῶν ὄντων θεωρίας, δηλαδὴ τοὺς δικτὴν στιγμάτων ἀργυρίου τηλαυγεῖς καὶ μεμερισμένους ἐν τῷ παντὶ λόγους, ὑποδείξομέν σοι, ἕως οὗ ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης αὐτῇ ἢ ἀλήθειᾳ, ἐν ἐκνεπαύσει αὐτοῦ τῇ ἐν σοί, οἰκεῖον ἐκσφράγισμα σεκυτὴν ἀποδείξῃ, κἀντεῦθεν γνώης ἐαυτὴν μὲν εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ὁμοίωμα, αὐτὸν δὲ ἐν σοί ποιμαίνοντα, καὶ ὡσπερ τινὶ σφραγίδι ἐν τῷ ἴδιῳ ἐκτυπώματι κοιταζόμενον.

Ψελλοῦ.

Οἱ μέντοι φίλοι βλέποντες τούτων τὰς ὁμιλίας,

A coræ factæ sunt genæ tuæ quasi turturis, dum te et in cohibendis per abstinentiam cupiditatibus temperantem, et in iracundia per patientiam moderanda fortem ac strenuam præbes. Collum itidem pulchrum effectum est, sicut monilia. Neque enim tibi ferreum est collum, ut propter superbiam flecti nequeat: sed propter modestiam facile verti possit, ut monilia ex auro elaborata: cujus quidem auri probitatem ac puritatem humilitas tua simplicitate non ficta imitatur. Quod si minime simulatam humilitatem monile significat, ut dictum est, sponsæ Christi collum tanquam monilia commendatum, et virtutum indicat multitudinem, et implicitam in singulis virtutibus humilitatem. Quemadmodum enim monile recta figura prius ab artifice conflatur, deinde in circulum accommodate ad usum circumflectitur: sic homo virtute perfectus, cum absoluta vitæ moderatione rectus sit, cæteris compatiendo per humilitatem flectitur atque demittitur. At collum humilitate circumdatum, est animi ratio quæ, ut collum reliquo corpori caput conjungit, sic ipsa mentem cum sensibus connectit: dum ex virtutum habitu mentem per actiones sensibus applicat: sensusque rursus ex virtutum præscripto ad mentem reducit. Flectitur item per humilitatem, dum non ex propria extollitur dignitate: sed ex pulveris ac materiæ abjectione demittitur. His rationibus Ecclesiam ex gentibus coactam per fidem in se sponsus ipsius Christus, apostolorum cætui ex Israel assimilavit: triplicem animi partem per continentiam et patientiam et humilitatem, ex statu naturæ contrario ad habitum naturæ congruentem redigens, et nigredinem ipsius abluens contractam ex infidelitate.

Trium Patrum.

Amici autem sponsi (sint autem hi omnino sancti angeli, quippe qui sanctissimæ illius obtemperant voluntati) ea quæ sequuntur, sponsæ pollicentur: *Similitudines auri faciemus tibi cum distinctio-nibus argenti, quousque rex in accubitu fuerit suo.* Quasi dicant: quoniam a nigredine ex idolorum cultu contracta liberata es, et apostolis per virtutem similis reddita, et cognoscendæ veritatis studiosa: nos naturam quidem divinam, quæ, ut aurum alia cum materia nulla, sic ipsa nullis cum aliis naturis comparari potest, tradere minime valemus: cum ea nec oculis cerni, nec mente comprehendi queat: simulacra tamen ipsius quædam ex rerum naturalium aspectu et contemplatione, argento quasi distincta ac vermiculata faciemus tibi, eorum quæ in mundo sunt, rationes ostendentes, quoad rerum omnium Dominus, qui est ipsa veritas, in te veluti in accubitu et requie sua conquiescens, propriam similitudinem suam te ipsam ostendat, ut tutemet ipsius imaginem agnoscas, eumque in te pascentem et tanquam sigillum in proprio signo expressum recubantem.

Pselli.

Amici igitur sponsi, ex iis quæ dicta sunt, tum

ingentem sponsæ erga sponsum amoris flammam, tum propensam hujus erga sponsam voluntatem considerantes, atque inde rei finem prospicientes, quod ad eam procul dubio sponsus esset descensus, ac regio more in illa conquiescendus, sponsam jam instruunt atque auro exornant, et cum rex voluerit advenire, eam ad quiescendum aptissimam reperiat. Itaque sic alloquuntur :

Similitudines auri faciemus tibi cum distinctionibus argenti, quousque rex sit in accubitu suo.

Quando, inquit, futurum est ut rex in te, quæ ipsum puriter amas et quæris, requiescat; age, sine te a nobis instrui atque exornari. Quamvis enim non ut aurum, o sponsa, virtutibus fulgeas, sed adhuc ut argentum splendas præ nigredine; te ad auri tamen similitudinem decorabimus, similemque reddemus cherubico et flammeo ac venerando solio, in quo rex descendens se reclinet et acquiescat. Superior omnis apparatus, meo quidem iudicio, mirabilem sponsæ et virginis ex argento in aurum mutationem, ab amicis Verbi et sponsi accurate conquistam, id est, decorem et gratiam sponsæ ab angelis Dei adhibitam significat. Hic enim Domini amicorum est mos atque institutum, ut cum animam aliquam virginem ad Christum studiosè festinantem nacti sint, undique tanquam custodes illum circumdant atque adjuvent, et ad rectas et cum virtute conjunctas vivendi rationes incitent, quoad illam Domino splam gratamque reddant. Sed jam interpretando longius progrediamur, et quæ sponsa, amicorum studio ac diligentia exornata, ad amicos ipsos, id est angelos, dicat, audiamus :

Nardus meu dedit odorem ejus.

Animæ virtutis studiosæ progressionis fructum perspicis. Cum enim in recta vitæ ratione virgo profecerit, atque ita ad Verbum et sponsum optatum appropinquarit, sponsi pulchritudinem se dicit agnovisse, sed per sponsum quemdam solum : nempe odoratum. Cur autem, inquit, nullum aliud unguentum, sed nardum duntaxat Dominum ait redolere? An quia inter unguenta nardus obtinet principatum? An potius divinius aliquid vult innuere? Si quis enim homo ex præsentī vita, licet omnes labore et industria acquirens virtutes, recte vivat, nisi Christum divino baptismo induerit, nil revera vitæ æternæ hisce virtutibus consequetur. Arcanum hoc quod animo complecteris, unguentariorum exemplo sit manifestum. Cum enim nardinum volunt conficere, licet alia multa in unum conjiciant, nisi nardum, quæ quidem est herba, simul adhibuerint, frustra operam sumunt. Præterea Christus, qui idem et sponsus est, ad cœnam Simonis leprosi

A Καὶ τὸ τῆς νόμφης ζώπυρον πολὺ πρὸς τὸν νομφίον, πρὸς δὲ, τὴν συγκατάβασιν ἐκείνου πρὸς τὴν νόμφην, Καὶ τούτων ἐπιγνώσαντες τοῦ πράγματος τὸ τέλος, Ὡς ἄρα καταβήσεται πρὸς ταύτην ὁ νομφίος, Ἐπανακλιθῆσόμενος βασιλικῶς ἐν ταύτῃ, Τὴν νόμφην εὐτρεπίζουσι δῆθεν καταχρυσούντες. Ἴν', ἐπειδὴν ὁ βασιλεὺς ἐπιδημηται θέλη, Εὐρήσῃ πρὸς ἀνάπαυσιν αὐτὴν ἐτοιμοτάτην. Φασὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὴν οἱ φίλοι τοῦ νομφίου

Ὅμοιώματα χρυσοῦ ποιήσωμέν σοι μετὰ στιγμαίων τοῦ ἀργυρίου, ἕως οὗ ὁ βασιλεὺς ἐν ἀνακλίσει αὐτοῦ.

Ἐπεὶ, φασὶν, ὁ βασιλεὺς ἀνακλιθῆναι μέλλει Ἐν σοί, τῇ τοῦτον καθαρῶς φιλοῦσῃ καὶ ζητούσῃ, Δεῦρο λοιπὸν καὶ παρ' ἡμῶν καλῶς ἄτοιμασθεῖσα. **B** Κἂν γὰρ οὐ λάμπεις ὡς χρυσοὺς ταῖς ἀρεταῖς νόμφη (Ἀκμήν γὰρ ἀργυρολαμπεῖς ἀπὸ τῆς σκοτομήνης), Ἄλλ' ὁμῶς χρυσαυγήσομεν καὶ παρεικάσομεν σε Χερουδικῶ καὶ φλογερῶ καὶ σεδασμῶ θρόνῳ. Ὁ βασιλεὺς γὰρ κατελθὼν ἀνακλιθῆσεται σοι. Τὴν γὰρ ῥηθεῖσαν ἄπασαν ὡς δραματουργίαν, Τὴν θαυμαστὴν ἀλλοίωσιν τῆς νόμφης καὶ παρθένου, Τὴν ἐξ ἀργύρου πρὸς χρυσοῦν σῆμι γεγεννημένην, Παρὰ τῶν φίλων δηλαδὴ τοῦ λόγου καὶ νομφίου, Ὡς ἀρωγὴν μοι νόησον, καὶ χάριν πρὸς τὴν νόμφην, Ἐκ τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ δοθεῖσαν ἐπαξίως· Τοῦτο γὰρ ἔθος πέφυκε τοῖς φίλοις τοῦ Δεσπότη, Οἱ ἐπειδὴν ἀθρήσωσι ψυχὴν τινα παρθένον, Ἐπειγομένην πρὸς Χριστὸν καλῶς ἐπαναλύσαι, Κυκλόθεν παρεμβάλλουσιν ὡς φύλακες ἐκείνης, Ἀρήγοντες, ἐγείροντες πρὸς ἐναρέτους τρόπους, **C** Μέχρις ἂν δείξωσιν αὐτὴν δεξιᾶν τῆ Δεσπότη. Ἄλλ' ἤδη προχωρήσωμεν τῷ λόγῳ περαιτέρω. Καὶ προκόψασαν ψυχὴν ταῖς χάρισι τῶν φίλων Ἰδῶμεν, τί φησιν εὐθὺς αὕτη ὡς πρὸς τοὺς φίλους. Φησὶ δ' αὐταῖς ταῖς λέξεσιν οὕτως πρὸς τοὺς ἀγγέ- [λους]

Νάρδος μου ἔδωκεν ὄσμήν αὐτοῦ.

Βλέπεις καρπὸν τῆς προκοπῆς ψυχῆς τῆς ἐναρέτου· Ἰδοὺ γὰρ ἡ προκόψασα πρὸς ἀρετὰς παρθένος, Ὡς περ καὶ προεγγίσασα τῷ ποθουμένῳ λόγῳ, Ἐπιγνωκίνα· μὲν ἔρετὶ τὸ κάλλος τοῦ νομφίου, Πλὴν δὲ αἰσθησασίως τινος ἀσφραντικῆς καὶ μόνης. Τίνος δὲ χάριν, ἐρωτᾷς, οὐ λέγει μύρον ἄλλο, **D** Ἄλλὰ τοῦ νάρδου μέμνηται μυρίζειν τὸν Δεσπότην· Τὸ μὲν, ὅτι καὶ πρῶτιστόν ἐστι τῶν ἄλλων μύρων· Τὸ δ' αὖ, ὅτι καὶ πέφυκεν ἐμπόσεις ἔχον θείας· Ὡς περ εἴ τις ἀνθρώπος ἐκ τοῦ παρόντος βίου, Κἂν πάσας φέρων κατορθοῖ τὰς ἀρετὰς ἐμπόσις, Ἄν μὴ Χριστὸν ἐνδέδυται βαπτίσματι τῷ θεῷ, Οὐδὲν οὕτως ὀνίησι ταῖς ἀρεταῖς ἀπάσαις· Τοῦτον τὸν τρόπον ἴδῃ τις ἀβρόχως ἐν καρδίᾳ, Παρὰ τινος τῶν μυρεψῶν κατασκευαζομένου· Οἱ γὰρ βουλόμενοί ποτε κατασκευάσαι νάρδον, Κἂν εἴδη βάλλωσι πολλὰ μυρεψικὰ πρὸς τοῦτο, Εἴ μὴ καὶ νάρδον βάλλωσιν, ἧτις ἐστὶ βοτάνη, Εἰς μάτην πεπονήκασιν ὄντως οἱ νεοδεργάται.

Ἄλλως τε δὲ καὶ ὁ προσκληθεὶς Χριστὸς ὁ καὶ νυμφίος, A
 εἰς δεῖπνον Σίμωνος λεπροῦ καταπεποιημένου,
 τοῦτο τὸ μύρον ἤλειπται παρὰ τῆς μοιχαλίδος.
 Ὁ λόγος τοίνυν μέμνηται τοῦ νάρδου προσηκόντως.

Τῶν γ' Ἡγεμόνων.

Ἐντεῦθεν οὖν ἡ νόμφη τοῖς τῶν ἀρετῶν διαφόροις
 κατὰ πρᾶξιν μὲν τρόποις, κατὰ θεωρίαν δὲ λόγοις
 καθαρθεῖσα, εἶτα εἰς τελειότητα ἐναγομένη, πρὸς
 τοὺς τὰ προειρημένα πρὸς αὐτὴν φήσαντας φίλους
 τοῦ νυμφίου, ἀποκρινομένη φησὶ· Νάρδος μου ἔδω-
 κεν ὄσμήν αὐτοῦ· ἤγουν, ἢ ἐκ τῶν διαφόρων κατὰ
 πρᾶξιν τρόπων καὶ κατὰ θεωρίαν λόγων, δίκην τῆς
 ἐκ διαφόρων ἀρωμάτων συγκειμένης νάρδου, κρα-
 τηθεῖσά μοι ἔμπρακτος γνῶσις, πρέσχεν ἔμφασιν
 αὐτοῦ, τοῦ κατ' οὐσίαν ἀπροσίτου νυμφίου, οὗ τὸν
 χαρακτῆρα φέρω, ὡς εἰκὼν αὐτοῦ καὶ ὁμοίωμα. B
 Μίγμα γὰρ αὕτη τῶν ἐν τῷ παντὶ μετοχῶν τοῦ ἐνὸς
 τῶν ὄλων αἰτίου ὑπάρχουσα· ὡς κράμα κατὰ φύσιν
 οὐσα νοητῆς καὶ αἰσθητῆς κτίσεως, καὶ κατὰ γνώμην
 τοὺς ἐν τῷ παντὶ λόγους καὶ τρόπους ἐν ἑαυτῇ κε-
 ράσασα. Κάντεῦθεν ἀποδοῦσα τῷ κατ' εἰκόνα λόγῳ
 τὸν κατ' ὁμοίωσιν τρόπον, ἐν ἑαυτῇ τοῦτον δεικνύει,
 ὡς ἐν εἰκόνι ἀρχέτυπον. Ἐπεὶ δ', ὡς εἴρηκεν, ἐν αἰσθη-
 σει γέγονεν τοῦ νυμφίου, τί ταύτη; Οὗτός ἐστι,
 φησὶν, ἀπόδεσμος στακτῆς ἀδελφιδῆς μου ἐμοί.
 Ἦτοι, Συνοχή ἐστὶν ἐμοὶ καὶ συντήρησις τῆς μεταδο-
 τικῆς σταγόνας τῆς θείας χάριτος, ὁ κατὰ τὴν τοῦ
 Συμμάχου ἐρμηνείαν ἀγαπητός μου. Ἐπεὶ περ αὐτὸς
 πιστευόμενος τὰ πνευματικὰ συντηρεῖ τῇ Ἐκκλησίᾳ
 χάρισμα, καὶ ἰσθῆ τοὺς πιστοὺς τοῦ μὴ ἀπὸ τῆς
 ἀληθείας τρέπεσθαι. Εἶτα ὅπου ἐν αὐτῇ περιπολεύ-
 σασ τὴν ἀτρεψίαν ταύτην χαρίζεται, φάσκει· Ἄνὰ C
 μέσον τῶν μαστῶν μου ἀβλισθήσεται. Τούτων δὲ
 μέσον ἡ καρδία ἐστίν, ἐξ ἧς τῷ λοιπῷ σώματι τὸ
 ζωτικὸν διαδίδεται πνεῦμα· ἧτις ὑπεμφάνει τὸν
 ἡγεμόνα νοῦν· ἐν ᾧ περιπολεύσει ὁ Κύριος, ὅταν ἡ
 νόμφη αὐτοῦ διὰ τελειότητα αὐτῷ κολληθεῖσα πνεῦμα
 γένηται ἐν· εἰσοικιζομένη τὴν ἕξιν τῆς ἀρετῆς διὰ
 τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐνεργείας. Δι' ἧς ἡ ἐν
 Χριστῷ κεκρυμμένη ζωὴ, εἰς πάσας τὰς τῆς ψυχῆς
 δυνάμεις ὡς ταύτης μέλη διοδεύσασα, ἀτρεψίαν αὐ-
 ταῖς ἐμποίησει. Καὶ οὕτω μὲν ὁ νυμφίος τῇ νόμφῃ
 ἔσεται τῶν καλῶν ἀτρεψία, ὅταν τελεία ἀναδειχθῇ.

Ψελλοῦ.

Ἄλλ' ἀκουσώμεθα λοιπὸν καὶ τῶν ἐξῆς λογίων.
 Ἡ νόμφη γὰρ ταῖς προκοπαῖς ὡς ἐνθους γινομένη,
 ἔτι συνείρειν ἀγαπᾷ τὸν λόγον πρὸς τοὺς φίλους.
 Φησὶ γοῦν τάδε πρὸς αὐτοὺς μετὰ τὸν νάρδου
 [λόγον·

Ἀπόδεσμος στακτῆς ὁ ἀδελφιδῆς μου ἐμοί,
 ἀνὰ μέσον τῶν μαστῶν μου ἀβλισθήσεται.

Ἔθος ἐστίν, ὡς λέγουσιν, κόραις ταῖς φιλοκό-
 [σμοις,

Μὴ μόνον ἐξωθεν αὐτὰς ἐξόχως καλλωπίζεω,
 ὡς ἐφελεύσωσιν αὐτῶν τὸν ἐραστὴν ἐν τάχει,
 Ἄλλὰ καὶ μᾶλλον ἔσωθεν αὐτῶν τῶν ἱματίων,
 κατασκευὰς τιθέασιν ἀπὸ τῶν μυριπνῶων.

vocatus, hoc unctus est unguento a peccatrice.
 Merito igitur nardi mentio facta est.

Trium Patrum.

Sponsa deinceps, variis virtutum cum in agendo,
 tum in contemplando expolita dotibus atque illu-
 strata, et ad perfectionem progrediens, et ad ea quæ
 sibi ab amicis sponsi dicta fuerant, respondet :
Nardus, inquit, *mea dedit suavitatem ejus* : id est,
 efficax ex diversis agendi speculandique rationibus
 cognitio conquisita, instar nardi ex variis aroma-
 tibus conditæ præbuit specimen ejus; sponsi ni-
 mirum, per naturam inaccessi, cujus ego speciem
 ac nolam gero, ut imago ipsius ac similitudo. Cum
 enim mistio quædam sit eorum quæ in mundo
 unam illam rerum omnium causam participant :
 quippe quæ ex intelligibili et sensibili creatura
 naturaliter constet, scientiaque rationes rerum ac
 modos id se complectatur : propterea moribus si-
 militudinem referens, cum in se tanquam in ima-
 gine exemplar repræsentat. Verum, quia sensu, ut
 dixit, sponsum agnovit, quid ipso sensu sit, expli-
 cat, dicens : *Fasciculus myrrhæ nepos meus mihi*.
 Nexus est et conservatio stillæ divinæ gratiæ quæ
 mihi communicata est, dilectus meus : ut Symma-
 chus interpretatur. Per fidem enim acceptus, spi-
 ritualia tuetur atque conservat Ecclesiæ munera,
 fidelesque confirmat et corroborat, ne a veritate
 desciscant. Tum, ubi sponsus in ipsa manens,
 constantiam hanc largiatur, exponit, *In medio*, in-
 quiens, *uberum meorum commorabitur*. Uberum
 modium obtinet cor, unde vitalis spiritus in reli-
 quum corpus diffunditur. Præstantem vero animæ
 partem mentem innuit, in qua Dominus habitat,
 cum ejus sponsa perfectione sibi copulata, unus
 spiritus efficitur, virtutis habitum adipiscens per
 sancti Spiritus operationem, unde *vila in Christo*
abscondita in omnes animæ potentias, tanquam
 in hujus membra, influens, stabilem ipsis firmi-
 tatem ac robur instillat. Atque ita sponsus erit spon-
 sæ, cum ad perfectionem venerit, virtutum immo-
 bile firmamentum.

Pselli.

Sed jam et ea quæ deinde sequuntur, audiamus.
 Sponsa enim progressu quasi afflatu institutum
 cum amicis sermonem studiose persequitur, et
 post nardi mentionem, sic ait :

*Fasciculus stactes filius sororis meæ mihi, in me-
 dio uberum meorum commorabitur.*

Elegantium virginum mos est, ut non solum
 exteriori ornatu se decorent, quo celeriter ama-
 lores suos alliciant, verum etiam suavità in vesti-
 mentis unguenta gerant. Quoniam igitur Canti-
 corum verbis anima ut pulchra virgo est exornata,
 et hominum more sponsalibus decora vestimentis

Coloss. iii, 3.

ad nuptias adducta, consentaneum est ut verba quaedam muliebri loquatur, licet interius arcantum sensum contineant. Aperte igitur quasi delicias faciens. Quamvis, inquit, mulieres quaedam ad amorem excitandum alia gestent unguenta in vestimentis; ego tamen cujusvis fragrantissimi odoris loco pulcherrimum sponsum, uti suavissimum unguentorum fasciculum collo suspendens, retinebo. Vel potius hoc significat: Quamvis aliae animae mundi curis et negotiis implicentur; ego sponsi mei percipiens voluptatem, eum in sculpam in tabulis cordis mei. Uberum enim medium cordis est sedes.

Trium Patrum.

Botrus Cypri sororis meae filius mihi in vineis Engaddi.

Qualis est uva adhuc florens, quae vinum cordi laetitia afferens pollicetur: talis est mihi propter imperfectionem meam dilectus meus in vineis, hoc est in variis rerum naturis, quae perspicuae sunt oculo tentationis (id enim est Gaddi) oculo nimirum rationis naturas rerum ac veritatem in omnibus explorantis. Haec enim eas indagans tanquam florentem uvam, ex ipsis colligit veritatem; quae veluti vinum quoddam a figuris mentem dimovebit, cum diversas, quae in mundo sunt, rationes in se ipsa coactas amplectetur.

Pselli.

Ex sponsae verbis quaedam supersunt, quae quidem nunc pro viribus sunt explicanda: sic enim ipse angelos alloquitur:

Botrus Cypri sororis meae filius mihi in vineis Engaddi.

O praecelaram progressionis sponsae mutationem! Quae enim perspicuae paulo ante similis equae diota fuerat, nunc amicorum obsequio plane proficiens, se ipsam ut vitem fructiferam agnoscit. Omnis enim anima pura, Domini succensa desiderio, operum progressu fit omnia. Nunc quidem sedes Cherubim, nunc sedes Regis, nunc autem vitis fructifera in aula Domini. Quod igitur puriter sponsa dicit, hoc est: Sic agnovi sororis meae filium, id est sponsam, sicut botrum, qui nobis distillavit mustum aeternitatis. Haud omnibus virtutes capessentibus animabus est maturus, sed pro virtutum mensura juvenitatem suam subinde mutat. Aliis namque floret, in aliis nigrescit, in aliis maturus est, in aliis plane coctus ac dulcis est. Sponsa igitur, dum florentem botrum se ferre dicit, ostendit se nondum ad perfectionem pervenisse. Aut tanquam florentis pulchritudinem exaggerans, ita, inquit, mihi floret Christus et sponsus, ut odoriferi

Ἐπεὶ γοῦν γεγυναίκεται τῷ λόγῳ τῶν Ἀσμάτων Ἡ παρθενοῦσα ψυχὴ καὶ τρόποις ἀρβενόφρων, Καὶ νυμφικῶς συνέσταλται πρὸς γάμους ἐπηγμένη, Λόγους τινὰς γυναικὸς εἰκὸς ἐστὶ καὶ λέγειν, Κἂν ἔσχωσιν ἀπόρρητον τὸν λογισμὸν ἐν βίῳ. Τοῦτο γοῦν λέγει προφανῶς ὡσπερ ἀκκίζομένη, Ὅτι κἂν φέρωσιν τινες γυναῖκες ἄλλα μύρα Ἡρὸς ἔρωτα θερμότερον ἔνδον τῶν ἱματίων, Ἄλλ' ἐγὼδε μυρίσματος ἀντὶ παντὸς εὐώδους, Αὐτὸν ἐκείνον κτήσομαι τὸν κάλλιστον νυμφίον, Ὡσπερ ἀπόδεσμὸν τινὰ μύρων εὐωδιστάτων, Καλῶς ἀπαιωρήσασα περὶ τὸν τράχηλόν μου. Μᾶλλον δὲ τοῦτο καθαρῶς αἰνίσσεται τῷ λόγῳ, Ὅτι κἂν ἄλλαι τῶν ψυχῶν τῷ βίῳ πεφυρμέναι, Ἄλλας φροντίδας ἔχωσιν τῶν κοσμικῶν πραγ-

B Εγὼ δ' ἄλλην τὴν ἡδονὴν γνοῦσά μου τοῦ νυμφίου, Αὐτὸν χαράξω ταῖς πλαξὶ τῆς ἐμῆς καρδίας· Μαστῶν γὰρ μέσον πέφυκεν ὁ τόπος τῆς καρδίας.

τῶν γ Πατέρων.

Βότρως τῆς Κύπρου ἀδελφιδός μου ἐμοὶ ἐν ἀμπελώσιν Ἐγγαδδί.

Ἦτοι, δίκην σταφυλῆς ἐστὶ ἀνθοῦσης, καὶ τὸν εὐφραντικὸν τῆς καρδίας οἶνον ἐπαγγελιομένης, ὁ ἀγαπητός μου καρποφορεῖται μοι διὰ τὴν ἐμὴν ἀτέλειαν, ὡς ἐν ἀμπελώσιν ταῖς διαφόροις τῶν ὄντων φύσεσιν, αἵ εἰσιν διοραταὶ τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ πειρατηρίου. Ὅπερ ἐρμηνεύεται τὸ Γαδδί· δηλονότι τῇ ὕψει τοῦ βασανίζοντος τὰς φύσεις, καὶ τὴν ἐν ὄλοις ἀλήθειαν ἐρευνῶντος λόγου. Οὕτως γὰρ ταύτας διερευνῶμενος ὡς ἀνθοῦντα βότρυν τοῖς τούτων λόγοις καρποφορεῖ τὴν ἀλήθειαν, ἥτις ὡσπερ τις οἶνος τὸν νοῦν ἐκστήσει τῶν τύπων, ὅπηνίκα τοὺς ἐν τῷ παντὶ διαφόρους λόγους περὶ ἑαυτὴν συνάψει ἐνοσιδῶς.

Ψελλοῦ.

Ἐχομέν γέ τι λείψανον τῶν ἐκ τῆς νόμφης λόγων, Ὅπερ ὡς ἐστὶν ἐρικτὸν τὸ νῦν ἐρμηνευτέον. Λέγει γὰρ οὕτω πρὸς αὐτοὺς ἡ νόμφη τοὺς ἀγγέλους·

Βότρως τῆς Κύπρου ἀδελφιδός μου ἐμοὶ ἐν ἀμπελώσιν Ἐγγαδδί.

Ὡς τῆς καλλῆς ἐναλλαγῆς τῆς προκοπῆς τῆς νόμφης!

Ἡ πρὸ μικροῦ γὰρ ἐμφανῶς ἵππη παρεικασθεῖσα, Ἄρτι λαμπρῶς προκόψασα ταῖς χάρισι τῶν φίλων, Ὡς βοτρυφόρον ἄμπελον αὐτὴν ἐπιγινώσκει.

Ψυχὴ γὰρ πᾶσα καθαρὰ ποθοῦσα τὸν Δεσπότην, Πάντοτε πάντα γίνεται τῇ προκοπῇ τῶν ἔργων Νῦν μὲν θρόνοι Χερουβίμ, καὶ θρόνος Βασιλέως, Νῦν δ' ἄμπελος κατάκαρπος ἐν ταῖς αὐλαῖς Κυρίου.

Ὅπερ οὖν λέγει καθαρῶς ἡ νόμφη, τοῦτο λέγει· Ὡς ἔγνω τὸν ἀδελφιδῶν, τουτέστι τὸν νυμφίον, Ὅστις ἀπέσταξεν ἡμῖν γλεῦκος ἀθανασίας·

Ὅν ἐστὶ πάσις ὄριμος ψυχῆς ταῖς ἐναρέταις, Ἄλλ' ἐξάλλασσε τὸ τερπνὸν εἶδος αὐτοῦ πολλῆς, Κετὰ τὸ μέτρον δηλαδὴ τῶν ἀρετῶν ἐκάστου.

Ἄνθει γὰρ ἄλλαις τῶν ψυχῶν, ἐν ἄλλαις δὲ κυ-

[πρίζει,

Ἐν ἄλλαις δ' ὄριμός ἐστιν, ἐν ἄλλαις δὲ περσάζει, Ἡ νόμφη τοίνυν φέρουσα κυπρίζοντα τὸν βότρυν,

Δείκνυσιν ὅτι προκοπὴν οὐκ ἔφθασε τελείαν.
 Εἶθ' ὡς περ ὑπαυξάνουσα τοῦ κυπρισμοῦ τὸ κάλλος,
 Ὡς τῶς, φησί, κυπρίζει μοι Χριστὸς ὁ καὶ νυμφίος,
 Ὡς περ κυπρίζουσι τερπνῶς ἐν τῷ Γαδδί τῷ τόπῳ
 Οἱ τῶν ἀμπέλων βότρυες εὐώδεις πεφυκότες·
 Γῆ γὰρ, ὡς φασί, τοῦ Γαδδί ἀμπελοτρόφος οὔσα,
 Γῆν πᾶσαν ὑπερήλασεν εἰς τὴν ἡδυβοτρυάν.
 Τῆς γοῦν ἀγνῆς καὶ καθαρᾶς ψυχῆς εἰπούσης τάδε,
 Ὁ λόγος ἀποκρίνεται λέγων ταῦτα·
 Ἴδοὺ εἰ καλή, ἡ πλησίον μου, ἴδοὺ καλή· οἱ
 ὀφθαλμοί σου, περιστεραί.
 Ὡς περ οἱ χρυσογνώμονες, οὓς φασί χρυσοχόους,
 Ἄν τὸν χρυσὸν θελήσωσι τὸν κεκλιθῆναι, ἢ
 λαμπρότερον ἐργάσασθαι καὶ καθαρὸν ἐξόχως,
 Πολλάκις βάλλουσι αὐτὸν ἐν τοῖς χωνευτηρίοις
 Τοῦτον τὸν τρόπον δείκνυσιν τὴν νόμφην νῦν ὁ λόγος,
 Ὁ τῶν ψυχῶν θεραπευτὴς τῶν μεμελανωμένων·
 Ἴππῳ γὰρ ταύτην πρότερον τῷ λόγῳ παρεικάσας,
 Καὶ δείξας ἔτι χαμερπῆ τυγχάνειν τὴν παρθένον,
 Μρὸς ἀρετῆν ἠρέθισε ταύτην ὑψηλοτέραν.
 Ἡ δὲ προκόψασα τρανῶς ταῖς χάρισι τῶν φίλων,
 Γίνεται θρόνος πύρινος τοῦ πάντων Βασιλέως.
 Ἄλλ' ἔτι πάλιν φθάνουσα ταῖς ἀρεταῖς εἰς ὕψος,
 Καὶ πάλιν προσεγγίσασα τῷ καθαρῷ νυμφίῳ,
 Ἀμπρῶς ἐγκωμιάζεται καὶ παρὰ τοῦ νυμφίου.
 Ἴδοὺ γὰρ εἰ καλή, φησὶν, ἡ πλησίον μου.
 Δίττα διπλοῦς τὸν ἔπαινον τοῦ κάλλους ἐπιφέρων
 [πάλιν,

Ἴδοὺ, φησὶ, καλή τυγχάνεις, ὦ παρθένε.
 Ἔχεις γὰρ ὄμματα τερπνὰ περιστερᾶς παρθένου,
 Ὅπταν σου τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπέστρεψας τῆς πλάνης,
 Καὶ πρὸς ἐμὲ τὸν πλαστουργὸν τὸν σὸν ἐνατενίζεις,
 Περιστερᾶς δὲ μέμνηται νῦν ὀφθαλμοὺς ὁ λόγος,
 Τὸ καθαρὸν τοῦ βλέμματος σημαίνων τῆς παρθένου.
 Καὶ γὰρ τυσοῦτον καθαρὸν ἔσχεν ἐκείνη βλέμμα,
 Ὡς τε κατεῖδε καθαρῶς τὸν κάλλιστον νυμφίον.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ὡς τῶ τοῖνον τὴν νόμφην ὁ νυμφίος ὄρων κατὰ
 πρᾶξιν μὲν καθαρὰν, κατὰ θεωρίαν δὲ πεφωτισμέ-
 νην, φησὶ πρὸς αὐτήν· Ἴδοὺ εἰ καλή, ἡ πλησίον μου,
 ἴδοὺ εἰ καλή· ὀφθαλμοί σου, περιστεραί. Ἦγουν,
 Ἴδοὺ ὑπάρχεις ὡραία κατὰ μετοχὴν τῆς ἐμῆς ὡραιό-
 τητος, ὡς τὸ διὰ τὴν πρώτην ἀπιστίαν αἰσχρὰ ἀπο-
 βαλομένη, καὶ ἐγγίσασά μοι κατ' ἀρετῆν ἐν τῷ
 μιμήσασθαι τοὺς ἐμοὺς μιμητὰς ἀποστόλους. Ἴδοὺ
 ὑπάρχεις ὡραία ὡς παρὰ τῶν ἀγγέλων μου τὰς ἐν
 τῷ παντὶ διδαχθεῖσα ἐμφάσεις μου, κἀντεῦθεν
 ὡραῖσθεῖσα καὶ κατὰ γνῶσιν, ἐπειδὴ περ οἱ νοεροὶ
 ὀφθαλμοί σου πνευματικοί, ἐν τῷ μὴ ἀπατάσθαι τοῖς
 ἐν αἰσθήσει τερπνοῖς, ἀλλ' ὡς ἐν ἐσῶπροις τούτοις
 τὰ κεκρυμμένα διορᾶν νοητὰ κάλλη.

Τῶν γ' Πατέρων.

Πρὸς ταῦτα δὲ ἡ νόμφη, ἐπειδὴ παρὰ τοῦ νυμφίου
 μεμαρτύρηται πνευματικοὺς ἔχειν ὀφθαλμοὺς, κἀν-
 τεῦθεν μὴ ἀπατωμένους· ἀλλὰ τὸ κυρίως καλὸν,
 ὅθεν ἡ ὡραιότης αὐτῆ γέγονε κατὰ μετοχὴν, γνωρί-
 ζοντας, τάδε φησὶν· Ἴδοὺ εἰ καλὸς, ἀδελφιδούς μου
 δηλονότι, Σὺ μόνος ἂν δικαίως λέγοιο καλὸς ὁ ἀγα-
 πητός μου, οὗ κατὰ μετοχὴν καλὰ τὰ καλὰ· καί γε

A botri jucunde florent in Gaddi : quæ quidem regio
 vitibus abundans uvæ suavitate cæteris omnibus
 antecellit. Hæc anima casta et pura cum dixisset,
 sponsus respondet ita sponsam alloquens :

*Ecce pulchra es, propinqua mea, ecce pulchra es :
 oculi tui, columbæ.*

B Quemadmodum qui aurum tractant et elaborant,
 quos aurifices appellamus, si aurum adulteratum
 velint expurgare, et purius atque splendidius red-
 dere, sæpius illud in fornaces conjiciunt : sic ani-
 mas quæ nigredinem contraxerunt, curat expolitque
 Deus. Cum enim prius sponsam equæ comparasset,
 ostendissetque eam adhuc humi repere, virginem
 ad hanc sublimiorem virtutem incitavit : illa autem
 amicorum officiis vere proficiens, lit ignea sedes
 Regis universorum. Deinde virtutibus rursus altius
 provecta, atque iterum ad purum sponsum appro-
 pinquans, ab eo præclare commendatur *Ecce enim,*
inquit, pulchra es, propinqua mea ; et pulchritudinis
laudem ingeminans, ecce, inquit, pulchra es, o
virgo. Jucundi enim es oculis prædita columbæ
virginis, cum oculos tuos ab errore averteris, et
eos in me Creatorem tuum intenderis. Columbæ
autem oculos memorat, ut purum virginis obtutum
significet. Tam mundos enim oculos habet, ut pu-
riter pulcherrimum sponsum aspiciat.

Trium Patrum.

C Sic igitur sponsam actionis puritate præstantem,
 et contemplationis luce splendentem sponsus aspi-
 cians alloquitur : *Ecce pulchra es, propinqua mea :
 ecce pulchra es : oculi tui, columbæ.* En formosa
 existis ; quia particeps es pulchritudinis viæ :
 quoniam pristina incredulitatis turpitudinem ab-
 jecisti, et, imitatores meos apostolos imitando, ad
 me per virtutem appropinquasti. Ecce decora es,
 quippe quæ ab angelis meis species tuas quæ in
 mundo sunt, didicisti, atque ita cognitione etiam
 et scientia es exornata. Mentis enim oculi tui spi-
 ritales rebus sensui jucundis minime decipiuntur,
 sed in iis tanquam in speculo reconditas pulchritu-
 dines intelligibiles contemplantur.

Trium Patrum.

Ad hæc sponsa, cum testimonio sponsi spiritales
 habeat oculos qui decipi nequeant, sed quod vere
 pulchrum est, unde ipsa quoque sit pulchritudinis
 particeps, conspiciant : *Ecce, inquit, es pulcher,*
sponse mi. Tu solus videlicet, jure pulcher dici
potes, dilecte mi, cujus participatione pulchra sunt
pulchra. Pulcher, inquam, inaccessa naturæ pul-

chritudine. Sic igitur pulcher, ad lectum nostrum A
umbrosus, in natura nostra nimirum, in qua tan-
quam in lecto quiescens tu Dei et Patris Incidia-
simus et sine umbra radius, per umbram aspice-
ris, tanquam in imagine exemplar. Quoniam et
domus tua nos, Ecclesia nimirum quæ in te credit,
sumus *Tigna nostra, cedri* : hoc est, pietatis et
religionis dogmata quæ tanquam tigna domum, hoc
est, fidelium Ecclesiam continent, et quasi cedri,
fortiter constituta solida in Christum fide innitun-
tur : neque Ecclesiam assiduis hæresum et tenta-
tionum molibus, veluti variis vehementium im-
brium atque ventorum incursibus oppugnatam
labefactari ac ruere patiuntur. *Laquearia nostra,
cupressi*. Laquearia variam recti continent pulchri-
tudinem, quæ constat ex concinna et fabrefacta B
contignatione tabularum ; quæ quidem si ex cu-
presso confectæ sint, tam bene olent, tum putre-
dinem non admittunt. His virtutes sunt similes,
quibus perturbationum et vitiorum corruptionis
operibus exornatur Ecclesia : earumque fra-
grantia spiritali consperguntur qui *animæ sensus
habent exercitatos* ¹⁰.

Pselli.

Sponsam purus sponsus laudavit : quem nunc
vicissim sponsa commendat,

Ecce, inquit, *pulcher es, nepos meus* ; natura,
inquam, *es pulcher* : *Ecce formosus es ac plane
decorus et tu, sponse mi*.

Ac quemadmodum gemina ille laude sponsam ex-
tulit : sic illa duplici laude sponsum effert. Pulcher, C
inquam, *es, sponse, atque formosus*. Nepotem autem
sponsa Dominum appellat, eam inueniens partem
ipsius per quam illi propinqua est quæ pertinet
ad humanitatem, quam quidem infra planius ex-
plicabit : sponsum enim sponsa vicissim laudans,
sic ad eum statim dicit : Ad lectum nostrum um-
brosus.

Ad infimum, inquit, lectum nostrum sic ac-
cessisti, ut dedita opera divinitatis fulgorem
obumbrares. Nisi eam tu iis rationibus quæ tibi
soli cognitæ sunt, abscondisses, divino splendore
forte consumpti essemus. Quod quidem voluit,
Verbo divinitatem celante, factum est. Cum enim
amici qui sponsam deducebant, ut supra declara-
vimus, ex argentea auream reddidissent, et tan-
quam lectulum regium purpura ornatum instruxis-
sent ; in eo Rex accubuit. Itaque sponsa admira-
bunda sic eum alloquitur : Ad lectum nostrum,
umbrosus, ut libuit, accessisti. Verum, quæ dein-
ceps in Canticis sequuntur, audiamus. Pergit enim
adhuc sponsa sponsum alloqui, *Tigna*, inquit,
nostra, cedri : *laquearia, cupressi*. Quando nunc
ad nos, o sponse, venisti, nullos amplius horren-
dos imbres, nullos torrentium impetus, nullos

ώραίος τῷ ἀπροσίτῳ κάλλει τῆς οὐσίας. Ὁ γοῦν οὕ-
τως ώραίος πρὸς κλίνην ἡμῶν σύσκιος, ἦτοι ἐν τῇ
ἡμετέρῃ φύσει, ἐφ' ἧ ὡς ἐπὶ κλίνῃ ἀναπαύη ἡ τοῦ
θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁλολαμπῆς καὶ ἀσκίος ἀκτίς, σκιω-
δῶς ὁρᾷ ὡς ἐν εἰκόνι ἀργέτυπον. Ἐπεὶ δὲ καὶ οἰκη-
τήριόν σου ἡμεῖς, ἡ πιστεύσασα εἰς σὲ Ἐκκλησία,
ἐσμὲν, δοκοὶ ἡμῶν κέδροι ἡγουν, τὰ τῆς εὐσεβείας
δόγματα, ἡ δίκην δοκῶν συνεχουσῶν οἰκίαν, τὴν τῶν
πιστῶν Ἐκκλησίαν συνέχουσιν, καὶ οἵαπερ κέδροι
ἐδρακίως ἐβρίζωμένοι τῇ εἰς Χριστὸν στεβρᾷ πίστει
ἡδραίωνται· καὶ ταῖς προσβαλλούσαις τῇ Ἐκκλησίᾳ
δίκην σφοδρῶν ὑετῶν καὶ ἀνέμων συχναῖς ἐπαγω-
γαῖς τῶν διαφόρων αἱρέσεων τε καὶ πειρασμῶν,
οὐκ ἔωσι τάυτην καταπεσεῖν. Φατνώματα ἡμῶν
κυπάρισσοι· φατνώματα δὲ εἰσι διαποικίλλουσά τις
τὸ τῆς ὀροφῆς κάλλος ἐναρμόνιος καὶ γλυφώδης πῆξις
συνιδῶν· αἴπερ ἐὰν ὦσιν ἐκ κυπαρίσσων, τὸ εὐπνοῦν
ἔχουσι, καὶ σηπεδόνας σχεδὸν εἰσὶν ἀπαράδεκτοι. Ἐν
δίκην αἱ ἀρεταὶ τὴν Ἐκκλησίαν καθωραΐζουσι, καὶ
τῆς τῶν παθῶν σηπεδόνας εἰσὶν ἀπαράδεκτοι·
καὶ εὐωδίαν πνευματικὴν ἀφιάσι τοῖς γεγυμνασμέ-
νοις τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια.

Ἠελλοῦ.

Τὴν νόμφην ἐπαινέσαντος τοῦ καθαρῶ νυμφίου
Ἄνταποκρίνεται λοιπὸν κάκεινη τὸν νυμφίον,

Ἰδοὺ καλὸς καὶ γε ώραίος ἀδελφιδός μου· φημί
δὲ φύσει ώραίος. Ἰδοὺ καλὸς καὶ σὺ τυγχάνεις, ὦ
νυμφε.

Ὡςπερ δ' ἐκεῖνος εἶρηκε διπλοῦς αὐτῇ ἐπαίνους,
οὕτω διπλοῦς ἀντίρρηκεν ἐκείνῃ τοὺς ἐπαίνους,
Καλὸς, εἰποῦσα, πέφυκας, ὦ νυμφε, καὶ ώραίος.
Ἄδελφιδὸν δ' ὠνόμασεν ἡ νόμφη τὸν Δεσπότην,
τὴν ἀπὸ τῆς σαρκώσεως αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώ-
[πους

Αἰνιτιομένη προφανῶς συγγενικὴν μερίδα·

Ἐν μάλιστα πλατότερον κάτωθεν διδραχθήσῃ.

Ἄντεπαινέσασα καὶ γὰρ ἡ νόμφη τὸν νυμφίον,
φησὶ, καὶ ταῦτα παρευθὺς πρὸς τὸν αὐτὸν νυμφίον·
Πρὸς κλίνην ἡμῶν σύσκιος.

Ἠλλοες, φησὶ, πρὸς τὴν ἡμῶν ἀσθενεστάτην κλί-
[νην,

τὴν ἀστραπὴν τὴν θεϊκὴν ἐντέχνως συσκιάσας.

Ἐ? μὴ γὰρ ἐκρυψας αὐτὴν οἷς οἶδας τρόποις μόνος,

τάχ' ἂν κατηναλώθημεν ἐξ ἀστραπῆς τῆς θείας·

Ὅλον δὲ τοῦτο πέφυκε τοῦ Λόγου τὸ κρυφίνου.

Ἐπεὶ γὰρ οἱ νυμφαγωγοὶ καὶ φίλοι τοῦ νυμφίου,

ὡς ἄνωθεν εἰρήκαμεν τὸν λόγον περὶ τούτου,

Ἐπαγγυρίζουσαν αὐτὴν ἐχρῶσασαν τοῖς τρόποις,

καὶ κλίνην ἀπειργάσαντο βασιλικὴν πορφύραν·

Ἐπανεκλίθη τοιγαροῦν ὁ βασιλεὺς ἐν ταύτῃ.

λοιπὸν ἡ νόμφη πρὸς αὐτὸν ἐκθαμβουμένη λέγει·

Πρὸς κλίνην ἦλθες σύσκιος ἡμῖν ὡς ἡβουλήθης.

Ἄλλ' ἀκουσώμεθα λοιπὸν καὶ τῶν ἐξῆς Ἀσμάτων.

Φησὶ γὰρ ἔτι πρὸς αὐτὸν ἡ νόμφη τὸν νυμφίον·

δοκοὶ ἡμῶν κέδροι, φατνώματα ἡμῶν κυπάρισσοι.

Ἐπεὶ, φησὶν, ἐλήλυθας νῦν πρὸς ἡμᾶς, νυμφε,

¹⁰ Hebr. v, 14.

Οὐκίτι δεδιστόμεθα βροχάς τινας βραχάδας,
 Οὔτε κινήσεις ποταμῶν τῶν πονηρῶν ρευμάτων,
 Ἄλλ' οὐδὲ πνεύσεις τοῦ βορρᾶ πνεύματος ἐναντίου.
 Ἐμὲ γὰρ ἦν εὐδόκησας εἶναι σου κατοικίαν,
 Καλῶς ἐπιφοδομήσας ἐν σεαυτῷ, νυμφίε,
 Ὁ λίθος ὄντως ὁ τερπνός καὶ τῆς ζωῆς ἡ πέτρα.
 Ὅθεν δοκῶμεν τοὺς δοκοῦς ἡμῶν κεδρίνους εἶναι,
 Καὶ πάλιν τὰ φατνώματα δένδρων ἐκ κυπαρίσσω.
 Ἐπεὶ γοῦν ἐμνημόνευσεν ἐνθάδε κατοικίας,
 Καὶ φατνωμάτων καὶ δοκῶν οὐκ εἶσε μνησθῆναι·
 Σὺ δὲ μοι τὰ φατνώματα καὶ τοὺς δοκοῦς ἀκούων,
 Καὶ ἀρετὰς ἐννόησον τυγχάνειν ταῦτα πάντα·
 Ἐν αἷς ἐλθῶν ἐστέγασεν αὐτὴν ὁ θεῖος Λόγος,
 Καὶ πειρασμῶν ἀνένδεκτον εἰργάσατο τελείως.
 Ἀνέμους τοίνυν καὶ βροχὰς ἢ πύταμοὺς ἀκούων,
 Δαιμόνων ταῦτα πειρασμοὺς γίνωσκε πεφυκέναι.

Ἐγὼ ἄνθος τοῦ πεδίου. κρίνον κοιλωμάτων.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἦτοι, Ἐγὼ ἡ ἐξ Ἰσραὴλ καὶ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησία,
 κατὰ μὲν τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς νόμιμ καὶ προφήταις
 ἀπιστίας καὶ κακίας προκαθαρθέντας, κἀντεῦθεν
 δίκην πεδίου προομαλισθέντας, καὶ οὐκ ἐπὶ πολὺ
 τοῦ καλοῦ ἀφεστηκότας. ἤνθησα τῇ ἀρετῇ, τὸν ὄμ-
 βρον γνωστικῶς δεξαμένη τὸν ἐπουράνιον· κατὰ δὲ
 τοὺς ἐξ ἐθνῶν, ὡς διὰ τὴν πρώτην ἀπιστίαν τῆς
 φυσικῆς ὁμαλότητος στερηθέντας, καὶ τῷ χειμῶνι
 τῶν παθῶν κοιανθέντας· οἷάπερ κρίνον ἀπὸ τοῦ
 κοίλου πρὸς τὸ ὕψηλόν ἀναβάλλον, καὶ ἐφ' ἱκανὸν ἐκ
 τῆς ρίζης καλαμοειδῶς ἀνατρέχον, ὡς ἂν μὴ κρύ-
 πτοιο τοῖς κοιλώμασιν, ἀλλὰ τὸ κάλλος τοῦτου ἐν
 μετεώρῳ ὄρατο, τῇ εἰς Χριστὸν πίστει ἐβρίζωμαι,
 καὶ διὰ καθάρσεως, τῆς τῶν παθῶν ὑπεξανέστην συγ-
 χύσεως, καὶ ἐπὶ τῷ ὕψει τῆς γνωστικῆς θεωρίας τῷ
 κάλλει τῆς ἀρετῆς καθωράσμαι.

Ψελλοῦ.

Καιρὸς λοιπὸν καὶ τῶν ἐξῆς ἀκοῦσαι ταύτης λόγων.
 Φησὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὸν ὡςπερ ἐγκαυχωμένη·

Ἐγὼ δὲ ἄνθος τοῦ πεδίου, κρίνον τῶν κοιλάδων.

Ἐπέρευγε τῆς προκοπῆς τῆς καθαρᾶς παρθένου!
 Ἰδοὺ γὰρ. ἔγνω ἑαυτὴν τοῦ ξύμπαντος πεδίου
 Τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἄνθος ἐκλελεγμένον,
 εἶτα καὶ κρίνον κθεξῆς ἐκ τῶν κοιλάδων Θεῖον·
 Μυρίζει γὰρ ὡς ἀληθῶς πᾶσα ψυχὴ τοῖς τρόποις,
 Ταῖς ἀρεταῖς ἀνθήσασα καὶ καθωραῖσθεῖσα.
 Καὶ μὴ μερίμναις κοσμικαῖς ὄλωσ ἀποπνιγεῖσα.
 Καὶ μάρτυς τοῦτου πέφυκε Χριστὸς ὁ καὶ νυμφίος,
 Προσμαρτυρῶν ὡς ἀληθῶς τῷ λόγῳ τῷ τῆς νύμφης.
 Φησὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὴν, ὡς καθ' εἰρμὸν εὐρήσεις·

Ὡς κρίνον ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, οὕτω ἡ κλησίον
 μου ἐν μέσῳ τῶν θυγατέρων.

Ὅρθως, φησὶ, λελάληκας περὶ σεαυτῆς, ὦ νύμφη·
 Οὕτως γὰρ μέσον τῶν ψυχῶν τῶν ὀρθῶν θυγατέρων,
 Τῶν ἐν μερίμναις πάντοτε συγκαταπνιγομένων,
 Σὺ μόνη νῦν ἐξήνθησας ὡςπερ ἡδύπνου ῥόδον
 Καλεῖ δὲ ταύτην ἀδελφὴν ὁ Λόγος καὶ νυμφίος,

A furentis Boreæ flatus extimescimus. Me enim
 quam tibi domicilium esse voluisti, præclare in
 te, sponse, exædificasti, qui vere lapis es pulcher
 et vitæ petra. Cedrina sunt ligna nostra, cupres-
 sina laquearia. Quoniam hic domus est facta
 mentio, de tignis etiam et laquearibus loquitur.
 Quæ quidem omnia tu pro virtutibus accipe, qui-
 bus cum Verbum adveniens, adversus ventos et
 imbres et flumina, id est, contra tentationes com-
 munivit.

B

Ego flos campi, liliū convallium.

Trium Patrum.

Ego quidem Ecclesia ex Israelitis et ex gentibus
 congregata; quantum pertinet ad Israelitas, qui
 per legem et prophetas ab incredulitate et ma-
 litia ante purgati, atque instar campi exæquati,
 haud ita multum ab honesto distabant, pluvia cæ-
 lestis cognitionis irrigata, virtutibus florui: quan-
 tum autem attinet ad gentes, qui per infidelitatem
 naturali æqualitate privati, et vitiorum turbine
 depressi erant: veluti liliū ex imo in sublime
 consurgens, et ab radice ad idoneam magnitudi-
 nem per calamum ascendens, ne vallium profun-
 ditate abscondatur, sed excelsam pulchritudinem
 suam præferat, fide in Christum innitor, et per
 purgationem ex confusione vitiorum emergi, atque
 in contemplationis fastigio, virtutum decore sum
 exornata.

Pselli.

Tempus jam est, ut quæ deinceps sponsa dicit,
 audiamus. Sic enim dicit ad eum velut gloria-
 bunda:

Ego autem flos campi: liliū convallium.

D O præclaram puræ Virginis progressionem! Ec-
 ce enim te ipsam cum eximium totius cam-
 pi, naturæ humanæ florem, tum divinum conval-
 lium liliū agnovisti. Omnis enim profecto anima
 vitæ probitate ac virtutibus florens atque excel-
 lens, nec mundi sollicitudinibus ullo modo suffo-
 cata, redolet. Cujus quidem rei testis est Christus
 ac sponsus; qui sponsæ sermonem, ut ordine in-
 venies, ita confirmat:

*Sicut liliū in medio spinarum, sic propinqua mea
 in medio filiarum.*

Recte, inquit, de te locuta es, sponsa. Sic enim
 inter animas, quæ curarum et sollicitudinum spi-
 nis suffocantur, ut odorifera rosa floruisti. Hanc
 autem sororem Verbum ac sponsus vocat, quoniam
 divinæ obtemperat voluntati. Eos enim in Evange-

liis, fratres et propinquos et amicos appellat, qui A
Patris sui voluntati parent.

Trium Patrum.

Itaque sponsus lilio sponsam similem dicit, ut
quæ vitæ spinis non suffocatur :

*Sicut liliū, inquit, inter spinas, ita propinqua
mea inter filias.* Et hanc quidem lilio comparat,
quoniam eorum quæ ad victum pertinent, nulla
premitur sollicitudine, sed rebus obviis satisfacit
corporis necessitati. Quod etiam in Evangeliiis do-
cens : *De vestimento, inquit, quid solliciti estis?*
considerate lilia agri, quo modo crescunt : non
laborant, neque nent ¹¹. Ostendit, eos qui tranquil-
lam et frugalem vivendi rationem propter regnum B
cælorum complectuntur, liliis esse similes, quæ
naturalis gloriæ nitore Salomonis purpuram superant.
Animas vero carnis voluptatibus effeminatas,
ac propterea diaboli filias, ut in Evangeliiis rursus
declarat (*Vos, inquit, ex patre diabolo estis* ¹²),
spinis assimilat, quia omnem curam et sollicitudi-
nem in eas conferunt res quæ ad vitam hanc spe-
ctant, ut undique voluptatum materiam aucupen-
tur. Cum enim omnem suam spem, non in eo qui
sapientia sua cuncta moderatur et rebus omnibus
consultit, sed in se ipsis sitam habeant, terrenis
sollicitudinibus suffocantur, nec perfectum fructum
ferunt.

Trium sanctorum Patrum.

Quoniam per totum hoc drama sponsus et sponsa C
mutuis cantibus se vicissim celebrant, assiduis
amoris significationibus ostendentes, alterum alte-
rius ardere desiderio : ita rursus sponsa sponsum
alloquitur : *Sicut pomum inter ligna silvæ, sic nepos
meus inter filios.* Certe sicut pomum, tum specie
decora, tum odore suavi, tum gustu dulci, ac prop-
terea hominibus ad edendum utili, ter arbores
hujus qualitatis expertes excellit, in silva quæ ne-
morosa est, et fructum ad vescendum non homini-
bus, sed bestiis idoneum suppeditat ; sic dilectus
meus inter hominum filios præstat. Pulchritudine
enim *speciosus est inter filios hominum* ¹³, non solum
ut Dei Filius unigenitus et Verbum, verum etiam
ut inter homines solus sine peccato. Odore autem
jucundo fragrans propter spiritalia gratiarum mu-
nera quæ in se credentibus dilargitur, ex quibus D
sensum ipsius percipimus. Gustu vero suavis est :
*Gustate, enim, inquit, et videte, quoniam suavis est
Dominus* ¹⁴. Nam mellis dulcedo illis solum qui
gustaverunt, cognita est. Quamobrem et hominum
cibus est, qui vitam eis tribuit spiritalem. At cæteri
hominum filii, quia omnes peccaverunt et divina
gloria privati sunt, ad silvæ similitudinem luxu-
riant, et belluinis voluptatibus nutriuntur. Ideirco,
in umbra, inquit, ejus cupivi et sedi. Umbra omnino
Christi, est Christiana respublica, in qua qui desi-

Ἵς ἐκπληρώσαντες καλῶς τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ.
Ὁ λέγων γὰρ αὐτός ἐστιν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις.
Ἐκείνους ἔχειν ἀδελφοὺς καὶ συγγενεῖς καὶ φίλους,
τοὺς πληρωτὰς τῶν Πατρικῶν ἐκείνου κελευσμάτων.

Τῶν γ' Πατέρων,

Ὅθεν ὁ νομφίος κρίνω παρεικάζων τὴν νόμφην,
ὡς μὴ συμπινομένην ταῖς τοῦ βίου ἀκάνθαις, φησί.
Ἵς κρίνον ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, οὕτως ἡ
πλησιον μου ἐν μέσῳ τῶν θυγατέρων. Καὶ τὰς
τὴν μὲν κρίνω παρομοιοῖ, διὰ τὸ μὴδ' ὕλως ποτὲ τὴν
ὑπὲρ τῶν βιωτικῶν μόριμναν ἀναδέχεσθαι, ἀλλ'
ὀφροντίστως τοῖς παρατυχοῦσιν ἐκπληροῦν τὴν τοῦ
σώματος χρείαν. Ὅπερ καὶ ἐν Εὐαγγελίοις διδά-
σκων λέγει· Περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε ; κα-
ταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ
κοπιᾷ οὐδὲ νήθει· δεικνύς, ὅτι οἱ τὴν ἀταλαίπωρον
καὶ αὐτοσχέδιον διαγωγὴν διὰ τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν ἐλόμενοι, παραπλήσιοι εἰσι κρίνεις ἀμφιεν-
νυμένοις ἀπόνως τὴν τῆς ἀλουργίδος τοῦ Σολομῶν-
τος ἐνδοξοτέραν φυσικὴν δόξαν· τὰς δὲ ἐκθηλυναμέ-
νας ψυχὰς ταῖς σαρκικαῖς ἡδοναῖς, καὶ διὰ τοῦτο
θυγατέρας τοῦ διαβόλου (ὡς πάλιν φησὶν ἐν Εὐαγγε-
λίοις, ὅτι Ἑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ διαβόλου
ἐστέ), ἀκάνθαις παρεικάζει, διὰ τὸ πᾶσαν τὴν με-
ριμναν περὶ τὰ βιωτικὰ ἡσχοληκέαι, ἵν' εὐπορώσι
τῆς ὕλης τῶν ἡδονῶν· αἱ οὐχὶ τῶν ὄλων προνοη-
τῆ πιστεύουσιν ἑαυτὰς, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἑαυταῖς· καὶ
διὰ τοῦτο ταῖς τῶν προσκαίριων φροντίσι συμπίγνυ-
ται, καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν.

Σῶν ἁγίων γ' Πατέρων.

Ἐπεὶ δὲ διὰ παντὸς τοῦ δράματος, ὡς περ ἐναν-
τιοφθόγγοις μελωδίαις ὁ νομφίος τε καὶ ἡ νόμφη
ἀντεψημοῦσιν ἀλλήλους, ἐνδεικνύμενοι ταῖς συν-
εγχαί φιλοφροσύναις τὸν πρὸς ἀλλήλους πόθον· τὰδε
πάλιν ἀντιφθέγγεται πρὸς τὸν νομφίον ἡ νόμφη·
Ἵς μήλον ἐν τοῖς ξύλοις τοῦ δρυμοῦ, οὕτως
ἀδελφιδός μου ἀνὰ μέσον τῶν υἱῶν. Ἦτοι, καθά-
περ μήλον τὴν ὥραν μὲν εὐπρεπὲς, εὐώδης δὲ τὴν
ὄσμην καὶ τὴν γεῦσιν γλυκὴ, κἀντεῦθεν χρῆσιμον
πρὸς ἐδώδην λογικοῖς, ἐν τοῖς τούτου ἐστερημένοις
ξύλοις τοῦ δρυμοῦ, ὅς ὑλώδης τὲ ἐστὶ καὶ καρπὸν
φέρει ἀλόγοις πρὸς βρωσιν καὶ οὐ λογικοῖς ἐπιτή-
δειον· οὕτως ὁ ἀγαπητὸς μου ἐν τοῖς τῶν ἀνθρώπων
υἱοῖς. Κάλλει μὲν γὰρ ὡραῖος παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν
ἀνθρώπων, οὐ μόνον ὡς Θεοῦ μονογενὴς Υἱὸς καὶ
Λόγος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐν ἀνθρώποις ἀναμάρτητος μόν-
νος. Εὐώδης δὲ ταῖς πρὸς τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας
μεταδόσει τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος, δι' ὧν
τούτου ἐν ἀσθήσει γινόμεθα. Ἦν δὲ γεῦσιν γλυκὴ·
Γεύσαθε γὰρ, φησί, καὶ ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος.
Ἐπειδὴ γλυκότης μέλιτος οὐ τοῖς μήγευσταμένοις, ἀλλὰ
τοῖς γευσταμένοις γνωστὴ. Ὅθεν καὶ τροφή ἐστὶ λογι-
κῶν, ζωὴν πνευματικὴν τούτοις διδούς. Οἱ δὲ λοιποὶ τῶν
ἀνθρώπων υἱοὶ, ἐπειδὴ πάντες ἡμαρτον καὶ τῆς Θείας
δόξης ἐστέρηνται, δίκην δρυμοῦ τῆ σχέσει τῶν παρόν-
των ὑλομανοῦσι· καὶ διὰ τῶν παθῶν τῶν ἀλόγων ἑαυ-
τοὺς ἐκτρέφουσιν. Διὸ φησιν. Ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ἐπε-

¹¹ Matth. vi, 28. ¹² Joan. viii, 44. ¹³ Psal. xlii, 3. ¹⁴ Psal. xxiii, 9.

Ούμησα καὶ ἐκάθισα· σκιά δὲ πάντως Χριστοῦ ἢ Χριστοειδῆς πολιτεία, ἐφ' ἧς ὁ διὰ πόθου ἰδρυνθεὶς τῶ κύσωνι τῶν παθῶν τὸ συγκαίεται, ἀλλ' ὑπ' αὐτῆς σκέπεται. Καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ γλυκὺς ἐν τῷ λάρυγγί μου· καρπὸς δὲ τούτου ἐστὶν ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος. Ὅς ἐστὶ κατὰ τὸν μέγαν ἀπόστολον Παῦλον, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, καὶ τὰ λοιπά· οὗ τῆς γλυκύτητος ἐν αἰσθήσει ὄπαρχουσι οἱ κατὰ πείραν τούτου τρεφόμενοι. Οὐδὲν γὰρ χαρᾶς πνευματικῆς ἀπαθείας τε καὶ ἀγάπης γλυκύτερον. Δάρυξ δὲ τῆς γλυκύτητος τοῦ πνευματικοῦ καρποῦ αἰσθανόμενος, εἶπεν ἂν ἡ λογικὴ δύναμις τῆς ψυχῆς· ἐπειδήπερ ταύτης χωρὶς οὐ προφέρεται λόγος· ὡςπερ οὔτε βρώματι λάρυγγος ἄνευ.

Ψελλοῦ.

Τούτων ὡς δ' ἤκουσε λοιπὸν ἡ νύμφη τῶν ἐπαίνων, Ἄντιτεχνάζεται τινὰς ἐπαίνους τῶν νυμφίω.
 Λέγει γὰρ λέξεσιν αὐταῖς τάδε πρὸς τὸν Δεσπότην·
 Ὡς μῆλον ἐν ταῖς ξύλοις τοῦ δρυμοῦ,
 Οὕτως ἀδελφιδός μου ἀνὰ μέσον τῶν υἱῶν.
 Ὡςπερ, ἐν ταῖς ψυχαῖς ἀπάσαις τῶν ἀνθρώπων,
 Ὡς θυγατέρας εἶρηκας, ὦ Λόγε καὶ νυμφίε,
 Ἐγώ γε μόνη πέφυκα κρίνον ὡςπερ ἐν φύει·
 Οὕτω καὶ σὺ τοὺς οὐρανοὺς ἀρρήτοτύπως κλίνας,
 Καὶ κατελθὼν ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ὑλώδη βίον,
 Καὶ σαρκοθεὶς τὸ καθ' ἡμᾶς ἐν τῷδε τῷ δρυμῶνι,
 Ὡςπερ ἐν μέσῳ τῶν υἱῶν τοῦ τῆδε τῶν ἀνθρώπων,
 Ὡς μῆλον εὐωδέστατον καὶ γεῦσιν καθηδύνον,
 Τίνος δὲ χάριν, ἐρωτᾶς, τὸν Λόγον λέγει μῆλον;
 Ὅτι καὶ χάριτας πολλὰς ἔχει καρπὸς τὸ μῆλον.
 Καὶ γὰρ ἀποθλιβόμενον παρά τινος, ὡς θέμις,
 Τὴν γὰρ ῥύσιν αἱματόμικτον τὴν ὕδαρῶδη πέμπει.
 Κάντεῦθεν ὑπαινίττεται κρουνοὺς τοὺς σωτηρίους,
 Τοὺς πρὶν πνευρόθεν βλύσαντας τοῦ Λόγου καὶ Σω-
 [τῆρος.
 Ὡς ἀγαμαὶ τὴν φρόνησιν τῆς καθάρως παρθένου!
 Σοφῶς γὰρ εἶρηκεν αὐτὸν τυγχάνειν ὄντως μῆλον.
 Πᾶσα μὲν γὰρ ὡς ἀληθῶς ψυχὴ ἢ ἀνθρωπίνη,
 Κἂν ἀρεταῖς ὑπεραρθῇ, κἂν πρὸς ἀγγέλους φθάσῃ,
 Ἄνθος καὶ μόνον κρίνεται καὶ κρίνον ἐκ κοιλάδων,
 Τὸν γεωργὸν οὐ τρέφουσα (βοτάνη γὰρ οὐ τρέφει),
 Ἄλλ' ἐκυτὴν λαμπρόνουσα τῷ κάλλει τῆς ἰδέας.
 Οὐδὲ γὰρ χρήζει παρ' ἡμῶν ὁ γεωργὸς κερδαίνειν,
 Ὡς πού φησιν ὁ Ψαλμιδὸς πρὸς τὸν αὐτὸν νυμφίον·
 Ὡς ἀγαθῶν ἐν τῶν ἐμῶν οὐδ' ὕλως χρεῖαν ἔχεις.
 Ἄλλ' ὁ Χριστὸς ὁ γεωργὸς ἡμῶν ὁ καὶ νυμφίος,
 Ὁ μῆλον ὄντως γεγονώς ἀπὸ τοῦ σαρκωθῆναι,
 Τὰς τρεῖς καὶ πρώτας ἐν ἡμῖν αἰσθήσεις ἐπευφραίνει,
 Τὴν ὄρασιν, τὴν ὄσφρησιν, καὶ μάλιστα τὴν γεῦσιν·
 Ὡς γὰρ εἰς ὄρασιν ὡς ἀληθῶς τυγχάνει,
 Ὁ πάντων ὠραιότατος τῶν γηγενῶν Δεσπότης,
 Καὶ τοὺς ὀρῶντας εἰς αὐτὸν ἐργάζεται φωστῆρας.
 Ἦδὺς τε πρὸς τὴν ὄσφρησιν ὑπάρχων μύρου πλέον·
 Τὸ μέχρι γὰρ τοῦ πώγιμος πρὶν καταβῆναι μύρον
 Τοῦ Ἁαρῶν, αὐτὸς ἐστὶν ὁ καθαρὸς ὁ νυμφίος.

derio est confirmatus, cupidinum æstu non comburitur, sed sub ea protegitur. *Et fructus ejus dulcis gutturi meo.* Fructus autem ipsius, est fructus spiritus, qui est, ut magnus inquit Paulus, *gaudium, pax, longanimitas, bonitas* ¹⁵, et cætera. Cujus dulcedinem sentiunt illi qui experiuntur: nihil enim gaudio spiritali et tranquillitate et charitate dulcius. At guttur quod fructus spiritalis dulcedine fruitur, est vis anime ratione prædita, sine qua Verbum non admovetur: quemadmodum nec cibus sine gutture.

Pselli.

Has laudes sponsa cum audivisset, quibusdam ipsa quoque sponsum laudibus extollit. Dominum enim hisce verbis alloquitur: *Sicut pomum inter ligna silvæ: sic nepos meus inter filios.* Quemadmodum, inquit, inter omnes hominum animas, quas, o Verbum et sponse, filias appellasti, ego sola sum tanquam lilium in germine: sic etiam tu arcana ratione *cælos inclinans, et descendens* ¹⁶ super terram in hanc vitam mortalem, et carnem nostram assumens, in hac silva te inter filios hominum conspicuum præbuidisti, tanquam pomum suavissimum et gustu jucundissimum. Cur autem Verbum appellat pomum? Quia multiplici gratia hic fructus est præditus. Etenim si forte a quopiam comprimatur, liquorem sanguineum et aqueum emittit, et proinde innuit fontes illos salutare, qui ex latere Verbi et Salvatoris emanarunt. O puræ Virginis prudentiam admirabilem! sapienter enim ipsum vere pomum dixit esse. Nam omnis profecto anima humana, licet virtutum præstantia ad angelos accedat, flos tantummodo et lilium convallium judicatur; (non alens agricolam, neque enim herba alit), sed se ipsam speciei pulchritudine exornans. Etenim lucrum ex nobis non quærit agricola, ut quodam in loco sponsum ipsum alloquens, ostendit David: *Deus inquit, meus es tu, quia bonorum meorum non eyes* ¹⁷. At Christus agricola sponsusque noster, cum carnem humanam induens, vere pomum evaserit, tres nostros eosque præcipuos sensus oblectat, visum, odoratum atque in primis gustum. Aspectu enim sane quam decorus est: quippe cum sit omnium qui in terra nati sunt ¹⁸, speciosissimus, respicientesque se clarissimos reddat. Olfactu autem perjucundus: est enim unguento plenus: imo unguentum ipsum quod descendit in barbam Aaron ¹⁹. Gustatu vero quam suavissimus: gustantibus enim se vitam tribuit immortalem. Nam qui digne manducat corpus ejus, ipse ait, vitam vere æternam possidebit ²⁰. Ac de proposito hujus carmini hactenus. Ad reliqua Canticorum expli-

¹⁵ Gal. v, 22, 23. ¹⁶ Psal. xvii, 40. ¹⁷ Psal. xv, 2. ¹⁸ Psal. xlii, 3. ¹⁹ Psal. cxxxii, 2. ²⁰ Joan. vi, 55.

canda pergamus. Sponsa, de Verbo divino. In umbra, inquit, ejus desideravi et sedi; et fructus dulcis gutturi meo. Hujus, inquit, admirabilis vitalisque pomi sæpenumero umbram aspicerē concupivi, cum ardor tentationum me vehementer exureret. At ecce in ea jam confidens oblector et gaudeo, atque ardorem tentationum declino: quandoquidem me in omnibus mandatis Domini meditante, Verbum ac sponsus meus dulcissimus divinis suis obumbrans alis, procul avertit tentationum facca. Hæc cum veluti lætabunda protulisset, ad amicos sponsi convertit sermonem suum, hortaturque illos, ut progrediantur, et ad formosum sponsum accurrant. Sed verba ipsius mihi sunt expendenda:

Introducite me in cellam vinariam: ordinate in me charitatem. Fulcite me unguentis: stipate me in pomis, quoniam ego amore sum vulnerata.

Sili urgeor, inquit, ad sponsum meum, ad vitæ botrum illum maturum atque divinum, per crucis mortem dulcedine fluentem. Quamobrem in hujus cellam me quoque introducite, ut, pure sponsi pulchritudinem conspicata, amoris ignem erga illum adaugeam. Adhuc autem et supplico ut majora consequar: Hæc enim ad angelos loquitur:

Fulcite me unguentis: stipate me in pomis.

Quando, inquit, dilexit me abjectam admirandus ille et motuendus atque pulcherrimus sponsus, ad ejus me charitatem, vos qui Verbi et sponsi amici estis, incitate: qui prius mihi adhibuistis aurum, nunc autem adhibete unguenta, quæ omnem arceant fetorem peccati, ne amplius aberram aut cursus e via declinem. Tu vero per amicorum unguenta virtutes intellige. Sed pomis præterea flagitat ut constipetur. Amicos enim alloquitur anima, modo ut sponsa et virgo nuptialibus vestimentis exornata: modo ut lectus auro splendidus; modo ut divinum solium. In una enim profecto eademque anima purissima Christus et sponsus nunc quiescit, nunc ambulat, et sedet sæpissime. Quæquidem omnia indicat pomorum constipatio. Prorsus autem flagrat sponsa ac plane ardet desiderio sponsi, qui dicitur pomum e silva, cupitque illum semper hæc sibi esse omnia, cibum deliciasque, et umbram, et stipationem, et tectum: quemadmodum et ipsa erga illum hæc est universa: sponsa nimirum, et sedes, et cubile, et domus. Tum assidue flagitationis suæ causam angelis ex-

A Γλυκύτατος γὰρ πέφυκε καὶ μάλιστα πρὸς γεῦσιν, Ὡς τὴν ζωὴν τὸν ἄληκτον διδοὺς τοῖς γευσταμένοις· Ὁ τρώγων γὰρ, φησὶν αὐτὸς, σῶμα τοῦ μὲν ἀξίως, Αὐτὸς κερδήσει τὴν ζωὴν τὴν ὄντως αἰωνίαν. Ἄρχουσι ταῦτα τῷ σκοπῷ καὶ λόγῳ τῷ τοῦ μέλους, Τὸ τῶν ἄσμάτων δὲ λοιπὸν καλῶς ἐρμηνευτέον· Φησὶν ἢ νόμῳ καθεξῆς περὶ τοῦ θεοῦ Λόγου· Ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ἐπεθύμησα καὶ ἐκάθισα, Καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ γλυκὺς ἐν τῷ λάρυγγί μου. Τοῦτου φησὶ τοῦ θαυμαστοῦ καὶ ζωηφόρου μήλου Πολλάκις ἐπεθύμησά που τὴν σκιάν προσβλέψαι, Ὅταν ἢ φλόξ τῶν πειρασμῶν σφόδρα κατέφλεξέ με. Ἄλλ' ἰδοὺ νῦν ἐκάθισα, καὶ τέρπομαι, καὶ χαίρω Καὶ τὸν φλογμὸν ἐξέφυγον τὸν τῶν πειρατηρίων, Καὶ μελετῶ τὰς ἐντολὰς ἀπάσας τοῦ Κυρίου, Ὅποταν ὁ γλυκύτατος ὁ Λόγος καὶ νυμφίος, Β Κατασκιάσῃ καὶ αὐτὴν ταῖς πτέρυξι ταῖς θείαις, Ἄποτειχίση δὲ μακρὰν τοῖ πειρασμοῦ τὴν φλόγα. Ταῦτα μὲν οὕτως εἴρηκεν ὡσπερ ἐγκαυχωμένη. Παρακαλεῖ δὲ καθεξῆς τοὺς φίλους τοῦ νυμφίου, Ἔτι προκόψαι καὶ δραμεῖν πρὸς τὸν καλὸν νυμφίον. Φησὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτοὺς. Ἄλλὰ μοι σκοπητέον·

Ἐισαγάγετέ με εἰς οἶκον τοῦ οἴνου, τάξάτε ἐπ' ἐμὲ ἀγάπην, στηρίξατέ με ἐν μύροις, στιθιάσατέ με ἐν μέλοις, ὅτι τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ.

Φησὶ· Δίψῳ τὴν προκοπὴν τὴν ὡς πρὸς τὸν νυμφίον, Τὸν βότρυν λέγω τῆς ζωῆς, τὸν πέπειρον, τὸν θεῖον, Τὸν γλεῦκος ἀποστάζοντα τῷ σταυρικῷ θανάτῳ. Καὶ τοῖνον εἰσαγάγετε καμὲ πρὸς οἶκον τοῦτου, Ὡς ἂν ἰδοῦσα καθαρῶς τὸ κάλλος τοῦ νυμφίου, C Ὡς ἂν ἰδοῦσα καθαρῶς τὸ κάλλος τοῦ νυμφίου, Τὸ ζῶπυρον αὐξήσω μου τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης. Ἔτι δὲ πάλιν δυσωπῶ τυχεῖν τῶν μειζοτέρων. Ταῦτα γὰρ λέγει πρὸς αὐτοὺς, τουτέστι τοὺς ἀγγέ- [λους·

Στηρίξατέ με ἐν μύροις, στιθιάσατέ με ἐν μέλοις.

Ἐπεὶ, φησὶν, ἠγάπησεν ἐμὲ τὴν ἀπωσμένην Ὁ θαυμαστός, ὁ φοβερός, ὁ κάλλιστος νυμφίος, Στηρίξατέ με τὸ λοιπὸν ὑμεῖς οἱ τοῦτου φίλοι, Πρὸς τὴν ἀγάπην τὴν αὐτοῦ τοῦ Λόγου καὶ νυμφίου· Ὡσπερ μοι πρότερον χρυσὸν ἀντιδιδόντες μύρα, Τα πάσης ἀποτρεπτικὰ δυσώδους ἀμαρτίας, Ὡς ἂν μηκέτι πλανηθῶ καὶ παρεκκλίνω πάλιν. Σὺ δ' ἀρετὰς ἐννοήσον τὰ μύρα τὰ τῶν φίλων. D Ἄλλ' ἐτι πάλιν λιπαρεῖ τοῖς μέλοις στιθιάσθηναι. Ποτὲ μὲν γὰρ προσομιλεῖ τοῖς φίλοις, ὡσπερ νόμῳ, Ἡ παρθελεύουσα ψυχὴ καὶ νυμφοστολουμένη. Ποτὲ δ' ὡς κλίνη χρυσαυγῆς, ποτὲ δ' ὡς θεῖος θρόνος. Καὶ γὰρ ὡς ὄντως ἐν μιᾷ ψυχῇ καθαρωτάτη, Νυνὶ μὲν ἀνακλίνεται Χριστὸς ὁ καὶ νυμφίος· Νυνὶ δὲ περιπατεῖ, καὶ κάθηται: πολλάκις. Ἄπαν δὲ τοῦτου πέφυκεν ὁ στιθιασμὸς τῶν μέλων. Ποθεῖ καὶ φλέγεται καλῶς ἢ νόμῳ τῷ νυμφίῳ· Ὅστις καὶ μῆλον λέγεται φανὲν ἐκ τοῦ δρυμῶνος, Καὶ θέλει τοῦτον γενέσθαι πάντοτε ταῦτα πάντα, Τροφήν τρυφήν τε καὶ σκιάν καὶ στιθιασμὸν τῆς [στέγης·

Ὡς περ κάκεινη γίνεται ξύμπαντα πρὸς ἐκεῖνον,
 Νύμφη, καὶ θρόνος, καὶ στρωμνὴ, καὶ πάλιν κατοικία.
 Εἰτά φησι πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἀγγέλους τὴν αἰτίαν,
 Τῆς παρακλήσεως αὐτῆς τῆς συνεχοῦς πρὸς τούτους,
 Ὅτι τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ. Ἐγὼ φησὶν ἐκδυσαπῶ
 [τὴν ὑμετέραν χάριν,
 Τὴν στέγην ὅλην μου καλῶς ἐν μήλοις στιβασθῆναι,
 Ὅτι τῷ βέλει τέτρωμαι τῷ τῆς ἀγάπης τούτου.
 Ἀγάπην τοίνυν νόησον τὸν ἀναρχον Πατέρα,
 Καὶ βέλος ὄντως ἐκλεκτὸν τὸν Λόγον καὶ νομφίον·
 Τοῦτον γὰρ πέμπειν εἴωθεν ἐπὶ τοὺς σωζομένους.

Τῶν γ' Πατέρων

Οὕτω μὲν ἡ νύμφη τοῦ νομφίου τὸ κάλλος, τὴν
 εὐωδίαν, τὴν σκέπην, τὴν γλυκύτητα καταμαθοῦσα,
 ἀνακηρύττει τάδε εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα.
 Διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, λειτουργ-
 γικὰ πνεύματα προσκλυομένη συνεργεῖν πρὸς δι-
 γνηκῆ αὐτοῦ ἀπόλαυσιν, φησὶν· Εἰσαγάγετέ με εἰς
 οἶκον τοῦ οἴνου· Ἦγουν, Διδάξατέ με τοὺς θεῖους
 περὶ σαρκώσεως λόγους. Οἶνον γὰρ φησι τὸν εὐ-
 φραίνοντα τὰς ψυχὰς τῶν τούτου μεταλαμβάνοντων,
 καὶ πρὸς θεῶσιν ἐξιστάωντα Θεὸν Λόγον. Οὗ οἴκος
 ἡ προσληφθεῖτα παρ' αὐτοῦ σὰρξ· εἰς ὃν οἶκον
 εἰσάγεται ἡ Ἐκκλησία μία σὰρξ μετὰ Χριστοῦ
 ἕσομένη, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος περὶ τοῦ, Ἔσονται
 οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν· ὅτι Ἐγὼ δὲ λέγω εἰς
 Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Σαρκὸς γὰρ
 καὶ αἵματος Χριστοῦ ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία με-
 ταλαμβάνουσα, καὶ σύσσωμος αὐτῷ γινομένη, καὶ
 κατὰ γνώσιν τοὺς περὶ σαρκώσεως λόγους δι' ἀγ-
 γέλων μαρθάνουσα, καὶ κατ' ἀρετὴν τοὺς τούτων
 τρόπους ἐκφαίνουσα, εἰς οἶκον τοῦ οἴνου εἰσέρχεται,
 οἰκητήριον Θεοῦ ἀποτελούμενη ἐν ἁγίῳ Πνεύματι.
 Οὕτω δὲ εἰς οἶκον τοῦ οἴνου εἰσκαγόντες με τάξατε
 ἐπ' ἐμὲ ἀγάπην· ἦτοι, Τὴν κατὰ χάριν θεῖαν
 κοινωνίαν, ἧς πρῶτοι αὐτοὶ κατὰ τάξιν μεταλαμ-
 βάνετε· τάξατε καὶ ἐπ' ἐμὲ, ἀναλόγως ἕκαστον τῶν
 πιστῶν μυσταγωγοῦντες τὰ θεῖα. Στηρίξατέ με
 ἐν μύροις· δηλαδὴ, Ῥύσατέ με ἐν τοῖς δίκην μύρων
 εὐωδιάζουσιν τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν τοῦ παναγίου
 Πνεύματος χάρισματι, καὶ πρὸς θεοσέβειαν ἐν-
 ισχύσατε τὴν διὰ τὴν σωματικὴν ἀσθένειαν ἐκλυο-
 μένην. Στιβάσατέ με ἐν μήλοις· ἦγουν, Ἠληρώσατέ
 με γνώσεως θείας ἐν τοῖς δίκην μήλων τὸν λάρυγγα
 γλυκαίνουσι θεοῖς λογίοις· ταῦτα δὲ αἰτῶ παρ'
 ὑμῶν, Ὅτι τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ. Ἦτοι, Ἐπειδὴ
 νυττομένη οὐχ ὑπὸ φόβου, ἀλλ' ὑπὸ ἀγάπης (ἐξω
 γὰρ αὐτὴ βάλλει τὸν φόβον) εἰμὶ ἐγὼ ἡ νομ-
 φευθεῖσα τῷ Χριστῷ διὰ πίστεως. Ὡς γὰρ πρότερον
 αὕτη τῷ φόβῳ μὲν τῶν κολάσεων καθαρθεῖσα, εἰτα
 δὲ καὶ τῇ ἐλπίδι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν φωτισθεῖσα,
 νῦν σπεύδει διὰ τῆς ἀγάπης εἰς τελειότητα ἀνα-
 χθῆναι παρὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. Ὅθεν φησὶν·
 Εὐώνυμος αὐτοῦ ὑπὸ τὴν κεφαλὴν μου, καὶ ἡ
 δεξιὰ αὐτοῦ περιλήψεται με. Δηλονότι, Αἱ τῶν
 κολάσεων, ὡς ὑποδεχομένων τοὺς ἐξ εὐωνύμων,
 ἀπειλαί, ὑπὸ τὸ δίκην κεφαλῆς ἀρχικὸν τῆς ψυχῆς

A plicans : *Ego enim, inquit, amore sum sauciata.*
Ego vestram opem imploro. Totam domum meam
romis constipari cupio : quoniam sagitta amoris
istius confixa sum. Per amorem intellige Patrem,
qui nullum habet principium ; per sagittam vero
electam, Verbum et sponsum. Hunc enim in eos
qui salvantur, conjicere consuevit.

Trium Patrum.

Ita quidem sponsa cognitam sponsi pulchritudi-
nem, suavitatem, domum, dulcedinem prædicat.
Ministros autem spiritus, in ministerium missos
B *propter eos qui salutis hæreditatem sunt ade-*
*pturi*²¹, *rogat ut sibi præsto sint, ad perennem*
ejus fruitionem æsequendam : Introducite, in-
quiens, me in cellam vini, hoc est, docete me di-
vinas incarnationis rationes. Deum enim Verbum
appellat vinum, quod animas gustantium lætitia affli-
cit ad divinitatemque perducit. Hujus cella caro est
ab ipso assumpta : quam quidem in cellam Ecclesia
introducitur, una caro cum Christo futura. Sic enim
*Apostolus locum illum, Et erunt duo in carne una*²²
interpretatur : Ego autem, inquit, dico in Christo
*et in Ecclesia*²³. *Fidelium enim Ecclesia, dum car-*
nis et sanguinis Christi particeps, atque unum cum
ipso corpus efficitur, incarnationisque rationes ab
angelis discit atque eas moribus comprobat, in vini
C *cellam ingreditur, et habitaculum Dei efficitur in*
Spiritu sancto. Cum ita me in cellam vini introdu-
xerit, ordinate charitatem, illam scilicet divinæ
gratiæ communionem, qua vos ordine fruimini :
In me quoque fideles singulos pro cujusque ratione
divinis mysteriis instituentes, ordinate. Fulcite me
unguentis : sanctissimi Spiritus donis, unguento-
rum instar fidelium animas odoris suavitate con-
spergentibus me corroborate, et corporis imbecilli-
tate labantem in divina pietate confirmate. Stipate
me in romis : implete me Dei cognitione in divinis
sermonibus, qui pomorum instar gutturi meo dul-
cedinem afferunt. Hæc autem a vobis peto, quia
vulnerata sum charitate. Quia scilicet non timore,
sed amore incitata (charitas enim foras mittit timo-
*rem*²⁴), *cum Christi per fidem conjuncta sum.*
D *Nam ut ante pœnarum formidine purgata, deinde*
fulurorum bonorum spe illustrata, ita nunc cha-
ritate commota festinat per sanctos angelos ad
perfectiorem adduci, Quamobrem ait : Læva ejus
sub capite meo : et dextera illius amplexabitur me.
Comminatio suppliciorum quæ a sinistris con-
stitutos manent, sub capite meo, sub ea videlicet
parte, quæ ut caput in corpore, sic ipsa in anima
principatum obtinet, mente nimirum sensus ipsi
subjiciente. Itaque dextera illius, ut spero, jam
amplexabitur me. Promissio scilicet bonorum quæ

²¹ Hebr. i, 14. ²² Gen. iii, 24. ²³ Ephes. v, 32. ²⁴ I Joan. iv, 18.

a dextris collocati suscipient; regnum utique Dei in saeculo futura, me complectetur: quod cum nec temporis initium nec finem habeat, mihi tamen et principium et finis invenitur, quippe quæ et ortus initium nacta sim, ut regni cœlestis cernam hæreditatem, et in eo tandem propter humanitatem illius, tanquam sine ac termino circumscripta, procul ab omni mutatione conquiescam.

ἀρχῆς γέγονα· καὶ εἰς ταύτην πάλιν διὰ φιλανθρωπίαν καταντῶ, παυομένη πάσης κινήσεως, καὶ ὑπ' αὐτῆς ὀριζομένη.

Pseli.

His rursus sponsa subjicit quædam verba, quemadmodum ordine reperies. Sunt autem hæc: *Læva ejus sub capite meo: et dextera illius amplexabitur me.*

Horum canticorum vis de more procedit. Ecce enim [quæ paulo ante mirabili sagitta saucia erat, nunc sagitta fit manibus jaculantis. Id [quod animæ contigit Pauli vulneratæ. Siquidem et ille ex infideli factus fidelis a Christo Verbo et Salvatore, confestim veluti sagitta missus est a divino Spiritu in gentes remotas atque in errore demersas; ut prædicationis et doctrinæ verbo animas aberrantes in viam vitæ reduceret. Hæc, mea quidem sententia, diademate redimite, ita se habent. Te vero minime moveat, quod cujus sinistra sub capite sponsæ sit, ut ipsa ait, ejus dextera illam completatur: quandoquidem ad similitudinem volantis sagitiæ emissa fuisse dicta est.

Trium Patrum.

Magistra anima, ad rudes quæ instituuntur, Adjuravi vos, inquit, filiæ Jerusalem. Quo autem pacto adjuravi? sponsi minas et promissiones, quæ auditores cogendi, non secus ac jusjurandum, vim habent, vobis proponens ut ipsius sponsi tantum metu ac desiderio teneamini. Docco autem omnino vos; quas genui in Spiritu sancto, qui est visio pacis, utpote qui nos ducit in omnem veritatem, quæ Verbum est, Filius unigenitus; a quo Patri reconciliati sumus²⁵. Jerusalem enim idem est, quod pacis visio. *Per patientias et fortitudines agri, ut suscitatis et excitatis charitatem, dum ipse voluerit.* Hoc igitur pacto vos adjuravi, ut per animi potentias et corporis sensus (animæ enim potentia in mundo, tanquam in agro, per sensus agunt) in vobis ipsis per virtutem suscitatis, et magis ac magis per contemplationem excitatis charitatem; quæ quidem est ille qui pro salute nostra mortem oppetit, unigenitus Dei Filius et Verbum: donec ipsi placuerit visione sua nos dignos reddere, et per gratiam provehere ad divinitatem. Nisi enim charitate sic affectæ fueritis, frustra vobis sponsi minas et promissa proposuero, cum per illa tanquam per jusjurandum, timorem et desiderium ejus in vobis non excitarem, quoad ipse qui

²⁵ Joan. xvi, 13.

μου πάντως τὸ νοερὸν ὑποτάσσομαι αὐτῷ τὸ αἰσθητικόν· διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐν ἐλπίσιν εἶμι, ὅτι καὶ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ περιλήψεται με· ἦτοι, τὰ ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθὰ ὡς τοὺς ἐκ δεξιῶν ὑποδεχόμενα, ἡ βασιλεία δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα περικυκλώσει με, ὡς μὴ ἀρχὴν χρονικὴν μήτε τέλος ἔχουσα· ἐμοὶ δὲ καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος εὕρισκομένη. Δι' αὐτὴν γὰρ ὡς ἂν ταύτην κληρονομήσω τὸ ἐξ

Δι' αὐτὴν γὰρ ὡς ἂν ταύτην κληρονομήσω τὸ ἐξ

Ψελλοῦ.

Ἄλλὰ προσθήσεται τινὰς ἡ νόμφη πάλιν λόγους, λέγουσα τάδε πρὸς αὐτοὺς, ὡς καθ' εἰρημὸν εὐρήσεις. Ταῦτα δὲ εἰσιν· Εὐώνυμος αὐτοῦ ὑπὸ τὴν κεφαλὴν μου, καὶ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ περιλήψεται με.

Ἡ τῶν ἁσμάτων δύναμις τούτων καταθεμίζει. Ἰδοὺ γὰρ βέλος γίνεται χερσὶ ταῖς τοῦ τοξότου, Ἡ πρὸ μικροῦ τῷ θαυμαστῷ κατατρωθεῖσα βέλει, Ὡς ἡ τοῦ Παύλου πέπονθε ψυχὴ καλῶς τρωθεῖσα. Κάκεινος γὰρ γενόμενος πιστός, ἐξ ἀπιστίας ζωγραφου-

[Θεῖς,

Καὶ παρὰ Χριστοῦ τοῦ Λόγου καὶ Σωτῆρος, Εὐθὺς πρὸς ἔθνη τὰ μακρὰν καὶ πλάνη βεβυσμένα Παρὰ τοῦ Θεοῦ Πνεύματος οὗτος ἐξαπεστάλη, Ὡς τὸ ζωγραφεῖν τὰς ψυχὰς τὰς ἐκπεπλανημένας, Τῷ Λόγῳ τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς διδασκαλίας. Ταῦτα μὲν οὕτως ἔχουσιν, ὡς οἶμαι, στεφθηφόρε· Σὺ δὲ μηδ' ὄλως ἐκπλαγῆς ἄπερ ἡ νόμφη λέγει. Ὡς ἄρα χεὶρ εὐώνυμος αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ μου, Ἡ τούτου δ' αὐθις δεξιὰ καὶ περιλήψεται με.

Τρόπον γὰρ βέλους κοσμικοῦ καὶ πετομένου λέγω, Ὁ λόγος ἐσχημάτισεν αὐτὴν ἐξαποστεῖλαι.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἡ διδάσκαλος ψυχὴ πρὸς τὰς μαθητευομένας φησὶν· Ὁρκισα ὑμᾶς, θυγατέρες Ἰερουσαλήμ. Ὁρκισα δὲ πῶς; Τὰς τοῦ νυμφίου ἀπειλὰς καὶ τὰς ἐπαγγελίας, τὰς δίκην ὄρκου ἀναγκαζούσας τοὺς ἀκούοντας αὐτῇ μόνῃ τὸν φόβον καὶ τὸν πόθον τηρεῖν. Ἀναδιδάξασα πάντας ὑμᾶς τὰς ἐν ἀγίῳ ἀποτεχθεῖσας μοι Πνεύματι, ὅπερ ὄρασις ἐστὶν εἰρήνης, ὡς ὁδηγοῦν ἡμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· ἥτις ἐστὶν ὁ καταλλάξας ἡμᾶς τῷ ἰδίῳ Πατρὶ μονογενῆς αὐτοῦ Λόγος· ὄρασις γὰρ εἰρήνης τὸ Ἰερουσαλήμ ἐρμηνεύεται. Ἐν ταῖς δυνάμεσι καὶ ἐν ταῖς ἰσχύεσι τοῦ ἀγροῦ, ἐὰν ἐγειρήτε καὶ ἐξεγειρήτε τὴν ἀγάπην, ἕως ἂν θελήσῃ. Ἔγουν, Τοιοῦτοτρόπως ὄρκισα ὑμᾶς, ἐὰν ἐν ταῖς ψυχικαῖς δυνάμεσι καὶ ταῖς σωματικαῖς αἰσθήσεσι (δι' ὧν αἱ τοιαῦται δυνάμεις ἐνεργεῖν ἰσχύουσιν ὡς ἐν ἀγρῷ τῷ κόσμῳ) ἐγειρήτε κατ' ἀρετὴν ἐν ἑαυταῖς καὶ ἐπὶ πλείον ἐξεγειρήτε κατὰ γνώσιν τὴν ἀγάπην, ἥ ἐστὶν ὁ ὑπὲρ τῆς ἡμῶν σωτηρίας καταδεξάμενος θάνατον μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Υἱὸς καὶ Λόγος, ἕως ἂν θελήσῃ ἀξιῶσαι ἡμᾶς τῆς αὐτοῦ ἐμφανείας διὰ τῆς κατὰ χάριν θεώσεως. Εἰ γὰρ μὴ οὕτω διατεθῆτε περὶ τὴν ἀγάπην, εἰς μάτην λοιπὸν ἀνεδίδαξα ὑμᾶς τὰς τοῦ νυμφίου ἀπειλὰς, καὶ ἐπαγγελίας, μὴ βεβαιώσας διὰ τούτων ὡσπερ δι' ὄρκου τὸν πρὸς αὐτὸν ὑμέ-

τερον φόβον καὶ πόθον, ἕως ἂν αὐτὸς ἡ ἀγάπη, **A** *charitas est* ²⁶, *quæ nunquam excidit* ²⁷, adventu suo nobis immutabilitatem largiatur. χαρίζεται.

Ψελλοῦ.

Ἄλλὰ καιρὸς καὶ τῶν ἐξῆς Ἄσμάτων ἐπακουῖσαι.
Ἄντιβόλει γὰρ καθέξῃς καὶ πάλιν τοὺς ἀγγέλους

Ἔρχισα ὑμᾶς, θυγατέρες Ἱερουσαλήμ ἐν ταῖς δυνάμεσι καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσεσι τοῦ ἀγροῦ, ἔὰν ἐγειρήτε καὶ ἐξεγειρήτε τὴν ἀγαπην, ἕως ἂν θελήσῃ.

Ἄγρον τὸν κόσμον νόησαν· ἰσχὸν δὲ τούτου πάλιν, τὴν τοῦ δεσπότου δύναμιν τοῦ Λόγου καὶ νυμφίου. Φησὶ γὰρ, ὦ νυμφαγωγοὶ καὶ φίλοι τοῦ νυμφίου, Ἐκείνας καταλείψατε τὰς συνεχεῖς κινήσεις, Μεθ' ἠρκου φέρω δέησιν ὑμῖν ἀπο καρδίας, Μηδέποτε παυθήσεσθε λαμπρόντες με πλέον, Καὶ τὴν ἐμὴν ἀξάνοντες ἀγάπην πρὸς τὸν Λόγον. Μέχρις ἂν ὄλην με καλὴν ἐργάσησθε τοῖς τρόποις, Καὶ μέχρις ἂν ἐκπληρωθῇ θέλημα τοῦ νυμφίου. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ θέλημα καὶ μόνον τοῦ νυμφίου, Τοῦ θέλοντος τὸ σώζεσθαι πάντας ἀνθρώπους ὄντως, τὸ καθαρὰν με παντελῶς καὶ θεαυγῆ φανῆναι. Ἄλλ' αὐθις θεωρήσωμεν τὰ καθ' ἑρμὸν τοῦ λόγου,

Φωνὴ τοῦ ἀδελφίδου μου.

Τοσοῦτον ἀκατάληπτον ὄντως ἐστὶ τὸ θεῖον, Ὅτι καὶ πάσας ἀρετὰς τις κατορθώσῃ πόνοις, καὶ ὕψωθῇ πρὸς οὐρανοὺς τοῖς ἐναρέτοις τρόποις, Κάντεῦθεν σύνεγγυς θεοῦ νομίση καθεστάναι, Ἴστω τυγχάνειν πόρρωθεν τῆς θεϊκῆς οὐσίας. Ἴδου γὰρ ἡ προκόψασα καὶ φθάσασα πρὸς ὕψος, Καὶ προσδοκῶσα σύνεγγυς ἐστάναι τοῦ νυμφίου, Οὐσίαν τῆς θεότητος οὐδ' ὄλως ἐπεγνώκει. Φωνὴν δὲ τούτου νόησον τῶν προφητῶν τὰς ῥήσεις, Τὰς τὴν τοῦ Λόγου σάρκωσιν ἀρρήτως προδηλοῦσας. Εἶτα καὶ τί φησιν ἐξῆς, ἐκεῖνο σκοπητέον.

Ἴδου οὗτος ἔκει πηδῶν ἐπὶ τὰ ὄρη, διαλλόμενος ἐπὶ τοὺς βουνοὺς,

Κίποῦσα πρῶτον τῆς φωνῆς ἀκοῦσαι τοῦ νυμφίου, Οὗτος, φησὶ, νῦν ἔρχεται πηδῶν ἐπὶ τὰ ὄρη. Καλῶς ἐφ' ἰλοσόφησεν ἡ καθαρὰ παρθένος, Ὅ γὰρ τοῖς Λόγος τοῦ Θεοῦ πρὸ τῆς εἰς γῆν καθόδου, Προφήτας ἐξαπέστειλε προλάγειν τὴν ἐκεῖνου τὴν πρὸς ἀνθρώπους κάθοδον, καὶ σάρκωσιν τὴν θεῖαν. Μετὰ δὲ τούτους ἔφθεσε κακεῖνος οὐρανόθεν.

Ὅ δὲ παρῶν αἰνίττεται λόγος ὁ τῶν Ἄσμάτων, τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ θεανθρώπου Λόγου. Δι' ἧς ἐλλύσατο ψυχὰς ἐν σκοτει καθημέναις, Δαίμονας ὄλους καθελὼν καὶ μόνῃ κελεύσει. Τούτους γὰρ ὄρη κέκληκε καὶ πάλιν βουνοὺς λέγει. Θαυματουργῶν γὰρ ὁ Χριστὸς, καὶ δαίμονας ἐκ-
|βάλλων

τῷ λόγῳ μόνῃ, ζύμπαντας ἐπίσης ἐταρτάρου, Ἐλάττονας καὶ μείζονας καὶ μᾶλλον λεγεῶνας. Ἐπειτα τί φησιν εὐθὺς ἡ νύμφη, σκοπητέον·

Pselli.

Verum tempus est, ut quæ sequuntur in Canticis audiamus. Rursus enim angelos obsecrat et obtestatur :

Adjuravi vos, filix Jerusalem, per potentias et fortitudines agri, ut suscitatis et eccitatis charitatem, donec voluerit.

Ager tibi sit mundus : hujus fortitudo, potestas Domini Verbi ac sponsi. Vos, inquit, qui sponsi nuptiarum ministri estis atque amici, assiduis flagitationibus omissis, jurejurando precor ex animo atque obtestor, ne prius me decorare desistatis, quam partibus ac numeris omnibus ornatum atque expolitam moribus reddideritis, et sponsi voluntas expleta fuerit, cujus quidem hæc est voluntas unica ²⁸, ut homines pervelit omnes salvos fieri, meque plane mundam ac divino splendore illustrem esse. Sed orationis seriem contemplari pergamus.

Vox consobrini mei.

Tantum abest ut divinitas comprehendi queat : ut, licet virtutibus sit quispiam omnibus exornatus, rectisque vivendi rationibus sublimis tollatur in cælum, ac propterea se proxime ad Deum putet accedere, ab ejus tamen natura is distare se sciat quam longissime. Ecce enim sponsa, quæ proficiendo ad eam sublimitatem progressa est, ut proxime ad sponsum videretur accessisse, divinitatis essentiam haud percepit omnino. Tu per vocem sponsi oracula prophetarum accipe, quæ arcanam Verbi incarnationem prodiderunt. Quid autem deinceps dicat, est attendendum.

Ecce hic venit saliens in montibus, transiliens colles.

Cum antea sponsi vocem audire se dixisset, *jam*, inquit, *hic venit saliens super montes*. Scite pura Virgo philosophatur. Nam Verbum Dei, antequam descenderet in terram, præmisit prophetas qui adventum suum et divinam incarnationem prænuntiarent. Mox et ipse de cælo profectus est. Hæc igitur verba Canticorum innuunt divini Verbi incarnationem, per quam animas in tenebris consistentes liberavit, jussu solo fugatis dæmonibus universis, quos montes appellat ac deinde colles vocat. Christus enim edens miracula, atque integras dæmonum legiones ejiciens verbo solo, cunctos simul tum majores tum minores in tartarum detrusit. Quid statim sponsa dicere pergat, expendamus.

²⁶ I Joan. iv, 16. ²⁷ I Cor. xiii, 8. ²⁸ I Tim. ii, 4.

Similis est consobrinus meus capreae hinnulove cervorum in montibus Bethel.

Hæc prope simile quiddam significant iis quæ dicta sunt. Declarant enim, Verbum et sponsum expulisse dæmones, atque in tartarum detrusisse. Sponsum autem hinnulo cervorum comparat Virgo, ita dæmones profligantem, ut hinnulus destruit. Hinnulus hic in montibus foveas habet. Mons enim Bethel caeleste indicat domicilium. Caprea vero allegorice (videntem) significat. Nam ipse omnium corda intuetur.

Trium Patrum.

Hoc autem pacto cum discentes animas magistra sponsa docuisset, ut tum pœnæ formidine tam promissorum spe virtutem excolentes, in se charitatem accenderent eamque per contemplationem inflammarent; donec sponso placeret ad ipsas advenire, atque eas in statu immutabili constituere: ne forte, sponsi adventum tardius futurum existimantes, excolendæ virtutis laborem detrectarent, illas confirmat, *Vox*, inquit, *nepotis mei*. Nam dilecti vox Præcursor est, ille pœnitentiæ promulgator, divinas instruens vias ac dirigens semitas. Voces sunt minæ et promissiones, quæ partim auditores ad pœnitentiam impellunt: partim vias Domini ex virtute constituunt, et rectas per cognitionem in ipsis faciunt semitas ejus. *Ecce hic venit*. Venit profecto, ecce jam adest, si, comminationes illius atque promissa exaudientes, a prioribus peccatis per pœnitentiam recedamus et per spem futurorum honorum illustremur. Venit autem ad nos, ut dictum est, præparatos: saliens super excelsa videlicet decreta divinitatis suæ, sublimis, quæ verticis montium instar obtinent. Ex affirmativa enim ipsum theologia comprehendere conantes, in qua constitutus ex actu præcelsus ostenditur, ex hac cum aspiciamus in negativa theologia, quatenus essentia præstantior est transiliens colles. Verum colles item, ut eminentes sunt, dispensationis extendunt instituta, quæ ipsa quoque nequeunt comprehendere. Super colles autem, quantum ad cognitionem nostram attinet, sponsus transilit, dum ex eo quod Deus, videtur ut homo. Et saliens in id quod homo est, cognoscitur ut Deus. Quod autem de sponso dixit, salire super montes, et colles transilire: salire et transilire capræ et cervi lascivientis est proprium; quibus deinceps assimilans sponsum: *Similis est*, inquit, *nepos meus capræ hinnuloque cervorum in montibus Bethel*. Bethel autem significat *domum Dei*, quæ est fidelium Ecclesia. Cujus montes intelliguntur propter excellentiam sanctissima Unigeniti divinitatis atque humanitatis instituta, super quæ hic sponsæ dilectissimus saliens, ut supra diximus, atque transiliens more animalium prædictorum, spirituales feras, quæ veluti venenum opinionum veritati contrarias adversus Ecclesiam jaculantur, ab ea procul repellit. Natura enim

"Ομοίος ἐστὶν ἀδελφιδός μου τῆ δορκάδι ἢ ἐλάφῳ ἐπὶ τὰ ὄρη Βαιθηλ.

Σχεδὸν ταυτὸν τι πέφυκε τοῦτο τοῖς προρρήθεισι. Κάντεῦθεν γὰρ δεδήλωκε τὸν Λόγον καὶ νυμφίον, τοὺς δαίμονας ἐλάυνοντα καὶ καταταρταροῦντα. Νεβρῶ δ' αὐτὸν παρείκασεν ἐλάφῳ ἢ Παρθένῳ. Ὡς δὴθεν ἀναλίσκοντα τὴν φύσιν τῶν δαιμόνων, ὡσπερ τοὺς ὕφεις ἢ νεβρός. Ἄλλ' ἡ νεβρός ἐκείνη, ἥτις ἐπ' ὄρους τοῦ Βαιθηλ ἔχει τὴν ἄνω κατοικίαν. Ὅρος δὲ γίνωσκε Βαιθηλ τὴν ἄνω κατοικίαν. Ἦ δὲ δορκάς σοι τροπικῶς τὸν βλέποντα σημαίνει. Οὗτος γὰρ βλέπων πέφυκεν ἀπάντων τὰς καρδίας.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ὅτιω διδάξασα τὰς μαθητευομένας ψυχὰς ἢ διδάσκαλος, διὰ τε τοῦ φόβου τῶν κολάσεων καὶ τῆς ἐλπίδος τῶν ἐπαγγελιῶν ἐγείρειν κατ' ἀρετὴν, καὶ ἐξεγείρειν κατὰ γνώσιν ἐν ἑαυταῖς τὴν ἀγάπην, μέχρις ἂν θελήσῃ ὁ νυμφίος ἐμφανισθῆναι αὐταῖς, καὶ στερῆσαι εἰς ἀτρεψίαν· λοιπὸν ἵνα μὴ αὐταὶ βραδύνειν τὴν τοῦ νυμφίου ἐπιδημίαν δόξασαι, ἀπαγορεύωσι διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς ἐπίμονον, παραμυθουμένη ταύτας, φησί· Φωνὴ τοῦ ἀδελφιδουμοῦ· ἐπειδὴ φωνὴ τοῦ ἀγαπητοῦ ὁ Πρόδρομος, ὡς κήρυξ τῆς μετανοίας καὶ ἐτοιμαστῆς τῶν θείων ὁδῶν καὶ τρίβων· φωναὶ εἰσιν αἱ τε ἀπειλαὶ καὶ αἱ ἐπαγγελίαι· ὡς αἱ μὲν ἐφελκόμεναι τοὺς ἀκούοντας πρὸς μετάνοιαν, αἱ δὲ ἐτοιμάζουσαι κατ' ἀρετὴν τὰς ὁδοὺς τοῦ Κυρίου, καὶ εὐθείας ποιοῦσαι κατὰ γνώσιν ἐν τούτοις τὰς τρίβους αὐτοῦ, Ἰδοὺ οὗτος ἦκει· ἦτοι, Ἰδοὺ οὗτος ἔρχεται· εἰ τῶν ἀπειλῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐπαγγελιῶν ἀκούσαντες καθαρθῶμεν τῶν προτέρων πλημμελημάτων διὰ μετάνοίας, καὶ τῇ ἐλπίδι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν φωτισθῶμεν. Ἐρχεται δὲ ἐφ' ἡμᾶς ἐτοιμασθέντας, ὡς εἴρηται, πηδῶν ἐπὶ τὰ ὄρη· ἦγουν, ὑψοῦμενος ἐπὶ τὰ δίκην ὑπερκειμένης κορυφῆς ἡμῶν ὑπερφυῆ δόγματα τῆς αὐτοῦ θεότητος. Ἐκ γὰρ τῆς καταφατικῆς θεολογίας καταλαβέσθαι αὐτὸν ἐπιχειροῦντες, ἐν ᾗ βαίνων κατ' ἐνέργειαν δείκνυται ὑπεραιρόμενος, ἐκ ταύτης τοῦτον ὁρῶμεν ἐν τῇ ἀποφατικῇ θεολογίᾳ κατὰ τὸ ὑπερούσιον διαλλόμενον ἐπὶ τοὺς βουνοὺς. Ὅς δὲ ὑπερανεστηκότες, καὶ οἱ βουνοὶ τὰ τῆς οἰκονομίας δηλοῦσι δόγματα, ἅντ' αὐτὰ καὶ ταῦτα ὑπὲρ κατάληψιν. Ἐφ' ἃ κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώσιν ὁ νυμφίος διάλλεται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ὡς ὁρᾶσθαι ὡς ἄνθρωπος· καὶ καταπηδῶν εἰς τὸ ἄνθρωπος ὡς γινώσκεσθαι ὡς Θεός. Ὅτι δὲ εἴρηκε περὶ τοῦ νυμφίου, πηδᾶν ἐπὶ τὰ ὄρη καὶ διάλλεσθαι ἐπὶ τοὺς βουνοὺς, τὸ δὲ πηδᾶν καὶ διάλλεσθαι δορκάδος ἴδιον καὶ ἐλάφου νεάζοντος, τούτοις λοιπὸν παρειαζῶν αὐτὸν, φησὶν, Ὅμοίος ἐστὶν ἀδελφιδός μου δορκάδι ἢ νεβρῶ ἐλάφῳ ἐπὶ τὰ ὄρη Βαιθηλ. Βαιθηλ δὲ ἑρμηνεύεται οἶκος Θεοῦ, οὗ ἐστὶν ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία, ἧς ὑπάρχουσιν ὄρη διὰ τὸ ὕψος, τὰ περὶ τῆς θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τοῦ Μονογενοῦς εὐσεβέστατα δόγματα· ἐφ' ἃ οὗτος ὁ τῆς νύμφης ἀγαπητὸς πηδῶν, ὡς προεῖρηται, καὶ διαλλόμενος, ὁμοίως τοῖς εἰρημένοις ζώοις τὰ νοητὰ θηρία τὰ εἰσπνέοντα δίκην ἰοῦ τὰ ἐναντία τῆς ἀληθείας δόγματα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἀπελαύνει ταύτης μα-

κράν· ἐπειδὴ πεφύκασι φυγαδεύειν τὰ τοῦ ἰοῦλα θηρία ἢ δορκὰς καὶ ἢ ἔλαφος. **A** capræ ac cervo insitum est, ut venenosas bestias insectentur.

Τῶν γ' ἰατέρων.

Ἴδὸς οὗτος ἔστηκεν ὀπίσω τοῦ τοίχου ἡμῶν, παρακύπτων διὰ τῶν θυρίδων, ἐκκύπτων διὰ τῶν δικτύων.

Ἐπειδὴ πεφύκασι φυγαδεύειν τὰ τοῦ ἰοῦλα θηρία ἢ δορκὰς καὶ ἢ ἔλαφος· Ἴδὸς οὗτος ἔστηκεν ὀπίσω τοῦ τοίχου ἡμῶν. Τοῖχος δὲ ἡμῶν ἐστὶ τὸ κτιστὸν, οὗ ὀπίσω ἔστηκεν ὁ ἀκτιστος καὶ πάντων δημιουργὸς Θεὸς λόγος, ὡς ἀρχὴ τῶν ἐχόντων πρὸς τέλος τὴν κίνησιν. Εἰ γὰρ ἐστὶ καὶ ἔμπροσθεν ὁ αὐτὸς ὡς τῶν ὄλων ἀρχὴ καὶ τέλος· ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ μὴπω αὐτὸν εὐρήκαμεν ἐκ τοῦ τέλους· οὕτω γὰρ ἐν αὐτῷ τὴν πᾶσαν ἀνεπέχσαμεν κίνησιν. ὡς περὶ τὸ τέλος ἐστὶν· ὀπίσω ἔστηκεν λέγεται, παρακύπτων διὰ τῶν θυρίδων. Θυρίδες δὲ τῆς κτιστῆς φύσεως αἱ μέτροχοί εἰσι τοῦ ἀκτιστοῦ· δι' ὧν οὗτος ἐπ' αὐτὴν παρακύπτει· ἐπιβλέπων τὰ κατ' αὐτὴν κηδεμονικῶς (εἰ μὴ ταύτας αὐτῷ ἀποκλείωμεν ταῖς παρα φύσιν κινήσεσιν). Ἐκκύπτων διὰ τῶν δικτύων· ἡγοῦν, ἐποπτεύων ἡμᾶς διὰ τῆς ἀλληλουχίας τῶν ἀρετῶν. Εἰ γὰρ ἔχομεν τὰς εἰρημένας θυρίδας, ἀνακεπταμένας μὲν, πεφυλαγμένας δὲ τῇ τῶν ἀρετῶν κατὰ λόγον ἀλληλουχίᾳ· καθὼς εἰσὶν αὐταὶ δίκην δικτύων περιπεπλεγμένα ἀλλήλαις· ἵνα μὴ τι τῶν πετεινῶν πάντως, τῶν ἐνκερίων πνευμάτων, λαθὼν εἰσέλθῃ, καὶ τὸν ἐναποκαίμενον ἡμῖν σπόρον τῆς θείας διδασκαλίας λυμῆνηται· ἐκκύπτει ἐφ' ἡμᾶς διὰ τῶν τοιούτων δικτύων ἢ αὐτῶν τῶν ἀρετῶν οὐσία· δηλαδὴ ἃ γενηθεὶς ἡμῖν ἀπὸ Θεοῦ σοφία, δικαιοσύνη τε καὶ ἀγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις, μονογενὴς αὐ- **C** τοῦ Υἱὸς καὶ Λόγος.

Ἴδὸς οὗτος ἔστηκεν ὀπίσω τοῦ τοίχου ἡμῶν παρακύπτων διὰ τῶν θυρίδων, ἐκκύπτων διὰ τῶν δικτύων.

Psellō.

Ἴδοῦ, φησὶν, ἐλήλυθεν ὁ Λόγος καὶ νυμφίος, Ὁ κατοικῶν ἀπὸ Βαιθῆλ τῆς ἀνω κατοικίας, οὐδέπω δ' εἰσελήλυθεν ἐντὸς τοῦ περιδάλου. Ἄλλ' ἐξωθεν ἰστάμενος ἐξόπισθεν τοῦ τοίχου, διὰ θυρίδων ἔσωθεν ἐθέλει παρακύπτειν. Σὺ δὲ μοι τοίχον γίνωσκε τὸν νόμον τὸν ἀρχαῖον, τὸν ἐμποιοῦντα τὴν σκιάν καὶ πλάνην τῶν ἀνθρώπων· θυρίδας δὲ καὶ δίκτυα, τῶν προφητῶν τοῦ Λόγου. Καὶ γὰρ πρὸ τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεανθρώπου Λόγου, **D** ἠολυμερῶς ἐλάλησε καὶ πάνυ πολυτρόπως.

Ἄλλ' ὅπερ λέγει καθ' εἰρμὸν ἢ νόμφη σκοπητήριον.

Ἀποκρίνεται ὁ ἀδελφιδός μου, λέγει μοι·

Ἀνάστα, ἐλθέ, ἢ πλησίον μου, καλή μου, ἢ περιστερά μου.]

Ἐπεὶ, φησὶν, ἐλήλυθεν ὁ Λόγος καὶ νυμφίος, Ὁ ταῖς προφήταις χρώμενος ὡς περ τισὶ θυρίσιν, τοῦτο τὸ πρῶτον εἶρηκεν ἔσωθεν παρακύπτων· Ἀνάστηθι τοῦ πτώματος τῆς πλάνης καὶ τοῦ σκότους, καὶ πρότελθέ μοι καθαρῶς, καὶ γίνου μοι πλησίον. Ἐἴτα, φησὶν, ἐξεῖπέ μοι καὶ τάδε πρὸς τοῖς ἄλλοις·

²⁹ I Cor. i, 30. ³⁰ Hebr. i, 1.

Trium Patrum.

En ipse stetit post parietem nostrum, prospiciens per fenestras, despiciens e retibus.

Quando capræ et cervo naturalis ea vis est, ut pestiferas bestias fugent: *Ecce, inquit, ipse stetit post parietem nostrum.* Paries noster est natura creata, post quam stetit qui creatus non est, sed creator est omnium Deus Verbum, ut rerum principium quæ motum habent ad finem. Quanquam enim et prius est ipse, utpote initium et finis universorum; tamen quoniam ipsum ex fine nondum invenimus: nondum enim in eo qui finis est, et ab omni motu conquievimus: post stare dicitur, *prospiciens per fenestras.* Fenestræ autem sunt ea quæ naturæ creatæ ab increato communicata sunt; per quæ ipse ad eam prospicit, dum providentia sua cuncta moderatur, nobisque (nisi fenestras has adversus eum motionibus animi naturæ contrariis concludamus) prospicit. *Respiciens per retia,* hoc est, inspiciens per mutuam virtutum connexionem. Nam si fenestras quæ dictæ sunt, habuerimus apertas illas quidem, sed tamen ita iuluo virtutum, retium instar, recte complicatarum contextu communitas, ut nulla ex volucris, ex ære nimirum spiritibus, nullus furtim ingrediatur, atque reconditum in nobis divinæ disciplinæ semen corrumpat: respicit in nos per hæc retia, ipsarum virtutum essentia, ipse videlicet *qui factus est nobis a Deo sapientia et iustitia et sanctificatio et redemptio*²⁹, unigenitus ejus Filius et Verbum.

Ecce hic stetit post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per retia.

Pselli.

Ecce, inquit, Verbum et sponsus venit, demigrans ex Bethel, e superna domo: nondum autem sub tectum introivit: sed foris stans post parietem, per fenestras vult introspicere. Tu autem mihi per parietem legem antiquam intellige, umbram et errores hominibus injicientem: per fenestras vero et retia, oracula prophetarum. Nam ante divini Verbi incarnationem *multifariam multisque modis locutus est*³⁰. Sed quid sponsa dicat, consideremus.

Respondet consobrinus meus, et dicit mihi: Surge, veni, propinqua mea, formosa mea, columba mea.

Quoniam, inquit, venit Verbum et sponsus, qui prophetis tanquam fenestris quibusdam usus est; hoc primum dixit introspicens: Surge de lapsu erroris et tenebris; et ad me puriter accede, et mihi propinqua efficere. Deinde hæc, inquit, præter alia mihi dixit:

Ecce hiems transit, imber abiit, recessit sibi : A flores apparuerunt in terra : tempus putationis advenit.

Quoniam, inquit, naturam dæmonum a quibus humana natura congelatur, et pigra atque iners prorsus ad recte agendum redditur, profligavit : atque ideo hiems charitatis abscessit, et gravis imber omnis abiit ac defluxit : et jucundum veritatis exortum est ver : florere cœpit tellus, natura nempe humana. *Tempus putationis jam venit : legendi sunt flores, si vis corollas ex floribus contexere.* Πομινὸν enim natura quam terram appellavit, idolis et fraudi cervicem inclinans, nullam virtutum speciem præbuit (id enim flos significat), acerbissima ac vehementissima hieme deceptionis in glaciem redacta ac propemodum perdita. Quis enim se in tantis errorum tenebris, pietatis professionem tueri, modestiam servare, temperantiam amplecti, osculari justitiam unquam sperasset ? At *jam flores apparuerunt in terra nostra.* Surge igitur, et coronas tibi ex virtutibus texe. Ac florum testis minime rejiciendus est ille præcursor gratiæ, *Pœnitentiam*, inquit, *agile*³¹ : qui multos ex Hebræis baptizavit, cum videret eos florentes in confessione. Huc enim spectant ea verba Canticorum :

Vox turturis audita est in terra nostra.

Vox enim clamantis fuit præcursor iste, qui passeri, turturi, dexteræ comparatur.

Ficus protulit grossos suos : vineæ florent : dederunt odorem.

Eundem hæc forte sensum habent cum superioribus. Ficum enim rursus intellige naturam humanam : grossos, inferiores virtutes : vites florentes, animas quæ in recta vivendi ratione ac via progredi jam cœperunt.

Surge, veni, propinqua mea, formosa mea, columba mea.

Trium Patrum.

Cum igitur magistra anima ita se in erudiendis adolescentibus exercuisset, jam quæ ipsa a sponso didicerit, narrat : Respondet, inquit, nepos meus, qui sermonem videlicet meum ad discipulas profert : respondet dilectus meus, et dicit mihi : *Surge, veni, propinqua mea : docere desine quæ a me per naturalem scriptamque legem mysteria ad me pertinentia antea dedicisti. Ab his consurgens, tu quæ propter perfectionem es propinqua mea, ad ea tradenda te confer quæ ex lege constant spiritali, et his longe sunt excellentiora. Ego enim qui sum natura immensus et infinitus, nullis unquam rerum ex materia constantium terminis comprehendar. Itaque te semper oportet ad ulteriora contendere. Formosa mea, columba mea. Formosa quidem mea, quatenus operibus et præceptis exsequendis*

Ἰδοὺ ὁ χειμῶν παρήλθεν, ὁ ὑετὸς ἀπῆλθεν, ἐπόρευθη ἑαυτῷ· τὰ ἄνθη ὤθη ἐν τῇ γῆ, ὁ καιρὸς τῆς τομῆς ἐφθασεν.

Ὅτι, φησὶ, κατήργησε τὴν φύσιν τῶν δαιμόνων, τὴν ἀποκρυσταλλώσασαν τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ δεῖξασαν ἀνάσθητον πρὸς τὸ καλὸν τελείως, κἀνταυθεν ἀπελήλαται χειμῶν ὁ τῆς ἀπάτης, καὶ πᾶς δεινὸς τις ὑετὸς ἀπῆλθεν, ἀπεβρόύη, καὶ τὸ τερπνὸν ἀνέτειλε τῆς ἀληθείας ἕαρ· Ἡ γῆ δ' ἀνθεῖν ἀπήρξατο, φύσις ἡ τῶν ἀνθρώπων, καιρὸς δὲ πέφθακε λοιπὸν τομῆς τῆς τῶν ἀνθρώπων,]

Εἰ βούλη. κατασκευάσασον στεφάνους ἐξ ἀνθέων. Ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις γὰρ ἦν γῆν ὁ λόγος εἶπεν, εἰδῶλοισι ὑποκλίνας καὶ πλάνη τὸν αὐχένα, εἰδὸς οὐκ εἶχεν ἀρετῶν (τοῦτο γὰρ ἄνθος νότι), τῷ δριμυτάτῳ καὶ σφοδρῷ χειμῶνι τῷ τῆς πλάνης κρυσταλλωθεῖσα καὶ σχεδὸν ἐναπολυθεῖσα. Τίς γὰρ ἠλπίσαστό ποτε τῆς πλάνης σκοτιζούσης, τῆρεῖν ἐξομολόγησιν, φυλάττειν σωφροσύνην, ἔγκράτειαν ἀσπάξασθαι, φιλιῶν δικαιοσύνην ἄλλ' ἤδη πάντως ἠνθηκεν ἡ γῆ. Λοιπὸν ἀνάστα, καὶ σπούδασον ἐξ ἀρετῶν στεφάνους σοι πλανῆσαι. καὶ μάρτυς ἀπαράγραπτος ὑπάρχει τῶν ἀνθέων Ὁ πρόδρομος τῆς χάριτος, λέγων· Μετανοεῖτε· Ὅστις πολλοὺς ἐβάπτισε τοῦ γένους τῶν Ἑβραίων, Ἰδὼν αὐτοὺς ἀνθίσαντας ἐν ἐξομολογήσει.

Τούτου γὰρ χάριν εἶρηκεν ὁ λόγος τῶν Ἀσμάτων·

Φωνὴ τῆς τρυγόνος ἠκούσθη ἐν τῇ γῆ ἡμῶν. Φωνὴ βοῶντος πίπυκεν ὁ πρόδρομος γὰρ οὗτος, στρουθῷ, τρυγόνι, δεξιῷ παρεικασθεῖς τῷ λόγῳ.

Ἡ συκὴ ἐξήνεγκε τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς. Αἱ ἄρπελοι κυπρίζουσιν, ἔδωκαν ὄσμήν.

Τοῦτο ταυτὸν τι πεφυκε τάχα τοῖς προρόγηθεῖσι. Συκὴν γὰρ αὐθις νόησον τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ὀλύνθους δὲ τῶν ἀρετῶν τὰς ὑποδεεστέρας.

Ἀμπέλους πάλιν γίνωσκε, δέσποτα, κυπριζούσας, ψυχὰς προκόπτειν εἰς καλὸν ἐναρξάμενας ἤδη.

Ἀνάστα, ἔλθὲ, ἡ πλησίον μου, καλή μου, περιστερά μου.

Τῶν γ' Πατέρων.

Οὕτω τοίνυν ἡ διδάσκαλος ψυχῇ ἀπασχολήσασα ἑαυτὴν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν μαθητευομένων, λοιπὸν ἀπερ αὐτὴ μανθάνει παρὰ τοῦ νομφίου φησὶν· Ἀποκρίνεται ὁ ἀδελφιθὸς μου· ἤτοι, ἔμου πρὸς τὰς μαθητευομένας ποιουμένης τὸν λόγον, ἀποκρίνεται ὁ ἀγκητὸς μου, καὶ λέγει μοι· Ἀνάστα, ἔλθὲ, ἡ πλησίον μου. Δηλαδή, ἀνάνευσον ἀπὸ τοῦ διδάσκειν τὰ παρ' ἐμοῦ διὰ τε τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ γραπτοῦ νόμου προδιδαχθέντα σοι περὶ ἐμοῦ μυστήρια. Κἀκ τούτων ἐγαρθεῖτα, ἔλθὲ πάλιν εἰς τὸ διδάσκεσθαι διὰ τοῦ πνευματικοῦ νόμου τὰ ἔτι τούτων ὑπερκείμενα, ἡ διὰ τελειότητα ἐγγύς μου. Οὐ περιγραφήσομαι γὰρ ποτέ τισι μετουσίαις ἢ τέρμασι, κατ' οὐσίαν ὑπάρχων ἄπειρος καὶ ἀόριστος. Καὶ διὰ τοῦτο δεῖν σε τοῖς ἔμπροσθεν διηνεκῶς ἐπεκτείνεσθαι. Καλή μου, περιστερά μου. Καλή μου μὲν ὡς κεκαθαρμένη καὶ

³¹ Matth. III, 2.

ὠρακίσημένη τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν· περιστέρα μου δὲ ὡς πεφωτισμένη τοῖς τοῦ παναγίου Πνεύματος χαρίσμασιν. Ἀνάστα δὲ, φησί, καὶ ἔλθε· ὅτι ἰδοὺ ὁ χειμὼν παρήλθεν, Ἦγουν, διὰ τοῦτό σοι ἐγκελεύομαι ἐγειρέσθαι ἀπὸ ὑψηλῶν θεωρημάτων εἰς ὑψηλότερα, πρὸς μετουσίαν τοῦ ὑπερκειμένου κάλλους σε ἐφελκόμενος, ὅτι τὰ χειμαζόμενα πάθη τὴν ψυχὴν, καὶ πρὸς τὴν πνευματικὴν πορείαν κωλύοντα, γέγονασιν ἐκποδῶν. Ὁ ὕετός ἀπῆλθεν, ἐπορεύθη ἑαυτῷ. Δηλονότι ἡ σφοδρὰ καταιγὶς τῶν αἰρέσεων, ὑφ' ἧς καὶ ἀπησχόλησαι μὴ παρασυρῆναι, ἀπέστη τῇ ὑφ' ἑαυτῶν διαλλήλῳ φθορεῖσα φθορᾷ. Τὰ ἀνθή ὠφθη ἐν τῇ γῆ. Αἱ ἀρεταὶ πάντως, αἱ δίκην πολυειδῶν τε καὶ εὐειδῶν ἀνθίων τὴν ψυχὴν ὠρακίζουσιν, ἀνέθηλαν ἐν σαρκὶ κατ' ἐνέργειαν· ταῦτα δὲ γέγονασιν, ἐπειδήπερ καιρὸς τῆς τομῆς ἔφθακεν, ὡς τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐν σαρκὶ ἐπιδημίας ἐστὶ. Φησὶ γὰρ ἐν Εὐαγγελίοις αὐτός· Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. Ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νόμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς. Ἰέμνονται γὰρ διὰ πίστιν καὶ ἀρετὴν οὗτοι οἱ καιροὶ τῆς καινοποιῶ Πνεύματι, ἀπὸ τῶν πεπαλαιωμένων τῇ ἀπιστίᾳ καὶ τῇ κακίᾳ. Ὅθεν καὶ τῆς ἑαυτοῦ ἐν σαρκὶ ἐπιδημίας ἐπέγων τὴν μαρτυρίαν, φησὶ· Φωνὴ τῆς τρυγόνας ἤκούσθη ἐν τῇ γῆ ἡμῶν. Τρυγόνα γὰρ καλεῖ τὸν τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας προφήτην καὶ πρύδρομον, ὡς ἐρημικόν τε καὶ σίωφρονα. Οὗ ἡ φωνὴ τὰ τῆς μετανοίας ἐστὶ κήρυγμα, ὑπερ ἐν τισὶ τῶν σαρκικῶν καὶ φρονούντων τὰ γῆινα ἤκούσθη, ὡς πεισθεῖσι τῷ κηρύγματι τούτῳ, καὶ μετανοίας βαπτισθεῖσι βάπτισμα. Διὸ καὶ φησιν· Ἡ συκῆ ἐξήνθησεν ὄλυνθους αὐτῆς. Συκῆν γὰρ τὴν μετὰ ταῦτα δι' ἀκαρπίαν καθηραμένην παρὰ Χριστοῦ συναγωγὴν λέγει τῶν Ἰουδαίων· ἧτις δίκην ὄλυνθων προσηκόντων τοῦ τελείου καρποῦ, καὶ ταχέως πικρόντων, τοὺς τὸ τοῦ Ἰωάννου βάπτισμα βαπτισθέντας ἀνέθηλεν. Οὗτοι μὲν γὰρ τὸν καρπὸν προεδείκνυσαν, προτυποῦντες διὰ τοῦ ἐν ὕδατι μόνῳ βαπτίσματος τὸ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι καὶ πυρὶ βάπτισμα. Αὐτοὶ δὲ εἰς τοῦτο οὐκ ἔφθασαν, ἀλλ' ὡς τῇ περὶ Χριστοῦ μαρτυρίᾳ τοῦ Ἰωάννου μὴ πιστεύσαντες τῆς εἰς αὐτὸν Χριστὸν ἐξέπεσον πίστεως. Αἱ ἀμπέλοι ἡμῶν κυπρίζουσιν, ἔδωκαν ὕσμίν. Ἀμπέλους καλεῖ τὰς ἐν τοῖς ἔθνεσι φυτευθείσας τῷ κηρύγματι τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας τῶν πιστευσάντων αὐτῷ· ὧν ἐκκλησιῶν ἀνθή προδεικτικὰ τοῦ κατ' ἀρετὴν καρπίμου αὐτῶν, οἱ προσενεγκόντες Χριστῷ δῶρα ἐξ Ἀνατολῶν μάγοι, οἱ προσεγαγόντες αὐτῷ ὡς βασιλεῖ καὶ θεῷ, καὶ δι' ἡμᾶς νεκρῷ, χρυσόν, καὶ λίθον, καὶ σμόρνικον, παρέχοντες τοῖς ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐνεργουμένοις τὸ τῆς γνώσεως χάρισμα, εὐώδη ὄσμίν τῆς εἰς αὐτὸν Χριστὸν, πίστεως τῶν ἐθνῶν. Διὰ ταῦτα γοῶν φησιν· Ἀνάστα, ἔλθε, ἡ πλησίον μου, καλὴ μου, περιστέρα μου. Δηλαδή ἐγείρε ἀπὸ τοῦ διδάσκειν διὰ τῶν ἐν τε τῇ φύσει καὶ τῷ γράμματι τύπων καὶ

A mundata es et decorata : columba vero, quatenus illustrata es donis Spiritus sancti. *Surge* autem, inquit, *et veni : quoniam ecce hiems transit*. Quare trahens te ad summæ pulchritudinis communionem, præcipio tibi ut surgas, et a sublimibus contemplationibus ad sublimiores exciteris : quandoquidem perturbationes, quæ tanquam hiemis tempestates animam affligunt et ab itinere prohibent spiritali, sublatae sunt. *Imber abiit, recessit sibi*. Vehemens hæresum, a quibus vexabar, procella desiit, cum mutuo inter se conflictu oppressæ conciderint. *Visi sunt flores in terra*. Virtutes quæ tanquam varii atque odorati flores animam exornant, in carne, dum rectis actionibus et operibus excoluntur, floruerunt. Hæc autem facta sunt, *quoniam tempus pulationis advenit* : quod quidem tempus est Christi adventus in carne. *Non enim*, inquit ipse in Evangeliiis, *veni mittere pacem, sed gladium : veni enim separare hominem adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et sponsam adversus soecrum suam*³². Ampulantur enim per fidem et virtutem isti novi, a Spiritu renovante, ab iis qui in infidelitate et malitia inveterati sunt. Quamobrem adventus sui in carne testimonium afferens : *Vox*, inquit, *turturis audita est in terra nostra*. Turturem nominat adventus sui prophetam et præcursorem, utpote solitarium et pudicum : cujus vox est pœnitentiæ prædicatio, quæ in quibusdam eorum qui carnales sunt et terrena sapiunt³³, audita est, cum illi prædicationi paruerint, et baptisate pœnitentiæ baptizati sint. Itaque *Ficus*, inquit, *protulit grossos suos*. Ficum illam intelligit, cui postea Christus, propter infecunditatem, maledixit³⁴. nempe synagogam Judæorum : quæ quidem tanquam grossos qui ante fructum perfectum nascuntur, sed celeriter decidunt, eos protulit qui Joannis baptisate baptizati sunt. Hi namque fructum præ se tulerunt, per baptismata in aqua sola, figuram baptismatis in Spiritu sancto et igne præmonstrantes : ad quod tamen ipsi non pervenerunt : quippe qui Joannis testimonio de Christo non credentes, a fide in Christum exciderunt. *Vineæ nostræ florent, dederunt odorem*. Vineas vocat ecclesias credentium Christo, quæ per ipsius prædicationem in gentibus plantatae sunt : quarum ecclesiarum flores, fructum ex ipsis per virtutem futurum prænuntiantes exsisterunt Magi, qui munera Christo ab orientis partibus advehentes, ei ut Regi et Deo, et propter nos mortali, aurum, et thus, et myrrham obtulerunt : suavem gentium fidei in ipsum Christum odorem exhibentes iis, qui a Spiritu sancto scientiæ donum sunt consecuti, Propterea dicit : *Surge veni, propinqua mea, formosa mea, columba mea*. Recede videlicet ab ea docendi ratione, quæ in figuris et umbris tum naturæ tum litteræ continetur, et veni ad ea docenda quæ spiritus sunt, propter tuam ad me propinquitatem

³² Matth, x, 34. ³³ Philipp. iii, 19. ³⁴ Marc. xi, 13, 21.

Spiritus sancti muneribus decorata. A me enim longius quodammodo recedis, dum in figuris descendis ad discipulas erudiendas, eisque nondum ea quæ spiritus sunt percipientibus, sensu pulchra videris, non spiritu. Deinde exposita causa, cur ei, ut ad se veniret, præcepisset: advenisse enim tempus adventus sui in carne: quamobrem dicebat etiam discipulis suis: *Surgite, camus hinc*³⁵: quanta cum fiducia venire ad se debeat, non declaravit. Quocirca nunc etiam illud exponit: *Et veni, columba mea in tegmine petrae*. Quando te discipulae non sequuntur, per res sensibiles docentem ea quæ spiritus sunt; veni, tu spiritualis, mea, qui sum immutabilis, evangelica doctrina servata: sic ut non abhorreat a præceptorum legis scriptæ observatione. Lex enim scripta instar propugnaculi ab actionum vitiis præmuniebat, et figuras dumtaxat veritatis ostendebat: quibus ordinarie ad perfectionem ita tendebatur, ut actionis quidem vitiorum purgationem, ipsarum etiam cogitationum improbarum ablutio, figurarum autem contemplationem spiritualis ad veritatem provectio sequeretur. Quo quidem docet lex spiritus: Evangelium videlicet in quo legimur a spiritali petra, qui, ut divus ait Apostolus³⁶, Christus est. Sic igitur sponsam vocans, quid deinceps velit, ostendit: nimirum ut umbræ doctrina relicta in spiritu et veritate ad se veniat. διδάσκει νόμος, πάντως τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν ᾧ σκεπόμεθα ἀπόστολον. Οὕτως οὖν καλέσας αὐτήν, τί βούλεται λοιπὸν, τὸ ταύτην καταλιπεῖν τὸ διδάσκειν τὰ τῆς σκιάς, καὶ πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ ἔλθειν πρὸς αὐτὸν, φησὶν.

Ostende mihi faciem tuam.

Tuam illam, secundum imaginem meam et similitudinem, relege faciem ac formam spiritalem; quam ut rudes discipulae possent aspicere, figuris veritatis et velis contextisti.

Sonet vox tua in auribus meis.

Dum mecum spiritaliter versaris. Vocem enim magistræ animæ spiritus quidem ducit ad aures Domini: verba autem et litteram quibus simplex in spiritu sermo concrevit compositus, perfert ad aures discipulorum.

Vos enim tua dulcis.

Dulcis profecto, cum ea pronuntiet quæ ad spiritum pertinent.

Et facies tua decora.

Quippe quæ Domini formam servat, et manibus Spiritus est exornata.

Surge, veni, propinqua mea, formosa mea, columba mea.

Pselli.

Hujusce sermonis significationes sæpe diximus: verba quæ deinceps sequuntur, interpretemur. O virgo, inquit, anima purissima, surge de lapsu, et huc veni, alacriter tamen, et nulla coacta necessitate, sed volens ac lubens. Non invita, inquam, sed ultro veni. Sic enim omnino ad me

σκιῶν. Καὶ ἔλθῃ εἰς τὸ διδάσκειν τὰ τοῦ πνεύματος διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ ἐγγύτητα ὠραῖσμένη μοι τοῖς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐνεργήμασιν. Ἐν οἷς γὰρ τρόπον τινὰ μακρόν ἄπ' ἐμοῦ τοῖς τύποις, διὰ τὰς μαθητευομένας συγκαταβαίνουσα, ἐν αἰσθήσει καλὴ καὶ οὐ πνεύματι, τὰς αὐταῖς δοκεῖς, ὡς μὴ χωρυσταῖς τὰ τοῦ πνεύματος. Ἔπειδὴ τὴν μὲν αἰτίαν ὑπέδειξε δι' ἣν ἀπήτησεν αὐτὴν τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπαπέλευσιν, διδάξας ἐφθακέναι τὸν καιρὸν τῆς ἐν σαρκὶ ἐπιδημίας αὐτοῦ, καθ' ἣν καὶ πρὸς τοὺς οἰκέλους μαθητὰς ἔλεγε τό: Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν τὸ δὲ, ἐν ποίᾳ ἀσφαλείᾳ δεῖ πρὸς αὐτὸν ταύτην ἔλθειν, οὐκ ἐδήλωσε, νῦν καὶ ταύτην διδάσκων, φησὶν. Καὶ ἔλθῃ σὺ, περιστέρα μου, ἐν σκέπη τῆς πέτρας. Ἐχόμενα τοῦ προτειχίσματος ἦτοι, ἐπειδὴ σοὶ μὴ ἐπακολουθοῦσιν αἱ διδασκόμεναι, διδάσκουσα ταύτας διὰ τῶν ἐν αἰσθήσει τὰ τοῦ πνεύματος, ἔλθῃ σὺ, ἡ πνευματικὴ, τῇ ἐμῇ τοῦ ἀτρέπτου εὐαγγελικῆ παιδαγωγίᾳ φυλαττομένη ἀκολουθίᾳ τῇ κατὰ τὰς ἐντολάς τοῦ γραπτοῦ νόμου προφυλακῆς. Ὁ γὰρ γραπτὸς νόμος προτειχίσματος δίκην ἀπὸ τῶν κατ' ἐνέργειαν παθῶν προεφύλαττε, καὶ τοὺς τύπους μόνον τῆς ἀληθείας ἐδείκνυεν, οἷς ἀκόλουθον πρὸς τελειότητα, τῇ μὲν καθάρσει τῶν κατ' ἐνέργειαν παθῶν, ἡ καὶ αὐτῶν τῶν ἐναντίων ἐπιθυμιῶν ἔκπλυσις: τῇ δὲ θεωρίᾳ τῶν τύπων, ἡ ἐν πνεύματι ἀναγωγὴ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν. ἄπερ ὁ πνευματικὸς πρὸς Χριστοῦ τῆς πνευματικῆς πέτρας, κατὰ τὸν θεῖον

Δεῖξόν μοι τὴν ὄψιν σου.

Ἦγουν, ἀνακάλυψόν μοι τὴν κατ' εἰκόνα ἐμὴν καὶ ὁμοίωσιν πνευματικὸν σου χαρακτῆρα, ὅν διὰ τὸ θεατὸν ταῖς μαθητευομέναις γενέσθαι, τύποις τῆς ἀληθείας καὶ συμβόλοις συνεκάλυψας.

Καὶ ἀκούτισόν με τὴν φωνὴν σου.

Ἐν τῇ πνευματικῶς ἐντυγχάνειν μοι. Τὴν γὰρ φωνὴν τῆς διδασκαλίου ψυχῆς τὸ μὲν πνεῦμα ἀνάγει πρὸς τὰ ὄντα Κυρίου: τὰ δὲ ῥήματα καὶ τὸ γράμμα, οἷς ὁ ἀπλοῦς ἐν πνεύματι λόγος παχύνεται συντιθέμενος, κατάγει πρὸς τὰ ὄντα τῶν μαθητευομένων.

Ὅτι ἡ φωνὴ σου ἡδυσία.

Δηλαδὴ γλακεῖα ὡς τὰ τοῦ πνεύματος φθειγγυμένη.

Καὶ ἡ ὄψις σου ὠραία.

Ὡς τὸν Δεσποτικὸν σώζουσα χαρακτῆρα, καὶ ταῖς χερσὶ καθωρατισμένη τοῦ Πνεύματος.

Ἀνάστα, ἔλθῃ, ἡ πλησίον μου, καλὴ μου, περιστέρα μου.

Ψελλοῦ.

Τούτου πολλάκις εἶπομεν τοῦ λόγου τὰς ἐμφάσεις: Λόγους λοιπὸν τοὺς ἐφεξῆς προσεφερμηνευτέον, ἢ παρθενεύουσα, φησὶν, ψυχὴ καθαριωτάτη, Ἀνάστηθι τοῦ πτώματος, καὶ δεῦρο, πλὴν προθύμως, Οὐκ ἐξ ἀνάγκης δὲ τινος, ἀλλ' ἐκουσίᾳ γνώμη. Φημί γὰρ δεῦρο, ταυτέστιν ἐκουσίως.

³⁵ Joan. xiv, 51. ³⁶ I Cor. x, 4.

Οὕτω δὲ πάντως πρὸς ἐμὲ τὴν πέτραν, φησὶ, ^{[φθάσεις,}
 Ἦγουν τὴν πέτραν τὸν Χριστὸν ζωῆς τῆς αἰωνίου,
 Ἀπὸ τοῦ προτείχισματος τοῦ παλαιάτου νόμου,
 Τοῦ σύνεγγυς τυγχάνοντος τῆς πέτρας μεταβάσα.
 Ἐρχεται γὰρ ὡς ἀληθῶς, τουτέστι προσεγγίζει
 Τῆς πέτρας τὸ προτείχισμα, καὶ μάθε καὶ τὸν
^[τρόπον.]

Προτείχισμα δὲ λέγεται δὲθεν ὁ πάλαι νόμος.
 Πέτρα δὲ πάλιν ἀπόραγος ἢ νέα διαθήκη.
 Κἂν δοκῶσιν ἔξωθεν ἀλλήλων ἀφραστάναι,
 Ὁ νόμος ὁ Μωσαϊκὸς καὶ ὁ τῶν Εὐαγγελίων,
 Ἀλλ' ὁμοίως κατὰ δύναμιν ἀλλήλοις συνεργῶνται.
 Τί γὰρ ἐστὶν ἐγγύτερον τῶνδε τῶν κλιουσμάτων;
 Ὁ παλαιὸς νομοθετεῖ νόμος τὸ μὴ μοιχεύειν,
 Ἀλλ' ὁ παρῶν καὶ καθ' ἡμᾶς ὁ τῶν Εὐαγγελίων,
 Καὶ πάλιν ἐγκαλεῖται τέμνειν ἐπιθυμίαν.
 Ἐκεῖνος δ' αὖ ἀπέχει σε νομοθετεῖ τοῦ φόνου,
 Ὁ δὲ μηδ' ὄλιως πρὸς ὀργὴν κινεῖσθαι δογματίζει.
 Εἰ δὲ ζητεῖς καὶ πρόβατα καὶ Σάββατα καὶ Πάσχα,
 Τὰς φανεράς καὶ σαρκικὰς ἐκείνου διατάξεις,
 Καὶ ταῦθ' εὐρήσεις ἐν αὐτῷ πνευματικῶς ἐγκύπτων.
 Ἡ πέτρα γὰρ πνευματικὴ καὶ οὐ χοϊκὸς ὁ τοῖχος.
 Ἀλλ' ἀκουσώμεθα λοιπὸν τῶν ἐφεξῆς ῥημάτων,
 Ἀπόκρισιν γὰρ δίδωσιν ἡ νόμῳ τῷ νυμφίῳ.

Δειξόν μοι τὴν ὄψιν σου, καὶ ἀκούτισόν με
 τὴν φωνήν σου, ὅτι ἡ φωνή σου ἠδεῖα καὶ ἡ
^[ὄψις σου ὡραία.]

Μηκέτι μοι προσομιλήσῃς, φησὶ καλὴ νυμφίε,
 Διὰ τινῶν προφητικῶν καὶ νομικῶν βιβλίων,
 Ἀλλ' ὡς ἔξόν μοι βλέψαι σε, καὶ σῆς φωνῆς ἀκοῦσαι, **C**
 Ἀκούτισόν με τὴν φωνήν, καὶ δεῖξόν μοι τὴν
^[θεῖαν.]

Εἰ γὰρ ἠδεῖα πέφυκεν οὕτω καὶ γλυκυτάτη
 Ἡ σὴ φωνὴ προφητικῶς ἡμῖν ἦν ἠχουμένη,
 Κἂν τεῦθεν ἦν σου βλέπομεν ὄψιν ὡς ἐν κατόπτρῳ,
 Ὠραιότατη πέφυκε καὶ πανευειδεστάτη,
 Ὡς ποταπὸν καθέστηκεν τὸ κάλλος τῆς σῆς θεᾶς,
 Καὶ τῆς φωνῆς ὁ γλυκασμὸς ἀμέσως δεδεγμένος!
 Ἦκουσε τὴν παράκλησιν τῆς νύμφης ὁ νυμφίος,
 Ὅς μᾶλλον ὡσπερ ἑαυτὸν εἰς τοῦ φανερῆς δεικνύων,
 Πρῶτον εἰς ἄγραν παρορμῆ τούτους θηρευτὰς, καὶ λέγει·

Πιάσατε ἡμῖν ἀλώπεκας μικροὺς ἀφανίζοντας
 ἀμπελιῶνας, καὶ αἱ ἀμπελοὶ ἡμῶν κυπρίζουσιν.

Ὡς τῆς φρικτῆς καὶ φοβερᾶς τοῦ Λόγου δυναστείας!
 Ὡς παναλκοῦς δυνάμεως! Ὡς κράτους ἀπορρήτου!
 Κελεύει γὰρ τοῖς θηρευταῖς, τουτέστι τοῖς ἀγγέλοις,
 Ὡσπερ ἀλώπεκάς τινος μικρᾶς δυστηνοστάτας
 Τὴν πᾶσαν ἀποστατικὴν δύναμιν τῶν δαιμόνων,
 Θηρεῦσαι καὶ συναγαγεῖν, κρατῆσαι, καὶ δεσμεῦσαι,
 Τὸν δράκοντα τὸν μέγιστον τὸν ἀποστάτην φουσει,
 Ὅς ἐνεδρεῖει καθ' ἡμῶν, ὡς λέων εἰς ποίμνας μαί-
^{νεται,}
 Τοῦ κοσμοκράτορος Σατᾶν, τοῦ σκότους τὸν προ-
^{[στάτην,}

Τὸν ἄδην τὸν πλατύνοντα τὸ στόμα τὸ ζοφῶδες,
 Τὸν ἔχοντα καὶ φέροντα τὸ κράτος τοῦ θανάτου,
 Τὸν ἐγκαυχώμενον λαθεῖν ὡς νοσσιᾶν στρουθίου,

A accedes, petram utique Christum vitæ sempiternæ :
 a propugnaculo, a veteri lege, quæ petræ con-
 juncta est, transcendens. Venit enim vere : hoc
 est, appropinquat ad petræ propugnaculum. Et
 discite etiam modum. Propugnaculum autem sane
 dicitur antiqua lex : petra vero solida, novum tes-
 tamentum. Ac quamvis videantur inter se distare
 lex Mosaica, et Evangelium ; virtute tamen con-
 sonant atque inter se congruunt. Quid enim his
 præceptis potest esse conjunctio? Antiqua lex
 volat adulterium : Evangelium amputat cupidita-
 tem. Illa, ut a cæde abstineas, jubet : hoc prohi-
 bet, ne prorsus irascaris. Quod si quæris et oves,
 et Sabbata, et Pascha, quæ illic secundum carnem ;
 hic secundum spiritum, si attenderis, invenies.
B Lapis enim spiritualis, non autem terrenus, est
 paries. Sed, quæ sequuntur verba, jam audiamus.
 Sponsa enim respondet sponso.

*Ostende mihi faciem tuam : sonet vox tua in
 auribus meis : vox enim tua dulcis, et facies tua de-
 cora.*

Ne mecum amplius, o sponse formose, per libros
 quosdam propheticos et legales colloquere : sed
 mihi videre te liceat, et vocem tuam audire ;
*sonet vox tua in auribus meis, ostende mihi fa-
 ciem tuam.* Nam si vox tua nobis jucundissima
 fuit atque dulcissima ; si vultus tuus pulcherrimus
 visus est et maxime decorus, cum vox tua per
 prophetas insonaret, et formam tuam tanquam in
 speculo cerneremus : quantanam erit præsentia
 tuæ puleritudo ! quanta vocis ipsius dulcedo, quæ
 sine ullo medio exaudietur ? Sponsæ proceres audivit
 sponsus, qui ut se ipsum coram magis conspicuum
 præbeat, venatores ad prædam excitat, dicens :

*Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoluntur
 vineas : et vineæ nostræ florent.*

D O imperium Verbi terribile ac formidandum ! O
 virtutem omnipotentem ! O robur incredibile !
 Venatoribus enim præcepit, id est angelis, ut
 vulpeculas quasdam parvulas captu difficillimas
 pervestigent, comprehendant, superent, vinciant :
 totam nimirum deserticam dæmonum potestatem ;
 draconem illum maximum : illum rebellem natura,
 qui non aliter in nos quam leo in greges descendit,
 mundi principis Satan ; principem tenebrarum,
 infernum tenebrosas fauces suas aperientem,
 habentem ac ferentem mortis imperium ; qui se
 passeris nidum, orbem scilicet universum, tanquam
 ova putrida atque abjecta cepisse et diripuisse
 gloriatur : qui terræ montes et mare eversurum, et

in nubibus sedem collocaturum se jactitat ³⁷ : A cujus quidem latera sunt ænea, et dorsum ferreum, viscera autem smyrites lapis : serpentem ipsum gravem ; illum senem, ingentem illum, omnemque aliam virtutem ejus hostilem : virtus hanc potentiae tanquam vulpeculas parvas et natura fraudulentas appellat. Comprehendite, inquit, mihi parvas vulpes, quæ animas humanas demoliantur. Has enim solas vineas vocat.

Trium Patrum.

Cum autem ad sponsi mandatum magistræ animæ ipsi præsto essent, et cum eo ex doctrina ipsius versarentur, ad eas hæc verba facit : *Capite nobis vulpes parvulas* : observantia præceptorum, simul cum vitiorum motionibus astutissimos ipsorum auctores spiritus cohibete : qui parvuli videntur adhuc, cum ipsæ moliones nondum in actum processerint, *Nobis* autem dixit *capite* propter linem propositum, qui in illis erudiendis expletur. *Quæ demoliantur vineas*, id est, animas evertunt, quæ per fidem in me sunt plantatæ. *Et vineæ nostræ florent*. Animæ diligenter a nobis ad salutem institutæ jam florent secundum virtutem, fallacissimis, ut dictum est, spiritibus profligatis.

Psellii.

Sed videamus quid dicat etiam sponsa et virgo. *Nepos meus mihi, et ego illi.*

Verum morose deinceps sponso loquitur :

Qui pascit inter litia, donec aspirat dies, et inclinentur umbræ, revertere : similis esto tu, nepos mi, capræ hinnulove cervorum super montes convallium.

O pulcherrime pastor ovium, quæ mente sunt præditæ, inquit sponsa ad ipsum Verbum et sponsum, qui oves tuas virtutibus, ut liliis pascis, rursus te capræ aut cervorum hinnulo similem præbe, ut paulo ante super vallium montes saliebas : atque omnem potentiam adversantem everte, et colles nimis elatos exæqua. Sic enim cursibus tuis omnis vallis implebitur : et omnis malitiæ collis humiliabitur : et omnes impietatis umbræ discutientur : et dies salutis mortalibus aspirabil.

Trium Patrum.

Revertere, assimilare tu, nepos mi, capræ hinnulove cervorum super montes convallium.

Spiritalis feras, animarum corruptrices qua contra nos sæviunt, et serpentium more, vitiorum virus in nos effundunt, repelle. Et propterea tu,

³⁷ Isa. xiv, 14.

Τὴν οἰκουμένην σύμπασαν, καὶ ταύτην ἀφαρπάσαι, Ὡς ὡὰ τὰ σαθρότατα καταπεφρονημένα, Τὸν ἐξαλείφειν φάσκοιτα γῆς ὕρους καὶ θαλάττης, Τὸν ἐν νεφέλῃ λέγοντα τὸν θρόνον καθιδρόσαι, Ὅπως χαλκαὶ μὲν αἱ πλευραὶ καὶ σιδηρὰ δ' ἡ βία, Ἐγκατα δ', ὡς φασιν, αὐτοῦ σμυρίτης λίθος· Αὐτὸν τὸν ὄφιν, τὸν δεινὸν, τὸν γέροντα, τὸν μέγαν, Καὶ πᾶσαν ἄλλην δύναμιν αὐτοῦ τὴν ἐναντίαν, Ἡ δύναμις ὠνόμασε τῆς ὄντως δυναστείας, Ὡς ἀλωπέκια μικρὰ καὶ δολερὰ τῇ φύσει. Τοὺς γοῦν μικροὺς ἀλώπεκας, φησὶ, κρατήσατέ μοι, Ὡς βλαπτικούς τυγχάνοντας ψυχῶν τῶν ἀνθρωπίνων. Ἀμπέλους γὰρ ὡς ἀληθοῦς ταύτας ἐννοεῖ μόνως.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἐπεὶ δὲ κατὰ κέλευσιν τοῦ νυμφίου παραστᾶσαι τοῦτῳ αἱ διδάσκαλοι ψυχαί, ὑπὲρ τῶν διδασκομένων αὐτῷ ἐντυγχάνουσι, πρὸς ταύτας οὕτως φησὶν· Πιάσατε ἡμῖν ἀλώπεκας μικρὰς, ἡγουν κατάσχετε διὰ τῶν ἐντολῶν ἅμα ταῖς κινήσεις τῶν παθῶν τὰ τούτων αἴτια δολερότατα πνεύματα ἐτι δοκῶντα νεάζειν, εἰ μήπω αἱ τῶν παθῶν κινήσεις προκόψουσιν εἰς ἐνέργειαν. Πρῶτον δὲ φησὶ κατάσχετε, διὰ τὸ πέρας διέξασθαι τὸ κατὰ σκοπὸν ἡμῖν ἐπὶ ταῖς μαθητευομέναις. Ἀφνίζοντας ἀμπελῶνας· δηλαδὴ, ἀπολλύοντας ψυχὰς τῇ εἰς ἐμὲ πίστει πεφυτευμένας. Καὶ αἱ ἀμπελοὶ ἡμῶν κυπρίζουσιν· ἦτοι, αἱ παρ' ἡμῶν πρὸς σωτηρίαν ἐπιμελούμεναι ψυχαὶ ἤδη ἀνθοῦσι κατ' ἀρετὴν, τῶν δολερωτάτων πνευμάτων κατασχεθέντων, ὡς εἴρηται.

Ψελλοῦ.

Ἄλλ' ἴδωμεν καὶ τί φησὶν ἡ νόμφῃ καὶ παρθένος.

Ἀδελφιδὸς μου ἐμοὶ, καὶ γὰρ αὐτῷ.

Ἄλλ' ἐφεξῆς ἐκδουσωπεὶ λέγουσα τῷ νυμφίῳ·

Ὁ ποιμαίνων ἐν τοῖς κρίνοισι, ἕως οὗ διαπνεύσει ἡ ἡμέρα καὶ κινηθῶσιν αἱ σκιαὶ, ἀπόστρεψον, ὁμοιώθητι σὺ, ἀδελφιδέ μου, τῷ δόρκωνι ἢ νεβρῶν ἐλάφῳ ἐπὶ τὰ ὄρη κοιλωμάτων.

Ὡ καλλιστότατε ποιμὴν τῶν λογικῶν προβάτων, φησὶν ἡ νόμφῃ πρὸς αὐτὸν τὸν Λόγον καὶ νυμφίον, Ὅς τρέφεις σου τὰ πρόβατα ταῖς ἀρεταῖς ὡς κρίνοισι, καὶ πάλιν φάνηθι δόρκας ἢ καὶ νεβρὸς ἐλάφῳ, καὶ πάλιν ἀναζήτησον ὡς περ ἀνθυποστρέψας.

Ἄπερ ἐπήδασ προὐ μικροῦ τῶν κοιλωμάτων ὄρη, καὶ πᾶσαν ἐξαφάνισον δύναμιν ἐναντίαν,

καὶ καθομάλισον βουνοὺς τοὺς ἄγαν ἐπιηρμένους.

Ὁὕτω γὰρ πληρωθήσεται σοὶς δρόμοις πᾶσα φάραγξ,

καὶ πᾶς ταπεινωθήσεται βουνὸς ὁ τῆς κακίας,

καὶ πᾶσαι κινηθήσονται σκιαὶ τῆς ἀθείας,

καὶ διαπνεύσει βροτοῖς ἡμέρα σωτηρίας.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἀπόστρεψον, ὁμοιώθητι σὺ, ἀδελφιδέ μου, τῷ δόρκωνι, ἢ νεβρῶν ἐλάφῳ ἐπὶ τὰ ὄρη τῶν κοιλωμάτων.

Ἀπόστρεψον δὲ τὰ καθ' ἡμῶν μαινόμενα ψυχροφθόρα νοητὰ θηρία, τὰ δίκην ὕφρων τὸν ἴον τῶν παθῶν ἐν ἡμῖν ἐκχέοντα· κἀντεῦθεν ὁμοιώθητι σὺ

πάντως, ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐνυπόστατος δύναμις, ἀγαπητέ μου, τοῖς φυγαδεύουσι ζώαις τὰ τοξόλα θηρία, ἐν τῷ ἀπελθόνειν πόρρω ἡμῶν τὰ πονηρότατα πνεύματ'· οὕτω δὲ τούτοις ὁμοιωθήτι, ἐρχόμενος ἐπὶ τὰς διδασκάλους, τὰς δίκην ὁρίων ὑπερκειμένας τῶν κοιτανθεισῶν τοῖς τῶν παθῶν βέουμασι μαθητριῶν, ὥστε φυγαδεῦσαι διὰ μέσων ἐκείνων τὰ τῶν τούτων κατωρύξαντα φυσικὴν ὁμαλότητα, καὶ ἐν ταύταις ἐμφωλεύσαντα ψυχοφθόρα θηρία· κἀντεῦθεν ἀποκαταστήσαι· πάλιν αὐταῖς τὴν εἰρημένην ὁμαλότητα· φημί δὲ τὴν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων ἰσονομίαν.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ταῦτα τοίνυν ἡ διδάσκαλος τὸν νυμφίον περὶ τῶν μαθητευομένων αἰτησαμένη, πρὸς ταύτας λοιπὸν τρέπει τὸν λόγον, καὶ τὰ οἰκεία ἐξηγουμένη αὐταῖς, καὶ διὰ τούτων ταύτας ἐνάγειν ἐπιχειροῦσα, φησὶν· Ἐπὶ κοίτην μου ἐν νυξὶν ἐζήτησα ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου· ἦγουν ἐν σαρκὶ μου, ἐφ' ἧ ἐδόκουν διὰ τὸ κατ' αὐτὴν ἠδὲ ἀναπαύεσθαι, ἐν ταῖς νυξὶ τῆς ἀγνοίας ἐζήτησα τὸ κυρίως καλὸν, ὅπερ ἐστὶ ὁ ἐμοὶ ἠγαπημένος νυμφίος, εἰρεῖν, κατὰ τὸ εἰρημένον, ὅτι νύξ ἦν περὶ ἐμὲ τὴν δειλίαν, καὶ οὐκ ἔγνω· φωτισμὸν γὰρ εἶναι τὴν τροφὴν ὑπελάμβανον. Ἐζήτησα αὐτὸν καὶ οὐχ εὔρον αὐτὸν, ἐκάλισα αὐτὸν, καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μου· δηλαδὴ ζητήσασα αὐτὸν ἐν τοῖς κατὰ σάρκα ἡδέσιν, οὐχ εὔρον. Ἐπειδὴ τῇ σαρκικῇ ἡδονῇ φυσικῶς ὁ πόνος συνέξουσται· ὅτι φθορᾶς, ἧτις ὀδύνη ἐστίν, ἡ κατ' αἰσθησιν ἡδονὴ γένεσσι. Κἀντεῦθεν ἀπ' αὐτῆς ἔγνω τῆς πείρας, ὅτι ἦς κατὰ σάρκα ἡδονῆς ὁ ἐμοὶ ἀγαπώμενος ἄπεισι· διόπερ ἐν ταύτῃ καλεσάσης μου τοῦτον πρὸς ἀπόλαυσιν ἄλυπον, οὐχ ὑπήκουσεν. Ὅθεν διαπορομένη τάδε εἶπον πρὸς ἑμαυτὴν· Ἀναστήσομαι δὴ καὶ κυκλώσω ἐν τῇ πόλει, ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ ἐν ταῖς πλατείαις· καὶ ζητήσω ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου. Ἦτοι, ἐγερθήσομαι ἀπὸ τῆς σαρκικῆς σχέσεως, καὶ θεωρήσω εἰσαγωγικῶς, καὶ οὕτω πράξω. Κἀντεῦθεν διὰ πείρας τελειώτερον θεωρήσω· καὶ ὡς ἀπὸ θεωρίας ἀρχομένη, καὶ εἰς αὐτὴν καταντῶσα κυκλώσω ἐν ἑμαυτῇ κατὰ πράξιν μὲν ὡς περ ἐν ἀγοραῖς τινος πόλεως, πόνους οἷα δεδοκιμασμένον ἀργύριον μεταβάλλουσα, καὶ κομιζομένη ἀρετᾶς· κατὰ θεωρίαν δὲ, ὡς ἐν πλατείαις διεξερχομένη ταῖς φυσικαῖς θεωρίαις τῶν ὄντων· καὶ τὴν τούτων διάφορον γνῶσιν συλλέγουσα· καὶ οὕτω ζητήσω τὸν ποθοῦμένον μοι εὔρεῖν. Ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὔρον αὐτὸν, ἐκάλισα αὐτὸν, καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μου. Δηλονότε κατὰ πράξιν καὶ θεωρίαν ἐζήτησα αὐτὸν, μαιμουμένη.

Ἐκάλισα αὐτὸν καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μου.

Ψελλοῦ.

Ὡς ὄντως, ἀκατάληπτος ἡ σὴ, Χριστέ μου, φύσις.

Ἐπὶ τὴν κοίτην μου, φησί, τὴν ἄγαν προκοπὴν [μου,

Ἐν ἧ καὶ φθάσασα λοιπὸν ἤλπισα καταπαῦσαι,

Ὡς ἤδη τὸ ἀκρότατον πάντων καταλαβοῦσα·

Ὅταν πρὸς νύκτα κέφθακα τῶν θειῶν μυστηρίων, θερμῶς ἀναζητοῦσα τὸν Λόγον καὶ νυμφίον,

A dilecte mi, qui Dei et Patris unius atque ejusdem essentialis virtus es, te animantibus illis similem exhibe, quæ venenosas feras insectantur, ut procul a nobis improbissimos spiritus avertas. Te, inquam, illis similem præsta, veniens in magistras animas, quæ inter discipulas perturbationum fluctibus depressas, montium inelar excellunt: ut ipsarum opera propellas et fuges bestias illas pestiferas, quæ naturalem radium animarum æquabilitatem excavant, in eisque sibi latebras constituunt. Atque ita pristinam illis virtutum æquabilitatem redde.

Trium Patrum.

Hæc igitur magistra cum de discipulis sponso disseruisset, ad eas mox sermonem convertit; et quæ ad se ipsam pertinent, exponit; atque ita studet eas instituire. *In lectulo*, inquit, *meo per noctes quæsi vi quem diligit anima mea*. In carne videlicet mea, in qua propter voluptatem per noctes ignorantia videbar conquiescere, quæsi vi, quod vere bonum est (is autem dilectus est sponsus meus) invenire. Sed ipsa propter causam quam commemoravi, quia nimirum nox me miseram occupabat, non agnovi. Illuminationem enim esse delicias arbitrabar. *Quæsi vi illum, et non inveni: vocavi eum, et non audivit me*. Quæsi vi scilicet ipsum in carnis voluptatibus, et non inveni. Nam carnis voluptati naturaliter conjunctus est dolor. Corruptionis enim, quæ quidem est dolor, voluptas quæ sensu percipitur, est causa. Quapropter experimento didici dilectum meum abesse a carnis voluptate: in qua cum illum vocassem, ut citra molestiam oblectarer, non audivit me. Itaque sic hæsitabunda locuta sum: *Surgam, et circuibo in civitate, in foris et plateis, et quæram quem diligit anima mea*. Exsurgam ab habitu carnali, et contemplabor primum, atque ita faciam: tum per experientiam perfectius contemplabor. Et tanquam a contemplatione incipiens atque in eandem desinens, circuibo in me ipsa per actionem quidem, veluti in foris alicujus civitatis, labores, quasi argentum probatum, impendens, et virtutes comparans: per contemplationem autem, tanquam in plateis percurrans in naturalibus rerum speculationibus, et variam illarum scientiam colligens: atque ita, quem desidero conabor invenire. *Quæsi vi illum, et non inveni: vocavi eum, et non audivit me*. Per actionem nimirum et contemplationem quæsi vi illum imitando.

Vocavi eum, et non audivit me.

Psellii.

Tua profecto natura, Christe, comprehendi nequit. Ego in lectulo progressionis incæ, valde profeceram, me quieturam sperabam, utpote quæ jam ad perfectionis fastigium pervenissem: sed posteaquam ad divinorum mysteriorum noctem accessi, ardenti studio Verbum et sponsum quærens, illis eum nullo modo conspicuum inveni.

Cumque rursus illum vocassem, non respondit mihi. Quam vere sponsa sollicitudinem exaggerat suam! Nulla enim anima, licet ad angelorum perfectionem accedat, et ad rerum penitus arcanarum cognitionem perveniat, se divinam essentiam inspecturam speret. Quando igitur sponsum quem quæsiverat, non invenit, audiamus, quid ipsa velit. Sic enim ait :

Surgam jam, et circumibo in civitate, in foris et in plateis : et quaeram quem diligit anima mea. Quæsiivi illum, et non inveni, Vocavi eum, et non audivit me.

Exsurgam, inquit, et perquiram illum. Naturam, quæ mundo continetur, universam pervestigabo. Hanc enim civitatem appellat hoc loco : quemadmodum et per plateas intelligit cœtus angelorum. Ad illius igitur, inquit, investigationem me contuli. Atque hoc proposito et consilio naturas angelorum omnes maguo labore exploravi, sperans, me illum in angelis assecuturam. Verum cum ipsum inter angelos perscrutater, ut quia qualisque esset, unde principium haberet, et quo fine concluderetur, intelligerem, custodes supernæ civitatis Sion me pervagantem atque inquirentem conspexerunt. Sic enim narrationem persequitur suam :

Invenerunt me custodes, qui obeunt civitatem.

Tum, inquit, percontata sum illos :

Num, quem diligit anima mea, vidistis?

Sperabam enim profecto Verbum et sponsum meum in angelis saltem intelligi et comprehendi posse. Verum, cum et hos animadvertentem nihil scire, ab eis hæsitans, inquit, recessi. Ab angelis autem haud ita procul concesseram, cum inveni quem diligit anima mea. Ut paululum, inquit, ab angelis pertransii, per fidem intelligens, Christum omnipotentem et Verbum Deum atque hominem nulla ratione comprehendere posse, inveni ipsum in iis quæ ingenii rationisque vim atque intelligentiam omnem superant. Divina enim Verbi ac sponsi natura eo tantum, quo non posse comprehendere cognoscitur, fit comprehensibilis.

Tenui eum, nec dimisi, donec introduxerim illum in domum matris meæ, et in cubiculum illius, quæ me concepit.

Quoniam incomprehensum, inquit, illum inveni, intus eum tenui, et medio cordis, Patrique cœternum esse cognovi. Nos enim domus, et templa, et cubicula sumus Spiritus sancti, ut Paulus ait ³⁸, qui et genuit nos et nutrit, quemadmodum ipse novit.

Pselli.

Sed præstantiorem sponsa progressum assecuta, rursus amicos urget his verbis :

Adjuravi vos, filia Jerusalem, per virtutes et for-

A Οὐχ εὔρον τοῦτον οὐδὲ μὴ οὐκ ἐκεῖσε πεφηνότα.
Καὶ πάλιν τοῦτον κέκληκα, πλὴν οὐχ ὑπήκουσέ μου.
Ὡς ἀληθῶς ἐκτραγῶδει τοὺς λόγους ἡ παρθένος.
Ψυχὴ γὰρ πᾶσα καθαρὰ, κἂν πρὸς ἀγγέλους φθάσῃ,
Καὶ τῶν ἀδύτων ἔστωθεν εἰσέλθῃ τῶν ἀρρήτων,
Μὴ νομιζέτω κχιθεῖν τὴν θεϊκὴν οὐσίαν.
Ἐπεὶ γοῦν ὡς ἐζήτησεν οὐχ εὔρε τὸν νομφίον,
Ἄκούσωμεν τί βούλεται. Φησὶ γὰρ οὕτω πάλιν :

Ἄναστήσομαι δὴ, καὶ κυκλώσω ἐν τῇ πόλει,
ἐν ἀγοραῖς, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις, καὶ ζητήσω
ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου : ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ
οὐχ εὔρον, ἐκάλεσα αὐτὸν, καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μου.

B Ἐξαναστήσομαι, φησὶ, καὶ ψηλαφήσω τοῦτον,
Καὶ πᾶσαν ὑπερκόσμιον περικυκλώσω φύσιν,
Ἦν πόλιν ἐπωνόμαζεν ὁ λόγος τῶν Ἀσμάτων,
Καθὼς περ εἶπεν ἀγορὰς τὰς ἀνω πανηγύρεις.
Ὡς γοῦν ἀνέστην δὴ, φησὶ, πρὸς ζήτησιν ἐκείνου.
Καὶ τῷ σκοπῷ καὶ λογισμῷ τὰς τῶν ἀγγέλων φύσεις,
Ἀπάσας ἐξερένησα μετὰ πολλοῦ τοῦ πόνου,
Ἐλπίζουσα καταλαβεῖν αὐτὸν ἐν τοῖς ἀγγέλοις.
Ὡς ἐψηλάφουν τοιγαροῦν αὐτὸν ἐν τοῖς ἀγγέλοις,
Ὅπως ἂν μάθω τίς ἐστι καὶ ποταπὸς τυγχάνει,
Καὶ πόθεν ἔχει τὴν ἀρχὴν, καὶ τίνι καταλήγει,
Οἱ φύλακες τῆς πόλεως Σιών τῆς ἀνωτάτης,
Περινοστοῦσαν εἶδόν με τὴν πόλιν, καὶ ζητοῦσαν.
Φησὶ γὰρ οὕτω καθεξῆς ὡς περ ἀφηγουμένη :

Εὔροσαν με οἱ τηροῦντες, οἱ κυκλοῦντες ἐν τῇ πόλει.

Εἶτα, φησὶν, ἠρώτησα πρὸς τοὺς ἀγγέλους τάδε :

C Μὴ ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου, ἴδετε ;
Ὅλπιζον γὰρ ὡς ἀληθῶς, κἂν τοῖς ἀγγέλοις εἶναι
Καταληπτὸν καὶ προσιτὸν τὸν Λόγον καὶ νομφίον.
Ἐπεὶ δὲ τούτους ἔγνωκα μηδὲν ἐπισταμένους,
Παρήλθον αὐθις ἀπ' αὐτῶν, φησὶν, ἐξαπορούσα.
Καὶ ὡς μικρὸν ὅτε παρήλθον ἀπ' αὐτῶν, ἕως οὗ
| εὔρον ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου.
Ὡς γοῦν παρήλθον γὰρ, φησὶ, μικρὸν ἐκ τῶν ἀγγέ-
| λων,

Πιστεύουσα τῷ λογισμῷ τὴν ἀκαταλήψαν
Τοῦ παντοκράτορος Χριστοῦ καὶ θεανθρώπου Λόγου,
Εὔρον αὐτὸν ὡς ἀληθῶς ἐν τοῖς ἀκαταλήπτουσι.

Ἡ φύσις γὰρ ἡ θεϊκὴ τοῦ Λόγου καὶ νομφίου,
Τῷ μὴ καταλαμβάνεσθαι καταληπτὴ τυγχάνει.

Ἐκράτησα αὐτὸν καὶ οὐκ ἄφηκα αὐτὸν, ἕως
οὗ εἰσῆγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τῆς μητρὸς
μου, καὶ εἰς τὸ ταμιεῖον τῆς συλλαβούσης με.

D Ἐπειπερ ἀκατάληπτον αὐτὸν, φησὶν, ἐφεῦρον,
Ἐνδὸν αὐτὸν ἐκράτησα καὶ μέσον τῆς καρδίας,
Καὶ τῷ Πατρὶ συνάναρχον ἐγνώρισα τυγχάνειν,
Ἡμεῖς γὰρ οἴκοι καὶ νεοὶ καὶ μάλιστα ταμιεῖα
Τοῦ Πνεύματος τυγχάνομεν, κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον,
Τοῦ καὶ γεννήσαντος ἡμᾶς καὶ τρέφαντος, ὡς οἶδε.

Ψελλοῦ.

Ἄλλὰ τὴν κρείττω προκοπὴν ἡ νόμφη ψηλαφῶσας
πάλιν τοὺς φίλους εὐσωπεῖ. Φησὶ γὰρ τούτοις τάδε :

Ἄρχισα ἡμεῖς, θυγατέρες Ἱερουσαλήμ, ἐν ταῖς

³⁸ I Cor. iii, 16 ; vi, 19, II Cor. vi, 16.

δυνάμει καὶ ἐν ταῖς ἰσχυροῖσι τοῦ ἀγροῦ, ἐὰν ἐγειρήτε καὶ ἐξεγειρήτε τὴν ἀγάπην ἕως οὗ θελήσῃ.

Τοῦ λόγου τούτου φθάσαντες εἶπομεν τὰς ἐμφάσεις ἰσχυροῦ καὶ λοιπὸν τοὺς ἐφεξῆς, ὡς δυνατόν, σκεπτέον.

Τίς αὕτη ἡ ἀναβαίνουσα ἀπὸ τῆς ἐρήμου, ὡς στελέχη καπνοῦ, τετυμιαμένη, σμύρναν καὶ λίβανον ἀπὸ πάντων κονιορτῶν μυρσφοῦ;

Ταῦτα τοιγάρτοι λέγουσιν οἱ φίλοι πρὸς ἀλλήλους·

Ὁ τῶν ῥημάτων δὲ σκοπὸς οὗτός ἐστιν, ὡς αἶμα,

Ἡ νόμος γὰρ καὶ πρότερον ταῖς ἀρεταῖς ὑψώθη,

τῇ πίστει, τῇ πραότητι καὶ τῇ δικαιοσύνῃ,

Ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς ἀρετῆς ἄλλο μετέβη σχῆμα,

Νηστείας ἀγρυπνίας τε καὶ προσευχῆς πικρῆς,

καὶ τὴν μορφὴν ἠλλάξατο ταῖς ἀγνῶναις,

οἱ φίλοι κατεπλάγησαν τὴν προκοπὴν τῆς νόμου,

καὶ πῶς ὑποκρινόμενοι δῆθεν τὸν ἀγνοοῦντα,

Ἐπεὶ τῆς νόμου θέλουσιν ἐπερωτᾶν ἀλλήλους·

τίς αὕτη, λέγοντες, ἐστίν, ἥτις ἐκ τῆς ἐρήμου

πρὸς οὐρανοὺς ἀνέδραμεν, ὡς καπνοῦ στελέχη

σμύρνης ὁσμὴν ἐκπέμπουσα καὶ θαυμαστοῦ λίβανου;

Ψυχὴ γὰρ πᾶσα θελουσα λίβανον τελεσθῆναι,

Ἦγουν τερπνὸν θυμίαμα τῷ βασιλεῖ τῶν ὄλων,

Ἄν μὴ νεκρώσῃ πρότερον πάντα τὰ μέλη ταύτης,

καὶ σμύρνα δῆθεν γένηται· Χριστῷ συννεκρωθεῖσα,

οὐκ ἄλλως γίνεται ποτε λίβανον τῷ Κυρίῳ.

τῶν γ' Πατέρων.

Ταύτας γοῶν τὰς προτελειότητας ἐκηγγισμένη ἀναβάσεις μου, Ὠρκισα ὑμᾶς, θυγατέρες Ἰερουσαλήμ, ἐν ταῖς δυνάμει καὶ ἐν ταῖς ἰσχυροῖσι τοῦ ἀγροῦ, ἐὰν ἐγειρήτε καὶ ἐξεγειρήτε τὴν ἀγάπην, ἕως ἂν θελήσῃ· δηλαδὴ ὡς ὦρκισα ὑμᾶς διὰ τῶν ἀπειλῶν καὶ τῶν ἐπαγγελιῶν, κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὦρκισα πάλιν ὑμᾶς διὰ τῆς κατ' ἐμὲ ἐξηγήσεως. Δίκην ὄρκου τῷ κατ' ἐμὲ παραδείγματι βεβαιώσασα καὶ στηρίξασα πρὸς τὸν κατὰ θεὸν ὁρμόμον· μέχρις ἂν ἡ θεία ἐμπόρευσι τὴν ἀτρεψίαν ὑμῶν χαρίσῃται. Αἱ δὲ θάμβους πληρωθεῖσαι, καὶ καθ' ἑαυτὰς περὶ τῆς ἐξηγησαμένης διαπορούμεναι φασί· τίς αὕτη ἡ ἀναβαίνουσα ἀπὸ τῆς ἐρήμου ὡς στελέχη καπνοῦ; ἤτοι, ποῖα ἐστὶν αὕτη, ἡ ἀπὸ τῶν παθῶν ἐστερημένης ἕξω πρὸς θεὸν ὑψουμένη κατ' ἀρετὴν καὶ γνώσιν, οἷα κλώνες καπνοῦ, ὡς ὑπὸ τοῦ νεμομένου ὕλην πυρός, ὡς κοῦφος ἀναπέμπεται πρὸς αἴρα; Οὕτω γὰρ καὶ πᾶσα ψυχὴ τῷ πνεύματι ζέουσα, κατὰ πράξιν μὲν τὴν τῆς σαρκὸς παχύτητα, κατὰ θεωρίαν δὲ τὴν τῆς τῶν ὄντων φύσεως ἐπιφάνειαν λεπτόνασα, κατὰ τοὺς ἀγαθοὺς τρόπους καὶ λόγους κούφη πρὸς θεὸν ἀταφέρεται, μὴ κατασπυμένη τῇ γῆϊνῃ παχύτητι. Οὕτω δὲ πρὸς τὸν οὐράνιον νυμφίον ἀναφέρεται τετυμιαμένη σμύρναν καὶ λίβανον ἀπὸ πάντων κονιορτῶν μυρσφοῦ. Ἦγουν, μεμνημένη, οἷα μὲν σμύρνη, τῇ ἀρετῇ, ὡς τὸ σαρκικὸν νεκρώσασα σφόνημα· οἷα δὲ λίβανος, τῇ γνώσει, ὡς τοῖς χαρακτῆρσι τῆς ἀληθείας θεῖον ἄγαλμα ἐαυτὴν ἀποδείξασα. Τοιοῦτοτρόπως δὲ εὐωδίασται διεξερχομένη τὰς τῶν ὄλων φύσεις, καὶ πρὸς τὸν οὐράνιον αἴτιον φερομένη· ἀφ' ὧν δίκην κονιορτῶν οἱ τοῦτων λόγοι καὶ τρόποι ἐγείρονται αὐτῇ, λεπτόνοντες ταύ-

A *titulivus agri, si suscitatis et excitatis charitatem, donec voluerit.*

Hæc jam explanavimus; quare pergamus ad reliqua.

Quæ est ista, quæ ascendit de deserto sicut virgula fumi, redolens myrrham et thus ex universis pulveribus unguentarii?

Hæc amici inter se colloquuntur: quæ quidem eo spectant, quod cum antea sponsa virtutibus his, nempe fide, mansuetudine, justitia, decorata fuerit; mox autem ad alios virtutum habitus ascenderit, jejunii nimirum, vigiliæ, orationis perpetuæ, atque asperæ humi dormitionis: sponsæ profectum stupentes amici, et tanquam ignari de illa inter se conquirentes: Quænam est, inquit, ista, quæ de solitudine in cælos ascendit, veluti virgula fumi, odorem redolens myrrhæ et thuris eximii? Omnis enim anima quæ studet esse thus et jucundus odor Regi universorum, necesse est ut prius mortificet omnia membra sua, atque ita myrrha fiat cum Christo commortua, alioqui thus Domino fieri nunquam poterit.

Trium Patrum.

Cum igitur has meas ascensiones perfectissimas explicarim: *Adjuro vos, filiæ Jerusalem, per virtutes et fortitudines agri, si suscitatis atque excitatis charitatem, donec velit.* Quasi dicat: Quemadmodum adjuravi vos per minas et promissiones: eodem modo vos rursum adjuro per eorum quæ ad me pertinent, expositionem, exemplo meo tanquam jurejurando vos obstringens atque confirmans, ut perpetuo cursu ad Deum contendatis, quoad divina præsentia sua vobis immutabilitatem largiatur. At ipsæ admiratione plene, atque inter se de sponsa quæ disseruerat colloquentes: *Quænam est, inquit, ista quæ ascendit de deserto, sicut virgula fumi?* Id est, quænam est ista quæ ex habitu a perturbationibus remoto, per virtutem et scientiam ad Deum sublata conscendit, velut surculus fumi, qui ab igne silvam depascente levis in æra tollitur? Sic enim omnis quoque anima spiritu succensa, per actionem quidem, carnis crassitudinem: per contemplationem autem, rerum species extenuans: probis tum moribus, tum sermonibus levis ad Deum fertur, nec terreno pondere deprimitur. Hac ratione myrrham et thus ex aromatibus atque universo pulvere pigmentarii redolens, ad cælestem sponsam provchitur. Virtute igitur quasi myrrha, cum carnis sensum mortificaverit, fragrat: essentia vero quasi thure, tanquam veritatis notis, se ipsam divinam imaginem ostendit. Ita rerum naturas pertransiens suaviter olet, ad earumque tendit auctorem: ex quibus instar pulveris earum rationes et modi exortantur ei, attenuantes his veritatis semitis exploratricibus, accurato ser-

mone, qui totum hoc tanquam in igne spiritus excoquit.

En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, et ad bella doctissimi. Uniuscujusque ensis super femur suum a timore in noctibus.

Pselli.

Hæc amici ad virginem dicunt, lectuli sponsi pulchritudinem explicantes, quo magis succendant sponsæ desiderium. Tu vero mihi ad horum expositionem diligenter attende. Lectulus Salomonis est eorum qui salvantur, locus. Sexaginta autem fortes qui illum ambiunt, sunt illi ipsi profecto, qui salvati sunt. Sexaginta vero dicuntur quicumque divina gratia vere præstantes, dæmonum qui per noctes homines oppugnant, agmina formidine repleverunt. Quemadmodum gladio vir accinctus, imbelles homines et in præliis minus exercitatos perterrefacit. Illi enim signo crucis tanquam gladio ancipiti armati, adversus principatus et contra mundi et tenebrarum principem Satan constiterunt. Hæc quidem a nobis pro viribus dicta sunt, Quod si orationis series haud ita continua videatur, ne admireris, o princeps, neve commovearis : sic enim pleraque sunt scripta prophetica.

Trium Patrum.

Discipulæ igitur, quæ de magistra sua dubitaverant, quænam esset, nunc de ipsa dicuntur : *Ecce lectulum Salomonis*, in quo quidem Christus Rex pacificus conquiescit, qui nos tum sibi, tum inter nos, tum Patri suo reconciliavit. Sexaginta fortes ambiunt : cogitationes nimirum efficaces, quæ divina virtute undique tuentur animam ad Dei quietem præparatam, adversus fallacias spirituum improborum. Ratio enim quæ quinque sensibus præest, simul cum ipsis sensibus accepta senarium conficiat numerum. At cum divina præcepta quæ sunt decem numero, is qui sensibus ratione imperat, perficit, numerum absolvit sexagenarium, et virtute vivens, ut dictum est. *Ex fortissimis Israel.* Hi sunt omnino veræ mentis Deum videntis notions, ex quibus constant efficaces illæ cogitationes ad bonum peragendum. Ambiant autem animam in qua Deus requiescit, omnes tenentes gladios et ad bella doctissimi. Cogitationes enim quæ dictæ sunt, ex contemplationis quidem habitu gladios habent ancipites, quibus ea quæ sunt contraria, dijudicent : ex actionis autem vi usum atque experientiam obtinent, quomodo possint adversariæ potestates profligari. *Uniuscujusque ensis super femur suum, a timore in noctibus.* Singulæ illæ quæ diximus, cogitationes, gladium spiritus quo

ταις ταῖς βασανιστικαῖς τῆς ἀληθείας τριβαῖς τοῦ ἐν τῷ πυρὶ τοῦ πνεύματος τότε τὸ πᾶν αἰώνει ἐφοντος ἐξεταστικοῦ λόγου.

Ἴδου ἡ κλίνη τοῦ Σολομῶν, ἐξήκοντα δυνατοὶ κύκλω αὐτῆς ἀπὸ τῶν δυνατῶν Ἰσραὴλ, πάντες κατέχοντες ῥομφαίας δεδιδασγμένοι πόλεμον· ἀνὴρ, ῥομφαία αὐτοῦ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ ἀπὸ ἡάμβους ἐν νυξίν.

Ψελλοῦ.

Οἱ φίλοι ταῦτα λεγούσι δῖθθεν πρὸς τὴν παρθένον, Τὸ κάλλος ἀφηγοῦμενοι τῆς κλίνης τοῦ νομφίου, Ὡς μᾶλλον ὑπανάψωσι τὸν πόνον τὸν τῆς νύμφης· Σὺ δὲ μοι σφόδρα πρόσσεχε τῇ τούτων ἐξηγήσει· Κλίνῃ τυγχάνει Σολομῶν ὁ τῶν σωθέντων τόπος. Ἐξήκοντα δὲ δυνατοὶ περικυκλοῦντες ταύτην, Ὅντως αὐτοὶ πεφύκασιν οἱ πάνυ σεσωσμένοι. Ἐξήκοντα δὲ λέγονται τῷ λόγῳ τῶν Ἀσμάτων, Οἵτινες οὕτως δυνατοὶ τῇ χάριτι τῇ θεῆς, θάμβους ἐπέπλησαν πολλοῦ τὰ στίχη τῶν δαιμόνων, Τῶν ἐν νυξί τὸν πόλεμον ἐχόντων κατ' ἀνθρώπων· Ὡς περ ἐκπλήττει τις ἀνὴρ ῥομφαίαν ἐπὶ τὸν μηρὸν φέρων, τοὺς μὴ πρὸς πόλεμον καλῶς ἐκδεδοκιμασμέ-

[νους.

Ἐκεῖνοι γὰρ σπασάμενοι τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον, Ὡς περ ῥομφαίαν δίστομον ἠκονημένην λίαν, Πρὸς τὰς ἀρχὰς ἀντίστησαν καὶ πρὸς τὰς ἐξουσίας, Τοῦ κοσμοκράτορος Σατάν τοῦ σκίτους τοῦ προ-

[στάτου.

Ταῦτα μὲν οὕτω παρ' ἡμῶν ὡς δυνατὸν ἐλέχθη. Εἰ δ' ἴσως κατὰ σύνταξιν ὁ λόγος οὐ προβαίνει, Μὴ τὸ θαυμάζης, δέσποτα, μὴ τὸ δυσαρεστήσης· Οὕτω γὰρ ἔχει τὰ πῦλλα τῶν προφητικωτέρων.

Τῶν γ' Πατέρων.

Διαπορήσασαι τοίνυν περὶ τῆς διδασκάλου αἰ μαθητρίας, ὅτι τίς ἐστὶν αὕτη, νῦν φασὶ περὶ αὐτῆς τό· Ἴδου ἡ κλίνη τοῦ Σολομῶν· ἐφ' ἧς πάντως ἐπαναπαύεται ὁ πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸν ἴδιον Πατέρα καταλλάττων ἡμᾶς Χριστός, ὁ εἰρηνικός βασιλεύς. Ἐξήκοντα δυνατοὶ κύκλω αὐτῆς, οἵπερ εἰσὶν οἱ θεῆς δυνάμει πανταχόθεν περιφυλάττοντες τὴν εἰς ἀνάπαυσιν Θεοῦ ἐτοιμασθεῖσαν ψυχὴν ἀπὸ τῶν ἐπιβουλεύοντων πνευμάτων τῆς πονηρίας ἐνεργητικοὶ λογισμοί· τοῦ γὰρ ταῖς πέντε πίσθησεν ἐπιστατοῦντος λόγου ἅμα ταύταις τὸν ἐξ ἀποτελοῦντος ἀριθμὸν· τῶν δὲ θεῶν ἐντολῶν ἐκπληρουσῶν τὸν δέκα, ὅταν ὁ λόγῳ ἐπιστατῶν ταῖς αἰσθήσεσι τὰς θείας ποιῇ ἐντολὰς, ἐξαπλασιάζει τὴν δεκάδα τῶν ἐντολῶν, καὶ τὸν ἐξήκοντα ἀποτελεῖ ἀριθμὸν, τὸ ἀγαθόν, ὡς εἴρηται, ἐργαζόμενος. Ἀπὸ δυνατῶν Ἰσραὴλ οὗτοι δὲ πάντως αἱ ἀληθεῖς τοῦ ὀρώντος Θεοῦ νοῦ εἰσὶν ἐννοιαί, ἀφ' ὧν ὑφιστάμενοι οἱ τοῦ ἀγαθοῦ ἐνεργητικοὶ λογισμοί, περιφυλάττουσι τὴν ἐν ἑαυτῇ ἐπαναπαύσασαν τὸν εἰρηνικὸν βασιλέα ψυχὴν, πάντες κατέχοντες ῥομφαίας, δεδιδασγμένοι πόλεμον. Πάντες δὲ οἱ εἰρημένοι λογισμοί, καθ' ἕξιν μὲν θεωρητικὴν, οἱ ῥομφαίας διστόμους τὰς διακρίσεις τῶν ἐναντίων κατέχουσι· κατ' ἐνέργειαν δὲ πρακτικὴν πεπειράνται τοῦ πῶς δεῖ ταῖς ἐναντίας δυνάμεις μάχεσθαι. Ἀνὴρ ῥομφαία αὐτοῦ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ ἀπὸ

C

D

θάμβους ἐν νυξίν· ἤγουν, ἕκαστος τῶν εἰρημένων λογισμῶν τὴν ἀναιρετικὴν τῶν παθῶν μάχιστον τοῦ πνεύματος κατὰ τῆς ἐπιθυμητικῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς ἐπιφέρεται, διὰ φόβον τῶν ἐπιθυουμένων αὐτῇ ἐν νυξί· τῆς ἀγνοίας, κατὰ τὰς ἀλόγους τῆς ἐπιθυμίας ὁρμῆς πονηροτάτων δαιμόνων.

Φορεῖον ἐποίησαν ἐσοτῶ ὁ βασιλεὺς Σολομῶν ἀπὸ ξύλων τοῦ Λιβάνου. Στόλους αὐτοῦ ἐποίησεν ἀργύριον, καὶ ἀνάκλιτον αὐτοῦ χρύσειον· ἐπίθασις αὐτοῦ πορφυρᾶ, ἐντὸς αὐτοῦ λιθόστρωτον, ἀγάπην ἀπὸ θυγατέρων Ἰερουσαλήμ.

Ψελλοῦ.

Φορεῖον ἐποίησεν ἑαυτῇ ὁ βασιλεὺς Σολομῶν, Ὁ λόγος ὁ προκείμενος τοῦ μέλους τῶν Ἀσμάτων τὴν ἐξ ἔθνων αἰνίττεται πανσόφως Ἐκκλησίαν. Ὁ βασιλεὺς γὰρ Σολομῶν, τουτέστιν ὁ νυμφίος, Ὁς ἐστὶν τῶν ἔθνων τῶν ἀπωσμένων πάλαι. Ἔστι μὲν γὰρ καὶ Λίβανος σεπτὸς, ἡγιασμένος, Ὡς τινος μέμνηται Δαβὶδ ὁ ψαλμιγράφος, λέγων· Ὡς φοῖνιξ ἐξανθήσει δίκαιος ἐν Κυρίῳ, Καὶ πληθυνθήσεται καλῶς ὡς κέδρος ἐν Λιβάνῳ. Ἥσται δὲ πάλιν Λίβανος ἀπόβλητος ἐν πᾶσιν, Ὡς περ ἐπεύχεται Δαβὶδ τὰς κέδρους συντριβῆναι. Στόλους δὲ σὺ μοι νόησον καὶ βάσεις τοῦ φορεῖου, Τοὺς ἀποστόλους ἀληθῶς καὶ τοὺς προφήτας ὄλους, Οἵτινες ὑπεστήριξαν Χριστοῦ τὴν Ἐκκλησίαν, Καὶ τὴν ἀγάπην ἠύξησαν, ἤγουν τὴν σωτηρίαν. Τῶν ἀνθρωπίνων δηλαδὴ ψυχῶν τῶν ἀπωσμένων. Ταῦτα μὲν οὖν λελάληκεν ὑπὲρ αὐτῆς ἡ νύμφη.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἐκ τούτων γὰρ τῶν ἐκ τῆς πονηρᾶς ταύτης ἐκκοπέντων ῥίζης, καὶ ἐπὶ Χριστῷ τῷ θεμελίῳ τῆς πίστεως ἐποικοδομηθέντων, φορεῖον ἑαυτῷ πεποίηκεν, αὐτὸς Χριστὸς ὁ εἰρηνικὸς βασιλεὺς· ἐπὶ τούτων ἐφθακῶν εἰς τελειότητα ὡς περ ὄχουμένος, καὶ πρὸς τοὺς διδασκόμενους μεταφερόμενος. Κατὰ μέρος δὲ τὴν τοῦ φορεῖου κατασκευὴν ἐξηγούμενοί φασι· Στόλους αὐτοῦ ἐποίησεν ἀργύριον, οἷπερ εἰσὶ τὰ λόγια Κυρίου, ἃ φησὶν ὁ Δαβὶδ, λόγια ἀγνὰ, ἀργύριον πεπυρωμένον. Ἐφ' οἷς ὡς περ τισὶ στόλοις, ὕψωσε πρὸς γνῶσιν ἑαυτοῦ ὁ νυμφίος τὴν νύμφην, εἰκεῖον ταύτην ποιησάμενος ὄχημα, φέρουσαν ἐν ἑαυτῇ τὴν ἐνωτικὴν τουτωνὶ τῶν λογίων ἀλήθειαν. Καὶ ἀνάκλιτον αὐτοῦ χρύσειον, ἤγουν κατάπαυσιν τῆς κατὰ νοῦν κινήσεως αὐτῆς πεποίηκε τὸ αὐτοῦ ὑπερούσιον. Ὅπερ σημαίνει ὁ χρυσοὺς ὡς τῶν λοιπῶν πασῶν ὕλων τιμιώτερος. Ἐπίθασις αὐτοῦ πορφυρᾶ, δώλονότι βασιλεία Θεοῦ. Εἰ γὰρ εἰρηνικὸς ὁ Σολομῶν ἐρμηνεύεται, καὶ δηλοῖ τὸν εἰρηνεύσαντα ἐν ἑαυτῷ τὰ πάντα Χριστόν· ἡ δὲ εἰρήνη ἀνεδόχλητος εὐφροσύνη ἐστίν, ἡ δ' ἀνεδόχλητος εὐφροσύνη, ἀστασίατος Θεοῦ βασιλεία ὑπάρχει· βασιλείας ἄρα Θεοῦ ἡ ἐπίθασις τῆς ὑποδεχομένης ψυχῆς δίκην φορεῖου τὸν εἰρηνικὸν βασιλέα ἐστίν. Ἐντὸς αὐτοῦ λιθόστρωτον ἀγάπην ἀπὸ θυγατέρων Ἰερουσαλήμ· ἧτοι ἐν τῇ κεκρίμενῃ διαθέσει· τῆς τούτου χρηματισίας φορεῖον ψυχῆς ἐποίησεν ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος ταῖς ἑαυ-

A vitia conciduntur, adversus concupiscentem animæ potestatem intentant, propter terrorem quam nequissimi dæmones dolis suis animæ objiciunt in noctibus ignorantie, per impetus cupiditatis rationi repugnantes.

Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani : columnas eius fecit argenteas, et reclinatorium ejus aureum, ascensum ejus purpureum, medium ejus lapidibus constratum, charitatem a filiabus Jerusalem.

Pselli.

Ferculum fecit sibi rex Salomon.

B Sermo propositus Cantici canticorum sapientissime Ecclesiam ex gentibus collectam innuit. Rex enim Salomon, id est, sponsus, qui est gentium olim rejectarum. Libanus etiam est venerandus et sanctus, de quo Psalmorum conditor David meminit : *Iustus, inquit, ut palma florebit : sicut cedrus Libani multiplicabitur* ³⁹. Est autem rursus Libanus repudiatus in omnibus, cujus quidem optat David cedros confringi. Per columnas et bases tu mihi apostolos et prophetas intellige, qui Christi Ecclesiam sustinuerunt, et charitatem auxerunt, humanarumque animarum quæ rejectæ erant, salutis fuerunt studiosissimi. Hæc igitur sponsa de se ipsa locuta est.

Trium Patrum.

C Ex his enim qui ex improba ista radice excisi fuerant, et super Christum fidei fundamentum ædificati, ferculum sibi fecit ipse Christus Rex ille pacificus : cum super his ad perfectionem adductis, [tanquam in curru, ad erudiendos homines veheretur. Sigillatim autem ferculi apparatus enarrantes, *Columnas ejus*, inquit, *fecit argenteas*, quæ quidem sunt eloquia Domini : de quibus David : *Eloquia, inquit, custodia : argentum igne examinatum* ⁴⁰. Super quibus tanquam columnis quibusdam sponsus sublatam sponsam ad se traxit, proprium ipsam vehiculum constituens, quæ in se ipsa ferret veram horum eloquiorum conjunctionem. *Et reclinatorium ejus aureum* : id est, mentis ipsius tranquillitatem præcipuam sibi ubi quiesceret sedem constituit : id enim per aurum ostendit, quod rebus omnibus ex materia constantibus antecellit. *Ascensum ejus aureum* : regiam nimirum Dei. Nam si Salomon significat pacificum, et Christum indicat qui in se cuncta pacificavit : pax autem est animi lætitia ab omni turbatione remota : hæc vero lætitia est Dei regia ab omni seditione aliena : regia utique Dei est ascensus animæ, quæ ferculi instar suscipit Regem pacificum. *Medium ejus lapidibus stratum, charitatem a filiabus Jerusalem* : in affectione videlicet animæ, quæ ferculum ejus declarata est : lapis angularis

³⁹ Psal. xcj, 13. ⁴⁰ Psal. xi, 7.

divina doctrina sua atque exemplis charitatem A constravit, a buccinatricibus suis apostolicis animabus (quæ filix quoque Jerusalem dictæ sunt, quoniam quantum ad carnem attinet, inde originem trahunt) incipiens : cum apostoli primi ad Christi imitationem, animas suas pro salute multorum posuerint, præceperintque ut idem efficerent, quicumque ad perfectionem in Christo cuperent pervenire. Quamobrem magnus Apostolus; *imitatores, inquit, mei estote, sicut et ego Christi* ⁴¹.

Pselli.

Deinde omnes hominum animas adhortatur, ut a mundi scandalis et perturbationibus discedant, et sponsum cum ipsis conjunctum spectent. Sic enim sponsa præ lætitiâ illas alloquitur : *Egredimini, et videte, o filix Sion*, inquit sponsa, quoniam ego, quæ prius invisâ fueram, nunc facta sum jucundissimum sponsi ferculum; cupio vos item universas ex hac vita fugere, et puris oculis sponsum diadematē ex pretiosis lapidibus contexto redimitum contemplari, qui a matre sua ita coronatus, me sibi hodie desponsavit. Mater vero illius Patris charitas fuit.

Trium Patrum.

Quia magistra animadvertit discipulas hæsitandas propter se atque admiratione plenas, ea quæ ad se pertinent, explicare; in sponso Christo vult eas deinceps salutis nostræ modum contueri, et merito dubitare atque admirari, quomodo ipse salutiferis cruciatibus ac morte sua tranquillitatem nobis et vitam largitus sit. Proinde : *Egredimini*, inquit, *et videte, filix Sion* : omittite, quæ ad me ancillam attinent considerare, ei in Domino pacifico mentis aciem deligite, contemplantes, quomodo salutem hic nobis acquisiverit. Filix speculæ, ut spiritualiter per fidem genitæ : Sion enim speculam significat. Specula autem, ex qua quis facile potest spiritualiter despiciere, spiritalis est generatio, quam qui consecutus non est, cæcus est et manu viam tentat in veritatis fulgore. Spectate autem, inquit, dispensationis rationem *in diadematē quo coronavit eum mater sua in die desponsationis ipsius* : in spinea nimirum corona, quam Christi capiti imposuit Judæorum synagoga, ex qua ipse est secundum carnem, in die salutiferæ mortis ejus, in qua proprio sanguine Ecclesiam sibi desponsavit. *Et in die lætitiæ cordis ejus* : qua quidem salutarem pro nobis mortem oppetens, nos ab hostis servitute liberavit : atque ita Patris obtemperans voluntati, lætatus est spiritu, licet carnis cruciatibus vexaretur. His sponsa discipulas est allocuta, diligens id quod demonstrari non potest, et humanam gloriam fugiens, cupiensque, ut sponsum suum tantummodo omnes admirentur.

τὸ ἀνεπίδεικτον, καὶ τὴν παρ' ἀνθρώπων φεύγουσαν δόξαν, θαυμάζεσθαι.

τῶ θεϊκῆς διδασκαλίαις, καὶ τοῖς ὑποδείγμασιν ἐστρωμένην ἀγάπην, ἀπὸ τῶν κηρύκων αὐτοῦ ἀποστολικῶν ψυχῶν (καὶ καὶ θυγατέρες Ἰερουσαλήμ ἐκλήθησαν, ὡς ἐκ ταύτης τὸ κατὰ σάρκα τυγχάνουσαι) ἀρξάμενος· ὡς πρώτων τῶν ἀποστόλων κατὰ μίμησιν Χριστοῦ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς τιθεμένων ὑπὲρ τῆς τῶν πολλῶν σωτηρίας· κἀντεῦθεν τὰ ὅμοια πράττειν ἐγκελευομένων τοῖς ἐπιεμένοις τῆς ἐν Χριστῷ τελειότητος. Διὸ φησιν ὁ μέγας Ἀπόστολος· Μιμηταὶ μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ.

Ψελλοῦ.

Εἶτα προτρέπεται ψυχῆς ἀπάσαις τῶν ἀνθρώπων Ὑπεξελθεῖν τῶν κοσμικῶν σκανδάλων καὶ θορύβων, Καὶ τὸν νομφίον κατιδεῖν αὐταῖς συντηνωμένον.

Φησὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὰς ὑφ' ἡδονῆς ἢ νόμφης· Ἐξέλθετε καὶ ἴδετε, ὦ θυγατέρες τῆς Σιών, φησὶν, ἢ [νόμφη πάλιν,

Ἐπεὶ περ ἐγὼ γε τὸ πρὶν οὐσα μεμισημένη, Ἰέγονα νῦν τερπνότατον φορεῖον τοῦ νομφίου, θέλω καὶ πάσας ἐκφυγεῖν ὁμᾶς ἀπὸ τοῦ βίου, Καὶ καθαροῖς ἐν ὁμίᾳσι προσβλέπειν τὸν νομφίον Περικείμενον στέφανον ἐκ λίθων σεβασμίων, Ἐν ᾧ περ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἡ μήτηρ τούτου, Σήμερον μνηστευόμενον ἐμὲ τὴν Ἐκκλησίαν. Μήτηρ δὲ τούτου πέφυκεν ἡ τοῦ Πατρὸς ἀγάπη.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἐπεὶ δὲ τὰς μαθητευόμενας ἢ διδάσκαλος εἶδεν διαπορουμένας, καὶ θάμβους πληρουμένας, καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ἐξηγουμένας, ἐν τῷ νομφίῳ Χριστῷ, βούλεται λοιπὸν αὐτὰς θεωρῆσαι τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας ἡμῶν, καὶ ἀξίως ἀπορῆσαι τὸ καὶ θαυμάσαι, ὅπως αὐτὸς ἐν τοῖς σωτηρίοις αὐτοῦ παθήμασι καὶ τῷ θανάτῳ τὴν ἀπάθειαν καὶ τὴν ζωὴν ἡμῖν ἔδωρῆσατο. Διὸ φησιν· Ἐξέλθετε καὶ ἴδετε, θυγατέρες Σιών ἐν τῷ βασιλεῖ Σολομῶν· ἤγουν, κατακείψατε τὸ τοῖς κατ' ἐμὲ τὴν δουλίην ἀσχολεῖσθαι τὸν νοῦν, καὶ ἐν τῷ εἰρηρικῷ δεσπότῃ θεάσασθε, ὅπως ἡμῖν οὗτος τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσατο. Τέκνα σκοπευτηρίου· ὡς γενηθεῖσαι πνευματικῶς διὰ πίστεως. Σιών γὰρ σκοπευτήριον ἐρμηνεύεται. Σκοπευτήριον δὲ ἐξ οὐ δύνανται τις κατὰ νοῦν ὀρᾶν ἀκριβῶς, ἢ πνευματικῆ ἐστι γέννησις, ἧς ὁ μὴ τυχὼν τυφλὸς ἐστι, μωπάζων περὶ τὰς τῆς ἀληθείας αὐγὰς. Θεάσασθε δὲ τὸν εἰρημένον, φησὶ, τῆς οἰκονομίας τρόπον, ἐν τῷ στεφάνῳ ᾧ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ἐν ἡμέρᾳ νομφεύσεως αὐτοῦ· δηλονότι ἐν τῷ ἀκανθίνῳ στεφάνῳ, ᾧ ἐστεφάνωσε τὸν Χριστὸν ἢ τῶν Ἰουδαίων συναγωγῇ, ἐξ ἧς οὗτος τὸ κατὰ σάρκα, ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σωτηρίου πάθους αὐτοῦ ἐν τῷ ἰδίῳ αἵματι τὴν Ἐκκλησίαν ἑαυτῷ ἐνομφεύσατο. Καὶ ἐν ἡμέρᾳ εὐφροσύνης καρδίας αὐτοῦ, καθ' ἣν πάντως παθῶν ὑπὲρ ἡμῶν τὸ σωτήριον πάθος ἀπῆλλαξεν ἡμᾶς τῆς τοῦ ἐχθροῦ τυραννίδος, καὶ ὡς ἐντεῦθεν πληρώσας τὸ τοῦ Πατρὸς βούλημα, ἠύφρανθη πνευματικῶς, εἰ καὶ τοῖς παθήμασι ὠδονήθη σαρκί. Ταῦτα ἢ νόμφη πρὸς τὰς μαθητευόμενας εἶρηκεν, ἀγαπῶσα καὶ βουλομένη μόνον τὸν ἑαυτῆς νομφίον παρὰ πάντων

⁴¹ I Cor. xi, 1.

Ἴδού εἰ καλή, ἡ πλησίον μου, Ἴδού εἰ καλή· Ἄ
ὄφθαλμοί σου περιστεράι, ἐκτός τῆς σιωπῆσεώς
σου.

Ἠελλοῦ.

Τούτων ὡς ἤκουσεν αὐτῆς τῶν λόγων ὁ νυμφίος,
πρὸς ἔπαινον ἐγείρεται τοῦ κάλλους αὐτῆς λέγων·

Ἴδού εἰ καλή, ἡ πλησίον μου.

Καλή γὰρ ὄντως πέφυκας, φησί, κάμοῦ πλησίον,
πάσας σωθῆναι θέλουσα ψυχὰς τὰς τῶν ἀνθρώπων.
Εἴτ' ἐπαινέσαι βουληθεὶς αὐτὴν καὶ κατὰ μέρος,
φησί πως οὕτω πρὸς αὐτὴν, ἤγουν τὴν Ἐκκλησίαν·

Ὅφθαλμοί σου περιστεράς.

Ὡσπερ ἐν σώματι βροταῦ πολλὰ τυγχάνει μέρη,
πόδες, καὶ γεῖρες, καὶ μαστοί, καὶ στῆθος, καὶ κοιλία·
οὕτω καὶ σῶμα τὸ σεπτὸν τῆς θείας Ἐκκλησίας,
ὅσπερ τυγχάνει κεφαλή, Χριστὸς ὁ καὶ νυμφίος.
Ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπῆρξαστο τὸν στέφανον συμπλέκειν,
σύ δ' ὀφθαλμὸν ἐνόησον τῆς θείας Ἐκκλησίας,
τὸ σύνταγμα τῶν προφητῶν τῶν ὀξυδερκεστάτων.
θέλων δὲ ταύτης ἐπαινέειν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς

[ἐνδον,

φησί καὶ ταῦτα πρὸς αὐτὴν, ὡς καθ' εἰρμὸν εὐρήσεις·

Ἐκτός τῆς σιωπῆσεώς σου.

Τοὺς ὀφθαλμοὺς σου γὰρ, φησὶν, ἐπήνεσα τοὺς ἔξω,
οἱ γὰρ ἐντός ὑπέρτεροι τυγχάνουσιν ἐπαίνου.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ὅθεν ὁ ταύτης νυμφίος ἀποδεξιόμενος αὐτὴν, ὡς
κατὰ πάντα ὡραίαν, φησὶν· Ἴδού εἰ καλή, ἡ πλησίον
μου· ἦτοι, ἴδού ὑπάρχεις ὡραία, ἡ ἐγγύσασά μοι διὰ
μιμήσεως, ὡς τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν
κάλλος κατ' ἐμπρ... γινώσιν συνάψασα· ἴδού ὑπάρ-
χεις ὡραία, καὶ διὰ τὸ ἐπὶ πᾶσι τοῖς κατορθώμασιν
ἄτυφον. Καὶ οὕτω μὲν καθολικῶς τὸν ταύτης ἔπαινον
ἐποίησατο. Εἴτα καὶ κατὰ μέρος τοῦτον διάξεισι
φάσκων· Ὅφθαλμοί σου περιστεράς, ἐκτός τῆς
σιωπῆσεώς σου· οἱ τῶν αἰσθητῶν πάντως ἀντιλαμ-
βανόμενοι, καὶ οἱ τῶν νοητῶν πνευματικοί· ὅτι δι
αὐτῶν πᾶσιν τὴν κτίσιν πρὸς δόξαν τοῦ Πειποιηκό-
τος ὄρξ· οὕτω δὲ σου οἱ ὀφθαλμοὶ οὗτοι πνευματι-
κοί ἐκτός τῆς ἐπὶ Θεῷ ἀφασίας σου. Καὶ γὰρ μάλ-
λον αὐτῆ πνευματικῆ, ὅτι ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ὑπὲρ
γινώσιν γικώσκει τὸ τοῦ Θεοῦ ἀκατάληπτον.
magis etiam est spiritualis; nam in Spiritu sancto, id quod omnem cognitionem superat, cognoscit de
Deo nempe quod nequeat comprehendi.

Ἠελλοῦ.

Ταῦτα μὲν οὖν ὡς γυναῖκα προσομιλεῖ τῇ νύμφῃ.
Εἰ δ' ἀναγωγικώτερον ἐξερουνησαι θέλεις,
Τριχώματα πεφύκασιν τῆς νύμφης καὶ παρθένου,
Ἦγουν ἐγκαλλωπίσματα τῆς θείας Ἐκκλησίας,
τὸ πλήθος ὄντως τοῦ λαοῦ τῆς ἐξ ἔθνῶν ἀγέλης.

Ὅδόντες σου ὡς ἀγέλαι τῶν κεκαρμένων, αἱ
ἀναβαίνουσαι ἀπὸ τοῦ λουτροῦ, αἱ πᾶσαι διδουμέ-
ουσαι, καὶ ἀτεκνοῦσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς.

Ὅδόντας δὲ μοι γινώσκει τοὺς θεῖους διδασκάλους,
τοὺς σαφηνίσαντας ἡμῖν Ἰσραφὴν τὴν σεβασμίαν,
τοὺς φροντίδας σαρκὸς ἐναποκειραμένους,
καὶ τῷ τῆς συνειδήσεως λουτρῷ κεκαθαρμένους.
Διδουμοτόκους τούτους δὲ πάλιν ὁ λόγος εἶπεν,

*Ecce pulchra es, propinqua mea : ecce pulchra es.
Oculi tui, columbæ : præter silentium tuum.*

Psellii.

His sponsæ verbis auditis, sponsus in ejus pul-
chritudinis laudes excitatur : *Ecce, inquit, pul-
chra es, propinqua mea.* Pulchra profecto es,
inquit, propinqua mea, cum hominum cunctorum
animas salutem assequi cupias. Deinde cum vellet
singulas ejus partes laudare, ad ipsam, *Ecclesiam*
nimirum, loquens : *Oculi, inquit, tui columbæ.*
Quemadmodum in hominis corpore multæ sunt
partes, ut pedes, et manus, et ubera, et pectus,
et venter : sic etiam sunt in sancto divinæ
Ecclesiæ corpore, cujus caput est Christus, qui
et sponsus. Ab oculis cœpit coronam contexere.

B Tu Ecclesiæ sanctæ oculos intellige scripta prophe-
tarum acutissime intuentium. Cum autem vellet
interiores hujus oculos collaudare, hæc etiam pro-
tulit verba, ut in ipsa serie reperies.

Præter silentium tuum.

Oculos, inquit, tuos exteriores commendavi :
interiorum enim laudes nulla assequi potest ora-
tio.

Trium Patrum.

Itaque sponsus eam ut omnibus partibus formo-
sam suscipiens : *Ecce, inquit, pulchra es, propin-
qua mea.* Pulchra profecto es, quæ mihi propinqua
per imitationem evasisti : quæque pulchritudinem,
quam propter imaginem et similitudinem hausisti,
efficaci cognitione cumulasti. Ecce pulchra etiam,
quoniam ad reliquas omnes virtutes tuas humili-
tatem adjungis. Hoc igitur pacto cum eam in
universum laudavit, nunc singularum partium
laudes persequitur. *Oculi, inquit, tui columbæ :
præter silentium tuum.* Oculi, qui et ea quæ sub
sensum cadunt percipiunt, et ea quæ mente sola
intelliguntur, ut spirituales, comprehendunt. Quia
per ipsos omnia quæ creata sunt, referunt ad laudem
Creatoris. Sic autem oculi isti tui spirituales sunt,
præter tuam de Deo taciturnitatem : hæc enim

Psellii.

Hæc tanquam cum muliere cum sponsa loquitur.
Quod si vis altius rem indagare : comæ sponsæ
virginis, hoc est divinæ Ecclesiæ ornamenta, ex
gentium grege est multitudo.

*Dentes tui sicut greges lonsarum quæ ascenderunt
ex lavacro, omnes gemellis fetibus, et sterilis non est
inter eas.*

Dentes mihi intelligito divinos doctores sacro-
sanctam nobis Scripturam interpretantes, qui de-
lonsis rejectisque carnis sollicitudinibus, et con-
scientiæ lavacro mundati, tum animæ tum cor-
poris puritatem quasi gemellos fetus habere di-

euntur. *Sicut funiculus coccineus labia tua, et eloquium tuum decorum.* Sponsæ labia rursus commendat. Tu vero per funiculum, silentii dotem accipe : per eloquium vero decorum, divinam prædicationem. Tum gratia taciturnitatis sic, inquit, excellis, ut nihil superfluum, nihil absurdum excidat e labiis tuis. Si quid enim aliquando vis loqui quæ ad fidei promulgationem doctrinamque pertinent, loqueris. *Ecce pulchra es, propinqua mea, ecce pulchra es.* Geminam hic quoque protulit laudem pulchritudinis. Genis enim vultus ejus a purpureo modestiæ decore collaudalis, animæ quoque commendat pulchritudinem, Ut taceam, inquit, silentii decus animæ tuæ. Hæc enim extrinsecus quidem jucundum spectaculum præbent, intus autem præstantiam continent singularem.

Comæ tuæ sicut greges caprarum, quæ revelatæ sunt ex Galaad.

Trium Patrum.

Cogitationes scilicet tuæ, quæ ad actionem; quique in spiritu ad contemplationem pertinent sermones, et rerum divinarum quæ cogitationem superant, studia ex mente tua (ut ex capite comæ) spiritaliter omnia nascuntur : et ad ea quæ in carne mundoque sunt, sensu carent, uti florentes caprarum pili, quæ revelatæ sunt ex monte invisibili Galaad ; quæ nimirum relectæ sunt ex tenebris malitiæ et ignorantis et impietatis, ex quibus ad veritatem et scientiam et pietatem quasi demigrarunt, per Evangelium quod fidelibus futurum judicium attestatur. Galaad enim si interpreteris, testimonii significat migrationem.

Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de Galaad, omnes gemellis felibus, et sterilis non est inter eas.

Meditationes tuæ quibus tanquam dentibus quibusdam corporea legis tum scriptæ tum naturalis crassitudo in veros sensus extenuatur, et ad esum spiritali idonea redditur, caprarum tonsarum instar, falsis omnibus opinionibus amputatis rejectisque, circa veritatem solam immorantur : et quasi lavacro purgatæ, a terrenis istis atque carnalibus sublimes ad spiritalia atque cælestia conscenderunt. Omnesque per supradictas leges geminos virtutum fetus tum dictis tum factis edunt. Et sterilis atque inutilis cogitatio non est in eis.

Sicut funiculus coccineus labia tua, et eloquium tuum decorum.

Verum sermonem, instar funiculi dimensi atque coccini, promunt labra tua. Quamobrem eloquium tuum omnino decorum est.

Sicut cortex mali punici genæ tuæ, extra silentium tuum.

Cortici scilicet mali punici similes sunt genæ tuæ, ut severitatis amantes atque ab omni dissolutione remotæ, quando etiam non taces. Licet enim

Ἄ Ὡς καὶ ψυχῆς καὶ σώματος καλῶς καθηγησμένους Ὡς σπαρτίον κόκκινον χεῖλη σου, καὶ ἡ λαλιά σου ὠραία.

Ἐν τούτοις πάλιν ἐπαινεῖ τὰ χεῖλη μὲν τῆς νόμφης. Σὺ δὲ σπαρτίον γίνωσκε τῆς σιωπῆσεως τὸ μέρος, τὴν δ' αὖ ὠραίαν λαλίαν τὸ κήρυγμα τὸ θεῖον.

Φησὶ γὰρ· Σὺ κατώρθωσας τῆς σιωπῆς τὴν χάριν, Μηδὲν λαλοῦσα περιττὸν, μηδὲ πεπλανημένον·

Εἰ γὰρ θελήσεις πώποτε λαλῆσαι καὶ φωνῆσαι, Τὸ κήρυγμα τῆς πίστεως κηρύττεις καὶ διδάσκεις.

Ἴδοὺ εἰ καλή, ἡ πλησίον μου, ἰδοὺ εἴ καλή.

Διπλοῦν κἀνταῦθα δέδωκε τὸν ἔπαινον τοῦ κάλλους, Τὸ τοῦ προσώπου γὰρ αὐτῆς νῦν ἐπαινέσας μῆλον,

Ὡς πλήρες ἐρυθρίματος καὶ σωφροσύνης γέμον,

Ἐπήνεσε καὶ τῆς ψυχῆς τὸ κάλλος, λέγων οὕτως·

Ἐκτὸς τῆς σιωπῆσεως τοῦ κάλλους τῆς ψυχῆς σου.

Β Ταῦτα μὲν οὖν ἐρωτικῶν ἔξωθεν ἔχει θέαν,

Ἄλλ' ἔνδον μεγαλοπρεπεῖς τὰς ἀναβάσεις ἔχει.

Τρίχωμάσου, ὡς ἀγέλαι τῶν αἰγῶν, αἱ ἀπεκαλύφθησαν ἀπὸ τοῦ Γαλααδ.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἦτοι, οἱ πρακτικοὶ σου λογισμοὶ, καὶ οἱ θεωρητικοὶ ἐν πνεύματι λόγοι, καὶ θεολογικαὶ τῶν ὑπὲρ νόησιν ἀγνώστων δογμάτων ἐπίδολαι, ἅπαντα ἐκ τοῦ νοός σου (οἷα δὲ κεφαλῆς κομώσης θριξί) πνευματικῶς φύονται καὶ πρὸς τὰ ἐν σαρκὶ καὶ κόσμῳ ἀναισθητοῦσι δίκην εὐηγελοῦς τριχώματος αἰγῶν, ἀποκαλυπτομένων ἐξ ὕρου ἀπόπτου Γαλααδ καλουμένου, καὶ ἀποκεκαλυμμένα εἰσὶν ἀπὸ σκότους κακίας καὶ ἀγνοίας καὶ ἀθείας, ὡς ἐκ τούτων εἰς ἀρετὴν καὶ γνῶσιν καὶ θεοσέβειαν μετοικισθέντα παρὰ τοῦ μαρτυρουμένου τοῖς πιστοῖς τὰ μέλλοντα δικαιοτήρια Εὐαγγελίου, ὅπερ δηλοῖ τὸ Γαλααδ, μετοικία μαρτυρίας ἐρμηνευόμενον.

Ὁδόντες σου ὡς ἀγέλαι τῶν νεκρωμένων, αἱ ἀνέβησαν ἀπὸ τοῦ λουτροῦ, αἱ πᾶσαι διδυμεύουσαι, καὶ ἀτεκνοῦσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς.

Ἦγουν, αἱ διανοήσεις σου, δι' ὧν ὡσπερ τινῶν ὀδόντων τὸ σωματικὸν πάχος τοῦ γραπτοῦ νόμου καὶ τοῦ φυσικοῦ λεπτόνεται εἰς ἀληθῆ νοήματα, καὶ πρὸς βρωσίαν πνευματικὴν ἐπισήθειον γίνεται, δίκην κεκαρμένων ἀγελῶν πᾶσαν ἔννοιαν ψευδοῦ περιήρηται, περὶ μόνην συναγελαζόμεναι τὴν ἀλήθειαν. Αἱ καὶ ἀνέβησαν ὑψωθείσαι πρὸς τὰ πνευματικὰ καὶ οὐράνια ἐκ τῶν γηίνων καὶ σαρκικῶν τούτων, ὡς ἀπὸ λουτροῦ καθαρεύουσαι· καὶ πᾶσαι διὰ τῶν εἰρημῶν νόμων διδυμοτοκοῦσαι τοὺς λόγους, καὶ τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν Ἄκαρπος καὶ ἀνωφελῆς ἔννοια οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς.

Ἄ Ὡς σπαρτίον κόκκινον χεῖλη σου, καὶ ἡ λαλιά σου ὠραία.

Δηλονότι οἷα μὲν σπαρτίον μεμετρημένον, οἷα δὲ κόκκινον ἀληθῆ τὸν λόγον προφέροντα, οὐ ἡ λαλιά πάντως ἢ προφορὰ διὰ ταῦτα ὠραίεται.

Ὡς λέπυρον ῥοᾶς μῆλόν σου ἐκτὸς τῆς σιωπῆσεως σου.

Δηλαδὴ οἷα λέπυρον ῥοᾶς στύφουσα εἰσὶν αἱ παρειαί σου· διὰ τὸ στυγνόν τε καὶ ἀδιάχυτον, καὶ ὅτε μὴ σιωπῆς. Εἰ γὰρ καὶ ταῖς ὀμιλίαις εἴωθε πολλά-

κίς τὸ χάριεν ἐπιγινεσθαι, ἀλλὰ σὺ διὰ τὸ καὶ ἐν Α ταύταις συνεσταλμένον, τὸ διακεχυμένον κράζεις.

Ὡς πύργος Δαβὶδ τράχηλός σου.
Ψελλοῦ.

Καὶ ταῦτα γυναικοπρεπῶς προσομιλεῖ τῇ νόμφῃ · θέλων γὰρ ταύτης ἐπαινεῖν τὸν τράχηλον ἐξόχως, Πύργῳ παρείκατον αὐτὸν ὑψηλοτάτῃ πάνυ, Τῷ δομηθέντι προτέρον παρὰ Δαβὶδ τοῦ Θεοῦ Ἐν Θαλφειῶθ πρὸς τήρησιν ἀπάντων τῶν ἀρμάτων · Τῶν τροπουμένων παρ' αὐτοῦ πολέμων ἀλλοφύλων. Σὺ δέ μοι τράχηλον σὺτῆς τῆς θείας Ἐκκλησίας, Τὸν μέγαν Παῦλον γίνωσκε, δέσποτα στεφηφόρε, Τὸν Χριστὸν βαπτάσαντα τὴν κεφαλὴν τῶν ὄλων, Καὶ κατ' ἐκεῖνον εἰ τινὰς ἐτέρους διδαχθήσῃ. Τούτων καὶ γὰρ ἐξήρτηνται τάξεις τῶν ἀσωμάτων, Ἄσπερ ὁ λόγος θυρεοῦς ἀνάλασε χιλίους. Μὴ μέντοι λόγον ἀπαιτῆς, δέσποτα, τῶν χιλίων. Ἔθος γὰρ ἐστὶ τῇ Γραφῇ τοῦτο πολλακίς λέγειν. Ὡσπερ φησὶν · Ὁ νόμος σου τοῦ στόματος τυγχάνει

[ὕπερ

Ἄργύρου καὶ χρυσοῦ, Δέσποτα, χιλιάδας ·

Καὶ χιλιάδας ἀλλαχοῦ τῶν εὐθουόνητων λέγει,

Ὡς πύργος Δαβὶδ τράχηλός σου · ὁ ἄκοδομημένος ἐν Θαλφειῶθ.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἦτοι, οἷα πύργος Δαβὶδ ὁ τοῦ πρακτικοτάτου καὶ θεωρητικοτάτου νοός σου ἐνδιάθετος λόγος ταῖς θείαις ἐντολαῖς ἄκοδομηται μὲν κατ' ἀρετὴν, οἷα ἐπάνω ἐπάλλεων τῶν τοῦ ἀντικειμένου πειρατηρίων · ἀφρεται δὲ κατὰ γνώσιν εἰς ὕψη πνευματικῆς θεωρίας · καὶ γὰρ ὁ μὲν (Δαβὶδ) ἰκανὸς χειρὶ, ἰσχυρὸς ὕρασει ἐρμηνεύεται · ὁ δὲ (τράχηλος) τὸ λογικὸν ἐστίν. ὡς προεδήλωται. Τὸ δὲ, ἄκοδομημένος εἰς Θαλφειῶθ, ὁ μὲν Ἀκύλας ἤρμηνευσεν ἐπάνω ἐπάλλεων, ὁ δὲ Σύμμαχος, εἰς ὕψος. Ὅθεν καὶ δεδήλωκε διὰ τῶν εἰρημένων, ὅτι τὸ λογικὸν τῆς νόμφης ὑπερανέστηκε μὲν κατὰ πράξιν τῶν ἐπιβουλιῶν τοῦ ἀντικειμένου · ἤρθη δὲ κατὰ θεωρίαν εἰς ὕψος ἀληθοῦς γνώμης. Διὸ καὶ φησὶν · Χίλιδι θυρεοὶ κρέμανται ἐπ' αὐτὸν · ἤγουν, εἰ δεκαπλασιαζούσαι τὰς δέκα θείας ἐντολὰς τοῦομοῦ ἐνεργεῖαι · καὶ δεκαπλασιαζόμεναι πάλιν κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον, ὡς δεκαδικόν, καὶ οὕτω πληροῦσαι τὸν χιλιοστὸν ἀριθμὸν, οἷα τινες θυρεοὶ πρὸς τὸ φυλάττειν σε ἀπὸ τῶν τοῦ ἐχθροῦ βελῶν ἄτροπον, ὀπηρώρηνται, ὡς τράχηλου τοῦ σου λογικού. Ἐν τούτῳ γὰρ ἡ νόμφη ζητεῖ τὸ ἀγαθὸν τοῦ Θεοῦ θέλημα, καὶ πείθει τὸ μὲν ἐπιθυμητικὸν ποθεῖν τοῦτο, τὸ δὲ θυμικὸν ἀπεργωνίζεσθαι αὐτοῦ · καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ λογικοῦ κεχρηται ταῖς μὲν αἰσθήσεσι πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ διάκρισιν, καὶ τῇ φωνητικῇ πρὸς τὴν τούτου ἔκφασιν, καὶ τῇ γονιμότητι πρὸς ἀξίησιν αὐτοῦ · καὶ διὰ τούτων τῶν δέκα δυνάμεων, τοῦ τε λογικοῦ φημι, καὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, καὶ τοῦ θυμικοῦ, καὶ τῶν πάντε αἰσθήσεων, καὶ τῆς φωνητικῆς ἐνεργείας, καὶ τῆς φυσικῆς γονιμότητος ὁ φυσικὸς νόμος συνίσταται, καὶ ὑπὸ τῶν δέκα θείων ἐντολῶν πρὸς ἐνεργεῖαν τοῦ ἀγαθοῦ βοηθεῖται,

⁴² Psal. cxviii, 72 ⁴³ Psal. lxxvii, 18.

in congressibus mulisq̄ sermonibus jucunditas inesse soleat, tu tamen propter tuam in illis quoque temperantiam, quod profusum ac dissolutum est, reprimis.

Sicut turris David collum tuum.
Pselli.

Et hæc muliebri more cum sponsa loquitur. Cum enim vellet collum ejus vehementer laudare, turri illud celsissimæ comparavit, quæ a divino Davide in Thalphiioth fuerat exædificata ad curruum omnium defensionem, cum externis bellis finem imposuisset. Tu vero mihi, princeps stephore, sanctæ Ecclesiæ collum, magnum Paulum intellige, qui caput omnium Christum gestavit, et si quos alios illi similes didicisti. Ex his enim suspensi sunt ordines corporis expertium, quos hic mille clypeos vocat. Neque vero cur mille dixerit, quæras. Solet enim Scriptura eo vocabulo frequenter uti. Sicut inquit: *Lex oris tui super millia auri et argenti* ⁴². Et alibi: *Millia*, inquit *lætantium* ⁴³.

Sicut turris David collum tuum; quæ ædificata est in Thalphiioth.

Trium Patrum.

Sicut turris David, est interior mentis tuæ tum actione tum contemplatione maxime præstantis ratio, *quæ per virtutem divinis mandatis ædificata est super propugnacula*, id est, super adversarii tentationes: tollitur autem per scientiam in attitudinem spiritalis contemplationis. David enim significat manu strenuus et acer visu. Collum autem est ratio, ut dictum est. Nam illud: *Quæ ædificata est in Thalphiioth*, Aquila quidem vertit, *Super propugnacula*; Symmachus autem, *In altitudinem*. Unde ex iis quæ dicta sunt, patet sponsæ rationem actione quidem hostis consilia superare; contemplatione vero tolli ad veræ cognitionis sublimitatem. *Mille clypei pendent super eam*. Horum videlicet actiones decies divina præcepta multiplicantes; quæ rursus per legem naturalem decies multiplicatæ numerum explent millenarium; et tanquam clypei quibus ab hostis sagittis invulnerabilis conserveris, ab ea parte quæ in te est ratione prædita tanquam e collo dependent: per hanc enim anima quærit bonam Dei voluntatem: ac parti quidem concupiscenti persuadet, ut eam desideret; irascenti vero, ut pro illa depugnet, et ex ea rationis præscripto ad bonum dijudicandum utatur: loquendi autem facultatem adhibeat, ad ipsum promulgandum, gignendi vero vim ad idem adaugendum. Ex decem his facultatibus, nempe rationabili, concupiscibili, irascibili, quinque sensibus, pronuntiandi, gignendique vi constat lex naturalis, quæ ad bonum peragendum decem divinis præceptis id illi suggerentibus adjuvatur. Atque hæc quidem decem præcepta quæ lege

scripta comprehenduntur, dum ea ipsa factis exsequitur, decies multiplicans lex naturalis, numerum centenarium absolvit actionesque illorum per subjectas ipsis decem facultates decies multiplicando, millenarium implet. Et hoc modo, ut dictum est, mille pendentes clypei significant legem tum scriptam tum naturalem, quæ sibi mutuo sunt ornamento, dum ex ea sponsæ parte quæ rationis est compos, tanquam ex collo ipsius dependent. eamque ab omnibus hostium insidiis protegunt. Neque vero clypei tantum pendent super eam, verum etiam omnia fortium jacula; quæ quidem sunt disciplina: a sanctis et celestibus virtutibus sponsæ per contemplationem subministratæ, quæ contra spiritus nequitie tanquam jacula conjiiciuntur ad eorum machinas adversus sponsam instructas evertendas. Sed quia rationis questionibus a sanctis angelis edocta est, quo modo in insidiantes sibi debeat jaculari; ideo hæc disciplina, tanquam ex collo, ex ratione ipsius dicuntur dependere.

Duo ubera tua, sicut duo hinnuli gemelli capræ, qui pascuntur in liliis: donec aspiret dies, et inclinentur umbræ.

Pselli.

Et hoc convenienter ad mulieris decorem extrinsecus dictum est: intrinsecus venerabilem continet expositionem et gratiam. Gemina enim divina Ecclesiæ ubera intellige sanguinem et aquam illam sanctam Verbi et Salvatoris ex quibus animæ fidelium salutem hauriunt.

Donec aspiret dies, et moveantur umbræ, vadam mihi ipsi ad montem myrrhæ et ad collem thuris.

In his innuit cruciatum et mortem Salvatoris. Hos enim tu per myrrhæ montem intellige. At per collem thuris intellige gloriam ipsius, qua Pater desuper eum et solum illustravit. Totum hoc igitur, quod loquitur virgini, significat Age tu mecum qui cruci affixus sum, crucifigere, ut magna item a Patre gloria mecum affliciare. Sponte enim volo ego sane mortem oppetere, ut fidelibus diem salutis aspirem, et umbras discutiā impietatis. Mihi, inquam, ipsi vadam, hoc est, volens ac libens. Verum quia scit ipsam secum esse crucifixam, et omnibus præceptis suis obtemperasse, rursus eam commendat his verbis:

Tota pulchra es, propinqua mea, tota pulchra, et macula non est in te.

Trium Patrum.

Ac tale quidem est collum tuum. *Duo vero ubera tua sicut duo hinnuli capræ gemelli: moralis videlicet et naturalis doctrina, ex quibus veluti uberibus lac infantulis adhuc suggerens, eos alis et nutris ad perfectionem, ex te simul fluunt: utpote quæ nec mores sine ratione doces, nec rationem sine moribus. Quamobrem capræ as-*

ως τοῦτο ὑποτιθέμενων αὐτῇ. Καὶ ταύτας μὲν τὰς τῆ γραπτῆ νόμῳ περιεὶλημμένας δέκα ἐντολάς δεκαπλασιάζων ὁ φυσικὸς νόμος, κατὰ τὰς τούτων ἐνεργείας ποιεῖ τὴν ἑκατοντάδα. Τὰς δ' ἐνεργείας πάλιν δεκαπλασιάζων, κατὰ τὰς ὑφ' ἐστῶσας αὐτῶν δέκα δυνάμεις τὴν χιλιάδα πληροῖ. Καὶ οὕτως οἱ, ὡς εἴρηται, κρεμάμενοι χίλιοι θυρεοὶ δηλοῦσι τὸν τε γραπτὸν καὶ τὸν φυσικὸν νόμον, ἀλλήλοις συμπρέποντας, ἐν τῇ ἀπαιωρεῖσθαι τοῦ λογικοῦ τῆς νόμφης οἷα τραχήλου αὐτῆς, καὶ τὴν ταύτης παιεῖσθαι φυλακὴν ἀπὸ πάντων τῶν ἐπιβουλεύοντων αὐτῇ, Οὐ μόνον δὲ θυρεοὶ κρέμονται ἐπ' αὐτὴν, φησὶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι βολίδες τῶν δυνατῶν, ἄπερ εἴφιν αἱ παρὰ τῶν ἁγίων καὶ οὐρανίων δυνάμεων τῇ νόμφῃ κατὰ θεωρίαν ὑποτιθέμεναι διδασκαλίαι, καὶ κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, ὡς περ βολίδες βαλλόμεναι πρὸς ἀναίρεσιν τῶν κατ' αὐτῆς αὐτῶν μηχανῶν. Ὡς δὲ ταῖς κατὰ λόγον ζητήσεσι διδασκαλίαις αὐτῆς παρὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων τὰ δεόντα βάλλεσθαι κατὰ τῶν ἐπιβουλεύοντων αὐτῇ, καὶ αἱ διδασκαλίαι αὗται τοῦ ταύτης λογικοῦ ἀπηώρηται.

Δύο μαστοὶ σου ὡς δύο νεβροὶ δίδυμοι δορκάδος, οἱ νεμόμενοι ἐν τοῖς κρίνοις, ἕως οὔ.

Ψελλοῦ.

Καὶ τοῦτο γυναικοπρεπῶς ἐξώθεν λελεγμένον, Ἔσθθον ἔχει φουεράν ἐκθήγησιν καὶ χάριν. Μαστοὺς γὰρ γίνωσκε διττοὺς κῆς θείας Ἐκκλησίας, Αἷμα καὶ ὕδωρ τὸ σιπτὸν τοῦ Λόγου καὶ Σωτῆρος, Δι' ὧν ἀρδεύονται ψυχὰ πιστῶν τὴν σωτηρίαν.

Ἔως οὔ διαπνεύσῃ ἡ ἡμέρα καὶ κινηθῶσιν αἱ σκιαὶ, πορεύσομαι ἐμαυτῇ πρὸς τὸ ὄρος τῆς σμύρνης, καὶ πρὸς τὸν βουνὸν τοῦ λιθάνου.

Ἐν τούτοις ὑπαινίττεται τὸ πάθος τοῦ Σωτῆρος. Σμύρνης γὰρ ὄρος γίνωσκε τὰ πάθη τοῦ Σωτῆρος. Βουνὸν λιθάνου πάλιν δὲ γινώθι τὴν τούτου δόξαν, Ἦν ἄνωθεν ἐδόξασε Πατὴρ αὐτῶν καὶ μόνον.

Τοῦτο γοῦν πεφουκεν ὁ λέγει τῇ παρθένῳ· Δεῦρο, μοὶ συσταυρώθητι τὸ πάθος ἐπειγμένῳ, Ἵνα μεγάλως σὺν ἐμοὶ πατρώθεν δοξασθῆσθαι. Αὐτομολεῖν γὰρ ἔγωγε βούλομαι πρὸς τὸ πάθος, Ὅπως ἀόχσω τοῖς πιστοῖς ἡμέραν σωτηρίας, Καὶ κινηθῶσιν αἱ σκιαὶ πᾶσαι τῆς ἀθείας, Πλὴν ἐμαυτῇ πορεύσομαι, τουτέστιν ἐκουσίως. Ταῦτα μὲν οὖν λελάληκεν ὁ κάλλιστος νομφίος. Ἐπεὶ δὲ ταύτην ἔγνωκεν αὐτῇ συσταυρωθεῖσαν, Καὶ πᾶσαν ἐκπληρώσασαν τὴν ἐντολὴν ἐκείνου, Πάλιν ἐπήνεσεν αὐτήν, Φησὶ γὰρ οὕτως τάδε·

Ὅλη καλὴ εἶ, ἡ πλησίον μου, ὅλη καλὴ, καὶ μῶμος οὐκ ἔστιν ἐν σοί.

Τῶν γ' Πατέρων.

Καὶ οὕτω μὲν τράχηλός σου. Οἱ δὲ δύο μαστοὶ σου, ὡς δύο νεβροὶ δίδυμοι δορκάδος, δηλονότι ἡ ἠθικὴ καὶ φυσικὴ διδασκαλία σου, δι' ὧν οἷα μαστῶν γάλα ποτίζεις τοὺς ἐτι κατὰ τὴν πίστιν νηπίους πρὸς τελειότητα τρέφουσα, ἅμα ἐκ σου προίασιν, ὡς μήτε τὸ ἦθος ἐτι δεικνυμένης ἀλόγως, μήτε τὸν λόγον ἕθους προσφερούσης χωρὶς. Ὅθεν δορκάδι

παρείκασας, ὡς κατὰ μὲν Θεωρίαν δξυδαρκῆς, κατὰ δὲ πρᾶξιν δξύδρομος. Νεβροὶ δὲ, φησὶν, οἱ νεμόμενοι ἐν κρίνοισι ἕως διαπνεύσει ἡ ἡμέρα, καὶ κινήθωσιν αἱ σκιαί· ἤγουν, αἱ τρεφόμεναι ἐν ταῖς πάσης μερίμνης βιωτικῆς ἀπηλλαγμέναις ψυχαῖς διδασκαλίαι, ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ φυσικὴ ὡς κατὰ μετάδοσιν ἐπιδιδούσαι εἰς αὐξήσιν, μέχρις ἂν ἐπιστῇ ἡ ὀλολαμπῆς κατὰ τὸ μέλλον ἡμέρα, καὶ τὰ σκιώδη πάντα παρήλθωσιν. Ἐπεὶ δὲ ἐλθὼν ἐν σαρκὶ οὕτω καλῆν σε ὁ σὸς νομφίος ἀπέδειξα, λοιπὸν πορεύσομαι ἐμαυτῶ πρὸς ἕρος τῆς σμύρνης, καὶ πρὸς τὸν βουνὸν τοῦ λιθάνου· ἦτοι, πορεύσομαι ἐκουσίως πρὸς τὸ, δίκην ἕρους σμύρνης, ὕψος τοῦ θανάτου, ὅπερ ἔστιν ὁ σταυρός. Ὁ γὰρ ἐκούσιος διὰ σταυροῦ θάνατος πολλοῦ ὑπερανέστη τοῦ ἀκουσίου καὶ φυσικοῦ, τοῦ καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις κοινού· καὶ πάλιν πορεύσομαι εἰς ἐμαυτὸν, ἀπερχόμενος πρὸς τὸν, παρ' οὗ ἐξῆλθον καὶ εἰς τὸν κόσμον ἐλθῆναι, Πατέρα· οὗ ἐμφαντικῶς ὁ βουνὸς τοῦ λιθάνου, ὡς τῆ αἰτίᾳ μείζονος τῶν ὁμοουσίων αὐτῶ, ἐμοῦ τε τοῦ Μονογενοῦς καὶ τοῦ παναγίου Πνεύματος. Καὶ γὰρ ἐπέπερ νεκρώσεως μὲν ἔστι σύμβολον ἡ σμύρνα, θεότητος δὲ ὁ λιθάνος, τὸ, Πορεύσομαι ἐμαυτῶ, πηδὸς μὲν τὸν διὰ σταυροῦ θάνατον, δηλοῖ τὸ ἐκούσιον· πρὸς δὲ τὸ τῆς θεότητος ὕψος, τὸ εἰς ἐαυτὸν τὸν Θεὸν Λόγον ἐπανέρχεσθαι ἀπὸ τῶν καθ' ἡμᾶς ταπεινῶν, ἐν τῶ πρὸς τὸν Πατέρα πορεύεσθαι. Οὕτω δὲ, φησὶ, πορεύσομαι, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Πατρὸς ἐπὶ σοὶ τετελείωκα. Καὶ γάρ·

Ὅλη καλὴ εἶ, ἡ πλησίον μου, καὶ μῶμος οὐκ ἔστιν ἐν σοί.

Δηλαδή νῶ καὶ ψυχῇ καὶ σαρκὶ ὑπάρχεις ὡραία καὶ σαρκὶ μὲν ὡς τῶν κατ' ἐνέργειαν καθαρθεῖσα παντοίων παθῶν, καὶ τοῖς τρόποις κοσμηθεῖσα τῶν ἀρετῶν· ψυχῇ δὲ, ὡς πάσης φαύλης ἀπαλλαγεῖσα ἐπιθυμίας, καὶ τοῖς λόγοις ὡραϊσθεῖσα τῶν ἐντολῶν· νῶ δὲ, ὡς καὶ τῶν φιλιῶν ἐννοιῶν ἐλευθερωθεῖσα, καὶ λαμπρυνομένη ἐν ἀγίῳ Πνεύματι τῇ κατὰ χάριν θειώσει. Καὶ διὰ τοῦτο ψόγος τις οὐκ ἔστιν ἐν σοὶ τῇ ἐγγύς μου γενομένη διὰ τελειότητα.

Ψελλοῦ.

Ἔτι πρὸς μείζονα καλεῖ τχύτην ἀρθῆναι δόξαν. Δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου, νόμφη. Δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου ἐλεύσῃ. Ἐπεὶ, φησὶν, ἐλθῆναι εἰς τὸ τῆς σμύρνης ἕρος, καὶ συνανέθης μοι βουνὸν αὐτὸν τὸν τοῦ λιθάνου· ἤγουν, ἐμοὶ συνέπαθες, ἦτοι, συνεδοξάσθης· δεῦρο λοιπὸν ἀνάβηθι τάχος ἐκ τοῦ Λιβάνου πρὸς ὕψηλότερά τινα τῆς προκοπῆς χωρία, καὶ μὴ παυθήτη πώποτε συναναβαίνουσά μοι, καὶ φεύγουσα παρδάλειων μάνδρας καὶ τῶν λεόντων. Ἐπεὶ δ' ὁ λόγος γέγονεν ἔργον ἐκ τῶν πραγμάτων, καὶ συνυψώθη τῶ Χριστῶ τῶ καθαρῶ νομφίῳ, οἱ φίλοι κατεπλάγησαν τὴν προκοπὴν τῆς νόμφης, καὶ πρὸς αὐτὴν ἄσματικῶς ἐξείπον τὴν παρθένον·

Ἐκαρδίωσας ἡμᾶς, ἀδελφὴ ἡμῶν νόμφη.

Ἐδίδαξας ἡμᾶς, φησὶ, περὶ Θεοῦ τι πλεόν, ὁρῶν-

Α similata es tum propter acumen in contemplando, tum propter cursus celeritatem in peragendo. *Minnuli*, inquit, *qui pascuntur inter lilia, quousque dies aspiret, et inclinentur umbræ*. Disciplinæ videlicet moralis et naturalis, quæ in animabus ab omni vitæ sollicitudine remotis, dum imperiuntur, coalescunt et incrementum accipiunt, donec clarissimus ille futuri temporis dies illucescat, et omnia quæ umbris sunt involuta, pertranseant. Verum, quoniam in carne veniens ego sponsus tuus te ita formosam reddidi, jam vadam mihi ipsi ad montem myrrhæ et ad collem thuris: id est, sponte mea ad mortis, tanquam ad montis myrrhæ sublimitatem, quæ quidem est crux, proficiscar. Voluntaria enim per crucem mortis susceptio communem omnibus animalibus ab ea abhorrentis naturæ infirmitatem superavit. Et rursum vadam ad me ipsum, ad Patrem rediens, a quo exivi, et in mundum veni⁴⁴. Qui sano Pater per collem thuris intelligitur; quoniam ut causa, major est me Unigenito et Spiritu sancto, qui sumus illi consubstantiales. Mortalitatibus enim symbolum est myrrhæ, thus autem divinitatis. Quare illud: *Vadam mihi ipsi*: tum voluntarium per crucem ad mortem aditum significat; tum divinitatis celsitudinem, per reditum ab humilitate nostra suscepta ad se ipsum Deum Verbum, dum ad Patrem vadit. Sic autem, inquit, vadam, quoniam opus Patris quod ad te pertinet, perfecit. Etenim:

Tota pulchra es, propinqua mea, et macula non est in te.

Mente nimirum et anima et carne pulchra es: carne quidem, ut per actionem a variis perturbationibus purgata, et virtutum moribus excellens: anima autem, ut ob omni improba cupiditate sejuncta, et sermonibus decorata mandatorum: mente vero, ut ab exilibus etiam cogitationibus liberata, ac splendida et per gratiam in Spiritu sancto divina effecta. Et propterea macula non est in te, quæ mihi ob perfectionem propinqua es.

Pselli.

Tum ad majorem hanc gloriam invitat. *Veni in Libano, sponsa*. Age, de Libano venies. Quando, inquit, venisti ad myrrhæ montem, et ad collem thuris mecum conscendisti: hoc est, mecum passa es, et simul gloriam accepisti; age, de Libano ac sublimiora quadam perfectionis loca celeriter ascende. Nec mecum desinas progredi longius, declinatis parderum leonumque cubilibus. Hoc autem re ipsa et factis cum esset expletum, et sponsa cum Christo puro sponso simul exaltata esset, amici progressionis virginis obstupefacti, sic eam cupentes sunt allocuti:

Vulnerasti cor nostrum, soror nostra sponsa.

De Deo nos quiddam amplius docuisti, dum oeu-

⁴⁴ Joan. xvi, 28.

lum animæ tuæ, o sponsa, ardentem in Verbo et A sponso defixum, dumque animæ tuæ oculum levi Christi jugo subditum contuemur. Vere cor nostrum, inquit, excitasti, postea quam ex te didicimus Verbi incarnationem. Atque ad hunc quidem modum amici Virginem collaudarunt.

Trium Patrum.

Sed quoniam tota es adeo pulchra, *veni de Libano, sponsa, veni de Libano*. Ad me qui comprehendere nequeo, progredere semper ex fide, (quæ quidem Deo non aliter ac thus, id autem est libanus, offertur) per spem proficiens ad charitatem, propter quam ego factus sum homo, et tu efficeris Deus. Etenim venies, atque pervenies ab initio fidei, a capite Saur et Aeron. Et venies quidem ad me cum omni charitate; pervenies autem vehementi cum impetu per fornacem variarum tum carnis tum mundi tentationum, spe confirmata. Sic autem venies, et pervenies; quoniam ad me, non per incredulitatem, ut primus homo, qui spe divinitatis deceptus est, iter facere cœpisti, sed perfidem: quæ quidem lides, ut caput, principium est ad virtutem ducentis viæ, quam indicat Saur, cujus interpretatio est, lucernæ via: et per spem, ut subleveris et recreeris ab onere atque æstu gravium laborum et molestiarum: quod per Aeron intelligitur, quam quidem vocem rorem interpretamur. Atque ita cubilia leonum, pardorumque montes incolumis evitabis: consensus videlicet carnalium voluptatum, quæ leonum instar magno impetu in te, ut a virtute deficias, ruunt: et tentationes illas quæ ex virtutis præstantis, lanquam ex altis montibus, ut arrogantia elleraris, tibi struunt insidias fraudulenter; quod quidem pardorum varietas indicat. Venies, et pervenies, et servaberis, ut dictum est. *Quoniam vulnerasti cor nostrum, soror mea, sponsa*. Quia scilicet in amorem et desiderium tui concitasti tres unius divinitatis personas, cui mente, ratione et spiritu placuisti, o quæ mihi inter carnis conjunctionem es soror; propter voluntarium autem charitatis vinculum atque unionem spiritus, deponsata es mihi (qui sum una ex tribus personis) unigenito nimirum Patris Filio. Etenim cum sancta Scriptura plurali utitur numero loquens de Deo, sanctissimas illas indicat tres personas, mystice significans modum substantiæ sacrosanctæ illius in illoque carentis unitatis. Quia unitas in trinitate, et trinitas in unitate Deus est. Est rursus: *Vulnerasti cor nostrum*: hoc est in tui desiderium inflammasti, tum *in uno oculorum tuorum*, mento scilicet tua, qua res inluens intelligibiles, me veritatem, atque omnium intelligibilium finem cognitione perpetua contempleris: tum *in uno torque colli tui*, ratione videlicet tua, qua tu veluti ornamento colli decorata in cunctis actionibus, me summum bonum et finem omnium sequeris, et re ipsa benignitatem meam experieris. Sponsus enim Christus est ipsa veritas, et summum bonum. Ac

τάς σου τὸν ὀφθαλμὸν τὸν τῆς ψυχῆς, ὡ νόμφη, θερμῶς ἐνατενίζοντα τῷ Λόγῳ καὶ νομφίῳ, καὶ τῆς ψυχῆς τὸν τράχηλον τῆς σῆς ὑποκλιθέντα καὶ τοῦ Χριστοῦ τὸν ἐλαφρὸν ζυγὸν ἀναλαθόντα. Ὡς ὄντως ἐκαρδίωσας ἡμᾶς, φασίν, ἡ νόμφη, ὡς ἀπὸ σοῦ γὰρ ἐγνωμεν τὴν σάρκωσιν τοῦ Λόγου. Οὕτω μὲν οὖν ἐπήνεσαν οἱ φίλοι τὴν παρθένον.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἐπὶ δὲ οὕτως ὅλη ὑπάρχεις καλῆ, Δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου νόμφη, δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου ἤγουον, Πρὸς με ἀπερίγραπτον αἰεὶ ποιῶ τὴν πορείαν ἀπὸ πίστεως, ἧτις Θεῷ προσφέρεται οἷα λίβανος, δι' ἐλπίδος εἰς τὴν ἀγάπην προκόπτουσα· δι' ἣν ἐγὼ γίνομαι ἀνθρώπος, καὶ σὺ γίνῃ Θεός. Καὶ γὰρ ἐλεύση καὶ διελεύση ἀπ' ἀρχῆς πίστεως ἀπὸ κεφαλῆς Σανῆρ καὶ Ἀερμῶν, καὶ ἐλευσθὲ μὲν πρὸς με τῆ ὀλικῆ ἀγάπῃ· διελεύση δὲ ἀκατασχέτη τῷ φρονήματι τὴν κείμενον τῶν ἐν σαρκὶ καὶ κόσμῳ πανταίων πειρατηρίων τῆ ἐλπίδι στηριζομένη. Οὕτω δὲ ἐλεύση καὶ διελεύση ἐπειδήπερ ἀπὸ πίστεως τὴν πρὸς με πορείαν ἤρξω ποιῆσθαι, καὶ οὐκ ἐξ ἀπιστίας κατὰ τὸν πρωτόπλαστον δελεασθέντα ἐλπίδι Θεότητος· ἧτις πίστις οἷα κεφαλῆ, ἀρχὴ ἐστὶ τῆς τε κατ' ἀρετὴν πεφωτισμένης ὁδοῦ (ὅπερ τὸ Σανῆρ παριστά, ὁδὸς λόχου ἐρμηνευόμενον), καὶ τῆς δι' ἐλπίδα ἀναφυχῆς τοῦ βάρους καὶ τοῦ κούσωνος τῆς τῶν ἀκουσίων πόνων ἐπαγωγῆς· ὅπερ δηλοῖ τὸ Ἀερμῶν, δρόσος ἐρμηνευόμενον· καὶ οὕτω φυλαχθήσῃ ἀπὸ μανδρῶν λεόντων, ἀπὸ ὀρέων παρδάλειων· ἦτοι, ἀπὸ τῆς δίκην μάνδρας ἐνωτικῆς κατὰ σοῦ ὁμονοίας τῶν κατ' ἄλλειψιν τῆς ἀρετῆς σαρκαίων ἡδουπαθειῶν, τυραννικῶς οἷα λεόντων ποιουμένων κατὰ σοῦ τὰς ὀρμὰς, καὶ ἀπὸ τῶν κατ' ὑπερβολὴν τῆς ἀρετῆς παρθῶν, ἀφ' ὕψους τὰς ἐφύδους κατὰ σοῦ ποιουμένων δολίως, ὅπερ τὸ ποικίλον τῶν παρδάλειων παριστά. ἐλεύση δὲ καὶ διελεύση καὶ φυλαχθήσῃ, ὡς εἴρηται, Ἐπειδήπερ ἐκαρδίωσας ἡμᾶς, ἀδελφὴ μου νόμφη· δηλονότι, εἰς πόθον σου ἤγαγες τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς μιᾶς Θεότητος, ὡς ταύτη εὐκρεσθήσασα νῦν καὶ λόγῳ καὶ πνεύματι, ἡ διὰ μὲν τὴν κατὰ σάρκα δημοφύειαν ἀδελφὴ μου, διὰ δὲ τὸ ἐκ προαιρέσεως κολληθῆναί μοι δι' ἀγάπης, καὶ ἐν πνεῦμα γενέσθαι, νομφουθεῖσά μοι τῷ ἐνὶ τῶν εἰρημένων τριῶν ὑποστάσεων, δηλαδὴ τῷ μοιογενεῖ τοῦ Πατρὸς Γίῳ. Καὶ γὰρ ὅποτεν ἡ ἀγία Γραφὴ τῷ πληθυντικῷ περὶ Θεοῦ κέχρηται λόγῳ, τὴν δῆλωσιν ποιεῖται τῶν παναγίων τριῶν ὑποστάσεων· μυστικῶς τὸν τρόπον τῆς παναγίας καὶ ἀνάρχου μονάδος σημαίνουσα· κτε μονὰς ἐν τριάδι, καὶ ἐν μονάδι τριάς ἐστὶν ὁ Θεὸς ἡμῶν. Καὶ αὖθις, Ἐκαρδίωσας ἡμᾶς· ἦτοι, καὶ πάλιν εἰς πόθον σου ἤγαγες, τὸ μὲν ἐν ἐνὶ ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου, τῷ ἀντιλαμβάνομένῳ πάντως τῶν νοητῶν νοῦ σου, ἐωρακότι με γνώσει ἀλήστω, τὸ πέρας πάντων τῶν γνωστῶν τὴν ἀλήθειαν· τὸ δὲ ἐν ἐνὶ ἐνθέματι τραχήλου σου, ὅπερ ὡς τέλος πάντων τῶν πρακτῶν εἶμι τὸ ἀγαθὸν τῷ λογικῷ σου, ὡς πρακτικῷ, οἷα τις κόσμος περιδέραιος ἐντιθέμενον κατὰ πρᾶξιν πειραθέντι μου τῆς χρηστότητος. Καὶ γὰρ αὐτός ἐστὶν ἡ ἀλέθεια καὶ τὸ

ἀγαθόν· τὸ μὲν ὅταν ἐκ τῆς οὐσίας ὡς ἀτρεπτος, τὸ δ' ὅταν ἐκ τῆς ἐνεργείας ὡς εὐεργετικὸς δοκεῖ σημεινεσθαι.

Πελλοῦ.

Τί ἐκαλλιώθησαν μαστοὶ σοῦ, ἀδελφή μου νόμφη! Τί ἐκαλλιώθησαν μαστοὶ σοῦ ἀπὸ οἴνου!

Ἐνταῦθα πάλιν ἐπαινεῖ τῆς θείας Ἐκκλησίας τὴν τῶν μαστῶν ἐπίδοσιν, ἧτοι, τῶν διδασμάτων. Αὐξήσασα τὰ τέκνα γὰρ ὡς περ γυνὴ φιλόπαις, τὸν ἐξ ἔθνῶν φημι λαόν, καὶ τοῦτον καθορῶσα, πρὸς μέτρον φθάσχυτα στερόβον τῆς θείας ἡλικίας, καὶ μὴ φυλλίζοντα ποσῶς εἰς τὴν ἀγίαν πίστιν, οἶνον ἀντὶ τοῦ γάλακτος προχέει καθ' ἡμέραν, τοῦτέστιν ὑψηλότερα δόγματα τοῦτοις νέμει. Τὸ πρὶν μὲν γὰρ ἐδίδασκε τοῦτους ὡς νεωτέρους, Πατέρα σέβειν καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα, Θεὸν ἕνα, Ὅπερ ὡς γάλα πέφυκε δῆθεν διδασκαλίας· Νῦν δὲ διδάσκει σωφρονεῖν, φυλάττειν παρθενίαν, Ἐγκράτειαν ἀσπάζεσθαι, φιλεῖν δικαιοσύνην· Ἄπερ ὡς οἶνος λέλεκται διδασκαλίας εἶναι.

Καὶ ὁσμὴ ἱματίων σου ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα.

Ἦν δ' ἀπὸ σοῦ περιβολὴν τῶν ἱματίων φέρει, Ἐκ τῶν προσαγομένων σοι, φημι, θυμιαμάτων, κρεῖττονα πάντων ἡγῆμαι τῶν ἀρωμάτων μόνην.

Κηρίον ἀποστάζουσι τὰ χεῖλη σου, νόμφη.

Ἦν γὰρ, φησὶ, τοῖς τέκνοις σου νέμεις διδασκαλίαν. Ὑπὲρ κηρίον πέφυκε γλυκάζουσα καὶ μέλι.

Μέλι καὶ γάλα ὑπὸ τῆν γλῶσσαν σου.

Οὐ γὰρ, φησὶ, μονοειδῶς τὸν λόγον νέμεις πᾶσιν, Ἀλλὰ κατάλληλον παντὶ καὶ πᾶσι κατ' ἀξίαν.

Τοὺς μὲν γὰρ γαλακτοτροφεῖς, τοὺς γε νηπιεστέρους·

Τοὺς δ' αὖ γε μελιτοτροφεῖς, τοῦτέστι τοὺς τελείους.

Ὅσμὴ ἱματίων σου ὡς ὁσμὴ λιθάνου.

Κἄν ὑπερτέρα ἔνωθεν πάντων τῶν ἀρωμάτων,

τῶν ἱματίων τῆν ὁσμὴν εἶπε τῆς Ἐκκλησίας,

Ἄλλ' ἴσην ἀπεφίνατο νῦν ἤδη τῷ λιθάνῳ·

Εἴγε ἀπάντων κρεῖττων ἦν τῶν ἀρωμάτων οὗτος.

Τῶν γ' Πατέρων.

Τί ἐκαλλιώθησαν μαστοὶ σοῦ, ἀδελφή μου νόμφη!

Ἦτοι, θαυμαστῶς τὸ θεῖον κάλλος περιεβάλλοντο τὸ τε θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν σου, δι' ὧν ὡς περ μαζῶν οὐ παρὰ φύσιν, οὐδὲ ὑπὲρ φύσιν, ἀλλὰ φυσικῶς τρέφεις λόγοις καὶ τρόποις πρὸς θεοσέβειαν τὰς πρὸς ταῦτα, οἷα νηπίους, ἐναγομένας ψυχάς.

Τί ἐκαλλιώθησαν μαστοὶ σοῦ ἀπὸ οἴνου!

Δηλονότι ταῦτα οὕτω θαυμαστῶς ὠραίσθησαν ἀπὸ τῆς εἰκῆν οἴνου ἐξιπτώσεως αὐτὰ κατὰ τε ἄλγιστον γνῶσιν τῆς ἀληθείας καὶ βεβαιαν ἐνεργὸν πίστιν τοῦ ἀγαθοῦ χάριτι, θέσει θεοσέβειας. Ἐντεῦθεν δὲ ἐστὶ καὶ ὁσμὴ ἱματίων ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα· ἱμάτια δὲ τῆς νόμφης ἄπερ ὁ μέγας ἀπόστολος Παῦλος τοῖς

Veritas quidem esse intelligitur, quatenus per essentiam est immutabilis: summum autem bonum, quatenus ex operibus beneficis demonstratur.

Pselli.

Quam pulchre factæ sunt mammæ tuæ, soror mea, sponsa. Quam pulchra facta sunt ubera tua a vino!

Hic rursum laudat divinæ Ecclesiæ uberum, hoc est, disciplinarum incrementum. Cum enim ut mater liberorum amantissima, eos, populum scilicet ex gentibus enutritum, ad divinæ ætatis mensuram videat pervenisse, nec amplius in sancta fide balbutire aut hæsilare: pro lacte vinum effundit quotidie, altiora illis suggerens instituta.

Prius enim, ut rudiores, docebat eos, ut Patrem et Filium et Spiritum sanctum Deum unum adorarent. Quod quidem erat veluti doctrinæ lac. Nunc autem monet, ut modestiam, castitatem, temperantiam amplectantur, ut justitiam diligant. Quæ quidem sunt veluti doctrinæ vinum.

Et odor vestimentorum tuorum super omnia aromata.

Quem enim ex te vestimentorum amictum gero, ex iis, inquam, sacrificiis quæ mihi abs te offeruntur, illud arbitror omnibus aromatis præstare.

Favum distillant labia tua, sponso.

Doctrina enim qua nutris filios tuos favo et melle dulcior est.

Mel et lac sub lingua tua.

Neque enim eadem omnes ratione alis, sed pro sua quemque natura atque ætate. Nam imbecilliores lacte pascis, melle autem perfectiores.

Odor vestimentorum tuorum, sicut odor thuris.

Cum Ecclesiæ vestimentorum odorem superius enectis aromatis anteposuerit, nunc thuri similem et parem esse pronuntiat. Thus autem est omnium aromatum præstantissimum.

Trium Patrem.

Quam pulchræ factæ sunt mammæ tuæ, soror mea sponsa!

Mirum in modum profecto divina sunt pulchritudine decoratæ, speculatio nimirum et actio, quibus tanquam mammis non præter naturam, nec super naturam, sed secundum naturam verbis et moribus, tanquam infantes, animas ad pietatem alis, quas in his instituendas suscepisti.

Quam pulchra facta sunt ubera tua a vino!

Hæc quippe tam mirifice effecta sunt pulchra ex divinitate tibi gratis concessa, a qua tanquam a vino effervuntur ipsa tum per assiduam veritatis cognitionem, tum per firmam boni effectricem fidem. Hinc etiam diffunditur odor vestimentorum tuorum super omnia aromata. Vestimenta autem

sponsæ, quæ quidem magnus apostolus Paulus *electis Dei sanctis*, ut induant præcipit, sunt *benignitas et humilitas*⁴⁵: quæ primo quoque homini divinum mandatum assignavit, quo illi præscriptum fuit ut bonum ageret, idque per humilitatem custodiret. Hujus autem transgressio exiit illum spe divinitatis allectum, et naturam contra se ipsam efferavit. Hanc vero Deus Verbum rursus induit exemplo suo. Humilitatis enim normam ostendit nobis; nam *cum in forma Dei esset, semetipsum exinanivit, formam servi accipiens*⁴⁶: Benignitatis autem, quia pro salute nostra qui sotes eramus, innocens ipse mortem subit. Quamobrem et odor vestimentorum in illis, qui hoc animo sunt induti, utpote qui benignitatem et immutabilitatem Dei præ se ferant et propterea divini sint, quod ejusmodi amicti sint indumentis, est super omnia aromata. Nihil enim comparari potest fragrantiae divinitatis, quam Deo desponsata non per naturam obtinet, sed per gratiam adipiscitur. Ac vestimenta quidem tua talem emittunt suavitatem. Cætera vero quid?

Favum distillant labia tua, sponsa: mel et lac sub lingua tua.

Docendi rationem ac modum servant labia tua sic instructum, ut ab apicula favum confectum cernimus. Neque enim unica ratione cunctis audientibus affert utilitatem: sed pro cujuscunque modulo te singulis accommodas, ut et perfectioribus et rudioribus satisfacias. Ac mentem quidem eorum qui sunt perfecti, diviniore verbis, tanquam melle, dulcissimam reddis. Qui vero rudes tironesque sunt, eorum animos tanquam lacte naturalibus explens instituitis. Duplex hæc igitur, nempe diviniore et humanior docendi ratio, ita viget sub lingua tua, ut eas haud intempestive promas, sed opportune atque accommodate ad eorum, qui instituuntur, utilitatem.

Et odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris.

Fragrantia scilicet operum tuorum, quibus tum viris naturaliter promis, tum in agendo ex mentis præscripto mores quasi vestimenta quadam indueris, divinæ providentiæ quæ cunctis in rebus cernitur, suavitati similis est: cum ad imitationem Dei, salutis multorum curam geras. Propria enim ratione quadam thus ad honorem Dei refertur. Ac quemadmodum thus ex proprio odore, sic Deus, ex rerum omnium providentiâ; et singulorum animi affectio, ex operibus indicatur. Sed cum paulo ante odorem vestimentorum sponsæ super omnia aromata esse dixisset, nec quomodo id esset, declarasset; hic illud ostendit, dum odorem illum thuris odori similem dicit esse. Nam sicut thus accenditur ad gloriam Dei: Deus autem sine ulla comparatione est rerum omnium præstantissimus; sic opera quæ ad divinæ sunt bonitatis imitationem, reliquis omnibus antecedunt.

ἐκλεκτοῖς τοῦ Θεοῦ, ἀγίοις ἐνδύσασθαι ἐγκαλεῖται, ἢ χρηστότης ἐστὶ καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη, ἃ καὶ τῶν πρωτοπλάστῳ ἢ μὲν θείᾳ ἐντολῇ περιποιεῖτο, ἐργάζεσθαι τὸ ἀγαθόν, καὶ φυλάσσειν τοῦτο διὰ ταπεινοφροσύνης προτρέπουσα. Ἢ δὲ παράβασις ταύτης ἐξέδυσεν, ἐλπίδι θεότητος δελεάσασα, καὶ καθ' ἐαυτῆς τὴν φύσιν ἐκθηριώσασα· ταύτην δὲ πάλιν αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος ἐνέδυσσε τῷ καθ' ἐαυτὸν ὑποδείγματι. Τρόπον γὰρ ταπεινοφροσύνης μὲν ὑπέδειξεν ἡμῖν, ὅτι ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν· χρηστότητος δὲ, ὅτι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ὑπευθύνων ἡμῶν, καὶ θανεῖν ἀνευθύνως ἠνέσχεται. Ὅθεν καὶ ἡ ἐν τοῖς κατὰ γνώμην ταῦτα ἐνδυσταμένοις εὐωδία τοῦτιον, ὡς ἐμφαντικῶν τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀτρεφίας, κἀντεῦθεν θεωτικῶν τῶν ἐνδεδυμένων αὐτὰ, ὑπὲρ πάντα ἐστὶ τὰ ἀρώματα. Οὐδὲν γὰρ παρισυῖται τῇ εὐωδίᾳ τῆς θεότητος, ἣν ἡ νομοφρεθεῖσα τῷ Θεῷ οὐ φύσει κέκτηται, ἀλλὰ χάριτι περιβάλλεται. Καὶ τοιαύτην μὲν, φησὶ, τὰ ἱματία σου εὐωδίαν ἐκπέμπουσι· τὰ δὲ λοιπὰ τί;

Κηρίον ἀπυστάζουσι τὰ χεῖλη σου, νόμῳ, μέλι καὶ γάλα ὑπὸ τὴν γλῶσσαν σου.

Ἦγουν. Λόγον διδασκαλικὸν προσφέρουσι τὰ χεῖλη σου κατεσκευασμένον, ὡσπερ ὑπὸ μελίσσης κηρίον, ἐν τῷ μὴ ἐπιδείνυσθαι μονοειδῆ τοῖς ἀκούουσι τὴν ὠφέλειαν, ἀλλὰ καταλλήλως πρὸς τὴν τῶν δεχομένων ἀρμόττεισθαι δύναμιν, ὡς καὶ τοῖς τελειοτέροις καὶ τοῖς νεπιωδεστέροις οἰκείως ἔχειν· τῶν μὲν τὸν νοῦν τελειωτικῶς θειοτέροις ὡς μέλιτι γλυκαίνοντα ῥήμασι, τῶν δὲ τὴν διάνοιαν εἰσαγωγικῶς τοῖς φυσικοῖς ὡς γάλακτι τρέφοντα. Αὗται οὖν αἱ διδασκαλῖαι, ἣ τε θειοτέρα καὶ ἡ ἀνθρωπικιωτέρα, ὑπὸ τὴν γλῶσσαν σου, ὡς μὴ ἀκαίρως ταύτας προσφέρῃς, ἀλλὰ κατὰ καιρὸν τὸν ἀρμόδιον καὶ χρεῖαν ἐκάστου διδασκομένου.

Καὶ ὁσμὴ ἱματίων σου ὡς ὁσμὴ λιθάνου.

Ἦγουν, Ἡ εὐωδία τῶν ἔργων σου, ὧν εἰ καὶ τὰς δυνάμεις φυσικῶς ἐπιφέρει· ἀλλὰ τοὺς ἐνεργητικούς τρόπους κατὰ γνώμην ὡς ἱματία περιβάλλῃ, τῇ εὐωδίᾳ τῆς περὶ πάντα τοῦ Θεοῦ προνοίας παρείκασται· κατὰ μίμησιν Θεοῦ, κηθουμένης σου τῆς τῶν πολλῶν σωτηρίας. Ἰδιαζόντως γὰρ κατὰ τινὰ λόγον εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ τιμὴν ὁ λίθανος ἀποτίεταται. Καὶ καθάπερ οὗτος ἐκ τῆς ἰδίας ὁσμῆς, οὕτω καὶ τὸ Θεῖον ἐκ τῆς περὶ τὰ πάντα προνοίας, καὶ ἡ ἐκάστου διάθεσις ἐκ τῶν ἔργων γνωρίζεται. Μικρὸν δὲ ἄνωθεν εἰρηκῶς, ὅτι ἡ ὁσμὴ τῶν ἱματίων τῆς νόμῳ ὑπὲρ πάντα ἐστὶ τὰ ἀρώματα, καὶ τὸ πῶς μὴ δηλοῦται, ἐνταῦθα τοῦτο δηλοῖ, τῇ ὁσμῇ τοῦ λιθάνου παρεικάζων αὐτήν, διὰ τὸ τοῦτον εἰς τιμὴν τοῦ Θεοῦ λαμβάνεσθαι. Καὶ ἐπεὶ τὸ Θεῖον ἀσυγκρίτως ὑπὲρ πάντα ἐστὶ, καὶ τὰ κατὰ μίμησιν τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος ἔργα.

⁴⁵ Coloss. xiii, 12. ⁴⁶ Philipp. ii, 6, 7.

Κήπος κεκλεισμένος, ἀδελφή μου νόμφη· κή- A
πος γάρ πεφυκας, φησίν, ὦ νόμφη, κεκλει-
σμένος.

Ψελλοῦ.

Ἐχουσα πάντων τῶν καλῶν ἐν σεαυτῇ τὴν ἰωραν,
Ἐλαίαν τὴν κατακαρπον, συκὴν τε τὴν γλυκεῖαν.
Πηγὴ δὲ πάλιν πέφυκας, φησίν, ἐσφραγισμένη,
Καθ' ἕσπον μίτην οὐδαμῶς τὸ νᾶμά σου προχέεις,
Ἄλλὰ ποτίζεις τοὺς πιστοὺς διψῶντας σωτηρίαν.

Ἀποστολαί σου παράδεισος ῥοῶν μετὰ καρποῦ
ἀκροδρύων.

Ἐν τούτοις ὑπαινίττεται ξύμπαντα ὁ νυμφίος,
τοῦ δόγματος τῆς πίστεως ἡμῶν τῆς ἀμωμήτου,
τὸ φουερδὸν καὶ κάλλιστον εὐῶδες τε καὶ θεῖον,
ὡσπερ πρεσβεῖται πάντοτε στόμα τῆς Ἐκκλησίας.
Ἀποστολαί σου γάρ, φησίν ἡγουν, αἱ διδασκαλαί σου,
Παράδεισος πεφυκασί ῥοῶν ἡγλαισμένων,
καὶ πάσης χάριτος μετὰ τυγχάνουσιν, ὦ νόμφη.

Πηγὴ κήπων.

Οὐ γὰρ εἰς μέτην σου, φησίν, τὰ νᾶματα περιχέεις,
Ἄλλὰ ποτίζεις τοὺς πιστοὺς, ἡγουν, φυτὰ τὰ θεῖα.

Φρέαρ ὕδατος ζῶντος τοῦ ῥοιζοῦντος ἀπὸ Λι-
βάνου.

Τοσοῦτον γάρ, φησὶ, καλῶς πρὸς ἀρετὰς ὑψώθης,
ὡς καὶ τῆς κλήσεως αὐτῆς ἔμοιγε συμμετέχειν.
Ἐγὼ γὰρ ζῶντος ὕδατος ὄντως τυγχάνω φρέαρ,
Ὁ κατελθὼν ἐξ οὐρανοῦ ὡς ὑετὸς εἰς πόκον,
ὡσπερ ἐξ ὄρους ὑψηλοῦ τοῦ θαυμαστοῦ Λιβάνου.

Τῶν γ' Πατέρων.

Καὶ τοιαῦτα μὲν σου τὰ μέλη καὶ τὰ ἱμάτια. Σὺ
δ' ἐντεῦθεν ὅποια;

Κήπος κεκλεισμένος, ἀδελφή μου νόμφη, κή- C
πος κεκλεισμένος, πηγὴ ἐσφραγισμένη.

Ἦγουν, οἷα μὲν διττὸς κήπος κατὰ τε ψυχὴν τοῖς
τῶν ἀρετῶν λόγοις, καὶ κατὰ σάρκα τοῖς τούτων
τρόποις ὑπάρχεις κατάφυτος, καὶ ὡς φραγμαῖ τινι
ταῖς ἐντολαῖς μου κατησφαλισμένος· οἷα δὲ πηγὴ
κατὰ νοῦν βρῆεις τὰ περὶ ἐμὲ εὐσεβῆ καὶ θεῖα νοή-
ματα, καὶ τῇ ἐμῇ χαρακτῆρι, ὡς εἰκὼν μου, ἐσφρά-
γισαι, ἵνα μὴ ὁ ἐρχόμενος οὐ μόνον κλέψαι, ἀλλὰ
καὶ θύσαι καὶ ἀπολέσαι ἐχθρὸς, λαθραῖως εἰσελθὼν
τόν τε κατ' ἀρετὴν σου συλήσῃ καρπὸν, καὶ τὸ κατὰ
γνώσιν τῆς ἀληθείας ὕδωρ σου ψευδέσιν ἐννολαῖς
καταμολύνῃ. Οὐ μόνον δ' αὐτῇ τοιοῦτος κήπος ὑπάρ-
χεις, ἀλλὰ καὶ, Ἀποστολαί σου παράδεισος ῥοῶν
μετὰ καρποῦ ἀκροδρύων· πάντως οἱ ἐκπεμπόμε-
νοι διδασκαλικὸι λόγοι σου πρὸς τὰς μοθητευομένους D
σοι ψυχὰς, διὰ τὸ ἐν ταύταις κατὰ πίστιν φυτευθῆ-
ναι, οἷα πέρ τις παράδεισος συνηραφῆς δένδροις ῥοῶν
ἐπὶ ῥιζῶν ἐγκεκεντρισμένοις δρυῶν, κἀντεῦθεν τὸν
ἴδιον καρπὸν, ὡς ἀκροδρύων καρπὸν ἐπιφρυομένους.
Ὡν ῥοῶν αἱ μὲν ῥίζαι δυσσπῆσαστοι, τὸ δὲ προκά-
λυμμα τοῦ καρποῦ ἀσθηρὸν, καὶ τοῦ ἐντὸς φυλα-
κτικόν. Αὐτὸς δὲ ὁ καρπὸς μετὰ τὸ πεπανθῆναι,
περιρραγέντος τοῦ προκαλύμματος, διαφαίνεται
τὴν μὲν γυῖσιν γλυκὺς, τὴν δὲ ὕψιν εὐσεβῆς. Καὶ
γὰρ καὶ αὐτοὶ οἱ τῆς νόμφης διδασκαλικὸι λόγοι, τῇ
μὲν πίστει ἡδραίνονται, καὶ δυσσπῆσαστως ἔχουσι
τῶν πιστευσασῶν τούτοις ψυχῶν, οἷα ῥίζαι δρυός·

*Hortus conclusus, soror mea sponsa: hortus con-
clusus, fons signatus.*

Pselli.

Variis sponsam laudibus sponsus extollit. Hortus enim es, inquit, o sponsa, conclusus, arborum omnium in te ipsa continens decus, et oleam fructiferam, et dulcem ficum. Fons item, inquit, es signatus. Neque enim aquas temere profundis tuas, sed fideles salutis silientes potas.

Emissiones tuæ paradisi malorum punicorum cum fructibus nucum.

His verbis ea sponsus complectitur omnia, quæ ad fidei nostræ integerrimæ doctrinam spectant, cujus timorem, decorem, fragrantiam, divinitatem os Ecclesiæ nunquam non prædicat. Emissiones enim, inquit, tuæ paradisi existunt malorum punicorum, et omni gratia sunt plene. *Fons hortorum*: nam latices tuos haud frustra spargis; sed divinas plantas, fideles nimirum, rigas.

Puteus aquæ viventis, quæ fluit cum strepitu de Libano.

Adeo, inquit, virtutibus insignis effecta es, ut idem, quod ego, cognomen sis consecuta. Ego enim omnino viventis aquæ sum puteus, qui de cælo sicut pluvia in vellus, tanquam ex alto et mirabili monte Libano descendi.

Trium Patrum.

Ac talia quidem sunt membra et vestimenta tua. Tu vero qualis?

*Hortus conclusus, soror mea, sponsa: hortus con-
clusus, fons signatus.*

Qualis nimirum duplex hortus consitus; (lum virtutum disciplinis, quantum ad animam pertinet; tum earum moribus, quantum ad carnem: et munitus quodam veluti mandatorum vallo. Quantum autem ad mentem spectat, qualis fons pius erga me ac divinas fundis cogitationes, et signo meo, ut imago mea, es obsignata, ne inimicus adveniens te non solum diripiat, sed etiam occidat ac perdat, virtutisque tuæ fructus asportet, et cognitæ veritatis aquam falsis opinionibus contaminet. Neque vero tu ipsa tantum es hortus, sed *emissiones tuæ paradisi cum fructibus nucum*: hoc est, disciplinæ tuæ quibus animas instituis, propter fidei plantas quas in illis inseris, sunt tanquam paradisi malis punicis consita, super radices insertis quercuum, et propterea proprium fructum tanquam earum fructum ferentibus. Quarum quidem malorum punicarum radices haud facile divelluntur: cortex autem ipsius fructus austerus est, et quæ intus sunt, tuetur. Fructus vero, posteaquam ad maturitatem pervenit, confacto corticis integumento, se tum gustu dulcem, tum aspectu jucundum ostendit. Eodem pacto sponsæ etiam disciplinæ, tanquam arboris radicibus, ita fidei innixæ firmitate, difficile ex animabus credentibus avellantur. Quippe quæ lum incussa suppliciorum formidine, tanquam

mali punici cortice, discipulas animas cohibentes. spiritus fructum in ipsis ab omnibus perturbatio- nibus integrum conservant: tum promissionum radiis justitiæ solus eas ad futurorum bonorum de- siderium inflammantes, timore quem charitas ex- pellit⁴⁷, tanquam cortice disrupto; quemadmodum tructus malorum punicearum gustum oblectat, sic mentis ipsarum guttur dulcedine perfundunt, gu- stantium et videntium⁴⁸, suavem esse Dominum. Hæ doctrinæ igitur, dum a discipulis re ipsa tra- ctantur et excoluntur, tum pœnarum metu a vitiis purgant, tum spe præmiorum incendunt illas ad justitiæ opera complectenda. *Cypri cum nardo.* Diversarum videlicet virtutum florens et mixturæ: hoc est, initia et commixtiones. Ut in illa namque subsistunt in animabus, quæ instituuntur vel comminationum metu vel desiderio promissionum; varia secundum virtutem genera in Deum et proximum charitatis. Ut commistiones autem, persua- dent illis ut dum propter suam erga Deum charita- tem carne patiuntur, mala sustineant ob charitatem qua proximum amplectuntur, lætitiâque percipiant ex futura remuneratione. Dum autem propter suam in proximum charitatem mala sustinent, charitatem præ se ferant qua Deum prosequuntur, ejus man- datum servantes, quo nobis præcipitur [ut proximum diligamus. Sic igitur sponsæ doctrina sit in discipulis *nardus et crocus, fistula et cinnamomum cum universis lignis Libani*: id est, qualuor virtu- tes præcipuæ, cum illis omnibus quæ ipsis subje- ctæ sunt, plantatæque in sublimitate fidei erga Deum, tanquam in monte Libani. Per nardum enim in qua aromata varia commisceantur, prudentiam intelligimus, in qua virtutum omnium rationes summatim continentur. Per crocum autem qui mediam inter frigiditatem et caliditatem obtinet vim, et utriusque excludit extrema, justitiam accipimus, quæ defectus et excessus in virtutibus fugit. Per dulcem vero calami fistulam quæ levis est et in sublime facile tollitur, temperantia signi- ficatur: quæ mentem gravi corporeæ cupiditatis onere sublevat, eamque ad spiritualia et caelestia sublimem tollit, eorumque replet suavitate. At per cinnamomum ejus natura est calida atque jucun- da, fortitudinis divino zelo adversus impietatem atque militiam ardentis robor indicatur. Nec vero sponsæ doctrinæ in discipulis hæc sunt, sed *myr- rha quoque et aloë cum omnibus primis unguentis*: hoc est, carnalis sensus earum mortificatio cum omnibus primis Spiritus sancti muneribus, animas unguentorum instar recreantibus. Nisi enim anima sapiat ea quæ sunt spiritus, et sanctissima illius dona suscipiat, timoris, inquam, fortitudinis, et consilii, et scientiæ, et cognitionis, et intellectus, et sapientiæ; carnalis sensus mortificationem, quæ per myrrham et aloë, quibus aromatibus mortuo- rum corpora condiuntur, intelligitur, non asse-

Α τῷ δὲ φόβῳ τῶν ἠπειλημένων κολάσεων ὡς λέπυρον ῥοᾶς σπύροντες τὰς μαθητευομένας ψυχὰς, φυλάτ- τουσι τὸν ἐν αὐταῖς καρπὸν τοῦ πνεύματος ἀλώβη- τον ἀπὸ πάντων τῶν παραλόγων παθῶν· ταῖς δὲ ἀκτῖσι τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ τῆς δικαιοσύνης Ἑλλίου εἰς πόθον τῶν μελλόντων ἀγαθῶν τάστας καταθερ- μαίνοντες, τὸν φόβον, ὡς προκαλύμμα διαβρύγνους- σιν, ἔξω τοῦτον τῆς ἀγάπης βαλλούσης· καὶ κατα- γλυκαίνουσι τὸν νοητὸν αὐτὸν φάρυγγα γευσαιμένων καὶ θεασαμένων, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος, καθάπερ καὶ τὸν αἰσθητὸν ὁ καρπὸς τῶν βῶων. Ἐντεῦθεν δ' οὗτοι οἱ διδασκαλικοὶ λόγοι ὡς ταῖς μαθητευομέναις πραγματευόμενοι, τῷ φόβῳ τῶν ἠπειλημένων κολά- σεων παθῶν κάθαρσις, ταῖς δ' ἐπαγγελίαις τῶν μελ- λόντων ἀγαθῶν, ἔργων δικαιοσύνης φωτισμὸς γίνον- ται ταύταις. Β Κύπροι μετὰ νάρδων· ἦτοι, παντοίων ἀρετῶν ἄνθη καὶ κράματα, ἀρχαὶ δηλονότι καὶ μί- ξεις, καὶ ὡς μὲν ἀρχαὶ ὑφιστάσιν ἐν ταῖς διδασκο- μέναις ψυχαῖς, τῷ τε φόβῳ τῶν ἀπειλῶν καὶ τῷ πό- θῳ τῶν ἐπαγγελιῶν, τὰ διάφορα κατ' ἀρετὴν εἶδη τῆς εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης· ὡς δὲ μίξεις πείθουσιν αὐτὰς ἐν τῷ πάσχειν σαρκί, διὰ τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην, ἀνεξικακεῖν διὰ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, καὶ εὐφραίνεσθαι διὰ τὴν μέλλουσαν μισθ- ἀπόδοσιν· ἐν δὲ τῷ ἀνεξικακεῖν διὰ τὴν εἰς τοῦ- τον ἀγάπην, τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην ἐνδείκνυσθαι, διὰ τὴν τήρησιν τῆς αὐτοῦ ἐντολῆς, ἥτις ἐστὶ τὸν ἀγαπᾶν τὸν πλησίον. Γ Ἐντεῦθεν οἱ εἰρημέναι διδασκαλικοὶ λόγοι γίνονται ταῖς διδασκομέναις νάρδος καὶ κρό- κος, κάλαμος καὶ κιννάμωμον μετὰ πάντων ξύ- λων τοῦ Λιβάνου· ἦγουν, τεσσαρες γενικαὶ ἀρεταὶ μετὰ πᾶσῶν τῶν ὑπ' αὐτὰς μερικῶν τῶν φυσικῶν ἐν τῷ ὕψει τῆς εἰς Θεὸν πίστεως, οἷα ὄρει Λιβάνου. Καὶ γὰρ νάρδον μὲν φησι, τὴν ὡς διαφόρων ἀρωμά- των μίγματα ἐνσειδῶς φέρουσαν πᾶσῶν τῶν ἀρετῶν τοὺς λόγους φρονησιν· κρόκον δὲ, ὡς μέσως ἔχοντα φύσει τε καὶ θερμότητι, καὶ τὴν ἐφ' ἑκάτερα ἀμετρίαν ἐκπεύγοντα, τὴν τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἀρετῶν διαδιδράσκουσιν δικαιο- σύνην· κάλαμον δὲ, γλυκεῖαν, ὡς κούφην, καὶ εἰς ὕψος ἱκανῶς ἀνατρέχουσαν τὴν σιωφροσύνην· ἦτις σαρκικοῦ βάρους τὴν ἐπιθυμίαν κουφίζει, καὶ ὕψοι πρὸς τὰ πνευματικὰ καὶ οὐράνια, καὶ τῆς τοῦτων γλυκύτητος τὸν νοῦν ἐμφορεῖσθαι ποιεῖ· καὶ κιννάμωμον, ὡς θερμὸν καὶ ἡδύ, τὴν θείαν ζήλον πυρογμένην κατὰ ἀσθενείας καὶ κακίας ἀνδρεί- αν· ἦ καὶ ἡδεῖα ἐστὶ διὰ τοῦ παντὸς καλοῦ ὑπερ- αγωνίζεσθαι. Δ Οὐ μόνον δὲ ταῦτα ταῖς διδασκομέναις οἱ διδασκαλικοὶ λόγοι τῆς νόμφης γίνονται, ἀλλὰ σμύρνα καὶ ἀλόη μετὰ πάντων τῶν πρώτων· ἦτοι, νέκρωσις τοῦ σαρκικοῦ τούτων φρονήματος μετὰ πάντων τῶν πρώτων τῶν ψυχαγωγούντων δίκην μύρων χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Εἰ μὴ γὰρ φρο- νήσῃ πάντως ἡ ψυχὴ τὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ τὰ πανάγια τούτου δέξεται χαρίσματα, τὸ τοῦ φόβου φημί καὶ τὸ τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ τῆς βουλῆς, καὶ τὸ τῆς ἐπιστήμης, καὶ τὸ τῆς γνώσεως, καὶ τὸ

⁴⁷ Joau. iv, 18. ⁴⁸ Psal. xxxiii, 9.

τῆς συνέσεως, καὶ τὸ τῆς σοφίας, ἄλλως τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος οὐκ ἐνεργεῖται ἢ νεκρωσις τῆς διλογικῆς ἢ σμύρνα καὶ ἢ ἀλόγη, ὡς νεκρῶν σωμάτων ἀρωματίσματα. Οὗτοι δὲ οἱ λόγοι ταῖς διδασκομέναις εἰσι καὶ πηγὴ κήπων, ὡς προχέοντες τὴν ἀρθεύουσαν, γνῶσιν, τὰς οἷά τινα φυτὰ πεφυτευμένας ἐν αὐταῖς πολυειδεῖς ἀρετὰς. Καὶ φρέαρ ὕδατος ζῶντος, καὶ βροῦντος ἀπὸ τοῦ λιθάνου· ἤγουν, βάθος θείας καὶ ἀειζῶου σοφίας ἡχούσης διδασκαλικῶς τὰ τοῖς πολλοῖς ἀδιεξήτητα θεία μυστήρια, ὡς περ ἀπὸ λιθάνου τοῦ ὕψους τῆς εἰς θεὸν πίστεως. Ἐπεὶ δὲ παράδεισον τοὺς τῆς νόμφης διδασκαλικούς λόγους ὁ νομφίος εἶρηκεν, ὡς δεδύλωται· κήπος δὲ ἐστὶν ὁ παράδεισος, ὡς παντοίων φυτῶν χωρίον· κήπος ἄρα τῆς νόμφης αἱ πεφυτευμέναι εἰσι ψυχαὶ τοῖς διδασκαλικοῖς ταύτης λέσαι.

Ἐξεγέρθητι, βορρᾶ, καὶ τὰ ἐξῆς.

Ψελλοῦ.

Ἐπεὶ περ ἐπελάβετο πάντως τῆς ἐξουσίας,
Ἡ Ἐκκλησία τοῦ θεοῦ κήπος ὀνομασθεῖσα,
Ἐχὼν ἀπάντων τῶν φυτῶν ἐν ἑαυτῇ τὴν ὄρσιν,
Τοῦ μὲν βορρᾶ τὴν κάκιστον ἔμπνευσιν ἀφορῆσαι,
Τὴν ἀποκρυστᾶλλῶσαν τὸ κάλλος τῶν ἀνθῶν·
Τὸν νότον δὲ τὸν κάλλιστον προσαιτεῖ πνεῦσαι·
Ὅς ἐπιπνεύσας ἐν Σιών τοῖς ἀποστόλοις πάλαι,
ῤεύματα λόγων δέδωκε τοῖς ἀποστόλοις χεῖν.
Ἐκεῖνο τὸ πανάγιον τοῖνιν ἢ νόμφη Πνεῦμα
Καλεῖ πρὸς κήπον ἑαυτῆς πνεῦσαι τὴν σιωτηρίαν,
Ὡς ἂν καρποφορήσωσιν πάντα τὰ τέκνα ταύτης,
Καὶ τὸν Χριστὸν εὐφράνωσι τὸν λόγον καὶ νομφίον.
Ἐπεὶ γοῦν ὁ κτελέυκεν, εἰς ἔργον ἐγεγόνει,
Καὶ τὸν βορρᾶν σιγήσαντα κατεῖδεν ἢ παρθένος,
Καὶ πνεύσαντα τὸν κάλλιστον ὄντως καὶ θεῖον νότον,
Καὶ καρποφόρα δεῖξιντα πάντα τὰ τέκνα ταύτης,
Ἐπέδχεται τοῦ κατελθεῖν τὸν θυμαστὸν νομφίον
Εἰς τὸν καρποφορήσαντα κήπον αὐτῆς ἐν τάχει,
Ὡς ἂν τρυγήσῃ τοὺς καρπούς οὗτοῦ τῶν ἀκροδρύων,
Τουτέστιν, ὅπως εὐφρανθῇ τοῖς καρποφόροις τέκνοις.
Εἰ μὴ γὰρ οὕτω πρὸς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς κατέλθῃ,
Ἀναλαθῶν καὶ τοὺς πραεῖς, κατὰ τὸν ψαλμο-

[γράφον,

Οὐκ ἐστὶν ἄλλως πως ἡμᾶς εἰς οὐρανοὺς ἀρθῆναι.

Ταῦτα μὲν λελιπάρηκεν ἢ νόμφη τῷ νομφίῳ.

Ὁ δὲ πλετριῶν τὰ σύμπαντα καὶ παντχοῦ τυγχάνων,

Ὁ λέγων, Ἴδου πάρεμι, τοῖς ἐπικαλουμένοις,

Ἡρὸν πληρωθῆναι τὴν εὐχὴν, τῆς νόμφης ἐπ-

[ακούσας,

Εἰς κήπον κατελήλυθεν αὐτῆς, ὡς ἡδουλήθη,

Καὶ τοὺς καρπούς ἐτρύγησε ταύτης τῶν ἀκροδρύων.

Φησὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτήν, ὡς καθ' εἰρμὸν εὐρύσεις·

Ἐἰσῆλθον εἰς κήπόν μου, ἀδελφὴ μου νόμφη·

Ἐτρύγησα σμύρναν μου μετὰ ἀρωμάτων μου·

Ἐφαγον ἄρτον μου μετὰ μέλιτός μου·

Ἐπιον οἶνόν μου μετὰ γάλακτός μου.

quetur. Hæc sponsæ instituta et disciplinæ in animabus illas excolentibus fiunt etiam *fons hortorum*: inde enim cognitio defluit, qua variæ in illis tanquam plantæ, insitæ virtutes irrigantur. *Et puteus aquæ viventis, et cum strepitu de Libano decurrentis*: id est, ex profunditate divinæ ac sempiternæ sapientiæ resonantis, et decentium more divina mysteria vulgo inexplicabilia, tanquam de Libano, de sublimitate in Deum fidei depromentis, Quoniam autem sponsæ sermones atque præcepta sponsus hortum, ut declaratum est, nuncupavit; hortus vero est paradisos, tanquam diversarum plantarum locus; hortus sponsæ profecto sunt animæ disciplinis ejus consilia atque eruditæ, per quas ea quæ dicta sunt, studet perficere.

λόγοις, δι' ὧν σπεύδουσα τὰ ἐξῆς εἰρημένα ἀποτε-

B *Surge aquilo, et veni auster: perfla hortum meum, et fluant aromata mea. Descendat nepos meus in hortum meum, et comedat fructum nucum ejus.*

Psolli.

Postea quam **Ecclesia Dei** potestatem accepit omnino, ut hortus illius nominata, plantarum omnium decus in se continens, pessimum aquilonis flatum, glacie florum pulchritudinem exstinguentem expelleret: austrum autem saluberrimum acciret: qui spirant in Sion apostolis olim verborum fluxus instillavit: sanctissimum illum Spiritum vocat, qui in hortum suum salutis auras infundat, ut omnes filii sui fructum ferant, et Christum Verbum (et sponsam lælitiæ afficiant. Cum igitur quod jusserrat, re ipsa perfectum esset, aquilonemque silentem virgo perspiceret posuisse, pulcherrimumque omnino ac divinum austrum perflare, filios suos omnes fructiferos ostendentem; admirabilem sponsam suam obsecrat, ut in hortum suum fertilem celeriter descendat, arborumque suorum fructus carpat: hoc est, ut bonis filiorum suorum operibus oblectetur. Nisi enim ad nos humiles et abjectos ita descendat, *mansuetos suscipiens* ⁴⁹, ut, inquit David, fieri nullo modo potest, ut nos in cælum conscendamus. His sponsa precibus sponsam advocavit. At ille qui implet universa, qui que adest ubique, et dicit, *Ecce adsum* ⁵⁰ invocantibus, antequam sponsa supplicationem expleret illam exaudiens, descendit in hortum ejus, ut ipsa voluit, et fructus arborum ipsius decerpserit. Sic enim sponsam alloquitur:

D

Veni in hortum meum, soror mea, sponsa, mesui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi panem meum cum melle meo: bibi vinum meum cum lacte meo.

⁴⁹ Psal. CXLVI, ⁵⁰ Isa. LVIII, 9.

Descendi ergo quidem, inquit, in hortum tuum, A virgo, et pulchris fructibus tuis cupiditatem meam prorsus explevi, atque ex ardentis filiorum tuorum fide ac pœnitentia magnam lætitiā percipi. Totum autem hoc factum est, messis myrrhæ, esus mellis et lactis potus. Hæc cum dixisset Christus idem et sponsus, ut pro mellito convivio quasi gratiam aliquam referret, ipsis virginis filiis dat corpus suum. Sic enim illos, sed dignos tantum, quos et propinquos suos ita esse dixit, alloquitur:

Comedite, propinqui mei, et bibite, et inebriamini, fratres mei.

Quicumque estis, inquit, operibus fratres mei, corpus meum comedite, et sanguinem bibite meum. B Deinde inebriamini, inquit, præ lætitiā, et propter inebrietatem stupore percussi, omnino mundi sollicitudinum obliviscimini.

Trium Patrum.

Surge, aquilo, et veni, auster. Facesse spiritus improbiissime, qui animas quæ a me instituuntur, perturbationibus, quasi aquilonis flatibus affligis. Et veni, sanctissime spiritus, qui eas gratiæ tuæ donis tanquam auris austri salutaribus calefacis.

Perfla hortum meum, et fluant aromata mea.

Animas perfla, quas ego doctrina præceptisque meis tanquam hortum instruxi. Et in has per communicationem divine munera tua infundantur, quibus ego quasi quibusdam aromatibus perfusa sum. Ac tum descendat nepos meus in hortum suum: in animas nimirum illas quas ego institui, et tanquam hortum divinis mandatis informavi. Propterea in animabus quas dixi, inhabitat atque inambulat dilectus meus⁶¹. Et comedat fructum nucum ejus. Satiat se harum animarum salute, quam ipse suum esse cibum asseruit: *Meus*, inquit, *cibus est, ut faciam voluntatem Patris mei*⁶²; cujus omnino voluntas est, ut homines salvi fiant. Fructus autem sponsi nucum est hominum salus, ut hinc bonæ ipsius voluntatis, quæ sanctis ejus mandatis continetur, quæ quidem mandata per actionem inhiæta sunt in animabus super fide erga illum, tanquam super quercu radicatis.

Veni in hortum meum, soror mea, sponsa: messui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi panem meum cum melle meo: bibi vinum meum cum lacte meo: comedite, propinqui mei, et bibite, et inebriamini fratres.

Trium Patrum.

Sponsæ preces sponsus exaudivit, juxta illud: *Athuc loquente te, dicet: Ecce adsum.* Talis enim

Κατέλθον ἔγωγε, φησί, πρὸς κῆπόν σου, παρθένε, Καὶ τῶν καλῶν ἀπέλασσα τῶν σῶν καρπῶν εἰς [κόρον, Κεὶ τῇ θερμῇ τῶν τέκνων σου πίστει καὶ μετανόια, Μεγάλην ἔσχηκα χεράν, μεγάλην εὐφροσύνην. Ὅλον δὲ τοῦτο πέφυκεν ὁ τρυγητῆς τῆς σμύρνης, Ἡ βρώσις τε τοῦ μέλιτος, καὶ γάλακτος ἢ πόσις. Ταῦτα τῇ νόμφῃ προσειπὼν Χριστὸς ὁ καὶ νομφίος, Ὡς περ ἀντίχαρὶν τινα τῆς μελιτοτροφίας, Ἐὶ τὸ σῶμα δίδωσιν αὐτοῦ τοῖς τέκνοις τῆς παρθένου. Φησί γὰρ οὕτω πρὸς αὐτοὺς, πλὴν μόνους τοὺς [ἀξιούς,

Ὅς καὶ πλησίον εἶρηκεν αὐτοῦ τυγχάνειν·

Φάγετε, οἱ πλησίον μου, καὶ πίετε, καὶ μεθύσθητε, ἀδελφοί μου.

Ὅσοι πεφύκατε, φησί, τοῖς ἔργοις, ἀδελφοί μου,

τὸ σῶμα μὲν μου φάγετε, τὸ δ' αἷμα πίετε μου.

Εἰτα μεθύσθητε, φησὶν, ἀπὸ τῆς εὐφροσύνης, Καὶ πάντων λήθην λάθετε τῶν κοσμικῶν φροντίδων, Ὡς ἐν ἑκστάσει δὴπουθεν γενόμενοι τῇ μέθῃ.

τῶν γ' Πατέρων.

Ἐξεγέρθητι, βοῦρᾶ, καὶ ἔρχου, νύτε. Δηλονότι, Ἀναχώρησον, τὸ τὰς διδασκομένας μοι ψυχὰς τοῖς πάθεσι χειμάζον δίκην ἀνέμου βοῦρᾶ πονηρίεατον πνεῦμα· καὶ ἔρχου ἀεὶ, τὸ ταῖς οἰκείαις χάρισι ταύτας διαθερμαῖνον, ὡς περ ἀνέμου νύτου πνοῆ, πανάγιον Πνεῦμα.

Διάπνευσον κῆπόν μου, καὶ βευσάτωσαν ἀρώματά μου.

Ἦτοι, Πνεῦσον εἰς ἅς αὐτὴ ψυχὰς τοῖς διδασκαλικοῖς λόγοις οἷά τινα κατεφύτευσα κῆπον, καὶ χερσὶ τῶσαν ἐπὶ ταύτας κατὰ μετάδοσιν τὰ θεῖά σου χαρίσματα· οἷς αὐτὴ καθάπερ τισὶν ἀρώμασι κέχρισται. Κάντεῦθεν. Καταβήτω ἀδελφιδός μου εἰς κῆπον αὐτοῦ· πάντως τὰς μαθητευομένας ψυχὰς παρ' ἐμοῦ, ἅς αὐτὴ διδασκαλικῶς ταῖς θεαῖς ἐντολαῖς, ὡς θεῖον κατεφύτευσα κῆπον. Διὰ τοῦτο ἐνοικῶν καὶ ἐμπεριπατῶν ἐν ταῖς εἰρημέναις ψυχαῖς ὁ ἀγαπητός μου. Καὶ φαγέτω καρπὸν ἀκροδρύων αὐτοῦ. Ἦγουν, Εὐωχθήτω τὴν τούτων τῶν ψυχῶν σωτηρίαν, ἣν αὐτὸς οἰκεῖον ἔφησε βρώμα, εἰπὼν, ὅτι Ἐμὸν βρώμα ἐστίν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου· ὅπερ ἐστὶ κατὰ γνώμην οἰκεῖαν σωθῆναι τὸν ἄνθρωπον. Καρπὸς δὲ τῶν τοῦ νομφίου ἀκροδρύων ἢ τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχει σωτηρία, ὡς ἀποτέλεσμα τῶν παναγάθων αὐτοῦ θελημάτων· ἅπερ εἰσὶν αἱ ἀγία αὐτοῦ ἐντολαί, αἱ κατὰ πράξιν ἐγκεκεντρισμέναι ἐπὶ ταῖς δίκην δρυῶν ἐδραίως ἐρρίζωμέναις τῇ εἰς αὐτὰν πίστει ψυχαῖς.

Εἰσῆλθον εἰς κῆπόν μου, ἀδελφὴ μου νόμφη· ἐτρόγησα σμύρναν μου, μετὰ ἀρωμάτων μου· ἔφαγον ἄρτον μου, μετὰ μέλιτός μου· ἔπιον οἶνον μου, μετὰ γάλακτος μου· φάγετε, οἱ πλησίοι, καὶ πίετε, καὶ μεθύσθητε, ἀδελφοί.

τῶν γ' Πατέρων.

Ἦκουσεν ὁ νομφίος τῆς παρακλήσεως τῆς νόμφης κατὰ τὸ, Ἐπι λαλοῦντός σου, ἐρεῖ· Ἴδοὺ πάραμι.

⁶¹ II Cor. vi, 16. ⁶² Joan. iv, 34.

Τοιαύτη γὰρ ἦν ἡ παρακαλέεσθαι, ὡς μὴ παρακου-
σθῆναι. Ὅθεν ποιούμενος πρὸς αὐτὴν τὴν ἀπόκρισιν,
φυσίν· Εἰσῆλθον εἰς κήπὸν μου, ἀδελφὴ μου νόμ-
φη. Δηλαδή, Ὅν αὐτὴ καταφύευστος διδασκαλικῶς ταῖς
ἐμαῖς ἐντολαῖς· ὁ δὲ ὢν ἐδιώχθη μὲν ὁ χειμῶν τῶν
παθῶν, ἔπνευσε δὲ μου τὸ πανάγιον Πνεῦμα, καὶ τὰ
ἐν τῷ τοιοῦτῳ κήπῳ φυτὰ ἤνεγκεν, οἷα μύρα παν-
τοῖα τοῖς τῶν ἀρετῶν λόγους· καθ' οὓς καὶ αὐτὸς
εἰσῆλθον ἐν τούτῳ τῷ κήπῳ, ἐν ᾧ τὰ ἐμά θελήματα,
αἱ ἀγίαί μου ἐντολαὶ ἐφουτεύθησαν· δρεψάμενος πάν-
τως τὸν τούτου καρπὸν, ὅς ἐστιν ἡ τῶν εἰρημένων
ἐντολῶν ποιησις. Ἀδελφὴ μου, τοῦ κατὰ φύσιν Υἱοῦ
τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὡς ποιούσῃ τὸ θέλημα τούτου,
καὶ υἰοθετηθεῖσα αὐτῷ κατὰ χάριν· καὶ νόμφη μου,
ὡς κολληθεῖσά μοι δι' ἀγάπης καὶ πνεῦμα ἐν γε-
νομένη. Εἰσελθὼν δὲ ἐν τῷ εἰρημένῳ κήπῳ μου,
ἔτρυγγεσα σμύρναν μετὰ ἀρωμάτων μου· ἥτοι, τὴν
τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος τῶν μαθητευομένων σοι
νέκρυσιν μετὰ τῶν ἐπομένων ταύτῃ ἀρετῶν. Οἱ γὰρ
σαρκὶ καὶ κόσμῳ νεκρώσαντες τὸ φρόνημα, Πνεύ-
ματι τοῦτο ζητοῦσι, καὶ προσφέρουσι θεῷ οἷα τινα
καρπὸν ἀρωμάτων, ἐντολῶν αὐτοῦ ποιήσιν· περὶ ἧς
φησιν· Ἐφαγον ἄρτον μου μετὰ μέλιτός μου· ἐπιον
οἶνον μου μετὰ γάλακτός μου. Καὶ ἄρτος μὲν αὐτοῦ
ἐστὶν ὁν, ὡς προλέλεκται, αὐτὸς δεδήλωκεν ἐν Εὐαγ-
γελίοις εἰπὼν, ὅτι Ἐμὸν βρώμά ἐστι τὸ ποιεῖν τὸ
θέλημα τοῦ Πατρὸς μου· μέλι δὲ, τὰ γλυκαίνοντα
τὸν ταῦτα προφέροντα λάρυγγα, οἷα τούτου λόγια·
οἶνος δὲ, ἡ ἐκστατικὴ τῆς κατὰ φύσιν θεώσεως χά-
ρις, καὶ γάλα ἡ ἀδελγὸς ἀπλότης. Λοιπὸν ἐν αἷς οὗτος
διὰ τῶν ἀγίων αὐτοῦ ἐντολῶν εἰσέρχεται ψυχαῖς,
καὶ τρέφει μὲν ταύτας, ὡς ἄρτιν μετὰ μέλιτος, τῇ
ἀρετῇ μετὰ γνώσεως· ποτίζει δὲ οἷα οἶνον μετὰ γά-
λακτος, τὴν κατὰ χάριν θέωσιν, μετὰ τῆς ἀδόλου
ἀπλότητος· τὴν τούτων σωτηρίαν αὐτὸς οἶνεῖ τινα
ἄρτον μετὰ μέλιτος ἐσθίει, καὶ οἶνεῖ τινα οἶνον
μετὰ γάλακτος πίνει. Ὅθεν πρὸς οὓς εἰσῆλθεν, ὡς
εἴρηται, καὶ οἰκητήρια τούτους ἐν ἀγίῳ Πνεύματι
ἑαυτοῦ ἐποίησε, φησί· Φάγετε, οἱ πλησίον μου,
καὶ πίστε, καὶ μεθύσθητε, ἀδελφοί μου. Ἦγουν,
Στραφέντες μὲν οἱ ἀπαλλαγέντες παθῶν, καὶ ἐγγί-
σαντές μοι διὰ καθαρωτάτης μεταγνώσεως τῇ ἀρετῇ·
πίστε δὲ τὸν ἐκστατικὸν τῆς θεώσεως οἶνον μετὰ
τῆς πρὸς με ἀδόλου πίστεως. καὶ ἀπὸ τῶν κατὰ φύ-
σιν πρὸς τὰ ὑπὲρ φύσιν μετὰστητε, οὓς κατὰ χάριν
ἐν ἀγίῳ Πνεύματι υἰοθετήσα τῷ ἰδίῳ Πατρί· Ταῦτα
γούν διὰ τὰς παρακλήσεις τῆς νόμφης πρὸς τὰς μα-
θητευομένας εἰρηκότας τοῦ νομφίου, αὕτη ταύταις
ἑαυτὴν ποιουμένη παράδειγμα τοῦ πῶς ἀκούονται
τῆς φωνῆς τοῦ νομφίου αὐτῆς, καὶ εἰσοικίσονται
τούτον, φησίν· Ἐγὼ καθεύδω, φησί, καὶ ἡ καρδία
μου ἀγρυπνεῖ, φωνὴ ἀδελφίδοῦ μου κρούει, ἐπὶ
τὴν θύραν. Καὶ καθεύδω μὲν πρὸς τὰ ἡδέα τῶν
παρόντων, ἐπὶ τούτοις τῇ ἀργίᾳ ὡς περ ὑπνουσῶν
μου τῶν αἰσθήσεων. Γρηγορεῖ δὲ μου ὁ νοῦς, ἵνα μὴ
ὁ ὑπὲρ λόγον Λόγος ἐλθὼν εὐρήσῃ αὐτὸν βραδυνοῦντα·
Ἐν οἷς δὲ γρηγορεῖ, ἀκούει τῆς αὐτοῦ τοῦ ἀγαπῆ-

A erat, quæ precabatur, ut despici non deberet,
Quamobrem illi respondens : *Veni, inquit, in
hortum meum, soror mea, sponsa.* Quom tu nimirum
mandatorum meorum doctrina conseruisti, quibus
perturbationum procella discussa est. Flavit autem
sanctus Spiritus meus, et plantæ istius horti veluti
unguenta varia, virtutum rationes protulerunt,
per quas ego quoque in hunc hortum ingressus
sum, in quo voluntates meæ, sancta præcepta
mea plantata sunt. Hujus ego fructum omnino
decerpsi. Qui sane fructus ipsorum est præce-
ptorum observatio. *Soror mea*, qui natura sum
Filius Dei et Patris, quippe quæ ejus obtemperans
voluntati, et ei per gratiam pro filia es adoptata.
Sponsa mea, utpote mihi per charitatem con-
juncta, atque unus effecta spiritus. Ingressus au-
tem in hortum meum, *messui myrrham cum
aromatibus meis* ; nempe carnalis sensus discipu-
larum tuarum mortificationem cum virtutibus
quæ illam consequuntur. Qui enim carni et mundo
sensum mortificaverunt, eum Spiritui dicant, Deo-
que veluti quemdam aromatum fructum, præcep-
torum offerunt observationem : de qua, *comedi,
inquit, panem meum cum melle meo : bibi vinum
meum cum lacte meo.* Ac panis quidem ejus est
ille, quem, ut antea dictum est, ipse declaravit :
Meus, inquit in Evangelicis, *cibus est, ut faciam
voluntatem Patris mei*⁵³. Mel autem sunt divina
ejus eloquia, quæ linguam a qua pronuntiantur,
dulcedine perfundunt. Vinum vero est gratia divi-
nitatis elargitrix, quæ id quod naturale est, supra
naturam extollit. Lac autem est doli expertus simpli-
citas. Sponsus igitur in quas per sancta mandata
sua, animas ingreditur, eas tum nutrit quasi pane
quodam cum melle, virtute cum cognitione : tum
potat, quasi vino cum lacte, concessa per gratiam
divinitate, cum remota a dolo simplicitate. Horum
vero salutem tanquam panem quemdam cum melle
ipse comedit, ac veluti vinum quoddam cum lacte
bibit. Itaque ad quos, ut diximus, ingressus est,
quosque domicilia sua in Spiritu sancto constituit,
ipsos invitat ad hunc modum : *Comedite, propinqui
mei, et bibite, et inebriamini, fratres mei* : qui
videlicet conversi estis, et vitia repulistis, et ad
me, virtutem cum pura cognitione colentes, ac-
cessistis. Bibite autem obstupesciens divinitatis
vinum cum doli experte erga me fide : et ab illis
quæ naturalia sunt, ad ea quæ naturæ præstant,
transferimini. Quos ergo per gratiam in sancto
Spiritu filios adoptavi Patri meo. Hæc igitur
sponsus cum per sponsæ adhortationes ad ejus
discipulas dixisset, ipsa se illis exemplum præbens,
quo modo audire debeant vocem sponsi sui, eum-
que in domum introducere : *Ego, inquit, dormio,
et cor meum vigilat, vox nepotis mei pulsat ad
ostium.* Et dormio quidem ad ea quæ in hac vita
jucunda videntur, cum sensus mei quasi per con-

⁵³ Joan. iv. 34.

temptum ipsorum sopiti sint. Vigilat autem mens A τοῦ μου φωνῆς κρούοντος ἐπ' αὐτόν. Δι' οὗ ὡς διά
mea, ne sponsus meus Verbum, verbis inexplica- τινος θύρας οὗτος εἰσέρχεται εἰς τὴν ψυχὴν.
bile, veniens, inveniat eam dormitantem. In quibus autem mens vigilat, audit vocem dilecti mei
Pulsantis ad eam, per quam tanquam per januam quamdam in animam ingreditur,

Pselli.

Sed sponsæ Cantica rursus audiamus. *Vox consobrini mei pulsat ad ostium. Aperi mihi, soror mea,* inquit sponsus meus media de nocte veniens. Cordis ostium mihi, inquit, patefacito, ut in te mansionem faciam cum Patre meo⁶⁴ : virtutibus enim profecto mihi propinqua facta es. Quod si aperueris mihi, dabo tibi munus magnum, *rorem capitis mei, et cincinnarum guttas*: hoc est largiar tibi curandorum hominum facultatem. Nos enim meus est hominum medicina,

Trium Patrum.

Talis autem est ad me vox sponsi mei : Aperi mihi, soror mea, propinqua mea, columba mea, perfecta mea.

Aperi mihi mentem tuam, ut ego qui comprehendi nequeo, per illam in te comprehendar. *Soror mea,* quatenus facis voluntatem Patris mei : *Propinqua mea,* jam facta propter mentis tranquillitatem : *Columba mea,* utpote quæ sancti Spiritus mei munera acceperis, quibus tanquam alis per affectionem ab omnibus terrenis rebus avolasti, atque in me ab omni materia remoto atque ineffabili et mentis captum excedente conquievisti. Atque ita *perfecta mea,* ut per actionem purgata et per contemplationem in spiritu illuminata, et numeris omnibus per divinitatis gratiam expulsa. *Aperi autem mihi, quoniam,* ut dictum est, *caput meum est plenum rore, et cincinnati mei guttis noctis.* Et caput quidem ipsius, quod per excellentiam mystice declaratum est Verbum, Mens illa ineffabilis quæ Verbum genuit, quæque a rebus omnibus omni ratione infinite distat. Impletur autem, dum tanquam rore perfectam animam implet cognitione suæ divinitatis per terminos abnegantes; cuiusmodi sunt, supersubstantiale, sine principio, immensum, infinitum et alii ejusdem generis. Hujus autem cincinnati, ex eo capite sunt bonæ Patris voluntates, in Spiritu sancto ab ipso Unigenito ad finem perductæ. Quæ quidem tanquam guttis nocturnis, plenæ sunt judiciis divinis, quod comprehendi nequeant, impervestigabilibus. Ex quo *noctis gutte* nuncupantur, quasi minuti quidam vapores cognitionis incomprehensæ atque inaccessibleis divinitatis. Per quas quidem guttulas cognitionis mens animæ Deo Verbo desponsatæ patefacta et aperta ipsum introducit in domum suam. Quapropter et tanquam causa illius : *Aperi mihi*: dictum est: *Quia caput meum plenum est rore ;* et quæ sequuntur. Castlerum, o discipulæ, quia sic vocem sponsi mei audiavi, et intelligibilem januam meam patefeci, atque incolam possedi ipsum qui

Ἑλλοῦ.

Ἄλλ' ἀθῆς ἀκουσώμεθα τῆς νύμφης τῶν Ἀσμάτων φωνῆ τοῦ ἀδελφιδοῦ μου κρούει ἐπὶ τὴν θύραν Ἄνοιξόν μοι, ἀδελφὴ μου.

Φησὶν ἐν μέσῳ τῆς νυκτὸς ὡς ἔλθεν ὁ νυμφίος, Τὴν θύραν ἀναπέτασον, εἶπε, μοὶ τῆς καρδίας, Ὡς ἂν ἐν σοὶ ποιήσωμαι μονὴν σὺν τῷ Πατρὶ μου. Ταῖς ἀρεταῖς γὰρ πέφυκας ὄντως ἐμοῦ πλησίον. Εἰ γοῦν ἀνοίξεις μοι, φησὶν, δώσω σοι δῶρον μέγα Ἐὶ γοῦν ἀνοίξεις μοι τῆς κεφαλῆς ψεκᾶδας τε βοσ- [τρύχων.

Ἦγουν, Ἰάσεις, ἐκτελεῖν δώσω σοι πρὸς ἀνθρώπους

B Ἰαμα γὰρ ἡ δρόσος μου τυγχάνει τοῖς ἀνθρώποις.

Τῶν γ' Πατέρων.

Τοιαύτη δέ ἐστιν ἡ πρὸς με τοῦ νυμφίου φωνή Ἄνοιξόν μοι, ἀδελφὴ μου, ἡ πλησίον μου, περιστέρα μου, τελεία μου.

Ἄνοιξον δέ μοι τὸν νοῦν, ἵνα χωρητός σοι διὰ μέσου αὐτοῦ ὁ ἀχώρητος γένωμαι. Ἄδελφὴ μου ὡς ποιούσα τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου, Ἡ πλησίον μου ἔδη γενομένη δι' ἀπάθειαν. Περιστέρα μου, ὡς τὰ χαρίσματα τοῦ παναγίου μου Πνεύματος λαβοῦσα, οἷα πτέρυγας ἰπεριστράς καὶ πετασθεῖσα κατὰ διάθεσιν ἀπὸ πάντων τῶν γηίνων, καὶ ἐπ' ἐμοὶ τῷ ἄλλῳ, ἀβρόγῳ τε καὶ ὑπὲρ νοῦν καταπαύσασα λόγῳ κἀντεῦθεν τελεία μου, ὡς καθαρθεῖσα διὰ πράξεως καὶ φωτισθεῖσα διὰ τῆς ἐν πνεύματι θεωρίας, καὶ τελειωθεῖσα διὰ τῆς κατὰ χάριν θεώσεως. Ἄνοιξον δέ μοι, ὡς εἴρηται, ὅτι ἡ κεφαλὴ μου ἐπλήσθη δρόσου, καὶ οἱ βόστρυχοί μου ψεκᾶδων νυκτὸς. Καὶ κεφαλὴ μὲν ἐστὶ τοῦ καθ' ὑπεροχὴν μυστικῶς ἀποπερασμένου Λόγου, ὁ τοῦτον κατ' οὐσίαν γεννῶν, καὶ πάντων κατὰ πάντα τρόπον ἀπειρωτῶς ἐξορκισμένος ἀπρόβητος Νοῦς ὃς πληροῦται τῷ πληροῦν τὴν τελείαν ψυχὴν, οἷα δρόσου τῆς ἀποφατικῆς θεολογίας τῶν περὶ αὐτόν ἅπερ εἰσὶ τὸ ὑπεροούσιον, τὸ ἀναρχον, τὸ ἀπειρον, τὸ ἀόριστον, καὶ τὰ ὅμοια βόστρυχοι δὲ τούτου ἐκ τῆς εἰρημένης φούμενοι κεφαλῆς, αἱ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Μονογενοῦς εἰς πέρας ἀγόμεναι τοῦ Πατρὸς εὐδοκίαι. Ἄπερ οἷα ψεκᾶδων νυκτὸς, τῶν δι' ἀκαταληψίαν ἀνεξερευνητῶν πληροῦνται θεῶν κριμάτων. Ὅθεν ταῦτα καὶ νυκτὸς ψεκᾶδες ἐλέχθησαν, ὡς νοτίδες τινὲς γνώσεως τῆς περὶ Θεὸν ἀκαταληψίας καθ' ὅς γνώσεως νοτίδας ὁ νοῦς τῆς νυμφευθείσης τῷ θεῷ Λόγῳ ψυχῆς ἀνοιγόμενος, αὐτὸν εἰσοικίζεται. Διόπερ καὶ ὡς αἰτία τοῦ, Ἄνοιξόν μοι, τὸ, Ὅτι ἡ κεφαλὴ μου ἐπλήσθη δρόσου, καὶ τὰ ἐξῆς, εἴρηται. Ἐπεὶ δ' ἰὼ μαθήτριά, οὕτω τῆς φωνῆς τοῦ νυμφίου μου ἤκουσα, καὶ τὴν ἑαυτῆς νοητὴν πύλην ἠνέφραξα, καὶ ἔνοικον ἐκτησάμην αὐτόν, ὃς ἀναμαρτησίας ἐστὶν ἔνδυμα, πρότερον πάντων ἐξεδυσάμην τὸν χιτῶνά μου τὸν παλαιόν, τὸν τῆς

⁶⁴ Jean, XIV, 23.

ἀμαρτίας, τὸν ἐκ τῆς παραβάσεως· λοιπὸν πῶς ἂν ἐνδύσομαι αὐτὸν τῇ φωτεινῇ τῆς ἀναμαρτησίας ἀπελαθέντα ἐνδύματι; Ἐνιψάμην τοὺς πόδας μου, ἄκρως καθαρθεῖσα τῷ τε λουτρῷ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τῇ τοῦ παναγίου Ἁγίου Πνεύματος ἐπιφοιτήσει, καὶ τῇ τῶν ἁγίων ἐντολῶν τηρήσει. Ὅθεν, πῶς μολυνῶ αὐτούς, ἕχνος δεξαμένη παραλόγου ἐπιθυμίας;

Ἐξεδυσάμην τὸν χιτῶνά μου, πῶς ἐνδύσομαι αὐτόν; Ἐνιψάμην τοὺς πόδας μου, πῶς μολυνῶ αὐτούς;

Ψαλλοῦ.

Ἐγὼ, φησὶ, καὶ πρόκαλοι τὰς θύρας ἀνοιξά σοι·
Τὸ γὰρ τῆς παραβάσεως ἐξεδυσάμην πάχος,
Ὅπερ οὐκ ἐπενδύσομαι· πῶποτε μεταγνοῦσα·
Καὶ μολυσμὸν ἀπέβλησα τῆς γῆς ἐκ τῶν ποδῶν μου, **B**
καὶ τούτους παρεσκεύασα πρὸς τρίβους σωτηρίας·
Ὅσπερ οὐκέτι μολυνῶ στραφεῖσα πρὸ τοῦπίσω.
Τούτων ὡς ἤκουσεν αὐτῆς τῶν λόγων ὁ νυμφίος,
Ἐνδον ἠθέλησεν αὐτῆς ὡσπερ κατασκηνῶσαι·
Ἄλλ' οὐκ οὐκὼν τὸν ἀχώρητον ἦν ὄλωτ χωρηθῆναι·
Ταῦτα καὶ γὰρ ἐπλήρωσεν ἡ χεὶρ αὐτοῦ καὶ μόνη,
Ὡς ἀπ' αὐτῆς μαθεῖν ἔστι τῆς νόμφης τῶν
[Ἄσμάτων.

Τῶν γ Πατέρων.

Ἀδελφιδός μου ἀπέστειλε χεῖρα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀπίτης, καὶ ἡ κοιλία μου ἐθροίσθη ἐπ' αὐτόν.

Ἐγὼ, φησὶ, καὶ ἤνοιξα πᾶσαν ἐμοῦ τὴν θύραν, ὡσθ' ὑποδέξασθαι Χριστὸν τὸν Λόγον καὶ νυμφίον. Πλὴν μόλις εἰσελήλυθεν ἡ χεὶρ αὐτοῦ καὶ μόνη. Ὅθεν τὸ μέγεθος αὐτοῦ μεγάλως κατεπλάγη. Καλῶς ἐφιλοσόφησεν ἡ καθαρὰ παρθένος. Ἡ τῶν ἀνθρώπων γὰρ φύσις, ἡ πάνυ βραχυτάτη ὅσον πρὸς φύσιν θεϊκὴν τοῦ θαυμαστοῦ νυμφίου, ὄλην οὐ δύναται χωρεῖν, φησὶ, τὴν θειοτάτην φύσιν, ὅσον ἐν ὑπολήψεσιν καὶ ταῖς θεολογίαις. Ἀνέστην ἐγὼ ἀνοιξά τῇ ἀδελφιδῇ μου· χεῖρές μου ἔσταξαν σμύρναν, δάκτυλοί μου σμύρναν πλήρη ἐπὶ χεῖρας τοῦ κλειθροῦ. Ἐγὼ, φησὶν, ὡς ἤνοιξα δεξασθαι τὸν νυμφίον, κάκιστος ἦν ἀχώρητος, ἀνέστην πρὸς ἐπίκουρον καὶ θειοτέραν τάξιν, ὅπως τοῖς πόνοις ταῖς πολλοῖς, σαρκὸς τε τῇ νεκρώσει, πλατύτερον ἀνοίξω μου τοῦ λογισμοῦ τὴν θύραν, καὶ τὸν ἀχώρητον τὸ πρὶν εἰσοδέξωμαι νυμφίον. Ὅθεν αἱ χεῖρές μου, φησὶ, μετὰ καὶ τῶν δακτύλων ταῖς πόνοις σμύρναν ἔσταξαν μέχρις αὐτοῦ τοῦ κλειθροῦ· τουτέστιν, Ἀπενέκρωσα τὰ μέλη τῆς σαρκὸς μου, μέχρι τὰ κλειθρα σύμπαντα τῆς θύρας ἤνοιξά μου, καὶ πάσας ἀνεπέτασα τὰς ψυχῆς αἰσθήσεις. Ἐνοιξα ἐγὼ τῇ ἀδελφιδῇ μου, καὶ ὁ ἀδελφιδός μου παρεῆλθεν. Ἀλλὰ καὶ ἤνοιξα, φησὶν, ἀπάσας μου τὰς θύρας, οὐδ' οὕτως ἦν μοι χωρητὸς ὁ Λόγος καὶ νυμφίος. Ψυχὴ μου ἐξῆλθεν ἐν λόγῳ αὐτοῦ. Ἔπειτα, φησὶν, ἀνύψωσα τὸν νοῦν πρὸς τὸν αἰθέρα, ποθοῦσα εἰπεῖν μαθεῖν σαφές τι περὶ τούτου. Ἄλλ' ὅμως ὑψηλότερος καὶ τῶν νεφῶν ὑπῆρχεν. Φησὶ γὰρ εἴτα καθεξῆς ἡ νόμφη καὶ παρεῖνος· Ἐξήτησα αὐτόν, καὶ οὐχ εἶδον αὐτόν, ἐκάλεσα αὐτόν καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μου. Καὶ πῶς γὰρ εἶρε-

innocentiæ est indumentum, in primis veteri mea peccati tunica quam ex transgressione contraxeram, me exspoliavi: Quomodo jam induam ipsam, splendido depulsam indumento? *Lavi pedes meos* lavnero baptismalis, et sancti Spiritus adventu, et divinorum mandatorum observatione eximie purgata: *Quomodo* igitur illos, improbæ cupiditatis vestigia sequens, *inquinabo?*

Exspoliavi me tunica mea, quomodo induam illam? Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?

Pselli.

Ego, inquit, jam pridem fores aperui tibi. Transgressionis enim crassitudinem exui, nec sententiam unquam mutabo, ut eam iterum induam. Terrenas abstersi sordes pedibus meis, eosque in salutis semitas direxi, ne ullo unquam tempore me retro convertam, ut inquinem illos. Hæc sponsæ verba sponsus cum audisset, in interiore ejus veluti tabernaculo voluit habitare; sed illum, ut qui comprehendere non potest, minime capiebat. Hoc enim manu sponsi, eaque sola replebatur: ut ex ipsius sponsæ cantu possumus intelligere.

Trium Patrum.

Nepos meus misit manum suam per foramen et venter meus intremuit ad tactum ejus.

Etsi totum, inquit, ostium meum aperui, ut Christum Verbum et sponsum meum susciperem; tamen vix manus ejus, eaque sola immissa est. Itaque magnitudinem ipsius magnopere sum admirata. Præclare pura virgo philosophatur. Hominum enim natura minor est, quam ut divinam admirandi Verbi naturam opinione aut scientia queat universam comprehendere. *Surrexi ut aperirem nepoti meo. Manus meæ stillaverunt myrrham: digiti mei myrrham plenam in manus pessuli.* Ego, ut sponsum, inquit, exciperem, aperui. At ille penetralibus meis capi non poterat. Surrexi ad laboriosum et magis divinum ordinem, ut quem antea capere non potueram, laboribus multis et carnis mortificatione latiore cogitationis portam patefaciens, sponsum comprehenderem. Unde manus meæ, inquit, cum digitis continenter myrrham distillarunt usque ad pessulum. Quin etiam pessulis omnibus reductis fores aperui, id est, carnis meæ membris mortificatis, animæ sensus omnes patefecî, *Pandi fores nepoti meo: ut ille declinaverat atque transierat.* Quamvis fores meæ patefecerim universas, non tamen Verbum et sponsum potui comprehendere. *Anima mea egressa est, ut nepos locutus est meus.* Sustulit mentem meam, inquit, ad cælum, ut de dilecto meo aliquid intelligerem. At ille cælo erat sublimior multo. Sic enim deinceps loquitur sponsa et virgo: *Quæsi vi et non inveni illum; vocavi, et non respondit mihi.* Equonam modo inveniri comprehendique poterit is, qui nihil est eorum quæ cognitione percipiuntur, non species, non figura, non locus, non quantitas? *Invenierunt me custodes qui*

circumeunt civitatem: percusserunt me, vulneraverunt me. O pulcherrimam virginis progressionem! Ecce enim ad angelos usque progressa est. Hi namque sunt caelestis civitatis custodes. Invenerunt enim me Verbum inquirentem, et verbis deteruerunt ac vulnerarunt. Dixerunt enim id nulla prorsus ratione fieri posse, ut incomprehensi comprehensio reperiat. *Abstulerunt pallium mihi custodes murorum.* Velum, inquit, abstulerunt ab oculis meis, ut clarius sponsum intuerer, qui ne ab angelis quidem potest omnibus comprehendi. Quamobrem incertior discedens omnino, custodes, id est, angelos etiam aversatur, quod ne ab illis quidem ingens sponsi desiderium queat imminui.

"Ὅθεν ἐπαπορήσασα πάντοθεν ἢ παρθένος τοὺς φύλακας τὸν πολὺν μὴνύσαι τῷ νυμφίῳ.

Trium Patrum.

Quomodo autem, inquit sponsa ad discipulas suas sordidam peccati tunicam deposuerim, atque purissima evaserim, audite. *Nepos meus demisit manum suam per foramen, et venter meus intremuit ad tactum ejus.* Dilectus meus demisit a Patre procedentem ab eo Spiritum ipsi consubstantialem, ejus tanquam manu peragit divina gratiarum munera per mentem meam veluti perforamen aliquod: et patiente me initium sapientiae, timorem dilecti mei tanquam judicis, gulæ ventrisque corripitur vitium, unde genus omne nascitur intemperantiae. *Et statim surrexi ego, ut aperirem nepoti meo:* per efficacem contemplationem ab habitus dispositione sum excitata ut mentis januam patefacere dilecto meo. *Manus meæ stillaverunt myrrham,* Activæ nimirum potentiae meæ mens et ratio per electionem fuderunt sermones, et mores carnalem sensum mortificantes. *Digitus mei myrrham plenam in manus pessuli.* Passivæ scilicet potentiae meæ, (sensus, concupiscentia et iracundia) quæ menti et rationi, ut manibus digiti cooperantur propriam per cognitionem et virtutem, mortificationem probatissimam distillaverunt in affectionum opera, quæ instar pessuli excludunt aditum incredulitatis, tanquam et hujus operibus quæ per translationem manus pessuli vocata sunt, mortificatis una cum passivis potentiis quas memoravimus. Quoniam autem operum incredulitatis mortificatio est perfectio fidei: fides autem corruptio infidelitatis: hæc a me, uti pessulus, quemadmodum diximus, corrupta est. *Aperiui nepoti meo ego:* mentis meæ januam dilecto meo per fidei affectionem patefeci. *Nepos meus declinaverat atque transierat.* Quippe qui menti per essentialiam non subjacet, cum per illam sit incomprehensibilis. *Anima mea egressa est in sermone ejus.* Exivit ab interiori cogitatione ad sensum per naturalem contemplationem, ut inveniret sponsum suum, *In sermone ejus:* eo nimirum, quo illam est allocutus, cum diceret: *Egredere in vestigiis gregum;* ut indicaret ei, ubi ipse pasceret. Atque ita *quæsi vi eum, et non inveni.* In rebus enim creatis,

Α θήσεται καὶ κρατηθήσεται πῶς ὅστις οὐδέν τι πέφυκεν ἐκ τῶν γινωσκομένων, οὐκ εἶδος, οὐ σχηματισμὸς, οὐ τόπος, οὐ ποσότης; Εὐροσάν με οἱ φύλακες, οἱ κυκλοῦντες πόλιν, ἐπάταξάν με, ἐτραυμάτισάν με. Ὡς τῆς καλλίστης προκοπῆς τῆς νόμφης καὶ παρθένου! Ἴδου γὰρ ἀνελέλυθε μέχρι καὶ τῶν ἀγγέλων. Οἷτοι γὰρ φύλακές εἰσι τῆς πόλεως τῆς ἁγίας. Εὐροταν τοίνον με, φησὶ, τὸν Δόγον ψηλαφῶσα, καὶ λόγοις ἐτραυμάτισαν καὶ κατεπλήγωσάν με. Τοῦτο καὶ γὰρ ἐξεῖπόν μοι τῶν ἄγαν ἀδυνάτων, τὸ τὴν κατάληψιν ζητεῖν τῆς ἀκαταληψίας. Ἦραν τὸ θέριστρον ἀπ' ἐμοῦ οἱ φύλακες τῶν τειχέων. Ἦραν τὸ περικάλυμμα, φησὶν, τῶν ὀφθαλμῶν μου, ὅπως με καθαρότερον γνωρίσαι τὸν νυμφίον ταῖς πᾶσιν ἀκατάληπτον ὄντα καὶ τοῖς ἀγγέλοις ἐκδυσωπεῖ, τοῦτέστι τοὺς ἀγγέλους, τὸν πόθον ταύτης

B

Τῶν γ' Πατέρων.

Φησὶ γοῦν ἐτι ἡ νόμφη πρὸς τὰς μαθητευομένας· "Ὅπως δὲ τὸν ῥυπαρὸν τῆς ἀμωρείας ἐξεδυσάμην χιτῶνα, καὶ ἄκρωσ ἐκαθάρθην, ἀκούσατε· Ἀδελφιδός μου ἀπέστειλε χεῖρα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀπῆς, καὶ ἡ κοιλία μου ἐθροχθή ἐπ' αὐτόν. "Ἦτοι, Ὁ ἀγαπητός μου ἐπέμψε παρὰ τοῦ Πατρὸς τὸ ἐκείθεν ἐκπορευόμενον ὁμοούσιον αὐτῷ Πνεῦμα, ἐν ᾧ ὡσπερ ἐν τινι χειρὶ ἐνεργεῖ τὰ θεῖα χαρίσματα διὰ μέσου τοῦ νοῦς μου ὡς διὰ τινος ὀπῆς· καὶ ὠδινησάσης μου τὴν ἀρχὴν τῆς σοφίας τὸν φόβον τοῦ ἀγαπητοῦ μου, ὡς κριτοῦ, τὸ τῆς μοι γαστριμαργίας συνέσταλται πόθος μου, ἐξ οὗ πᾶν εἶδος ἀκολασίας ὑφίσταται. Καὶ εὐθὺς ἀνέστην ἐγὼ ἀνοιξάει τῷ ἀδελφιδῶ μου ἡγουν, Ἠγέρθη κατ' ἔμπρακτον θεωρίαν ἀπὸ τῆς ἐμπαθοῦς σχέσεως ἀναπετάσαι τὴν νοητὴν μου πόλιν τῷ ἀγαπητῷ μου. Χεῖρές μου ἔσταξαν σμύρναν. Πάντως αἱ ἐνεργητικαὶ μου δυνάμεις, ὁ νοῦς καὶ ὁ λόγος, ἐκ προαιρέσεως ἔχεν τὸς νεκρωτικοὺς τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος λόγους καὶ τρόπους· δάκτυλοι μου σμύρναν πλήρη ἐπὶ χεῖρας τοῦ κλείθρου. Δηλονότι, Αἱ τῷ νῷ καὶ τῷ λόγῳ συμπεριφερόμεναι, αἷα χεραὶ δάκτυλοι, ποθητικά μου δυνάμεις, ὥστε ἀισθήσεις καὶ ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ θυμὸς τὴν διὰ γνώσεως καὶ ἀρετῆς οἰκείαν νέκρωσιν τελείαν ἔσταξαν ἐπὶ τὰ ἐμπαθῆ ἔργα, τῆς δίκην κλείθρου ἀποκλειούσης τῷ θεῷ λόγῳ τὴν εἴσοδον ἀπιστίας· ὡς καὶ τῶν ταύτης ἔργων, ἃ τροπικῶς χεῖρες κλείθρου ἐκλήθησαν, συννεκρωθέντων ταῖς εἰρημέναις παθητικαῖς δυνάμεσιν. Ὅτι δὲ τῶν ἔργων τῆς ἀπιστίας ἡ νέκρωσις ἀποτελεσματῶν ἐστὶ πίστεως, αὕτη δὲ φθορὰ τῆς ἀπιστίας ἐστὶ· ταύτης παρ' ἐμοῦ οἷα κλείθρου φθαρείσης, ὡς εἴρηται· Ἦνοιξεν τῷ ἀδελφιδῶ μου ἐγὼ, τὴν ἑαυτῆς νοητὴν πόλιν τῷ ἀγαπητῷ μου ἀναπετάσασα κατὰ διάθεσιν διὰ πίστεως. Ἀδελφιδός μου παρήλθεν. Ἐπειδήπερ νῷ κατ' οὐσίαν οὐχ ὑποπίπτει ὡς κατ' αὐτὴν ἀκατάληπτος. Ψυχὴ μου ἐξῆλθεν ἐν λόγῳ αὐτοῦ. Ἐξῆλθε δὲ τῆς νοεράς ἐνδότητος πρὸς ἀσθησὶν διὰ τῆς φυσικῆς θεωρίας εὐρεῖν παθοῦσα τὸν νυμφίον αὐτῆς. Ἐν λόγῳ αὐτοῦ· τῷ, ὅτι Ἐξῆλθε ἐν πτέρυγαις τῶν ποιμνίων πρὸς αὐτὴν εἰρημένῳ. Ἐν ᾧ

D

βοίλεται ταύτην μαθεῖν ἔπου οὗτος ποιμαίνει. Καὶ οὕτως, Ἐζήτησα αὐτόν, καὶ οὐχ εἶρον αὐτόν Ἐν γὰρ τοῖς κτιστοῖς ὁ ἀκτιστος οὐχ εὑρίσκεται. Ἐκάλεσα αὐτόν, καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μου. Ὅντα λεγούσης τὸν ὑπὲρ ὄντα, καὶ οὐσίαν τὸν ὑπεροῦσιον, καὶ ζωὴν τὸν ὑπέρζωον, καὶ πάντων ποιητὴν, οὐχ ὑπακούει καλούμενος ἢ μὴ κατ' οὐσίαν ἐστί. Καὶ αὐτὴ μὲν τὸν ἀγαπητόν μου, ὡς ἔφην, οὐκ ἠδονήθην εὑρεῖν· οἱ δὲ ἅγιοι ἄγγελοι εἵροσάν με, οἱ φύλακες οἱ κυκλοῦντες τὴν πόλιν· εἵροσάν με δὲ τὴν δι' ἀγνοίαν ἀπολωλυιάν ποτε μαθήτριαν αὐτῶν, φωτίζοντες περὶ τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων ἀσχολουμένην, οἱ πᾶσιν τὴν κτίσιν οἷά τινα πόλιν κατὰ τὴν γνῶσιν τῶν ταύτην λόγων περικυκλοῦντες. Ὅροι γὰρ εἰσι τῶν ὄντων οἱ ταύτων λόγοι, καθ' οὓς καὶ γέγονασιν ὡς τὰς φύσεις αὐτῶν περιγράφοντες. Ὅθεν οἱ τοῦτους γινώσκοντες ἄγγελοι, ὡς ἐν ὅροις τὴν κτίσιν περιπολοῦσιν. Οὕτω δὲ οὗτοι ἐντυχόντες μοι, Ἐπάταξάν με, ἐτραυμάτισάν με, ἦραν τὸ θέριστρόν μου ἀπ' ἐμοῦ· ἦγουν Ἐταπεινώσαν διδάξαντές με τὸ, μήπω ὡς θεῖ κατεληφέναι θεόν. Ἐλέγξαντες δὲ ἐπληξάν μου τὸ συνειδῶς, ὡς οἰομένης κατεληφέναι τὸ ἀκτιστον, ἐν τῇ τοῖς ὀνόμασι τῶν κτιστῶν καταφάσκειν αὐτόν. Ἐν δὲ τῇ διδάξαι με ὑπὲρ πασῶν γνῶσιν εἶναι τὸ θεῖον, ἀρείλοντο ἀπ' ἐμοῦ τὸ δίκην θερίστρου συγκομίζοντος στάχυας, τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων συλλέγον λογιστικόν μου, παύσαντες τοῦτο τοῦ μὴ ἀκατάληπτου θεῖαν φύσιν ἄγειν ὑπὸ κατάληψιν. Ταῦτα δὲ εἰργάταντο ἐν ἐμοὶ φύλακες τῶν τειχέων, ἧτοι τηρηταὶ ἀπαράβατοι τῶν θεῖων θελημάτων, ἢ δίκην τειχῶν τὰς τῶν ὄντων φύσεις φυλάττουσιν· Ὡς γέγονασιν ταῦτα αὐτὰ διηγησαμένη ἢ νόμφη ταῖς νεάνισι, πάλιν αὐτὰς ὀρκίζει λέγουσα·

Ἄρκισα ὑμᾶς, καὶ τὰ ἐξῆς.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ταύτας γοῦν τὰς πρὸς τελειότητα ἀναβάσεις μου ἐξηγήσαμένη, Ἄρκισα ὑμᾶς, θυγατέρες Ἱερουσαλήν ἐν ταῖς δυνάμεσι, καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσεσι τοῦ ἀγροῦ ἐὼν εὑρητε τὸν ἀδελφιδόον μου, τί ἀπαγγείλητε αὐτῷ; Ὅτι τετρωμένη ἀγάπης εἰμί. Ἦγουν, Δίκην ὄρκου τῷ κατ' ἐμὲ παραδείγματι ἐβεβαίωσα καὶ ἐστήριξα ὑμᾶς, μαθήτριαί μου, τὰς ἐν τῇ ἀπαθείᾳ τὴν εἰρήνην ὀρώσας, ἐὼν ἐν ταῖς θεωρητικαῖς δυνάμεσι καὶ ταῖς πρακτικαῖς ἰσχύσεσι, ταῖς ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἀρετὴν ἐνεργεῖν δυναμέναις· εὑρητε ὡς ἀλήθειαν καὶ ἀγαθόν μου, τί ὑπόσχησθε αὐτῷ; Τὸ μηκέτι πάντως τὸν μεμολυσμένον χιτῶνα τῆς ἁμαρτίας ἐνδύσασθαι, ἢ ὀλίως ἔχνος μολυσμοῦ δέξασθαι. Οὕτω δ' ὑμᾶς ἄρκισα, ὅτι τέτρωμαι τῇ ἀγάπῃ τῇ πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐρῶ τῆς σωτηρίας ὑμῶν. Ἐντεῦθεν

⁸⁸ Exod. iii, 14.

A qui est increatus non invenitur. Vocavi illum, et non respondit mihi. Eum qui est ⁸⁸, appellavi illum, cum ea quæ sunt, numeris omnibus antecellat. Appellavi substantiam, cum qui est supersubstantialis. Appellavi illum vitam, qui auctor est vitæ et rerum effector universalium. Non respondit mihi, cum ea vocaretur quæ ipse per essentiam et naturam suam non est. Dilectum igitur meum reperire quidem ipsa non potui. At sancti angeli qui custodes sunt et civitatem circumeunt, invenerunt me discipulam quondam ipsorum per ignorantiam oberrantem, vacantemque rerum naturalium speculationi illustrarunt, qui cunctam naturam veluti civitatem quamdam per cognitionem rationum ejus circumeunt. Termini enim rerum sunt earum rationes quibus factæ sunt, quæque naturas ipsarum circumscribunt. Unde angeli qui illas intelligunt, tanquam in terminis creaturam circumeunt. Sic igitur hi me consecuti, percusserunt me, vulneraverunt me, abstulerunt pallium meum mihi. Depresserunt me : indicantes mihi, me nondum, ut oportet, Deum comprehendisse, Reprehendentes autem, perculserunt conscientiam meam, quæ se increatum comprehendisse arbitrabatur; dum eam rerum quæ creatæ sunt, nominibus vocat. At dum ostendunt divinum nomen omni esse cognitione præstantius, abstulerunt mihi pallium, id est, rationem meam, quanta rerum cognitio colligitur, ut pallio specie comportantur : deterrueruntque, ne divinam naturam incomprehensibilem redigere conarer sub comprehensionem. Hæc egerunt in me murorum custodes, hoc est observatores perpetui divinarum voluntatum, quibus tanquam muris rerum naturæ conservantur. Quo modo hæc essent gesta, cum discipulas suas sponsa docuisset, rursus eas jurejurando obtestatur :

Adjuro, inquit, vos, filix Jerusalem, per potentias et fortitudines agri, si inveneritis nepotem meum, nuntiate illi me charitate esse vulneratum.

Trium Patrum.

Proinde cum hos meos ad perfectionem gradus explicaverim : Adjuro vos, filix Jerusalem, per potentias et fortitudines agri, si inveneritis nepotem meum. Quid? nuntiate illi, me charitate esse vulneratum. Exemplo meo tanquam jurejurando corroboravi confirmavi que vos, discipulæ meæ, quæ in mentis tranquillitate pacem cernitis, ut si per speculativas et activas potentias quæ in hac vita scientiam atque virtutem assequi valent, dilectum meum ut veritatem et bonum deprehenderitis, promittatis ei, vos nullo prorsus modo sordidam peccati tunicam amplius induturas, aut iniquationis vestigia seculuras. Sic autem jurejurando vos obstringo, qua charitate erga vos sum saucia, et salutem vestram exopto. His sponsæ verbis ad conquirendum sponsum ipsius incitatæ, verentur

ἐκπεπτωκότες. Εἶτα καὶ κατὰ μέρος ἡ νύμφη τὴν ἄ
 τῶν γνωρισμάτων τοῦ νυμφίου αὐτῆς ποιουμένη
 ἐξήγησιν, φάσκει· Κεφαλὴ αὐτοῦ χρυσίον ὀφάτζ.
 Ἦγουν, ὃ τοῦτον κατ' οὐσίαν γεννῶν ἀπόρρητος
 Νοῦς (πρὸς ὃν ὡς κεφαλὴν ὁ ἀπόρρητος αὐτοῦ Λόγος
 τοῦ συμφυοῦς κατ' οὐσίαν Πνεύματος, ἀνάγει τὸν
 ἐπόμενον νῦν οἷα χρυσίον καθαρῶτατον τῶν λοιπῶν
 ὀλῶν ὑπερκείμενον), πάντων κατὰ πάντα τρόπον
 ἀπείρωσ ἐξίφικισται. Κεφαλὴ γάρ ἐστι τοῦ Χριστοῦ,
 κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, ὡς Θεὸς καὶ Πατήρ.
 Τοῦτων δ' οὕτως πάντων ὑπερηρησιμένων θεωριῶν,
 καὶ κατὰ τὸ ἐγγωροῦν ἐν πείρᾳ αὐτεῦ γίνεται, ὃ
 μὴδὲν τῶν ὄντων ὑπερνατιθεὶς τοῦ ταῖς ἀναποδεί-
 κτοις μυσταγωγίαις ἀγνωστῶς νοουμένου ἢ γνω-
 σκομένου ὑπὲρ νόησιν λόγου τῆς πίστεως, καὶ ὑπὲρ
 τοῦ τηρῆσαι τοῦτον, ὄλον ἐαυτὸν τοῖς πειρασμοῖς
 προδιδοῦς, κἀντεῦθεν ὡς ἐν καμίνῳ καθαρῶτατον
 χρυσίον φυλάττει τὴν πίστιν ἀμείωτον. Βύστρουχοι
 αὐτοῦ ἐλάται, μέλανες ὡς κόραξ. Ἦται, αἱ ἐν
 ἀγίῳ Πνεύματι ὑπὸ τοῦ Μονογενοῦς ἐκπληρούμεναι
 τοῦ Πατρὸς εὐδοκίαι, τὸ ὄν, ἡ ζωὴ, ἡ σοφία, καὶ τὰ
 ὅμοια. Ἀπερ κατακαλύπτουσι ταῖς κατὰ φύσιν, οἷα
 τινα κεφαλὴν τρίχες, τὴν μίαν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν
 τῶν ὄλων ὑπὸ κατάληψιν ποιεῖς δοκοῦντα τὸν ἀκα-
 τήλητον. Ἐλάται μὲν ἐσὶν ὕψηλά τε καὶ οὐρανο-
 μήκη δένδρα, ὡς τοὺς τοῦτων κατὰ γνώμην ἀντεχο-
 μένους ἐν τῷ προνοεῖσθαι δι' ἀγάπης τῶν ἐχομένων
 ἀνάγουσαι κατὰ πρᾶξιν μιμητικῶς πρὸς τὸ ὕψος τῆς
 θείας μακαριότητος· μέλανες δ' οἷα κόραξ, ὡς τῷ
 ἀνεξερευνητῷ τῶν κριμάτων τῶν θεῶν συστέλλου-
 σαι κατὰ θεωρίαν τὸν νοερὸν ὀφθαλμόν. Καὶ γὰρ
 ὡςπερ τὸ λευκὸν χρῶμα ὀφθαλμοῖ τὴν ὕψιν, οὕτω τὸ
 μέλαν συστέλλει. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς περιστε-
 ραὶ ἐπὶ πληρώματά ὕδατων· Ἦγουν, αἱ τοῦ παν-
 αγίου Πνεύματος ἐνέργειαι (ὀφθαλμοὶ Κυρίου προσ-
 αγορευόμεναι, ὅτι δι' αὐτῶν πέφυκεν ἐπισκευεῖν
 τοὺς ἐπὶ γῆς ὁ Θεός), ὡς τινες περιστερὰ ἐπὶ πλη-
 ρεις ὕδατων δεξαμενὰς ὀρμηται· ἐπὶ τὰς ἀρετὰς
 οὖσας πληρώματα τῶν ὡς ὕδατων οὐρανόθεν κατερ-
 χομένων θεῶν ἐντολῶν, διὰ τὸ τοὺς τοῦτων λόγους
 τῇ πράξει πληροῦσθαι τῶν ἐντολῶν. Ὀρμῶν δ' αἱ
 τοιαῦται ἐνέργειαι ἐπὶ τὰς ἀρετὰς εἴρηται, ὅτι ἐὰν
 μὴ Κύριος δι' αὐτῶν οἰκοδομήσῃ κατ' ἀρετὴν ὡς
 τινα οἶκον αὐτοῦ, τὴν τὸ ἀγαθὸν προαιρουμένην
 ψυχὴν, εἰς μίτην ἐκοπίασεν ὁ οἰκοδομῶν. Ἔς πε-
 ριστερὰ δὲ, φησὶ, λελουμέναι ἐν γάλακτι, καθ-
 ῆμεναι ἐπὶ πληρώματα ὕδατων· δηλαδὴ καθραὶ
 φύσει. Εἰσὶ γὰρ παντελῶς ἀμύλονται αἱ τοῦ Πνεύ-
 ματος ἐνέργειαι, ἐπαναπαυόμεναι ταῖς τοῦτων κατὰ
 χάριν πεπληρωμέναις ψυχαῖς, ὡς καθαρφαῖσαι, καὶ
 φωτισφαῖσαι, [καὶ] τελειωφαῖσαι. Οἱ μὲν ὀφθαλμοὶ
 τοῦ νυμφίου τοιοῦτοι. Αἱ δὲ σιαγόνες αὐτοῦ ὡς φιάλαι
 τοῦ ἀρώματος φέουσαι μυρεψικά. Ἔτουν τῆς
 περὶ πάντα τοῦ Θεοῦ προνοίας οἱ λόγοι (ὡςπερ ὡς
 τινες σιαγόνες ταῖς ἐνεργείαις οἰονεὶ κινουῦνται, καὶ
 τοὺς σωτηρίους τῶν ἀρετῶν τρόπους διδάσκουσιν,
 καὶ διὰ τοῦτων πνευματικῶς τρέφουσι, λεαίνοντές

notas et signa persequitur : *Caput*, inquit, *ejus*,
aurum ophalz. Meus illa nimirum ineffabilis, (ad
 quam ut ad caput, ineffabile Verbum ipsius sub-
 stantiam connaturalem Spiritum, refert sequentem
 mentem, tanquam aurum purissimum reliquas
 materias antecedens) a rebus omnibus omni ra-
 tione distat infinite. Caput enim Christi, ut divus
 inquit Apostolus ⁵⁷, est Deus et Pater. His omnibus
 contemplationibus ita constitutis, ad ejus experien-
 tiam, quantum capit humana natura, pervenit is
 qui fidei rationi quam mysteriis indemonstrabilibus
 ineffabili cognitione intellectam aut cognitam habet
 super omnem cogitationem, nihil præponit omni-
 no : et pro ea luenda conservandaque totum se
 ipsum tentationibus ac periculis tormentisque ob-
 jicit : atque ita tanquam in fornace aurum puris-
 simum fidem retinet immaculatam. *Comæ ejus*
sicut elatæ palmarum : nigrae quasi corvus. Bonæ
 scilicet Patris voluntates, ab unigenito Filio in
 Spiritu sancto expletæ; mens, vita sapientia et
 his similia; quæ quidem naturaliter, ut capilli
 caput aliquod legunt, unum principium et causam
 rerum universarum, eumque qui comprehendi
 non potest, videntur redigere sub comprehensio-
 nem. *Elatæ* quidem sunt arbores celsissimæ ad
 cælum usque tendentes; quoniam eos qui hæc
 animo amplectuntur, dum prospiciunt ea quæ per
 charitatem possidentur, operis autem imitatione,
 perducunt ad divinæ beatitudinis sublimitatem.
Nigrae autem quasi corvus : quia impervestigabili
 divinorum judiciorum ratione, mentis oculos in
 contemplatione corroborant. Nam ut color albus
 visum disgregat, ita niger confirmat. *Oculi ejus*
sicut columbæ super plenitudines aquarum. Sanctis-
 simi Spiritus affectationes oculi Domini vocantur :
 quoniam per ipsos Deus mortales inspicere consue-
 vit. Ut columbæ quædam ad plenos aquarum alveos
 incitantur, nempe ad virtutes, quæ aquarum, id
 est, divinorum mandatorum descendunt sunt
 conceptacula : quia sermones earum operibus
 implentur mandatorum. Incitare autem affectiones
 hæc ad virtutes dictæ sunt; quia nisi Dominus per
 ipsas animam bonum eligentem tanquam domum
 aliquam suam edificaverit, incassum laborat qui
 ædificat. *Sicut columbæ*, inquit, *quæ in lacte sunt*
lotæ, et resident juxta fluentia plenissima. Puræ
 scilicet ac penitus mundæ spiritus affectiones quæ
 resident in animabus, quæ ipsæ ut purgas et illu-
 stratas atque perfectas per gratiam repleverunt. Ac
 sponsi quidem oculi sunt ejusmodi. *Genæ illius sicut*
phialex aromatis ferentes pigmentaria. Divinæ vide-
 licet providentiæ cuncta moderantis ratione (quæ
 tanquam genæ actionibus, ut ita dicam, moventur,
 et salutiferos virtutum mores docent, et per hos
 spiritaliter nutriunt, mollientes quodammodo id
 quod in Deo secundum essentiam intelligi non
 potest, dum horum actione ipsum explanant)

⁵⁷ I Cor. xi, 3.

sancto impletæ sunt Spiritu quasi odoriferæ quædam phialæ, variorum unguentorum varios illos quos diximus spirituales mores ferentes. Verbum enim Dei et Patris quo reguntur et gubernantur universa, in sancto Spiritu ut consubstantiali, providentia sua cuncta disponit et moderatur. Atque ita quidem se habent genæ. *Labia ejus lilia distillantia myrrham plenam* : hoc est, divini judicii rationes, (per quas Verbum Dei tribuens quod unicuique naturæ mentique congruit, quasi quibusdam labris, in singulis per communionem implicatur) sunt splendore perspicuæ, sicut lilia, dum rerum naturas pro sua quaque proprietate firmas et sine confusione conservant, modumque docent totius mortificationis omnium motionum, per electionem a natura discrepantium. *Munus illius tornatiles, aureæ, plenæ Tharsis*. Universales videlicet rerum effectrices instaurationesque rationes (quæ ad creationem et providentiam et judicium pertinent, quibus Dei Verbum cuncta fecit et regit et sine confusione conservat) tornatiles sunt, et varia ipsius sapientia expolitæ purgatæque, ut aurum sincerum ab omni falsitate; et tanquam Tharsis, quod gaudii contemplationem significat, plenæ vera cognitionis bonitatis ejus qua omnia letantur. Bonitas enim Græce videtur dici ex eo, quod valde sit, aut sit posita, aut currat. Iterum enim essentia declarat Deum essentia præstare; positio autem, propter immutabiles earum rationes, naturam ipsius prorsus immobilem: cursus vero per mutuas illarum successiones, motum ejus acta sempiternum. *Venter ejus rixis exigua, eburnea, super lapide sapphiro*. Ejus nimirum sapientia quæ in se ipsa quatenus causa gerit rationes rerum subvectum habet per essentiam ea quæabilia sunt, ut lapidem saphirum propter firmitatem atque immobilitatem coloremque cæruleum. Per actionem autem descripta est in rebus procreatis, per quas uti liber quidam eburneus, politus et purus divinam tum gloriam tum magnificentiam vere perspicueque representat. *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*⁵⁸, ut magnus ait Apostolus. Atque hoc quidem modo mens ex iis quæ de Deo per ejus opera comprehenduntur, cernit id quod per essentiam ejus non potest comprehendi. In eo autem quod per essentiam non comprehenditur, a labore quem in cursu speculandi percipit, requiescit: (*Qui enim addit scientiam, addit dolorem*⁵⁹) confirmaturque rursus ad rerum contemplationem. Quemadmodum albo colore corporis oculo videndi vis frangitur, eademque cursum per eum nigro permistum reficitur et recreatur. Ac venter quidem est talis. *Crura autem illius columnæ marmoreæ, quæ fundatae sunt super bases aureas*. Duo videlicet, summa et quæ reliqua complectuntur, illius mandata, ut eum et proxi-

Α πως τὸ κατ' οὐσίαν ἀκατανόητον τοῦ Θεοῦ ὡς σαφηνίζοντες αὐτὸ κατὰ τὴν τούτων ἐνέργειαν) πεπληρωγῶνται τοῦ εὐωδιάζοντος ταῖς οἰκείαις ἐνεργείαις τὰς τῶν πιστῶν ψυχὰς παναγίου Πνεύματος· οἳά τινες ἀρωματοφόροι φιάλαι, προσφέροντες ὡς παντοῖα μυρωδικὰ ἤδη τοὺς εἰρημένους πολυειδεῖς πνευματικούς τρόπους. Καὶ γὰρ ὁ πάντων προνοητὴς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Λόγος ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ὡς ὁμοουσίῳ, τὴν περὶ πάντα ἐπιτελεῖ πρόνοιαν. Καὶ οὕτω μὲν αἱ σιαγόνες. Τὰ δὲ χεῖλη αὐτοῦ κρίνα, στάζοντα σμύρναν πλήρη. Ἦτοι, τῆς περὶ πάντα θείας κρίσεως οἱ λόγοι, καθ' οὓς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος διανέμων ἐκάστη φύσει καὶ γνώμῃ τὰ πρόσφορα, ὡς τισι χεῖλεσι τούτοις ἐκάστην αὐτῶν οὐνεὶ κατὰ μετοχὴν περιπτύσσεται, ὑπάρχουσι τῇ λαμπρότητι διαφανεῖς ὡς κρίνα, τηροῦντες τὰς καθ' ἕκαστα φύσεις κατὰ τοὺς ἰδίους αὐτῶν λόγους ἀτρέπτους καὶ ἀσυγχύτους, καὶ διδάσκοντες τοὺς τρόπους τῆς παντελοῦς νεκρώσεως πασῶν τῶν κατὰ προαίρεσιν παρὰ φύσιν κινήσεων. Χεῖρες αὐτοῦ τορευταί, χρυσαί, πεπληρωμέναι θαρσίς. Ἦγουν, οἱ καθόλου ποιητικοὶ καὶ ἀνανεωτικοὶ τῶν ὄντων λόγοι, οἱ τῆς δημιουργίας, φημί, καὶ τῆς προνοίας, καὶ τῆς κρίσεως, καθ' οὖν τὰ πάντα ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος πεποιηκὲς τε καὶ διεξάγει, καὶ ἄφωρτα συντηρεῖ, τετορνευμένοι τὲ εἶσι τῇ ποικίλῃ αὐτοῦ σοφίᾳ, καὶ καθαρεύοντες μὲν οἳα χρυσοῦς ἀκίθδηλος πάσης ἐννοίας ψευδοῦς, ὡς δὲ τοῦ θαρσίς (ἐπισκοπῆς χαρῆς ἐρμηνευομένου), πεπληρωμένοι ἀληθοῦς κατανοήσεως, τῆς τὰ πάντα εὐφραίνουσης ἀγαθότητος αὐτοῦ, ἐτοιμολογουμένης παρὰ τὸ ἄγαν εἶναι, ἢ τεθεῖσθαι, ἢ θέειν. Τὸ μὲν γὰρ εἶναι τῶν ὄντων, τὸ ὑπερεῖναι τοῦ Θεοῦ δηλοῖ· τὸ δὲ τεθεῖσθαι, πάντως δι' ἀτρέπτους τοὺς τούτων λόγους εἶναι τὸ τούτου κατ' οὐσίαν πάμπαν ἀκίνητον· τὸ δὲ θέειν δηλαδὴ ταῖς ἐξ ἀλλήλων κινεῖσθαι διαδοχαῖς τὸ κατ' ἐνέργειαν αὐτοῦ ἀκίνητον. Κοιλία αὐτοῦ πυξίον, ἐλεφάντινον ἐπὶ λίθου σαπφείρου· δηλονότι ἡ φέρουσα ἐν ἑαυτῇ κατ' αἰτίαν τοὺς τῶν ὄντων λόγους τούτου σοφία, ὑποκείμενον μὲν ἔχει κατ' οὐσίαν τὰ ἀόρατα αὐτοῦ, οἳα λίθον σάπφειρον διὰ τε τὸ στερόν καὶ ἀκίνητον, καὶ τὸ τοῦ χρώματος κωανόν. Ἐγγέγραπται δὲ κατ' ἐνέργειαν τῇ κτίσει, καθ' ἣν οἳά τις βίβλος ἐλεφαντίνῃ λεία καὶ καθαρὰ τὴν θεϊαν δόξαν τε καὶ μεγαλοπρέπειαν ἀληθῶς τε καὶ ἀριδῆλως παρίστησι. Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ταῖς ποιήμασι ἐννοούμενα καθορᾶται, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον· καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ νοῦς ἐν μὲν τῇ κατ' ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ καταληπτῷ, ὅρα τὸ κατ' οὐσίαν αὐτοῦ ἀκατάληπτον· ἐν δὲ τῇ κατ' οὐσίαν ἀκατάληπτον ἀναπαύεται μὲν τοῦ ἐν τῇ κατὰ θεωρίαν δρόμῳ ἄλλοις (Ὁ γὰρ προστίθει γινώσκιν, προστίθησιν ἔλγημα), ἐνδυναμοῦται δὲ πως πάλιν πρὸς θεωρίαν τῶν ὄντων. Ὡσπερ καὶ ὁ αἰσθητὸς ὀφθαλμὸς ἀτονήσας τὴν ὄψιν, διαχυθεῖσαν τῇ λευκῇ χρώματι, αἰθερῶς ἀνακαινίζεται κατ' αὐτὴν, συστέλλομένην τῇ παραμιξίᾳ τοῦ μέλανος. Καὶ ἡ μὲν κοιλία τοιαύτη. Αἱ δὲ κνήμαι αὐτοῦ

⁵⁸ Rom. 1, 20. ⁵⁹ Eccle. 1, 18.

στύλοι μαρμάρيني τεθεμελιωμένοι ἐπὶ βάσεις χρυσᾶς ἔγουν, αἱ καθόλου καὶ τῶν ἄλλων πασῶν περιληπτικαὶ δύο ἐντολαί· ἡ εἰς αὐτὸν δηλαδὴ ἀγάπη καὶ εἰς τὸν πλησίον (οἷς αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος οἶά τισι κινήματις, ἐν ταῖς πισταῖς βαίνει ψυχαῖς, καὶ τὸν δρόμον ἐν ταύταις ποιεῖται κατὰ γνῶσιν καὶ ἀρετῆν), οἶά τινες στύλοι μαρμάρيني τῇ ἀβραγαί πίστει, καὶ τῷ λαμπρῷ βίῳ ὑπερανέχουσαι αὐτὸν τὸν πιστευόμενον Λόγον· ὥστε μὴ δι' ἡμᾶς τὸ ὄνομα αὐτοῦ καταπίπτειν εἰς τὸ βλασφημῆσθαι τοῖς ἔθνεσιν, ἠδραιωμένοι εἰσὶν ὡς ἐπὶ τισι χρυσαῖς βάσεις τῇ ἀληθείᾳ τε καὶ ἀγαθῷ, οἷς διὰ τὸ κατ' οὐσίαν ἀτρεπτον καὶ τὸ κατ' ἐνέργειαν ἐνεργητικὸν τὸ Θεῖον δηλοῦται, ἢ πάσης ὑπέγκειται φύσεως. Μετὰ γοῦν τὴν κατὰ μέρος τοῦ νομφίου ἐξήγησιν, καθολικῶς πάλιν ἡ νόμφη τὰ περὶ αὐτοῦ ἀπαγγέλλουσα ταῖς μαθητευομέναις, φησὶν· **B** *Κίδος αὐτοῦ ὡς λίθωνος, ἐκλεκτός ὡς κέδρος.* Ἦτοι, ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ καθ' ἣν αὐτός, ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐνυπόστατος δύναμις χαρακτηρίζεται, πᾶσιν ἐστὶ διαφανῆς καὶ κατάδηλος, ὡς τὸ ὕδρον ὁ λίθωνος, διὰ τὸ ὑπερκεῖσθαι τῶν αὐτῶν παρακειμένων ὄρων. Τὸ γὰρ ἀγαθὸν δὲ τὴν θεῖαν σημαίνει ἐνέργειαν, φύσει πρᾶ πᾶσιν ἐστὶν αἰρετὸν, ὅτι τούτου τὰ πάντα ἐφίεται. Διόπερ κατὰ τὴν εἰρημένην ἐνέργειαν ἐκλεκτός ὁ νομφίος ἐστὶν ἀπὸ τοῦ σκότους ὄντος καὶ φῶς ὑποκρινόμενος· ὡσπερ οἱ κέδροις παρεκαζόμενοι δίκαιοι, ἀπὸ τῶν ἀθίκων καὶ πονηρῶν. Λάρυγξ αὐτοῦ γλυκασμός, καὶ ὄλος ἐπιθυμία. Ἦγουν, ἡ Καινὴ Διαθήκη δι' ἧς ὡς διὰ τινος φάρυγγος βρῶμα ποιεῖται τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν, γλυκασμός ἐστὶ τῷ λάρυγγι ἡμῶν, ὡς τοὺς ἠδέεις καὶ ποτίμους λόγους τῶν ἀρετῶν βλύζουσα. Ὁθεν καὶ ὄλος ἐπιθυμία ἐστὶν, ὡς ἔσχατον ὄρεκτόν. Οὗτος ὁ ἀδελφιδός μου, καὶ οὗτος ὁ πλησίον μου, θυγατέρες Ἰερουσαλήμ. **E** *Ἔτουν, Οὗτος ὑπάρχει ὁ ἀγκυπητός μου, οὗ κατὰ μέρος τε καὶ καθόλου ἐξηγησάμεν ὑμῖν τὰ γνωρίσματα.* Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ χρηματίας πλησίον μου, ἐγγιστάτης, τούτου, ὡς μὲν ἀληθείᾳ κατὰ ἄλλοστον γνῶσιν, ὡς δ' ἀγαθῷ κατ' ἐμπρακτον πίστιν. Μαθήτριά μου, τῆς ὁρώσης ἐν τῇ παντός πάθους ἀπαλλαγῇ τὴν θεῖαν εἰρήνην, καὶ ἀνενόχλητον εὐφροσύνην, πάντως τὴν ἐντός ἡμῶν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν.

Ψελλοῦ.

Λευκός καὶ πυρρός ἐκλελογισμένος ἀπὸ μυριάδων,

Ἐκεῖνος πέφυκε, φησὶν, ὄντως ἀδελφιδός μου,

Ὅς ἐν σταυρῇ τὴν ἀχραντον πλευρὰν λελογχευμένος,

Αἷμα καὶ ὕδωρ ἔβλυσεν ἀνθρώποις παραδόξως.

Ὅς ἀπὸ πάντων τῶν βρωτῶν μόνος ἐκ τῆς Παρθένου,

Ἄνευ λοχείας προελθὼν ἄνθρωπος ἐλογίσθη.

Κεφαλὴ δὲ αὐτοῦ ὡς χρυσίον Κεφάτζ,

Ὅστις τυγχάνει καθαρὸς, φησὶν, ἐξ ἀμαρτίας.

Βύστρυχοι αὐτοῦ ἔλαταί, μέλανες ὡσεὶ κόρακος.

Οὗτος πέφυκε, φησὶ, κόσμος Πέτρος καὶ Παῦλος οἱ τὸ

[πρὶν ὄντες ἐξοφωμένοι.

Καὶ πᾶς ἐξ ἔθνους βαπτισθεὶς καὶ προελθὼν ἐκείνῳ.

Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς περιστεραὶ ἐπὶ πληρώματος

[ὕδατων λελουμένοι.

A *mum diligamus (quibus ipsum Dei Verbum tanquam binis cruribus in animabus fidelibus incedit, et per scientiam atque virtutem cursum conficit) veluti columnæ quædam marmoreæ, firma fide et vita splendida sustinent ipsum Verbum; quod creditur: ne propter nos nomen ejus eo decadat, ut inter gentes blasphemetur⁶⁰. Fundatæ sunt super bases aureas, verum et bonum, quibus tum propter naturæ immutabilitatem, tum propter promerendi benignitatem declaratur Deus, qui naturæ præstat universæ. Postquam igitur sponsa singulas sponsi partes expressit summam, iterum illud discipulis describens, Species, inquit, ejus, per quem Dei et Patris consubstantialis potentia exprimitur, omnibus est illustris atque conspicua, uti mons Libanus, qui inter vicinos montes eminet. Bonum enim quod vim divinam significat, ab omnibus eligitur, quoniam illud expetunt universa. Quamobrem, per actum, ut diximus, electus est sponsus, et a tenebris quæ locum se esse simulant, secer nitur: ut cedris assimilati justi, ab injustis et improbis. *Guttur illius dulcedo, et totus desiderium.* Novum quippe Testamentum, per quod tanquam per guttur, cibum constituit salutem hominum, dulce est gutturi nostro. Ex eo namque dulcis manat de virtutibus sermonis potus. Itaque totus elimus est desiderium, utpote rerum optabilium atque expetendarum extremum. *Hic nepos est meus, et hic propinquus meus, filia Jerusalem.* Hic utique dilectus est meus, cujus ego singulatim atque in universum notus et signa vobis exposui.*

C *Hic est declaratus propinquus meus, quæ ad ipsum, ut veritatem per scientiam, ut ad bonum, per efficacem fidem appropinquavi. Filia Jerusalem, discipulæ meæ, quæ ab omni perturbatione et vitio separata divinam pacem video, et lætitiā ab omni perturbatione remotam, Dei nimirum intra nos regnum.*

Pselli.

Candidus et rubicundus, electus ex decem millibus. Ille est, inquit, vere consobrinus meus, qui in cruce ex immaculato latere hasta vulnerato hominibus sanguinem et aquam mirabiliter effudit.

D *Qui solus inter omnes ex virgine sine dolore natus est homo. Caput ejus sicut aurum Cephalæ.* Qui ab omni, inquit, integer ac purus est peccati labe. *Comæ ejus sicut elatæ, nigra quasi corvæ.* Ornatus, inquit, comarum ejus sunt Petrus et Paulus, qui antea nigri tenebrosique fuerant, et quisquis ex gentibus baptizatus est et ad illum accessit. *Oculi ejus sicut columbæ super plenitudines aquarum lotæ.* Illius oculi sunt prophetae prudentia simplices, et moribus admirandi. *Super plenitudines, inquit, aquarum lotæ: id est, omnibus virtutibus*

⁶⁰ Isa LI, 5. ⁶¹ Luc. XVII, 21.

exornati. In lacte considerentes super plenitudines
aquarum. Non gloriose virtutem ostentantes, sed
admodum tranquille eam excolentes. Genæ illius
sicut phialæ aromatis ferentes pigmentaria. Labia
ejus lilia distillantia myrrham plenam. Totum
aureum indicant hæc verba Chrysostomum et
reliquos doctores illius æquales, maximum Basi-
lium, eximium Gregorium, quorum e labris doc-
trinae sermones melle dulciores emanarunt: quos
qui degustant, multa implentur myrrha, id est,
laboribus mortificant membra sua super terram,
et simul cum Christo crucifiguntur atque exaltan-
tur.

*Manus illius tornatiles, plenæ tharsis. Venter
ejus pixis exigua, eburnea, super lapide sapphiro.
Crura illius columnæ marmoreæ, fundatæ super
bases aureas.*

Hæc virgo pura et sponsa, custodibus, hoc
est, angelis, sponsi sui pulchritudinem signifi-
cans, enarravit. Tu autem mihi omnia dicta
per translationem intellige. Quoniam enim Chri-
stus solus caput est omnium, corpus autem
ipsius divina est Ecclesia, membra autem corpo-
ris sanctos esse dicimus, alium quidem collum,
alium autem pedes: per manus ejus tornatiles
venerandos apostolos accipe, divinos sacerdotum
principes, fideles divinæ gratiæ dispensatores, qui
se ipsos, omnem malitiam amputantes expoliverunt.
Quamobrem spe honorum repleti sunt. Ejus
item ventrem ac pyxidem agnosce omnium virtute
præstantium animas et corda, in quibus Dei Ver-
bum insculptum est, qui mentes sensusque suos
ad cælorum Regem erectos habent: id enim sap-
phirus significat, qui solus lapis cæli speciem et
colorem obtinet. Per hujus crura Petrum intellige
apostolorum principem. In hoc enim Dominus in
Evangeliiis se Ecclesiam suam ædificaturam pro-
misit.

*Species ejus ut Libanus electus. Sponsi spe-
ciem vere maximam, et terribilem admirandamque,
ac divinam ex pulchra Libani altitudine conjicito.
Guttur illius dulcedo, et totus desiderabilis. Guttur
ejus divus ille Præcursor fuit, qui Verbi et sponsi
vox dicitur.*

Α Οὔτινος πάλιν ἀφθαλμοὶ τυγχάνουσι προφῆται,
Ἄκέραιοι τὴν φρόνησιν καὶ θαυμαστοὶ τοῖς τρόποις.
Ἐπὶ πληρώματι, φησὶν, ὑδάτων λελουμένοι,
Ἦγουν ἐν πάσαις ἀρεταῖς ὄντες ἠγλαῖσμένοι.
Ἐν γάλακτι καθήμενοι πληρωμα γαληνῶς τῶν ὑδά-
των

Οὐκ ἐπιδεικτικῶς, φησὶ, τὴν ἀρετὴν ἀρχοῦντες,
Ἄλλὰ καὶ πάνυ γαληνῶς αὐτὴν ἐπιτελοῦντες.
Σταγόνες αὐτοῦ ὡς φιάλαι, τοῦ ἀρώματος φύουσαι,
Μυρεψικὰ χεῖλη αὐτοῦ κρίνα στάζοντα σμύρναν
[πλήρη.

Τὸν πάγχρυσον αἰνίττεται Χρυσόστομον ὁ λόγος,
Καὶ τοὺς αὐτῶ τυγχάνοντας ἴσους καὶ διδασκάλους,
Τὸν μέγιστον Βασίλειον, Γρηγόριον τὸν πάνυ,
Τοὺς ἐκ χειλέων, στάζοντας λόγους διδασκαλίας,

Β Καὶ μέλιτος ἡδύτερον, οὐδὲρ οἱ γεγευμένοι,
Σμύρνης ἐμπίπλυνται πολλῆς τοῦ λόγου τῆ δυνάμει,
Ἦγουν νεκροῦσι τὰ τῆς γῆς αὐτῶν ἐν πόντοις μέλη,
Καὶ συσταυροῦνται τῷ Χριστῷ καὶ συνοφθαῖνται
[τούτῳ.

Χεῖρες αὐτοῦ τορευταὶ, χρυσαῖ, πεπληρωμέναι
[θάρσις,

Κοιλία αὐτοῦ πυξίον ἐλεφάντινον ἐπὶ λίθου σαπφεί-
[ρου,

Κνηῖμαι αὐτοῦ στόλοι μαρμάρينوι τεθεμελιωμένοι ἐπὶ
[χρυσῷ.

Ταῦτα μὲν οὖν ἡ καθαρὰ παρθένος τε καὶ νύμφη,
Τοῖς φύλαξιν ὠμίλησε, τουτέστι τοῖς ἀγγέλοις·
Τὸ κάλλος ὑπερφάνου δῆθεν τὸ τοῦ νυμφίου.
Σὺ δέ μοι πάσας τροπικῶς τὰς ἐξηγήσεις δέχου.

Γ Ἐπεὶ γὰρ πάντων κεφαλὴ Χριστὸς τυγχάνει μόνος,
Σῶμα δὲ τούτου πέφυκεν ἡ θεία Ἐκκλησία,
Καὶ μέλη τούτου λέγομεν καὶ μέρος τοὺς ἀγίους·
Τὸν μὲν ἐκείνου τράχηλον, τὸν δ' αὖ ἐκείνου πόδα,
Λοιπὸν καὶ χεῖρας γίνωσκε τούτου τετορνευμένας,
Τοὺς ἀποστόλους τοὺς σεπτοὺς καὶ θεῖους ἱεράρχας,
Τοὺς οἰκονόμους τοὺς πιστοὺς τῆς χάριτος τῆς θείας,
Οἵτινες κατετόρνευσαν αὐτοὺς εὐεπιδόλως,

Ἄπασαν ἀποξέυσαντες ἀφ' ἑαυτῶν κακίαν,
Ὅθεν ἐλπίδος ἀγαθῶν εἰσιν ἐμπειρησμένοι.

Τούτου δὲ πάλιν γίνωσκε κοιλίαν καὶ πυξίον,
Τῶν ἐναρέτων τὰς ψυχὰς πάντων καὶ τὰς καρδίας,
Ἐν αἷς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ἐγγεγραμμένος.
Οἵτινες ἔχουσιν αὐτῶν τὸν νοῦν καὶ τὰς αἰσθήσεις

Δ Τῷ βασιλεῖ τῶν οὐρανῶν ἐπαναπεμπομένας,
Ὁ λίθος γὰρ ὁ σάπφειρος τούτου σημαίνει θέλει,
Ἔστι γὰρ οὐρανοειδὴς ὁ λίθος οὗτος μόνος.

Κνηῖμας δὲ τούτου γίνωσκε Πέτρον τὸν κορυφαῖον,
Ἐν τούτῳ γὰρ ὁ Κύριος αὐτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν

Οἰκοδομεῖν ὑπέσχετο κὰν τοῖς Εὐαγγελίοις,
Εἶδος αὐτοῦ ὡς Λιβανὸς ἐκλεκτός.

Εἶδος αὐτοῦ δὲ γίνωσκε, τουτέστι τοῦ νυμφίου,
Μέγιστον ὄντως, καὶ φρικτὸν, καὶ θαυμαστὸν, καὶ
[θεῖον,

Ταῦτα γὰρ εἶδος ἀληθῶς σημαίνει τοῦ νυμφίου,
Φάρυγξ αὐτοῦ γλυκασμὸς καὶ ὄλος ἐπιθυμία.

Φάρυγξ δὲ τούτου πέφυκεν ὁ Ἡρόδρος ὁ θεῖος·
Φωνὴ γὰρ ὄντως λέγεται τοῦ Λόγου καὶ νυμφίου.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἐπεὶ δ' αἱ μαθήτραι παρὰ τῆς διδασκάλου τίς ἐστὶν ὁ ταύτης νυμφίος διὰ τῶν αὐτοῦ χαρισμάτων ἀνεδιδάχθησαν, βουλόμεναι λοιπὸν μαθεῖν καὶ ὅπου οὗτος ἔκει, φασὶ πρὸς αὐτήν· Ποῦ ἀπῆλθεν ὁ ἀδελφιδοῦς σου, ἡ καλὴ ἐν γυκαίξῃ; Δηλαδή ἀνάγγελον ἡμῖν ἐνθα ἐνδημεῖ ἀγαπητός σου, ἡ ἐν ταῖς ἀπολετάσαις ψυχαῖς, διὰ τὴν τῆς θείας ἐντολῆς παράβασιν, ἀπολαβοῦσα τοῦτο πάλιν ἐν τῷ νυμφεύθῃναι τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ. Ἐπεὶ δὲ ὧν ἀκηκόαμεν γνωρισμάτων αὐτοῦ οὕτω ὁρῶμεν αὐτὸν ἐν ἡμῖν, ποῦ ἀπέβλεψεν ὁ ἀδελφιδοῦς σου; καὶ ζητήσομεν αὐτὸν μετὰ σοῦ. Δηλονότι ποῦ ἀγαπητός σου ἀόρατος ὧν ὁρᾶσθαι καὶ ἠθέλησε, καὶ ἅμα σοὶ ὁδηγῶμεν πρὸς τὰ κρείττονα, ψηλαφήσομεν αὐτὸν κατὰ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν. Ἡ δὲ ἀποκρινομένη πρὸς αὐτὰς· Ἀδελφιδοῦς μου κατέβη εἰς κῆπον αὐτοῦ εἰς φιάλας τοῦ ὀρώματος. Ποῦ, ὁ ἀόρατος κατὰ τὸ ὕψος τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας, ἀγαπητός μου, κατέβη κατ' ἐνέργειαν ὡς εἰς κῆπον ἀνοῦ τὴν τοῖς θεαῖς αὐτοῦ θελήμασι πεφυτευμένην κτίσιν, καὶ ὡς εἰς φιάλας τοῦ ἀρώματος τὰς κατὰ τὴν εἰς Θεὸν πίστιν δετικὰς ψυχὰς τῆς εὐωδίαζούσης αὐτὰς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος, ἧτις ἀναμορφοῖ ταύτας κατὰ τὴν θεωρίαν καὶ πρᾶξιν τὸ κατ' εἰκόνα καὶ τὸ καθ' ὁμοίωσιν, ἐν αἷς ὡς ἰδίῳ ἐκτυπώματι ὁ νυμφίος ὁρᾶται· κατέβη δὲ, ὡς εἴρηται, ποιμαίνειν ἐν τοῖς κήποις καὶ συλλέγειν κρίνα, ἧγουν διέπειν τὰ λογικὰ πρόβατα καὶ ἐκτρέφειν καθὰ γνῶσιν καὶ ἀρετὴν ἐν τῇ νοητῇ καὶ τῇ αἰσθητῇ κτίσει· ἐν αἷς οἱ λόγοι καὶ οἱ τρόποι τῶν ἀρετῶν ὡς τισὶ κήτοις πεφυτευμένοι εἰσὶ· καὶ ἐκλέγεσθαι ὡς ἀπὸ ἀκανθῶν κρίνα, τῶν συμπνιγομένων δηλαδή ψυχῶν τῇ σωματικῇ μερίμνῃ, τὰς ταύτην παντελῶς ἀναθεμένας Θεῷ. ἐπομένως αὐτῷ ἐν Εὐαγγελίοις φάσκοντι· Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, ὅτι οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. Ἐν καὶ φησὶν ἐκάστη· Ἐγὼ τῷ ἀδελφιδοῦ μου, καὶ ὁ ἀδελφιδοῦς μου ἐμοί, ὁ ποιμαίνων ἐν τοῖς κρίνοις· εἶπουν, Ἐγὼ τῷ Θεῷ ζῶ, νεκρά γενομένη τῷ κόσμῳ, καὶ ἐν ἐμοί μόνος Χριστὸς ζῆ, ὁ διεξάγων τὴν κατὰ γνώμην τούτῳ ἐπομένην ψυχὴν, καὶ ἐκτρέφων ὡς ἐν κρίνοις ταῖς λαμπρότησι τῶν ἀρετῶν.

Πέλλου,

Ταῦτα μὲν οὖν λελάληκεν τοῖς φύλαξιν ἡ νύμφη. Ἐκεῖνοι δ' ἀκριβέστερον αὐθις ἐπερωτῶσι·

Ποῦ ἀπῆλθεν ὁ ἀδελφιδοῦς σου, ἡ καλὴ ἐν γυκαίξῃ; Ποῦ ἀπῆλθε, ποῦ ἀπέβλεψεν ὁ ἀδελφιδοῦς σου; καὶ ζητήσομεν αὐτὸν μετὰ σοῦ.

Ὁ ποταπὸς ἦν πρότερον οὗτος, μεμαθηκότες, Νῦν ἐκζητοῦσιν καὶ μαθεῖν καὶ ποῦ ποτε μετέβη· Οὐδέπω γὰρ ἐπέγνωσαν τὴν σάρκασιν τοῦ Λόγου, Ἦν καταλθὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἀβρόχως ἐσαρκώθη. Ὅτι δ' οὐ πᾶσιν ἐγνωστο, δεσποτα, τοῖς ἀγγέλοις, Τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως μυστήριον τοῦ Λόγου, Μέχρι τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα,

⁶² Matth. vi, 28.

A

Trium Patrum.

Cum discipulæ ex magistra, quis esset sponsus ejus, per signa et notas ipsius didicissent, scire autem cuperent, quonam abisset, sic illam compellant: *Quo abiit nepos tuus, o pulchra inter mulieres?* O quæ inter animas, imaginis et similitudinis pulchritudinem mandati transgressione perditam ideo recuperasti, quia Dei Verbo es desponsata: quando ex signis ac notis ejus abs te enumeratis, nondum ipsum in nobis conspiciamus, *quonam respexit nepos tuus? et quæremus eum tecum.* Ubi dilectus tuus qui est invisibilis, aspici voluit? Indica nobis, ut te duce ad præstantiora contendentes, cum tum agendo tum contemplando pervestigemus et assequamur. His sponsa respondet: *Nepos, inquam, meus descendit in hortum suum ad phialas aromatis.*

B

Dilectus meus qui substantiæ suæ celsitudine est invisibilis, reipsa tanquam in hortum suum descendit in creaturam, quam divinis voluntatibus suis ipse plantavit, et tanquam ad phialas aromatis, ad animas sibi per fidem in Deum gratas, suavissimo gratiæ sancti Spiritus odore perfusas. Quæ quidem gratia per contemplationem et actionem, imaginis et similitudinis decus in eis sic instaurat, ut sponsus in illis tanquam exemplar in signo proprio perspiciatur expressum. Descendit autem, ut dictum est, ut pascat in hortis [et colligat lilia: hoc est, ut oves ratione præditas tegat et nutriat per scientiam atque virtutem, in natura tum intelligibili tum sensibili: in quibus virtutum rationes ac modi tanquam in hortis quibusdam consiti sunt; et colligat veluti lilia de spinis, nempe ex animabus quæ corporeis sollicitudinibus suffocantur, animas illas quæ rejectis ejusmodi spinis Deo parent ipsi, in Evangeliiis dicenti: *Considerate lilia agri, non laborant, neque nent*⁶²: Quarum etiam singula dicit: *Ego nepoti meo, et nepos meus mihi, qui pascit inter lilia.* Ego quippe Deo vivo, mortua mundo, et in me solus Christus vivit, qui regit animam quæ ipsum sequitur, et pascit in liliis, in splendoribus virtutum.

C

Pselli.

Hæc custodibus sponsa cum respondisset, illi rursus eam interrogant accuratius:

Quo abiit nepos tuus, o pulchra inter mulieres? Quo respexit nepos tuus? et quæremus eum tecum.

Qualis iste sit, jam intelleximus. Nunc avemus illud etiam scire, quo descenderit: nondum enim cogitam habent Verbi incarnationem, quam ineffabili ratione in terram descendens induit. Cujus quidem incarnationis mysterium ne angelis quidem, ante Verbi ascensionem ad Patrem fuisse exploratum, ex summo prophetarum Davide cogno-

scēs. Cum enim angelorum Christo ministrantium ordines, quando assumptus est, valde supplicarent ac dicerent: *Tollite portas, principes, vestras et introibit Christus Rex gloriæ*⁶³; illi dispensationis, inquit, arcanum non intelligentes, ut hæsitantes responderunt: *Quis est ista Rex gloriæ*⁶⁴? Ac sponsæ quidem custodes ita dixerunt. Illa vero respondet angelis ipsis:

Nepos, inquit, meus descendit in hortum suum ad phialas aromatis, ut pascat in hortis, et colligat lilia.

Arcana, inquit, ille ratione descendit, sicut imber super lanam, sicut ros in vellus, in uterum puræ atque immaculatæ virginis, ut in aromatum divinorum phialam mundam. Unde sine semine progrediens, eo quidem modo quo illi soli est cognitus, in animas hominum puras influxit. Has enim tu, rex, phialas aromatum intellige; hortum autem agnosce hunc mundum in quem descendit Christus, ut fideles sanctis pasceret eloquiis: divina enim eloquia vocantur lilia.

Ego nepotî meo, et nepos meus mihi.

Verum, quo planius, inquit vos doceam, ille mihi prorsus est similis. Ad similitudinem enim suam me prius ipse formavit. Post autem graviter collisam renovavit, formam meam ex virgine suscipiens. Sic igitur angelos sponsa est allocuta.

Trium Patrum.

Virtutum decus in his adolescentulis, id est, in animabus sponsus ipse considerans veluti sponsam alloquitur ad hunc modum: *Pulchra es, propinqua mea, sicut bona voluntas.* Bona es, propinqua mea, ex divinæ sapientiæ et bonitatis participatione, utpote quæ voluntati meæ per quam ex nihilo facta es, minime repugnes, sed ex ea tota peudeas, dum imaginis et similitudinis decus conservas. Quamobrem *decora etiam es, sicut Jerusalem.* Formosa nimirum, dum nolam meam atque habitum ab omni perturbatione remotissimum defendis, in te ipsa me pacem Patris contemplaris qui te illi conciliavi. Nam Jerusalem, ut docuimus, pacis est visio. Quapropter es etiam terror, ut acies ordinata. Tota videlicet stupor, dum in contemplatione naturæ meæ incomprehensibilis obstupescis, quemadmodum et divini atque angelici ordines admiratione stupidi, inaccessæ pulchritudinis meæ reverentia et formidine contremiscunt. Proinde *averte oculos tuos a me, quoniam ipsi me avolare fecerunt.* Id est, ne coneris me qui substantiam supero, ex substantia comprehendere. Quanto enim magis in me comprehendendo laboraveris, tanto longius a mentis tuæ oculis incomprehensus avolabo. Sed eos a substantia mea quæ

A Ἀκούσον τι φησι Δαδίδ τῶν προφητῶν ἐκρότης. Τῶν λειτουργούντων τότε γάρ ταγματῶν τῷ Σωτῆρι, Πρὸς τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ μεγάλ' ἱκετευόντων· Ἄρατε πόλας, ἄρατε, ταγματῶν ἀρχηγέται, Ἴς εἰσιλεύσεται Χριστὸς ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης. Αἱ μὴ γινώσκοντες, φησί, τὰ τῆς οἰκονομίας, Ἄντιπακράγασιν αὐτοῖς ὡς περ ἐπαποροῦντες· Τίς ἐστὶν οὗτος λέγοντες, ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης; Ἄλλ' οὕτω μὲν εἰρήκατιν οἱ φύλακες τῆ νόμφη, Ἢ δ' ἀπεκρίθη πρὸς αὐτοὺς λέγουσα τοὺς ἀγγέλους·

Ἄδελφιδὸς μου κατέβη εἰς πῆσον αὐτοῦ εἰς φιάλας τοῦ ἀρώματος, τοῦ ποιμαίνειν ἐν κήποις, καὶ συλλέγειν κρίνα.

Ἐκεῖνος κατελῆλυθε, φησὶν, ἀρρήτοτρόπως, Ὡς ἐπὶ πόκον δέυος, ὡς ἐπὶ γλότῃν δρόσος, Ἐν τῇ γαστρὶ τῆς καθαρᾶς καὶ παναμώμου κόρης, Καὶ εἰς φιάλην καθάραν τῶν θείων ἀρωμάτων, Ἐξ ἧς ἀσπόρως προελθὼν μόνος αὐτὸς ὡς οἶδεν, Εἰς τὰς ψυχὰς τῶν καθαρῶν ἀνθρώπων μετεβύβη. Ταῦτας γὰρ ἴσθι, δέσποτα, φιάλας ἀρωμάτων, Ὡς περ καὶ κῆπον γίνωσκε τοῦτον τὸν κόσμον, ἀνάξ· Ἐν ᾧ κατέβηεν ὁ Χριστὸς, καὶ τοὺς πεπισκευκότας Ἐποίκατιν ὡς ἀληθῶς τοῖς σεβασμίαις λόγοις. Κρίνα γὰρ ταῦτα λέγεται τὰ λόγια τὰ θεία.

Ἐγὼ τῶν ἀδελφιδῶν μου, καὶ ἀδελφιδὸς μου ἐμοί. Ἄλλ' ἵνα τι, φησὶν, ὑμᾶς σαφέστερον διδάξω, Ἐκεῖνος ὁμοιος ἐμοὶ τυγχάνει κατὰ πάντα· Ἐπλασε γὰρ με πρότερον ἐκεῖνου κατ' εἰκόνα, Καὶ πάλιν ἀνεκαίνισε δεινῶς με συντριβεῖσθαι, Ὡς τὴν ἐμὴν ἀνειληφῶς μορφὴν ἐκ τῆς παρθένου. Ταῦτα μὲν οὖν λελάθηκεν ἡ νόμφη τοῖς ἀγγέλοις.

C

Τῶν γ' Πατέρων.

Αὐτὸς ὁ νομφίος τὴν ὄραν τῶν κατορθωμάτων ταῖς τοιαύταις ψυχαῖς ἐπικρίων, ἤγουν, τῶν νεανίδων, οἶοναί φησι πρὸς αὐτὴν· Καλὴ εἶ, ἡ πλησίον μου, ὡς εὐδοκία. Δηλονότι, Ἀγαθὴ ὑπάρχεις, ἡ ἐγγύς μου, κατὰ τὴν τῆς θείας σοφίας καὶ ἀγαθότητος μετοσχῆν· ὡς νῆ θελήματί μου· καθ' ὃ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παρήχθης, μὴ κατὰ τι ἀντικειμένη, ἀλλ' ὅλη τοῦτου ἐξηρητημένη, καὶ ἐν τῇ τηρεῖν τὸ κατ' εἰκόνα τε καὶ τὸ καθ' ὁμοίωσιν· ἐντεῦθεν δὲ καὶ, Ὡραία ὡς Ἱερουσαλήμ. Δηλαδή, Καλὴ, ὡς ἐν ἐαυτῇ σώζουσα τὸν ἐμὸν χαρακτήρα, καὶ τὴν ἀπαθεστάτην ἔξιν ἀλώθητον, ἐμὲ τὴν εἰρήνην τοῦ Πατρὸς ὁρῶσα, ὅς σε τοῦτω κατέλλαξα. Ὅρασις γὰρ εἰρήνης, ὡς προείρητο, Ἱερουσαλήμ ἐρμηνεύεται. Ὅθεν εἰ καὶ θάμβος, ὡς τεταγμένοι· ἦτοι, Ἐκπληξίς ὅλη ἐπὶ τῇ θεωρίᾳ ἐκπληττομένη ἐμοῦ τοῦ κατ' οὐσίαν ἀκαταλήπτου· ὡς περ καὶ αἱ θείαι τε καὶ ἀγγελικαὶ τάξεις θάμβους πληρούμεναι τῷ φόβῳ τοῦ ἀπροσίτου μου κάλλους κατακαλύπτονται. Διόπερ Ἀπόστρεφον ὀφθαλμοὺς σου ἀπέναντί μου, ὅταν αὐτοὶ ἀνεπτέρωσάν με· ἤγουν, Μὴ ζῆται κατ' οὐσίαν καταλαβεῖν με τὸν ὑπερουσίον, ὅτι ὅσον ἂν σπεύδης καταλαβεῖν με, τοσοῦτόν σου τοὺς νερούς ὀφθαλμοὺς τῆ ἀκαταληψία ὑπερίπταμαι. Ἀλλὰ στρέψον τοὺς ἀπὸ τοῦ κατ' οὐσίαν ἀθεωρήτου, εἰς τὸ θεωρη-

⁶³ Psal. xxiii, 7, 9, ⁶⁴ ibid. 8, 10.

τόν μου κατ' ἐνέργειαν κάλλος. Καὶ ὕψη με ἐνεργη-
 τικόν τε καὶ παντοδύναμον. Πνευματικοὶ γὰρ εἰσιν
 οἱ ὀφθαλμοὶ σου. Τὸ δὲ, Τρίχωμά σου, ὡς ἀγέλαι
 τῶν αἰγῶν, αἱ ἀνεφάνησαν διὰ τοῦ Γαλαὰδ· εἴ-
 τουν Οἱ ἐκ τοῦ νοῦς σου, οἷα δὲ κεφαλῆς κομώσης
 θρίξ, πνευματικῶς φούμενοι καὶ ἀναισθητοῦντες
 πρὸς τὰ παρόντα, πρακτικοὶ τε καὶ θεωρητικοὶ καὶ
 θεολογικοὶ δίκην εὐθαλοῦς τριχώματος αἰγῶν ἀνα-
 δεικνυμένων διὰ τινος ἀπίπτου ὕρου Γαλαὰδ κα-
 λουμένου, ἀνακεκαλυμμένοι ἀπὸ σκοτους κακίας
 καὶ ἀγνοίας καὶ ἀθείας εἰσίν· ὅτι ἐκ τούτων μετ-
 ηρκίσθησαν εἰς ἀρετὴν καὶ γνῶσιν καὶ θεοσέδειαν
 παρὰ τοῦ μαρτυροῦντος τοῖς πιστοῖς τὰ μέλλοντα
 δικαιοτήρια Εὐαγγελίου. Μετοικία γὰρ μαρτυρίας
 τὸ Γαλαὰδ ἐρμηνεύεται. Καὶ οὕτω μὲν Τρίχωμά
 σου. — Οἱ δὲ ὀδόντες σου, ὡς ἀγέλαι τῶν κεκαρμέ-
 νων, αἱ ἀνέβησαν ἀπὸ τοῦ λουτροῦ, αἱ πᾶσαι δι-
 δουμέουσαι, καὶ ἀτεκνοῦσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς.
 Δηλαδή, Αἱ ἐννοιολογίαι σου, δι' ὧν τὸ σωματικόν τοῦ
 νόμου πάχος εἰς ἀληθῆ λεπτόνεται νοήματα, καὶ
 πρὸς βρῶσιν πνευματικὴν ἐπιτήδειον γίνεται, δίκην
 κεκαρμένων ἀγέλων πᾶσαν ψευδῆ ὑπόληψιν περι-
 ήρηται, περὶ μόνην συναγελαζόμεναι τὴν ἀλήθειαν.
 Αἴπερ ὡς ἀπὸ λουτροῦ καθαρῶσαι τῶν ψευδῶν
 ὑπολήψεων, ὑψώθησαν ἀπὸ τῶν γῆινων καὶ σαρκι-
 κῶν πρὸς τὰ πνευματικὰ καὶ οὐράνια, διδουμοτο-
 κοῦσαι τοὺς λόγους τῶν ἀρετῶν· καὶ ἄκαρπος καὶ
 ἀνωφελής ἐνθύμησις οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς. Ὡς σπαρ-
 τίων κόκκινον χεῖλη σου, καὶ ἡ λαλιά σου ὠραία.
 Δηλονότι, οἷα μὲν σπαρτίον μεμετρημένον, οἷα δὲ
 κόκκινον ἀληθῆ τὸν λόγον προφέροντα. Ὅθεν καὶ
 καλὴ ἡ τούτου προφορά. Ὡς λέπυρον βῶας μῆλόν
 σου ἐκτὸς τῆς σιωπῆσεώς σου· ἦτοι, Οἷα λέπυρον
 βῶας στόφουσαι εἰσιν αἱ παρειαὶ σου, διὰ τὸ στυγνόν
 τε καὶ ἀδιάχυτον, καὶ ὅτε μὴ σιωπᾶς, τῶ συν-
 εσταλμένῃ κολαζούσης σου τὴν ἐν ταῖς ὁμιλίαις
 διάχυσιν.

Ἠελλοῦ.

Ταῦτα μὲν οὖν λελάληκεν ἡ νόμφη τοῖς ἀγγέλοις.
 Ἄλλ' ὁ φιλανθρωπότατος Δεσπότης καὶ νομφίος,
 Ἰδὼν βαύζουσαν αὐτὴν καὶ κατατροχιωμένην,
 καὶ μεριμνῶσαν περιττῶς, καὶ ψηλαφῶσαν τοῦτο,
 Πάλιν ἐπήνεσεν αὐτὴν φωνήσας ἀσράτως·
 Καλὴ εἶ, πλησίον μου, ὡς εὐδοκία, ὠραία ὡς
 Ἱερουσαλήμ, θάμβος ὡς τεταγμένα.
 Καλὴ, φησὶ, γεγένησαι, καὶ μῶμον οὐκ οὐκ ἔχεις,
 Τῇ εὐδοκίᾳ τῇ ἐμῇ καλῶς ὁμοιωθεῖσα.
 Καὶ σὺ γὰρ θέλεις ἅπαντας σωθῆναι τοὺς ἀνθρώπους.
 Καὶ πάλιν Ἱερουσαλήμ καλῶς ἐξωμοιώθης,
 Ἐν ἧπερ ἀναπέπαυμαι μετὰ καὶ τοῦ Πατρὸς μου.
 Ὅθεν καὶ θάμβος κέκτησαι, καὶ φοβερὰ τυγχάνεις
 Ὡσπερ αἱ τεταγμένα μου δυνάμεις τῶν ἀγγέλων.
 Ἐμοί, φησὶ, λελάληκεν, ἐμοί σεπτὸς νομφίος.
 Λοιπὸν δὲ Πρόσχετος ἐπ' ἐμοί τοὺς ὀφθαλμοὺς σου,
 [λέγει.
 Τὸ φῶς γὰρ ἀνεπτέρωσεν ἐμὲ τῶν ὀφθαλμῶν σου,
 Καὶ πάντων κατεφρόντισα τῶν κοσμικῶν πραγμάτων.

A spectari non potest, ad pulchritudinem quæ ex
 operibus perspicitur, contemplandam convertit. Et
 cornes me beneficium et omnipotentem. Spirituales
 enim sunt oculi tui. *Capilli vero sicut greges
 caprarum, quæ apparuerunt ex Galaad.* Cogitatio-
 nes videlicet, quæ ut ex capite cornæ, sicut ex
 mente proveniunt tua spiritualiter, nullum rerum
 hujus vitæ sensum habentes, sed in agendo et
 contemplando et divinis rebus pervestigandis
 occupatæ, similes sunt florantibus caprarum pilis,
 quæ per altum quemdam et obscurum montem qui
 dicitur Galaad, conspicuæ apparuerunt. Siquidem
 ex malitiæ et ignorantie atque impietatis tenebris,
 ad virtutis et scientie pietatisque lucem commi-
 grarunt per Evangelium, quod fidelibus judici
 futuri testimonium reddit. Galaad enim significat,
 Migrationem testimonii. Ac de capillis quidem
 hactenus. *Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ
 ascenderunt de lavacro, omnes gemellis fetibus, et
 sterilis non est inter eas.* Cogitationes tuæ quibus
 corpoream legis crassitudinem in veros sensus
 extenuas, et ad spiritualem cibum idoneum redi-
 gis, instar caprarum quæ tonsæ sunt, veritate
 tantum conservata, falsas omnes rejiciunt opinio-
 nes: et tanquam in lavacro a falsis opinionibus
 ablutæ, geminos virtutum edentes fructus, a rebus
 terrenis atque carnalibus ad spirituales et cælestes
 conscenderunt; neque ulla inter eas inutilis est
 aut infructuosa. *Sicut funiculus coccineus labia
 tua, et eloquium tuum decorum* ⁶⁵. Ut funiculum
 dimensum atque coccineum, sermonem proferunt
 verum: unde præclara quoque est ejus pronuntia-
 tio. *Sicut cortex mali punici genæ tuæ, præter
 silentium tuum.* Propter constrictam ac minime
 fusam orationis vim, genæ tuæ sunt similes cortici
 mali punici. Et quando non taces, brevitate corri-
 gis in concionibus dissolutionem.

Pselli.

Hæc cum angelis sponsa loquebatur, cum huma-
 nissimus Dominus et sponsus eam clamantem et
 anxiam ac vehementius sollicitam, in se indagando
 conspiciatus, rursus ad laudes ejus sese convertit
 invisibiliter: *Pulchra es, inquit, propinqua mea,
 sicut bona voluntas, decora sicut Jerusalem, ter-
 ror sicut acies ordinatæ.* Pulchra, inquit, facta
 es, et macula non est in te, merito bonæ volun-
 tati meæ comparata. Nam tu quoque vis omnes
 homines salvos fieri. Præclare etiam assimilata
 es ipsi Jerusalem in qua cum Patre meo re-
 quievi ⁶⁶. Quamobrem et terrorem obtines, et for-
 midabilis es, ut angelorum meorum acies ordinatæ.
 Mihi, inquit, locutus est venerandus sponsus meus.
Averte oculos tuos a me. Jam conjice in me oculos
 tuos. *Lux enim oculorum tuorum avolare me fecit,*
 et omnia mundi negotia despexi. Sed qui *volunta-
 tem diligentium se facit* ⁶⁷, confestim divinos oeu-
 los suos in sponsam conjecit; vidensque eam vir-

⁶⁵ Cant. iv, 3. ⁶⁶ Eccl. xxiv, 15. ⁶⁷ Psal. cxliv, 19.

tutibus exornatam, cœpit illam his verbis collaudare :

*Capilli tui sicut greges caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui sicut greges lonsarum quæ ascenderunt de lavacro, omnes gemellis fetibus, et sterilis non est in eis. Sicut funiculus coccineus labia tua, et eloquium tuum decorum. Sicut cortex mali punici genæ tuæ, præter silentium tuum*⁶⁸.

His sponsam laudibus ad mulierum mores et nuptiarum amores aptissimis sponsus extulit. Sed harum tu laudam omnium explanationem, stephephore, superius a nobis accepisti. Quare jam Canticorum finem audiamus.

Sexaginta sunt reginæ, et octoginta concubinæ, et adolescentulæ quarum non est numerus. Una est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa est genitrici suæ. Viderunt illam filix, beatissimam prædicabunt eam. Reginæ et concubinae laudabunt eam.

Sapientissimus ille Salomon, mirabilis ille propheta tanquam in speculo prophetici oculis, animarum quæ salutem assequuntur mores et virtutes, imo, ut vere dicam, ordines et gradus aspexit. Tres enim, ut mihi persuasi, sunt ordines eorum qui salvantur. Aut enim sunt filii, aut mercenarii, aut servi. Qui enim a teneris unguiculis ex toto corde Deum rerum omnium auctorem optimum diligunt, et amore ipsius, mundum et quæ in mundo sunt, contemneutes, Christo Verbo et sponso junguntur, divina gratia filiorum ordinem obtinent. Qui autem regni cœlestis cupiditate adducti ut eo potiantur, Christo diligenter inserviunt, in mercenariorum loco constituuntur. At qui peccatis omnibus obruti, ut ego infelix, cruciatuum et suppliciorum formidine resipiscunt, et penitentiam agunt (quorum in numero utinam ipse quoque sim per gratiam tuam, o Christe Verbum Salvator I) in servorum qui tamen salvi fiunt ordine collocantur. Has classes atque hos ordines Salomon ille prospiciens, et divino afflatus Spiritu, tanto ante cernens Verbi sponsi purissimi incarnationem, et quæ ipsum sine semine genuit, sanctissimam Dei Genitricem Mariam illam immaculatissimam, quam omnibus omnes omnium hominum generationes vocibus nunquam cessantibus, beatissimam prædicant, quia totius mundi peperit Salvatorem, hoc in sponsi persona Canticum cecinit. Tu vero, princeps stephephore, cum sexaginta reginæ audis, eos intellige qui sexagenarium sibi traditum numerum talentorum decies bonis operibus multiplicantes, divina gratia filio-

A Ἄλλ' ὁ πληρῶν τὸ θέλημα τῶν αὐτῶν ἀγαπῶντων, Ἐὐθὺς ἐπέβαλεν αὐτῇ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς θείους. Ἴδὼν δὲ ταύτην ἀρεταῖς κατακεκοσμημένην, Ἦρξάτο ταύτην ἐπαινεῖν· φησὶ γὰρ οὕτω τάδε·

Τρίχωμά σου ὡς ἀγέλαι τῶν αἰγῶν, αἱ ἀνέβησαν ἀπὸ τοῦ Γαλαάδ. Ὀδόντες σου, ὡς ἀγέλαι τῶν κεκαρμένων, αἱ ἀναβαίνουσαι ἀπὸ τοῦ λουτροῦ. Αἱ πᾶσαι διδυμεύουσαι, καὶ ἀκτενοῦσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς. Ὡς σπαρτίον κόκκινον χεῖλη σου, ἡ λαλιά σου ὡραία. Ὡς λέπυρον ῥοᾶς μῆλόν σου, ἐκτὸς τῆς σιωπήσεώς σου.

Οὕτως μὲν οὖν ἐπήνεσε τὴν νύμφην ὁ νυμφίος, Γυναικικῶς, ἐρωτικῶς καὶ νυμφοπρεπεστάτως. Σὺ δ' ἀλλὰ τούτους ξόμπαντας τῆς νύμφης τοὺς [ἐπαινούς,

B Ὡς ἐρμηνεύθης ἀνωθεν, γίνωσκε, στεφηφόρε. Ταύτην τὴν βῆσιν γὰρ ἡμεῖς ἀνωθεν εὐρηκότες, Ἐντεῦθεν ἠρμηνεύσαμεν, ὡς δυνατόν ἦν ὅλως. Ἄλλ' ἀκουσώμεθα λοιπὸν τοῦ τέλους τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἐξήκοντά εἰσι βασίλισσαι καὶ ὀγδοήκοντα παλλακαὶ, καὶ νεάνιδες ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Μία ἐστὶ περισσότερά μου, τελεία μου· μία ἐστὶ τῇ μητρὶ αὐτῆς, ἐκλεκτὴ ἐστὶ τῇ τεκούσῃ αὐτήν. Ἐἶδον πᾶσαι θυγατέρες, καὶ μακαριοῦσιν αὐτήν· βασίλισσαι καὶ παλλακαὶ αἰνίσουσιν αὐτήν.

Ὁ Σολομὼν ὁ πάνσοφος, ὁ θαυμαστὸς προφήτης, Προφητικοῖς ἐν ὄμμασιν εἶδεν, ὡς ἐν κατόπτρῳ, Τοὺς τρόπους καὶ τὰς ἀρετὰς ψυχῶν τῶν σεσωσμένων, Μάλλον δ' εἰπεῖν ὡς ἀληθῶς τὰς τάξεις καὶ τὰς βάσεις. Τρεῖς γὰρ εἰσιν, ὡς πέπεισμαι, τάξεις τῶν σεσω-

C [σμένων· Ἰούτης, μισθαρνότης τε, καὶ μετ' αὐτὴν δουλότης. Οἱ μὲν γὰρ ἀγαπήσαντες ἐξ ὅλης τῆς καρδίας Τὸν εὐεργέτην τοῦ παντός ἐξ ἀπαλῶν ἐνύχων, Καὶ τῆς ἀγάπης ἕνεκα τούτου καὶ τῆς φιλίας, Τὸν κόσμον βδελυξάμενοι καὶ τὰ περὶ τὸν κόσμον, Προσκολληθέντες τῷ Χριστῷ τῷ Λόγῳ καὶ νυμφίῳ, Εἰς τὴν ἐφοσον υἱῶν τῇ χάριτι τῇ θεῷ. Οἱ δὲ γλιχόμενοι τυχεῖν τῆς ἀνω βασιλείας, Καὶ ταύτης χάριν ἔσπευσαν Χριστῷ δεδουλευκότες, Εἰς τὴν ἐφοσαν αὐτοὶ καὶ τόπον τῶν μισθίων. Οἱ δὲ γε πλημμελήσαντες, ὡς περὶ ἐγὼ ὁ τάλας Καὶ πᾶσαν ἐκτελέσαντες ἄτοπον ἁμαρτίαν, Καὶ φοβηθέντες τὰς πικρὰς βασάνους καὶ καλᾶσεις, Καὶ τούτου χάριν φθάσαντες εἰς τόπον μετανοίας D (Ὡς εἶθε τούτους φθάσαιμι κἀγωγε, Χριστέ μου [Λόγε],

Εἰς τὴν ἐληλύθασιν δούλων, πλὴν σεσωσμένων. Ταύτας τὰς τάξεις κατιδὼν ὁ Σολομὼν ἐκεῖνος, Προκατιδὼν δὲ μάλιστα τῷ Πνεύματι τῷ θεῷ Καὶ τὴν τοῦ Λόγου σάρκωσιν τοῦ καθαρῶ νυμφίου, Καὶ τὴν γεννήσασαν αὐτὸν ἀσπόρως Θεοτόκον, Τὴν ὄντως παναμώμητον, τὴν καθαρὰν Μαρίαν, Ἦντινα μακαρίζουσι φωναῖς ἀκαταπαύτοις Αἱ γενεαὶ τῶν γενεῶν ἀπάντων τῶν ἀνθρώπων, Ὅτι Σωτῆρα τέτοκε τῆς ὅλης οἰκουμένης· Ταύτην ἐξείπε τὴν ὄδῃν προσώπῳ τοῦ νυμφίου.

⁶⁸ Cant. iv, 3.

Σὺ δὲ μοι τὰς ἐξήκοντα βασιλίσσας ἀκούων,
 Ἐκείνους εἶναι γίνωσκε, δέσποτα στερηφόρε,
 Τοὺς δεκαπλασιάσαντας ἐν ἀγαθοεργίαις
 Τὴν δεδομένην πρὸς αὐτοὺς ἐξάδα τῶν τάλαντων,
 Καὶ τόπον φθάσαντας υἱῶν τῆ χάριτι τῆ Θεῖα.
 Καὶ παλλακὰς ὡς ἀληθῶς ἐκείνους εἶναι νόει,
 Τοὺς ὀκτοπλασιάσαντας ἐν κόποις σωτηρίας
 Τὸ δεδομένον τάλαντον αὐτοῖς ἐκ τοῦ Δεσπότη,
 Καὶ γεγονότας μισθωτοὺς τοῦ Λόγου καὶ νομφίου.
 Ἀκούων δὲ νεάνιδας πολλὰς ἀναριθμήτους,
 Γίνωσκε ταύτας ἀληθῶς ἀμαρτωλοὺς ἀνθρώπους,
 Οἵτινες τὸ μὲν τάλαντον λαβόντες τοῦ Δεσπότη,
 Εἰς γῆν αὐτὸ κατέχωσαν ἐξ ἄκρας βραθυμίας·
 Καὶ δοῦλοι μὲν γεγονόσιν, ἀλλ' ὅμως σεσωσμένοι.
 Τῶν σεσωσμένων οὖν τοσούτων πεφηνότων,
 Ἀπάντων ὑπερέχουσα τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων,
 Ὡς ἐκλεκτὴ περιστερὰ τυγχάνει μία μὴνη,
 Ἡ τὸν Χριστὸν γεννήσασα Παρθενομήτωρ,
 Ἡ Χερουβίμ καὶ Σεραφίμ ὄντως καθαρωτέρα.

Ἰπίλογος.

Ἔχεις τὸ σὸν ἐπίταγμα πεπληρωμένον, ἀναξ.
 Ἰδοὺ γὰρ τέλος εἴληφε τὸ τῶν ἁσμάτων Ἄσμα,
 Ἀλλ' ἐρωτᾷς, ὦ κράτιστε, καὶ πλέον φιλολόγε,
 Καὶ τί τὸ συναγόμενον ἐν καθαρᾷ τυγχάνει,
 Ἐκ ταύτης τῆς προφητικῆς ἁσματογραφου βίβλου.
 Ἄπαν τὸ συναγόμενον τοῦτο τυγχάνει μόνον,
 Ὅτι τὴν φύσιν τῶν βροτῶν τὴν ἐκπετοῦσαν πάλαι
 Ὁ Λόγος ἀνεζήτησεν ὁ ταύτην πλαστοουργήσας.
 Εὐρῶν δὲ ταύτην, καὶ λαβὼν ἐπ' ὤμων ὁ Δεσπότης,
 Εἰς οὐρανοὺς ἀνήγαγε, καὶ τῷ Πατρὶ παρέσχε,
 Καὶ τῶν ἀγγέλων ἔδειξε ταύτην ὕψηλοτέραν.
 Ὅπερ προγνοὺς Σολομῶν πνεύματι προφητείας,
 Ποικίλως συνεγράφατο καὶ πολυπλόκως τάδε.
 Ἡμεῖς δὲ τὸ ἐπίταγμα τὸ σὸν, ὦ στερηφόρε
 Ἀποπληρῶσαι θέλοντες, ὡς δοῦλοι τοῦ σοῦ κράτους,
 Πολιτικοῖς ἐφράσαμεν ὡς δυνατὸν ἐν στίχοις
 Τὴν τῶν ἁσμάτων δύναμιν, ἐξήγησιν καὶ γνῶσιν.
 Εἰ δ' ἴσως παρεσφάλημεν καὶ τι τῆς ἀληθείας,
 Οὐ ξένον, οὔτε θαυμαστὸν, οὔδὲ καινὸν τυγχάνει.
 Ἐχρῆν μὲν γὰρ μηδ' ὀπωσοῦν ἐπιχειρῆσαι τούτου,
 Τὴν βίβλον τὴν πνευματικὴν ὅλως ἐφερμηνεύσαι·
 Τοῦτο γὰρ τοῖς πνευματικοῖς εἰκὸς ἐστὶ καὶ μόνοις,
 Τὸ τὰ τοῦ Πνεύματος λαλεῖν καὶ φράζειν καὶ διδά-
 [σκειν.

Ἐπεὶ δὲ τοῦτο γέγονε καὶ παρ' ἡμῶν ἐκ τόλμης,
 Ὁ παντοκράτωρ μου Χριστὸς ἴσως γένοιτό μοι.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἐξήκοντά εἰσι βασιλίσσαι καὶ ὀγδοήκοντα
 παλλακαὶ καὶ νεάνιδες ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς·
 ἤγουν, αἱ τε μὴ φόβῳ τῶν ἠπειλημένων κολάσεων,
 ἀλλὰ πόθῳ τοῦ κληρονομησαὶ τὴν ἐπηγγελμένην τοῦ
 Θεοῦ βασιλείαν ἐξαπλασιάζουσαι ψυχὰς τὰς δέκα
 ἐντολάς, κατὰ λόγον ἐπιστατοῦντα ταῖς πέντε αἰσθη-
 σεσιν, καὶ ἅμα ταύταις πληροῦντα τὸν ἕξ ἀριθμὸν·
 καὶ αἱ κατ' ἐπιθυμίαν μὲν τῷ πονηρῷ συμπλεκόμε-
 ναι, κατὰ φόβον δὲ τῶν ἠπειλημένων κολάσεων, ἀκί-
 νητοι κατ' ἐνέργειαν πρὸς τὰ πάθη μένουσαι. Ὁ γὰρ

A rum locum sunt assecuti. Concubinas autem eos
 esse cogita, qui talentum sibi a Domino assignatum
 laboribus salutiferis octogies multiplicantes, Verbi
 et sponsi facti sunt mercenarii. Innumerabiles
 vero adolescentulas agnosce peccatores illos qui
 præ nimia inertia talentum a Domino acceptum in
 terra defoderunt illi quidem, sed tamen salutem
 obtinuerunt. Inter tot animas omnium hominum qui
 salvantur, ut electa columba est una illa sola, quæ
 Christum genuit Virgo Mater puella Maria, quæ
 puritate profecto Cherubim et Seraphim autecel-
 lit.

B

Peroratio.

Mandata tua, rex, explicavimus. Ecce enim can-
 ticorum Canticum ad umbilicum pervenit. Quod si,
 princeps optime idemque sapientissime, quæras
 quidnam in summa ex hujus prophetici voluminis
 puritate colligatur: Mortalium naturam olim pro-
 lapsam et errabundam, Verbum a quo fuerat
 condita, perquisivit, inventamque atque humeris
 suis impositam Dominus in cælum sustulit, Pa-
 trique obtulit, atque angelis sublimiorem decla-
 ravit. Quod spiritu prophetico prospiciens Salomon,
 rem vario et multiplici carmine est persecutus.
 Nos vero jussa tua, stephephore, capessere cu-
 pientes, ut imperio subjecti tuo, idem argumentum
 pro virili nostra civilibus versibus exposuimus.
 Quod si forte a veritatis tramite alicubi deflexeri-
 mus, id mirum aut novum meminisse videri debet.
 Nostrium enim erat provinciam hanc non alligere.
 Cum enim hic liber spiritu totus refertus sit,
 non debet nisi ab iis qui eodem pleni sunt
 spiritu, tractari. Verum, quando id ausi
 sumus, Deus omnipotens Christus mihi det ve-
 niam.

D

Trium Patrum.

Sexaginta sunt reginæ, et octoginta concubinæ
 et adolescentulæ quarum non est numerus. Animæ
 scilicet, quæ non suppliciorum metu, sed promissum
 Dei regnum asscquendi desiderio, per ratio-
 nem quinque sensibus imperantem, atque una
 cum illis senarium numerum conficientem, sexies
 duplicant decem præcepta. Animæ item illæ, quæ
 cupiditate quidem ad malum inclinant, sed pœna-
 rum comminationibus territæ ad vitia operibus
 implenda immotæ manent. Nam octogenarius

numerus immobilitatem, si per se ipsum spectetur, ostendit; septuagenarii autem numeri qui impar est, motum amplectitur; et animæ postremo, quæ adhuc in fide sunt rudes et adolescunt, sed ad mensuram ætatis plenitudinis Christi⁶⁹, nondum justitiæ operibus mundatæ atque illustratæ pervenerunt; et quia mortuam adhuc in se fidem gerunt, nondum ad eorum quæ salvantur ordines ascribuntur. Ex omnibus autem ordinibus quos commemoravimus, una est columba perfecta matri suæ, electa genitrici suæ. Quæ nimirum postquam Deo credidit, et pœnarum formidine purgata est, et spe promissionum illustrata, charitatis affectione bonum colit; et nulla alia de causa, sed ipsum propter se, ut natura bonum complectitur; hæc enim una profecto est, utpote per divinitatem uni et soli Deo conjuncta, et apud ipsum immobilis manens; columba autem, ut spiritalis atque perfecta, cum omnium effectricæ sapientia per amplum virtutum cultum conjuncta; atque in ipsa per singularum virtutum fructus progrediens. Qua quidem sapientia ab ancillis et mercenariis eximitur, et in filiam adoptata atque electa divinitatem per gratiam adipiscitur. *Viderunt illam filix, et beatissimam prædicabunt eam; reginæ et concubinæ laudabunt eam.* Recta et præclara illius facta fideles tantum ejus discipulæ quas in lavaero regenerationis ipsa genuit, expertæ sunt, et solo verbo divinam ipsam prædicabunt; quæ autem justitiæ operibus illuminatæ regnum Dei consequuntur, quæque suppliciorum timore a variis peccatis abstergent, ipsam etiam operibus collaudabunt.

Trium Patrum.

Quandoquidem gloria magistræ est discipularum illuminatio et purgatio, de qua etiam dicunt:

Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut acies ordinatæ?

Vere admiranda est magistra nostra. Nam discipulis suis quæ per purgationem a tenebrarum operibus recesserunt, sed per cognitionis illustrationem nondum ad justitiæ opera pervenerunt, ut docendi ratio requirit, sese accommodat, ac præbet quasi lucem matutinam, ea celans mysteria quæ nondum valent comprehendere; atque illa tradens quibus percipiendis sunt idoneæ, futurarumque pœnarum minis eas ad linem atque obedientiam adducens. Illis vero quæ cum veritatis crediderint prædicationi, a malitiæ tamen operibus tenebrarum nondum sunt purgatæ, ita se exhibet bonam, ut pœnitentiæ disciplina quasi lunæ quamdam lucem suppeditans, ignorantia noctem ab eis repellat. At cum animabus illis quæ virtute præditæ tanquam in die decore ambulant, se electam gerit (qualis est sol, qui tum amplitudine tum splendore cæteris cæli luminibus antecellit), et veræ cognitionis lucem sub-

A ὀγδοήκοντα ἀριθμὸς ἀκίνησιαν καθ' ἑαυτὸν θεωρούμενος δηλοῖ, περιγράφων τοῦ ἑβδομήκοντα ἀριθμοῦ περιττοῦ ὄντος τὴν κίνησιν· καὶ αἱ κατὰ τὴν πίστιν ἔτι νεάζουσαι καὶ μὴ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ διὰ καθαρότητος τε καὶ φωτισμοῦ ἔργων δικαιοσύνης φθάσαι, καὶ διὰ τὸ νεκρὰν ἔτι τὴν πίστιν ἐν ἐκταῖς περιφέρειν, ταῖς σωζομέναις τάξεσι μετέτι συναριθμοῦμαι. Ἐκ πασῶν δὲ τῶν λεχθειῶν τάξεων μία ἐστὶ περιστέρη τελεία τῇ μητρὶ αὐτῆς, ἐκλεκτὴ ἐστὶ τῇ τεκούσῃ αὐτὴν· ἔχουσα, ἢ μετὰ τὸ πιστεῦσαι Θεῷ, καὶ φόβῳ μὲν τῶν ἀπειλῶν καθαρῆναι, ἐλπίδι δὲ τῶν ἐπαγγελιῶν φωτισθῆναι, ἀγαπητικῶς διατεθεῖσα περὶ τὸ ἀγαθόν, καὶ μὴ δι' ἕτερόν τι ποιοῦσα αὐτὸ, ἀλλὰ δι' αὐτὸ, ὡς φύσει καλόν· Αὕτη γὰρ μία μὲν ἐστίν, ὡς κατὰ θέωσιν ἐνωθεῖσα τῇ ἐνὶ καὶ μόνῃ Θεῷ, καὶ παρ' αὐτῷ ἀκίνητος μένουσα. Περιστέρη δὲ, ὡς πνευματικὴ καὶ τελεία τῇ πανταίῃ σοφίᾳ, ὡς πρὸς ταύτην ἀνγκυτικῶς δι' ἐκάστης ἀρετῆς συναχθεῖσα, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ποιουμένην πρόθεον, κατὰ τὴν ἐκάστης ἀρετῆς γέγεσιν. Ἦτινι σοφία καὶ ἐκλελεγμένη ἐστὶν ἀπὸ τῶν δουλιῶν καὶ μισθωτῶν, ὡς υἱοθετισαμένη ταύτην κατὰ τὴν ἐν χάριτι θέωσιν. Ἐἶδον αὐτὴν θυγατέρας, καὶ μακαριοῦσιν αὐτὴν· βασίλισσαι, καὶ πάλλακαὶ αἰνέουσιν αὐτὴν. Δηλονότι ἐν πείρᾳ τῶν καταπορημάτων αὐτῆς γεγόνασιν, αἱ μόνον πισταὶ ταύτης μαθήτριά· ὡς ἐν τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας ἀπέτεκε, καὶ μόνῃ λόγῳ αὐτὴν ἐκθειάσουσιν. Αἱ δὲ διὰ φωτισμοῦ ἔργων δικαιοσύνης τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἀντιποιοῦμαι, καὶ αἱ διὰ φόβον τῶν κολάσεων παντοίων κακῶν ἀπεχόμεναι, καὶ δι' ἔργων ἐπαινεῖσουσιν αὐτὴν.

C

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἐπειδὴ περὶ δόξα τῆς διδασκαλίου ἐστὶ τῶν μαθητριῶν ὁ φωτισμὸς καὶ ἡ κάθαρσις, περὶ τῆς καὶ ἑροῦσι:

Τίς αὕτη ἢ ἐκκόπτουσα ὡσεὶ ὕψους, καλὴ ὡς σελήνη, ἐκλεκτὴ ὡς ἥλιος, θάμβος ὡς τεταγμέναι;

D Διὰ τὴν θαυμασίαν τίς ἐστὶν ἡ διδάσκαλος ἡμῶν, ὡς ταῖς μὲν ἀποστάσεις τῶν ἔργων τοῦ σκότους διὰ καθάρσεως, μήπω δὲ τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης καταλαβοῦσαι, διὰ φωτισμὸν γνώσεως συγκαταβαίνουσα διδασκαλικῶς ἔτι ἐπιθινόν φῶς, ἐν τῇ τὰ μὲν τῶς ἀχώρητα ταύταις μυστήρια κρύπτειν, παραδηλοῦν δὲ τὰ χωρητὰ, καὶ ταῖς ἀπειλαῖς τῶν μελλουσῶν κολάσεων πρὸς ὑπακοὴν ἐπιστρέφειν· ταῖς δὲ πιστευσάσαις μὲν τῇ τῆς ἀληθείας κηρύγματι, μήπω δὲ καθαρῆσαις τῶν τοῦ σκότους τῆς κακίας ἔργων, ἀγαθὴ ἐστίν, ὡς ταῖς πρὸς μετάνοιαν διδασκαλίαις καθάπερ τι σεληνιακὸν φῶς τὴν νύκτα τῆς ἀγνοίας τούτων καταφαιδρύνουσα· ταῖς δ' ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατοῦσαις ἐναρέτοις ψυχαῖς ἐκλελεγμένη ἐστὶν (οἷάπερ τις ἥλιος τῶν λοιπῶν κατ' οὐρανὸν φωτῶν ἀγλή τε καὶ μεγέθει διαφανέστερος), ὡς ἀνατέλλουσα ταύταις φῶς ἀληθοῦς γνώσεως, κἀντεῦθεν ἐκπλήττουσα τὰς ὁρώσας αὐτὴν καθάπερ

⁶⁹ Ephes. iv, 13.

ἐπιφάνειά τις ἀγγελικῶν τάξεων. Καὶ ταῦτα μὲν αἱ μαθήτρισι περὶ τῆς διδασκαλίου εἶρηκασιν.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ταῦτα μὲν αἱ μαθήτρισι περὶ τῆς διδασκαλίου εἶρηκασιν, τὰ δ' αὐτῆ περὶ τούτων πρὸς τὸν νυμφίον φησὶν· Εἰς κήπον καρῶς κατέβην ἰδεῖν ἐν γεννήμασι τοῦ χειμάρρου· ἰδεῖν εἰ ἦνθησαν ἡ ἀμπελος, εἰ ἦνθησαν αἱ ῥοαί. Ἦτοι, συγκατέβην ἐκ τοῦ ὕψους τῆς μυστικῆς θεωρίας ταῖς γεωργούσαις ψυχαῖς οἰονεὶ κάρυα, κατὰ μὲν τὸ ἐκτὸς λίπυρον πικρὰ, κατὰ δὲ τὸ ἐντὸς σκληρὰ, κατ' αὐτὸν δὲ τὸν ἔνδον τῶν τοιοῦτων λεπύρων καρπὸν ἡδέα· τὴν τῆ πικρῆς τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν καὶ τῆ σκληρότητι τῶν ἐκουσίων πεφυλαγμένην γλυκύτητα τῶν ἀρετῶν, ἀπὸ τε τῶν κατ' ἑλλειψιν αὐτῶν καὶ τῶν καθ' ὑπερβολὴν παθῶν· ὥστε θεάσασθαι ἐν τῇ ὑπομονῇ αὐτῶν, κοίματι οὐσῆ τῆς βεβούσης θλίψεως ἐκ τοῦ χειμῶνος τῶν πειρασμῶν (ἡ θλίψις γὰρ ὑπομονὴν κατεργάζεται) εἴτε εὐχαριστία, εἴτε δυσφημία προσάγεται σοι τῷ ἱατρικῶς, ἀλλ' οὐ τιμωρητικῶς παιδεύοντι· θεάσασθαι δὲ πάλιν ἐάν τε αὐτὸς ὁ ἐν Εὐαγγελίοις εἰρηκῶς, ὅτι Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀμπελος, ἐν τῇ ὑπομονῇ ταύτῃ προδεικνύεται, ὡς ἄνθος βότρυος ποιούντος οἶνον τῆς φύσεως ἐκστατικὸν κατὰ τὴν θεώσεως χάριν. Ὁ γὰρ ἐν ὑπομονῇ καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας φύσεως ὑπεροχῶν, τὴν ὑπὲρ φύσιν τῆς θεότητος δέχεται χάριν· καὶ ἐάν αἱ δίκην ῥοιῶν τῶ μὲν φαινόμενῳ λεπύρῳ στυφουσῶν, τῶ δ' ἐντὸς τούτου κεκρυμμένῳ καρπῷ τοὺς γευσόμενους γλυκαινοῦσῶν, πεφυλαγμένα μὲν τῶ τοῦ φόβου σου στυπτικῶς, εὐφραίνουσαι δὲ τοὺς γευσασμένους τῇ τῆς εἰς σὲ ἐλπίδος γλυκύτητι ἀρεταί· δηλαδὴ ἡ φρόνησις καὶ ἡ ἀκεραιότης δίκην ἀνθοῦντος καρποῦ ἐδείχθησαν ἐν τῇ ὑπομονῇ· ἡ μὲν φρόνησις, τὴν εἰς σὲ πίστιν, ὡς τινα κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ φυλάττουσα ἄνωτον· ἡ δ' ἀκεραιότης, τὴν εἰς τὸν πλησίον ἀγάπην ἀτάλυτον ἐν ταῖς τῶν πειρασμῶν ποικίλαις ἐπικυωγαῖς· καθὼς αὐτὸς ἐν Εὐαγγελίοις εἶρηκας· Ἴδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς, ὡς πρόβατα [ἐν] μέσῳ λύκων. Γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστέραί. — Ἐκαὶ δώσω τοὺς μαστοὺς μου σοι. Πάντως ἐν τῇ εἰρημένῳ κήπῳ τῶν ἀρετῶν, ὅς ἐστιν αἱ ἐν ταύταις πεφυτευμένα μαθήτρισι, τὴν εἰς αὐτὰς ἠθικὴν καὶ φυσικὴν διδασκαλίαν μου, αἷς οἷάπερ γάλακτι φυσικῇ καὶ καταλλήλῃ τροφῇ ταύτας τρέφουσα. προστάξω σοι τῷ νυμφίῳ, ὡς ἐντεῦθεν τὸ σὸν τε ποιούσα θέλημα καὶ σοὶ τὰς μαθητευομένας μοι προσάγουσα. Εἴτα στρέφουσα τὸν λόγον πρὸς τὰς μαθητευομένας οἰονεὶ φησι πρὸς αὐτάς, ὅτι, Εἰ καὶ συγκατέβην ὑμῖν ἐκ τοῦ μυστικώτερον ὄργῃ ἐν ἑαυτῇ τὸν νυμφίον μου, εἰς τὸ θεάσασθαι αὐτὸν καὶ ἐν ὑμῖν, ὡς εἶρηκα. Ἀλλὰ οὐκ ἔγνω ἡ ψυχὴ μου. Δηλαδὴ οὐπω ἐθεασάμην αὐτὸν ἐν ὑμῖν, ὡς μὴ τελειωθείσας ἔτι κατὰ Χριστόν· οὗτος δ' ἐντεῦθεν ἔθετό με ἄρματα Ἀμιναδάβ· εἶπουν, πεποίηκέ με ὀχλήματα ἑαυτοῦ, ὡς ταῖς διδασκαλίαις φέρουσαν αὐ-

ministrat; atque illa stupore ac terrore afficit se intuentes, ut instructa atque ordinata agmina angelorum. Ac de magistra quidem discipulae illa locuta sunt.

Trium Patrum.

Haec quidem discipulae de magistra dixerunt. Ipsa vero de discipulis ad sponsum ita loquitur: *In hortum nucis descendi, ut viderem in germinibus torrentis: ut viderem, an florisset vinea, an florissent mala punica.* De mysticae contemplationis sublimitate descendi ad animas virtutis excoltrices, tanquam ad nuces, quarum cortex exterior alter quidem amarus, alter autem durus est: nucleus autem qui his corticibus includitur, jucundus: dulcedo nimirum virtutum, quae tum amaritudine gravium tentationum, tum asperitate laborum sponte suceptorum, a perturbationibus et vitiis in defectu atque excessu consistentibus in medio conservantur: ut viderem in patientia ipsarum, quae veluti partus quidam ex tribulatione tanquam ex torrente tentationum (tribulatio enim patientiam operatur) vel per gratiarum actionem, vel per lamentationem offertur tibi non acerbè, sed medici more castigantis; ut viderem rursus, an is qui in Evangeliiis dixit: *Ego sum vitis*⁷⁰, in hac patientia appareat sicut flos botri vinum naturam obstupesciendi per divinitatis gratiam producentis. Qui enim ipsam quoque naturam propriam per patientiam despicit, divinitatis gratiam natura praestantiorè adipiscitur. *An florissent mala punica.* An (quae instar malorum punicorum, quibus cortex quidem extrinsecus adest astringendi vim habens, intrinsecus autem inest fructus gustantibus dulcedinem afferens) virtutes illae timoris tui austeritate conservatae, gustantium autem animos spei in te dulcedine delectantes, nempe prudentia et simplicitas ad similitudinem fructus florentis exsarent in patientia: prudentia quidem fidem erga te ab hostis ictibus, veluti caput quoddam integrum servans: simplicitas autem dilectionem erga proximum in variis tentationum invasionibus. Quemadmodum in Evangeliiis ipse dixisti: *Ecce mitto vos sicut oves inter lupos. Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae*⁷¹. — *Illic dabo tibi ubera mea*⁷². In eo nimirum virtutum horto quem dixit, quae sunt discipulae in ipsis plantatae, naturalem et moralem doctrinam meam, quarum quasi maturo ac naturali quodam lactis cibo ipsas nutrio, praebebo tibi sponso, ea ratione obtemperans voluntati tuae, atque illas tibi a me institutas adducens. Tum ad discipulas convertens sermonem: Descendi, inquit, ad vos ab illa magis arcana speculatione qua sponsum meum in me ipsa contempser, ut viderem ipsum in vobis, quemadmodum dixi. Sed non novit anima mea. Nondum profecto illum in vobis perspexi, quae quidem adhuc

⁷⁰ Joan. xv, 5. ⁷¹ Matth. x, 16. ⁷² Cant. vii, 2.

perfectæ non estis secundum Christum. Hic autem idcirco posuit me currus Aminadab, hoc est, currus me suos constituit, quæ discipulis, eum in me ipsa ad vos, habita ejusque vestrum ratione, perferrem. Aminadab enim interpretamur, Princeps populi, qui Christus est nostræ salutis auctor.

Trium Paurum.

Discipulæ dicunt ad sponsam :

Revertere, revertere Sulamitis : revertere, revertere : et intuebimur in te.

Ab arcanae contemplationis sublimitate ad molem quatuor generalium virtutum doctrinam descendente, atque ex quadruplici earum ratione, nos quæ perturbationibus adhuc commovemur, roge atque institue, o Sulamitis, o quæ ab omnibus perturbationis libera tranquillitatis et pacis nomen habes; et ea spectabimus in te, quæ propter nostram imperfectionem adhuc in nobis non vidimus. Quærit autem a discipulis sponsa, *Ecquid in Sulamitide quæ venit sicut chori castrorum*⁷³, sint conspecturæ? Quidnam conspicietis in me pacifica (ut quæ non amplius per actionem, in hostili certamine, animi affectionem per corpus ostendo, sed ratione et scientia propter perfectionem veris in bonis permaneo), quæ ex perturbationum bello multiplex redeo, sicut chori quidam ex prælio revertentium victoriæ præconium celebrantes? Cum enim strenue vos in certamine adversus vitia, virtutum institutis et moribus gesseritis, horum rationes uti victoriæ laudes scite conseritis.

Trium Patrum.

Discipulæ autem sponsam sic incipiunt collaudare : *Quam pulchri facti sunt gressus tui in calceamentis, filia Nadab!* Mirabilem ostendunt pulchritudinem gressus tui, quibus te nobis per virtutum actiones accommodas, quo in earum moribus tanquam in calceamentis incedens, per corpus eas nobis imperfectis demonstras, ut ad virtutem informemur exemplo tuo filia Dei : quippe quæ, ut patris, audis sermones ejus, qui omnibus, etiamsi nolint, tibi, autem volens dominatur. Nadabenim est princeps, sive dux, qui sponte imperat. Sic autem per virtutem pulchri sunt gressus tui, quia *concinnitates femorum tuorum sunt sicut monilia, quæ fabricata sunt manu artificis.* Recte videlicet rationeque compositi motus potentiarum in generatione ac corruptione consistentium (cupidatem atque iracundiam dico) quasi ab artifice ratione, ab iis quæ generantur et corrumpuntur, ad superiora inflexi, similes sunt monilibus artificum fabrefactis et figura flexis. Quamobrem et *umbilicus tuus crater tornabilis*, non indigens poculo. Omnino vis sensibilis tua (per quam, ut per umbilicum infans in utero rerum sensibilibus speculatione, tu ab omnium matre sapientia comprehensa et *matritia parvula*⁷⁴ naturaliter nutritis) receptaculum est naturalis rerum visibilium cognitionis, recte gladio Spiritus exsectum

τὸν ἐφ' ἑαυτῆς πρὸς ὑμᾶς διαφόρως καὶ καταλλήλως ὑμῖν. Ἀμιναδάβ γάρ, ἄρχων λαοῦ, ἐρμηνεύεται ὅς ἐστι Χριστὸς ὁ ἀρχηγὸς τῆς σωτηρίας ἡμῶν.

Τῶν γ' Πατέρων.

Αἱ δὲ μαθήτριά φασὶ πρὸς τὴν νύμφην :

Ἐπίστρεψε, ἐπίστρεψε, ἡ Σουλαμίτις, ἐπίστρεψε, ἐπίστρεψε, καὶ ὑψόμεθα ἐν σοί.

Ἦτοι, συγκατάβαινε ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς μυστικῆς θεωρίας πρὸς τὴν διὰ τῶν τεσσάρων γενικῶν ἀρετῶν ἠθικὴν διδασκαλίαν ἡμῶν. Συμμετριάζουσα κατὰ τὰς εἰρημένους ἀρετὰς τετραχῶς ταῖς ἐτι ὑπὸ παθῶν ὑχλουμέναις ἡμῖν, ἡ δι' ἀπάθειαν ἐρμηνεύουσα ἡ Σουλαμίτις γάρ, εἰρηνεύουσα, ἐρμηνεύεται καὶ θεασόμεθα ἐν σοί ἃ μήπω ἐν ἑαυταῖς ἐωράκαμεν διὰ τὴν ἡμετέραν ἀτέλειαν. Ἐρωτᾷ δ' αὐτὴ αὐτάς : Τί ὕψεσθε ἐν τῇ Σουλαμίτιδι, ἡ ἐρχομένη ὡς χοροὶ τῶν παρεμβολῶν, ἤγουν, Τί ἐν ἐμοὶ θεάσεσθε τῇ εἰρηνεύουσῃ; ὡς μηκέτι πολέμικῶς καὶ ἀγωνιστικῶς κατὰ πρᾶξιν τὴν κεκρυμμένην μου διάθεσιν φανερούση διὰ τοῦ σώματος ἄλλὰ λογικῶς καὶ γνωστικῶς τοῖς ἀληθῶς ἀγαθοῖς ἐμμενούσῃ διὰ τελειότητα, ἡ ἐκ τοῦ τῶν παθῶν πολέμου ἐπανερχομένη πληθῶς ὡς περ τινὲς ἐπινικίους ἄδοντες ὕμνους χοροὶ τῶν ἐκ πολέμου ἐπανερχομένων. Γενναίως γάρ ἐν τῷ κατὰ τῶν παθῶν πολέμῳ ἀγωνισάμεναι κατὰ τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν, ὡς ἐπινικίους ὕμνους τοὺς τούτων λόγους ἄδετε γνωστικῶς.

C

Τῶν γ' Πατέρων.

Αἱ δὲ μαθήτριά τὸν τῆς νύμφης ἔπαινον ποιῶσθαι ἀπαρχόμεναι, φασί : Τί ὠραιώθησαν διαθήματά σου ἐν ὑποδήματι, θύγατερ Ναδάβ! δηλονότι, θαυμάσιον κάλλος ἐνδείκνυνται αἱ κατὰ τὰς ἀρετὰς συγκαταβατικάι πρὸς ἡμᾶς πορεῖαι σου ἐν τοῖς τούτων κατὰ πρᾶξιν τρόποις, οὗς οἵαπερ ὑποδήματα ὑποδέδενται, ἵνα διὰ σώματος δειχθῶσι ταῖς ἀτελέσιν ἡμῖν, καὶ τυπωθῶμεν πρὸς ἀρετὴν τῷ κατὰ σὲ παραδείγματι. θύγατερ θεοῦ ὡς ἀκούουσα τῶν λόγων αὐτοῦ, οἷα πατρὸς, ὅς πάντων μὲν κἂν μὴ θέλωσιν ἄρχει σου δὲ καὶ ἐκουσίως. Ναδάβ γάρ ἄρχων ἢ ἡγεμὼν ἐκουσιαζόμενος ἐρμηνεύεται ὅτι οὕτω δ' εἰσὶν αἱ κατ' ἀρετὴν πορεῖαι σου ὠραῖαι ὅτι ῥυθμοὶ μηρῶν σου ὅμοιοι ὀρμίσκοις, ἔργα χειρῶν τεχνίου. Δηλαδὴ αἱ κατὰ λόγον εὐτακτοὶ κινήσεις τῶν περὶ τὸ ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ καταγινομένων πρακτικῶν σου δυνάμεων τῆς ἐπιθυμίας, λέγω, καὶ τοῦ θυμοῦ, ὡς ὑπὸ τεχνίου τοῦ λόγου ἀπὸ τῶν γενητῶν καὶ φθορῶν πρὸς τὰ ὑπὲρ ταῦτα καμπτόμεναι, παρεικάζονται ὀρμίσκοις εἰργαζομένοις ὑπὸ χειρῶν τεχνίου, καμπτοῖς τῷ σχήματι. Ὅθεν καὶ Ὁ ὀμφαλός σου κρατῆρ τορευτῆς, μὴ ὑστερούμενος κρᾶμα. Πάντως τὸ ἀσθητικόν σου (δι' οὗ ὡς δι' ὀμφαλοῦ τὸ ἐν μήτρᾳ βρέφος τρέφῃ, φυσικῶς τῇ κατ' αἴσθησιν θεωρίᾳ τῶν ὄντων, συλληφθεῖσα ὑπὸ τῆς πάντων μητρὸς σοφίας, καὶ τῇ

⁷³ Cant. vii, 1. ⁷⁴ I Cor. xiv, 20.

κακή νηπιάζουσα) δοχεῖόν ἐστὶ τῆς φυσικῆς τῶν ὀρατῶν γνώσεως, καλῶς τῇ μαχαίρᾳ τοῦ Πνεύματος ἐξεσμένον καὶ τῆς ἀπάτης ἀπηλλαγμένον· κἀντεῦθεν ὡς μὴ ἀλόγιως τῶν αἰσθητῶν ἀντιλαμβάνομενον, οὐ ψιλὰς τὰς ἐπιφανείας τῶν ἀρετῶν ἐπιφέρεται, ἀλλὰ πάσας τοῖς πνευματικοῖς τούτων λόγοις κεκερασμένης. Ἦ δὲ κοιλία σου θημονία σίτου πεφραγμένη ἐν κρίνοις· ἦτοι, τὸ φανταστικόν σου, ὅπερ, οἷα κοιλία σὺν τοῖς περιπτώμασι τοῖς ἐκ τῶν βρωμάτων χυμοὺς ἀδιακρίτους τούτων ἐπιφερομένη, ἅμα ταῖς ἐπιφανείαις τῶν ὀρατῶν τοῖς τούτων ἐπιφέρεται λόγους, ἀπόθεσις ἐστὶ καὶ διαμονή (ὅπερ τὸ θημονία δηλοῖ) τοῦ ἐνδοθεν τῶν φανθεισῶν ἐπιφανειῶν, ὡς ὑπὸ ἀσταχῶν σίτου περικαλυπτομένου τῆς ἐν ὅλοις ἀληθείας λόγου, ἄχρις ἂν μετ' ἐπιστήμης διακρίνασα ἀφεκλύσῃται αὐτὸν ἡ διάνοια, καὶ γυμνὸν παντὸς ἐπικαλύμματος καὶ προδλήματος, παραπέμψῃ τῷ νῷ, Περυλαγμένη δὲ ἐστὶν ἡ ἀπόθεσις αὕτη ἡ διὰ τῶν κρίνων τοῦ ἀγροῦ παραδειγματιζομένη ἐν Ἐὐαγγελίοις, ἀμεριμνία, ἵνα μὴ ὑπὸ τῶν τοῦ βίου διαφθορῆς μεριμνῶν, καὶ τοῦ ἐν ταύτῃ πνευματικοῦ καρποῦ ὁ καλὸς γεωργὸς νοῦς στερηθῇ. Καὶ οὕτω μὲν ἡ κοιλία σου. Οἱ δὲ δύο μαστοὶ σου, ὡς δύο νεβροὶ ὀίδυμοι δορκάδος· ἦγουν, Ἡ φυσικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ διδασκαλία σου· δι' ὧν τὰς ἀτελεῖς τρέφεις ἡμᾶς, οἷα περ γάλακτι τοῖς φυσικοῖς λόγοις καὶ τρόποις πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ τελειότητα· ἅμα ἐκ σοῦ κατὰ μὲν θεωρίαν ὀξυδερκῶς, κατὰ δὲ πράξιν ὀξυδρόμως προϊάσιν· ὡς μήτε τὸν λόγον ἄπρακτον, μήτε τὴν πράξιν ἄλογον ἐπιδεικνυμένης. Πρὸς τούτοις δὲ. Τράχηλός σου, ὡς πύργος ἐλεφάντινος, Ἔτουν, τὸ συνάπτον τῷ νῷ τὴν αἰσθησὶν λογικὴν σου, καθάπερ τράχηλος τῇ κεφαλῇ τὸ λοιπὸν σῶμα, οἷα μὲν πύργος ἀΐρεται κατ' ἀρετὴν ἀπὸ τῶν σαρκικῶν πρὸς τὰ πνευματικὰ καὶ αὐράνια· οἷα δ' ἐλεφάντινος λείον ὑπάρχει καὶ καθαρὸν διὰ τὸ ἀπηλλάχθαι τῆς κατ' ἔλλειψιν ἀρετῆς, καὶ ὑπερβολὴν μολυντικῆς τῶν ψυχῶν ἀνισότητος. Καὶ ὀφθαλμοὶ σου, ὡς λίμναι ἐν Ἐσσεβῶν ἐν πύλαις θυγαθρὸς πολλῶν. Δηλαδή, Αἱ θεωρητικαὶ τῆς ψυχῆς σου δυνάμεις, οἷα περ λίμναι συναγωγοὶ τῶν ἐν αὐταῖς εἰσερόντων ὑδάτων συναγοῦσι ἐν τῇ αὐξήσει τῆς κατ' ἀρετὴν θέας καρποφορίας (ὅπερ τὸ Ἐσσεβῶν ἐρμηνεύεται) διὰ μέσων τῶν αἰσθησεων, δι' ὧν ὡς τινῶν πυλῶν εἰς νοερὰν ψυχὴν ἡ τῶν ὅλων γνώσις εἰσιέναι πέφυκε, τὴν τικτομένην κατὰ θεωρίαν γινώσκιν, ἐκ τῆς διαφόρου φύσεως τῶν ὄντων. Πρὸς δὲ τούτοις. Μυκτῆρ σου ὡς πύργος τοῦ Λιδάνου, σκοπεύων πρόσωπον Δαμασκῶ· Δηλονότι, τὸ (οἷα περ εὐωδία ἀπὸ δυσωδίας, χωρίζον τὰς ὑποθήκας τῶν εἰς διακονίαν ἀποστελλομένων, διὰ τοῦς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, λειτουργικῶν πνεύματων, ἀπὸ τῶν ὑπερβολῶν τῶν τῆς πονηρίας πνεύματων) διακριτικόν σου, οἷον εἰ πύργος ὑψηλότατος κατὰ τὸν Δίθανον ὕψος, ἀποβλέπον κατὰ τὸ πρόσωπον τῆς πόλεως Δαμασκῶ, καὶ τὰς ἐκείθεν τῶν ἐχθρῶν ἐφόδους τῷ Ἰσραὴλ μηνύον· ἐξ ὕψους

et ab omni fraude sejunctum, ac propterea haud temere, quæ sub sensum cadunt, percipiens, non simplices virtutum species affert, sed omnes spiritualibus earum rationibus temperatas. *Venter autem tuus sicut acervus tritici vallatus liliis.* Vis nimirum imaginativa, quæ quidem (ut venter simul cum rebus superfluis ciborum succos ab illis indiscretos continet) una cum rerum visibilium speciebus earum rationes gerit, est repositio et conservatio (quod quidem acervus indicat) rationis rerum omnium veritatis, quæ inter species, ut inter epicæ triticum, circumtectâ includitur, donec per scientiam cogitatio ipsam distinguens attraxerit, nudamque ab omni integumento ac dubitatione ad mentem transmiserit. Circumvallata autem custodita est hæc repositio tranquillitate, quæ agri liliorum exemplo in Evangeliiis declaratur⁷⁵, ne istius vitæ sollicitudinibus mens quasi bonus agricola spirituali ipsius fructu privetur. Atque ita quidem se venter habet. *Duo autem ubera tua, sicut duo hinnuli gemelli capræ.* Naturalis et moralis doctrina quæ nos imperfectos tanquam lacte, tum rationibus naturalibus, tum moribus ad eam quæ in Christo est perfectionem nutrit: pariter ex te tum acute per contemplationem, tum per actionem celeriter fluit: cum neque rationem sine actione, neque actionem sine ratione doccas esse complectendam. Ad hæc *collum tuum sicut turris eburnea.* Rationis vis, quæ ut collum capiti corpus reliquum, ita menti sensum connectit, turris quidem instar per virtutem a rebus carnalibus ad spirituales ac celestes extollitur; levis est autem et pura quæ est ebur, quoniam ab inæqualitate quæ in excessu defectuque virtutis inest et animas inquinat, est remotissima. Et *oculi tui sicut piscinæ in Essebon in portis filiarum multorum.* Animæ tuæ potentiæ speculativæ, tanquam piscinæ aquas quæ in se influunt, colligentes, in divinæ ubertatis (id enim significat Essebon) per victulam incrementa, sensuum opera per quos quasi per quasdam portas in animam intellectivam cognitio rerum ingreditur, ex varia rerum natura colligunt cognitionem, quæ ex contemplatione comparatur. Præterea *nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit faciem Damasci.* Nempe vis discernendi (quæ ut suavitatem a fœditate, sic ea quæ suggerunt *ministri spiritus in ministerium missi propter eos qui salutis hæreditatem consequentur*⁷⁶, ab iis quæ a nequitie spiritibus suggeruntur dijudicat) est veluti celsissima turris super montem Libanum sita quæ respicit faciem urbis Damasci, atque inde hostium adventum indicat Israeli: spirituum immundorum impetus et insidias respicit et discernit, ipsorumque dolos menti tuæ Deum, quoad licet, intuenti denuntians, te ab eorum fraudibus et injuriis integram conservat. Talis autem est vis tua discernendi ac judicandi, quoniam caput tuum ut Carmelus super te (Christus

⁷⁵ Matt. vi, 18. ⁷⁶ Hebr. i, 14.

utique sponsus tuus, *vivens atque efficax Verbum A* *pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus*⁷⁷) cognitio est circumcisionis, quæ in te est (sic enim Carmelum interpretamur) amputans a te quod ab ortu habes viliorum integumentum, gladio Spiritus. Ex quod fit ut mentis tuæ oculus intelligibilium hostium astutias facile perspicere valeat, nulla perturbatione tenebras offundente. Quamobrem et *coma capitis tui sicut purpura* : Christi doctrina videlicet rationum et morum nexu contexta, tanquam regis indumentum est animi tui amictus, in quo ille perturbationibus dominatur, et est *rex vinculus in transcursibus* : hoc est nulli subjectus perturbationi, sed divinæ illius quam diximus, doctrinæ funiculo ligatus in transcursibus præsentis vitæ, ne rerum sensibilium et caducarum lu-
brieco prolabatur.

τοῦ νοῦς σου περιδολή, ἐν ἧ οὗτος παθῶν γίνεται παραδρομαῖς ἤγουν, μὴ τινι ὑποκείμενος, πάθει· ἀλλὰ τῇ σχολίῳ τῆς εἰρημένης θείας διδασκαλίας δεδεσμημένος ἐν παρόδοις τῆς παρούσης βιοτῆς, ἵνα μὴ καταπέσῃ τῶ κατ' αἴσθησιν τῶν προσκαίρων ὀλισθηρίων.

Trium Patrum.

Quam decora, et quam jucunda facta es. Admirabili circum data est pulchritudine, ea nimirum quæ pervenit ad te ex similitudine et exemplari : et sponso conjuncta atque illo fruens, referta es incredibili jucunditate spirituali. Etenim charitas in deliciis tuis, quæ quidem ex virtute proficiuntur. Cum enim gustaveris atque perspexeris Christum esse Dominum, non amplius in timore illo bono versaris, sed tota ex ipsius pendes charitate quæ timorem expellit. Unde magnitudine tua palmæ similis facta est. Tua videlicet ex vir'ute sublimitas assimilata est palmæ, quæ radice haud ita in profundum tendit, sed vertice sublimis admodum extollitur. Tu item de rebus terrenis leviter cogitans, quantum corporis necessitas urget mentis altitudine cælos attingis, cum ad mensuram ætatis plenitudinis Christi⁷⁸ perveneris. Et ubera tua sicut botri. Ubera nimirum doctrinæ tuæ tum naturalis, quibus nos adhuc infantes ad pietatem erudiens aluisti, nunc similia facta sunt palmæ botris, dum nos ad perfectionem progredientes diviniore doctrina pasois, quasi melita botrorum palmæ dulcedine. Itaque magnitudo doctrinæ tuæ palmæ comparata, est discipularum abs te institutarum multitudo. Dixi, Ascendam in palmam, apprehendam altitudines ejus : et erunt ubera tua sicut botri vineæ. Mecum ipsa deliberans dixi, Ascendam per virtutis imitationem ad perfectionem doctrinæ tuæ : et per contemplationem apprehendam ejus sublimitatem. Et disciplinæ tuæ, ubera quæ me naturaliter nutriunt, erunt omnino sicut botri veræ vitis qui Christus est : præbentes mihi gratiam divinitatis, quæ vini more a natura mentem dimovet et supra naturam transfert. Unde odor etiam naribus sicut poma. Gratia scilicet sancti Spiritus men-

τάτης γνώσεως τὰς ἐπιλεύσεις τε καὶ ἐνέδρας τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἀποβλέπει καὶ διακρίνει, καὶ τοὺς ὁλοὺς αὐτῶν τῆ κατὰ τὸ δυνατόν θεὸν ὀρώντι νοί σου μηνύον, ἀνέπαρον σε τῆς παρ' αὐτῶν βλάβης διατηρεῖ, τοιοῦτον δὲ σοῦ ἐστὶ τὸ διακριτικόν· ὅτι κεφαλὴ σου ἐπὶ σέ, ὡς ὁ κάρμηλος. Πάντως, ὁ Χριστὸς ὁ νομφίος σου, ὁ ζῶν καὶ ἐνεργῆς λόγος, καὶ δικνόμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος, ἐπίγνωσις ἐστὶν τῆς ἐν σοὶ περιτομῆς (ὅπερ ὁ κάρμηλος ἐρμηνεύεται), περιελών σου τὸ ἀπὸ γενέσεως τῶν παθῶν κάλυμμα τῆ μαχαίρα τοῦ Πνεύματος· κἀντεῦθεν τὸ ὄμμα τῆς διανοίας σου καθαρῶς ὄραν δύναται τὰς μηχανὰς τῶν νοητῶν ἐχθρῶν, μὴ τινος πάθους ἐπισκοποῦντος αὐτῶ. Διόπερ, καὶ Πλόκιον κεφαλῆς σου ὡς πορφύρα· ἦτοι, ἡ διὰ λόγων καὶ τρόπων πλεχθεῖσά σοι διδασκαλία αὐτοῦ Χριστοῦ, οἷα βασιλέως ἐνδουμά ἐστι

αὐτοκράτωρ, καὶ ὑπάρχει βασιλεὺς δεδεμένος ἐν ἀλλὰ τῇ σχολίῳ τῆς εἰρημένης θείας διδασκαλίας

Τῶν γ' Πατέρων.

Τί ὀραιώτης καὶ τί ἠδύνθης ! εἶπουν, θαυμάσιον περιεβάλλου κάλλος, δηλαδὴ τὸ κατ' ὁμοίωσιν τοῦ ἀρχιεπέου. Καθὸ τῶ νομφίῳ συγγινόμενῃ καὶ ἀπολαύουσα τούτου ἐπλήσθης πνευματικῆς ἀφράστου ἠδονῆς. Καὶ γὰρ, Ἄγαπη ἐν τρυφαίς σου, δηλονότι ταῖς κατ' ἀρετῆν. Γευσαμένη γὰρ καὶ θεασαμένη, ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος, οὐκέτι φόβῳ τῶ ἀγαθῶ ἐντρυφᾷ· ἀλλ' ὅλη τῆς ἀγάπης τούτου ἐξήρηται, ἥτις ἐξω βάλλει τὸν φόβον. Ὅθεν, τὸ μέγεθος σου ὀμοιώθη τῶ φοίνικι. Ἐάντως, τὸ κατ' ἀρετῆν ὕψος σου παρείκασται τῶ τῆ μὲν γῆ οὐκ εἰς βάθος ἐρρίζωμένῳ, εἰς ὕψος δ' ἱκανῶς ἀνατρέχοντι φοίνικι. Καὶ γὰρ καὶ αὕτη τῶν γῆνῶν διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ σώματος, ἄκροις τοῖς λογισμοῖς ἐπιφάουσα, αὐτῶν ἄπτη τῶν οὐρανίων εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ φθάσασα· Καὶ οἱ μαστοὶ σου, τοῖς βότρυσιν· ἤγουν, ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ φυσικὴ διδασκαλία σου δι' ὧν ἡμᾶς ἐτινηπίας οὕσας γάλα ἐπότισας εἰσαγωγικῶς πρὸς θεοσέθειαν ἐκπαιδεύουσα, νῦν ὀμοιωῦνται τοῖς τοῦ φοίνικος βότρυσιν, ἐν τῶ ἐστιᾶν ἡμᾶς προσκοψάσας εἰς τελειότητα τὴν βιοτέραν διδασκαλίαν, ὡς μελιτώδη γλυκύτητα τῶν βοτρυῶν τοῦ φοίνικος. Το γοῦν μέγεθος σου τῆς διδασκαλίας τῶ φοίνικι παρείκασασα ἡ μαθητευομένη σοι πληθὺς. Εἶπα· Ἀναβήσομαι ἐπὶ τῶ φοίνικι, κρατήσω τῶν ὕψων αὐτοῦ· καὶ ἔσονται δὴ μαστοὶ σου, ὡς βότρυες τῆς ἀμπέλου. Δηλαδὴ, Ἐν ἐμαυτῇ βουλευτικῶς ἔφην· Ἀνελεύσομαι μιμητικῶς ἐπὶ, τὴν κατ' ἀρετῆν τῆς διδασκαλίας σου τελειότητα, καὶ τὰ κατὰ γνῶσιν ὕψηλότατα αὐτῆς καταλήψομαι θεωρήματα. Αἱ φυσικῶς οἷα μαστοὶ τρέφουσαί με διδασκαλίαι σου ὑπάρξουσιν πάντως ὡς βότρυες τῆς ἀληθινῆς ἀμπέλου Χριστοῦ, χορηγοῦσαί μοι τὴν κατὰ χάριν θέωσιν, ἥτις δίκην οἴνου φύσεως τὸν νοῦν ἐξίστα, καὶ πρὸς τὸ ὑπὲρ φύσιν

⁷⁷ Hebr. iv, 12. ⁷⁸ Ephes. iv, 13.

μεθίστησιν. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ὄσμῃ βίνος σου, ὡς μήλα· εἶπουν, Ἡ πληροῦσα νοητῆς εὐωδίας τοῦ παναγίου Πνεύματος χάρις, ἣν αὐτὴ μὲν εἰσέπνευσας ἀπὸ τοῦ νομφίου τρύτης μεταλαβοῦσα, ἐμοὶ δὲ ταύτην ἐπέπνευσας μεταδοῦσά μοι αὐτῆς· οἷάπερ μήλα τὴν ὄραν μὲν εὐπρεπῆ, εὐώδη δὲ τὴν ὄσμην, καὶ τὴν γεῦσιν ἡδέα· εὐπρεπῆς μὲν κατὰ τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν, εὐπνοῦς δὲ κατὰ τοὺς λόγους αὐτῶν, καὶ γλυκεῖα κατὰ τὴν πείραν μοι ἔσται. Καὶ ὁ λάρυξ σου, ὡς οἶνος ἀγαθὸς πορευόμενος τῷ ἀδελφιδῷ μου εἰς εὐθύτητα, ἱκανούμενος χείλεσι μου καὶ ὀδοῦσιν· ἦτοι, Ὁ διδασκαλικὸς λόγος σου οἷάπερ οἶνος κάλλιστος, καρδίας εὐφραντικῆς ὑπάρξει μοι, προφερόμενος ἐν τῷ ἀγαπητῷ σου· οὐ μοι αὐτῇ πόθον ἐπέσταξας εἰς ἀπλανεῖς κατ' ἀρετὴν ὁδοῦς· ἐν τῷ ἔχεισθαι τούτου, ὡς ἀληθείας· καὶ μὴ συγχωρεῖν με, εἰς τὰ κατ' ἄλλειψιν τῆς ἀρεθῆς πάθη, ἢ τὰ κατ' ὑπερβολὴν πλησιάζειν· πρὸς δὲ καὶ ἀρκίων ταῖς τε ὀρεκτικαῖς μου δυνάμεσι, δι' ὧν οἷα χειλέων πᾶν ἀσπάζω μὲν τὸ κατὰ βούλησιν, καὶ ταῖς διανοητικαῖς· δι' ὧν ὡς τινῶν ὑδόντων πρὸς βρῶσιν πνευματικὴν τὸ δυσχερὲς τῶν νοημάτων καταλαβάνω. Τῆς γοῦν πληθῆος τῶν μαθητευομένων ἀπαιτησάσης τὴν διδάσκαλον ἐπιστρέψαι ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς μυστικῆς θεωρίας, καὶ συγκαταδῆναι κατὰ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν αὐταῖς, ὥστε θεάσασθαι ἐν αὐτῇ τὰ εἰρημένα ταύτης πνευματικὰ κάλλη, καὶ συναναδῆναι ταύτῃ διὰ μιμησεως· πρὸς ταύτας αὐτὴ φησι· Ἐγὼ τῷ ἀδελφιδῷ μου, καὶ ἐπ' ἐμὲ ἢ ἐπιστροφή αὐτοῦ. Δηλαδή, αὐτὴ τῷ ἀγαπητῷ μου ὄλην ἐμαυτὴν ἀνεθέμην, καὶ χωρὶς αὐτοῦ οὐδὲν ποιεῖν βούλομαι· καὶ ἐπ' ἐμὲ τὴν οὕτω φροναῦσαν ἢ αὐτοῦ συγκατάθεσις γίνεται, ἐπιστρέφοντος ἀπὸ τῆς ἰδίης περιωπῆς, ὅπως ὁ ἀόρατος ὄρωτο τοῖς βουλομένοις τοῦτον ὄρω. Ἄλλ' οὐκ ἀνέχομαι δὲ καὶ τοὺς ἀτελεῖς ἔτι, πρὸ αὐτοῦ σωτηρίας τυχεῖν. Διὸ

Ἐλθὲ, ἀδελφιδέ μου, καὶ τὰ ἐξῆς.

Τῶν γ' Πατέρων.

Λέγει οὖν ἡ νύμφη πρὸς τὰς μαθητευομένας· Λοιπὸν τῷ νομφίῳ μου καὶ τὴν αἴτησιν ὑμῶν ἀναφέρουσά φημι· Ἐλθὲ, ἀδελφιδέ μου, ἐξέλθωμεν εἰς ἀγρὸν· εἶπουν, Δεῦρο, ἀγαπητέ μου, ἐξέλθωμεν ἐγὼ τε ἢ μυστικῶς θεωροῦσά σε, καὶ αὐτὸς ὁ οὕτως μοι θεωρούμενος, πρὸς τὸν χορὸν τῶν μαθητευομένων μοι, ὃν ὡσπερ ἀγρὸν τινὰ τριβόλων καὶ ἀκωνθῶν τῶν συμπνιγούσων αὐτὸν, τοῦ βίου μεριμνῶν καὶ λογισμῶν ἐμπασθῶν, ἐξεκάθηρα· ἐξέλθωμεν δὲ φανερώσαντες αὐτῷ τὴν πνευματικὴν συνήθειαν ἡμῶν ἐν τοῖς κατὰ πράξιν τρόποις τῶν ἀρετῶν. Ἐξιώντες δ', ὡς εἴρηται, αὐλισθῶμεν ἐν κῶμαις· ἦγον, κατασκηδῶσωμεν ἐν ψυχαῖς, τῷ ὄνοματί σου πάσας τὰς θεωρητικὰς, καὶ τὰς ὀρεκτικὰς δυνάμεις αὐτῶν, καὶ τὰς αἰσθήσεις ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναθροίζουσαις, οἷάπερ κῶμαι τοὺς οἰκοῦντας αὐτάς. Αὐτὸς μὲν οἰκητήριόν

lem implens suavitate, quas tua sponso susceptam in nos effundis : sicut poma sunt tum aspectu pulchra, tum odoratu suavia, tum gustatu dulcia ; sic ipsa nobis erit et virtutum moribus decora, et odorifera sermonum venustate, et dulcis experientie jucunditate. Et guttur tuum sicut vinum bonum, vadens nepoti meo in rectitudines, sufficiens labris meis et dentibus. Institutionis tuæ sermo qui ut vinum optimum corda afficit lætitia, erit nobis, dum pronuntiatur in dilecto tuo cujus nobis desiderium instillasti, in vias rectas : ut eum tanquam veritatem amplectamur, nec per defectum aut excessum a virtutis rectitudine dellectamus : et sufficiens nostri appetendi potentis, quibus tanquam labris osculamur quod placuit voluntati : et intelligendi facultatibus, quibus tanquam dentibus, quæ dura sunt et ad cognoscendum difficilia, ad esum et cibum spiritalem frangimus et mollimus. Cum igitur discipularum multitudo a magistra flagitasset, ut ab arcana contemplationis altitudine sese illis per moralem philosophiam demittens et accommodans, ita converteret, ut spirituales ejus pulchritudines quæ dictæ sunt, in illa possent intueri, et cum ipsa simul per imitationem conscenderet, ad eas ita respondet : *Ego nepoti meo, et ad me conversio ejus.* Ego me totam dilecto meo dedicavi : et sine ipso nihil facere constitui. Quapropter ipse quoque ad me sic affectam se demittit, a propria gloria ita se convertens ; ut cum invisibilis sit, ab iis qui videre illum cupiunt videatur. Verum non patior, ut ipsa sola fruatur ipsius conjunctione ; sed cupio, ut etiam illi qui sunt adhuc imperfecti, salutem ab eo consequantur. Proinde clamo, et dicto :

μόνον τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ ἀπολαύσειν κοινωνίας· βούλομαι βοῶ καὶ λέγω.

Veni, nepos mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis, mane surgamus ad vineas, videamus an vitis floruerit, an floruerit germen, an floruerint mala punicæ. Illic dabo tibi ubera mea. Mandragoræ dederunt odorem, et in portis nostris omnes nuces novas super veteres quas dedit mihi mater mea, nepos mi, servavi tibi.

Trium Patrum.

Sponsa igitur ad discipulas dicit : Jam sponso meo preces vestras exponens dico : *Veni, nepos mi, egrediamur in agrum.* Age, dilecte mi, exeamus, et ego quæ te mysticè contemplor, et tu qui sic a me spectaris, ad eorum discipularum mearum : quem ut agrum a tribulis et spinis, a vitæ sollicitudinibus et pravis cogitationibus ipsum suffocantibus, purgavi. Egrediamur autem ostendentes illi spiritalem conjunctionem nostram in virtutum moribus per actionem expressis. Egredientes vero, ut dictum est, commoremur in villis, in animabus quæ nomini tuo, ut villæ incolas suos, cunctas intelligendi appetendique potentias et sensus in unum cogentes dedicarunt. Has tu domicilium tibi in Spiritu sancto constitues. Ego autem illis me ipsam, quo tibi placeant, exemplum præstabo. *Mane surgamus*

ad vineas : tu qui es justitiæ sol, cognitionis lucem emittens in animas, laborum fructum ferentes patientiam, quæ quasi botrus quidam per multas tribulationes, vinum *lætificans cor hominis*⁷⁹ stillat, propter spem futuræ remunerationis : ego autem secundum ipsum solis ortum patientiæ mores illos ostendens exemplo meo. Ita porro surgentes *videamus, an floruerit vinca, an germen floruerit, an floruerint mala punicæ* : conspiciamus tum ipse qui in abscondito vides, tum ego quæ in manifesto, utrum discipularum a me institutarum fides (quæ ut vitis in palmites, sic ipsa in varias virtutes diffunditur) floruerit intus quidem per habitum ex rationibus virtutum, foris autem per actionem ex moribus atque institutis ipsarum. Nam animæ flos ex virtutum rationibus germinat per mores ipsarum in carne : ejus fidei flos tum arcanus, tum manifestus, est flos malorum punicorum, quæ intrinsecus quidem dulcem fructum continent, extrinsecus autem austerum corticem præferunt. Etenim fidei quoque fructus in occulta quidem animæ affectione propter futuri præmii spem, lætitiæ affert ; in exteriori autem carnis sensu propter virtutis labores præbet acerbiter. *Illic dubo ubera meo tibi*. In agro videlicet illo quem dixi, discipularum mearum, proferam tibi sponso meo, quam instituendis illis adhibeo doctrinam moralem et naturalem, ut per hanc ducens eas ad disciplinam arcanam, ostendam rerum naturam te suum auctorem indicare per notas quasdam ut veritatem, non autem ut juxta prudentium Græcorum stultitiam, naturali rerum cognitione sic eas imbuam, ut procul a te veritate discedant. Etenim *mandragoræ dederunt odorem*. Rerum quippe sensibilium species, et ipsius scripturæ notæ quasi mandragoræ quædam faciunt, ut mens per sensum illis inhærens, non autem per eas ad veritatem vigilanter ascendens, obdormiscat, et torpore veluti stolidus teneatur. Præbuerunt odorem rationum veritatis in rebus omnibus exhibentis, si spiritaliter considerentur. Quamobrem *et in portis nostris omnes nuces*. Hoc est in sensibus meis (qui veluti portæ quædam educunt quidem me ad te ut rerum omnium causam, per naturalem ipsarum in spiritu contemplationem, inquirendum : introducunt autem te ad me per mentis cognitionem) promptæ sunt omnes in rebus procreatis insitæ veritatis rationes, quæ tanquam nuces tum per scripturæ notas, tum per rerum sensibilium species Judæorum Græcorumque stultitiam nutriebant. Unde *novassuper veteres, nepos mi, servavi*. Hoc est, recentes evangelicas rationes (gratia Spiritus renovante) cum antiquis Græcorum Judæorumque ignorantia tum naturalibus tum scriptis rationibus coacervatas servavi tibi : quoniam et per scriptas illas purgata sum ac moribus instituta, et per naturales illuminata, ut per eorum quæ facta sunt, contemplationem, te Conditorem omnium

σου ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ταύτας ποιούμενος, ἐγὼ δὲ ἑμαυτὴν παριστώσα ταύταις παράδειγμα πρὸς σὴν εὐαρέστησιν. Ὁρῶμεν εἰς ἀμπελώνας· αὐτὸς μὲν ὁ Ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ἀνατέλλων φῶς γνώσεως ταῖς καρποφορούσαις ψυχαῖς τὴν τῶν πόνων ὑπομονήν· ἥτις ὡς τις βότρυς διὰ πολλῶν θλίψεων ἀποστάζει τὸν διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς μελλούσης μισθαποδοσίας εὐφραντικὸν τῆς καρδίας οἶνον, ἐγὼ δὲ κατὰ τὴν εἰρηνέην ἀνατολήν, τοὺς τρόπους τῆς ὑπομονῆς ταύταις ὑποδεικνύουσα τῷ κατ' ἐμὲ παραδείγματι. Οὕτως δὲ ὀρῶσαντες, ἴδωμεν εἰ ἤνησεν ἡ ἀμπελος, ἤνησεν ὁ κυπρισμὸς, ἤνησαν αἱ ῥοαὶ· ἦτοι, θεασώμεθα σὺ τε ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ βλέπων, καὶ ἐγὼ ἡ ἐν τῷ φανερῷ, ἐὰν ἡ εἰς σὲ τῶν μαθητευομένων μοι πίστις, ἥτις εἰς τὰς διαφοροὺς ἀρετάς, ὡς εἰς κλήματα ἀμπελος διαιρεῖται, ἤνησεν ἐκτός τε καθ' ἑξὶν τοῖς λόγοις τῶν ἀρετῶν, καὶ ἐκτός κατ' ἐνέργειαν τοῖς τρόποις αὐτῶν. Ὁ γὰρ κατὰ τοὺς λόγους τῶν ἀρετῶν ἀνθισμὸς τῆς ψυχῆς κυπρίζει κατὰ τοὺς τρόπους αὐτῶν ἐν σαρκί. Ἡς πίστεως τὸ δῆθεν μυστικὸν καὶ φανερὸν ἄνθος, ῥοῶν ἐστὶν ἄνθος· αἴπερ ἐντός μὲν τὸ γλυκὺ τοῦ καρποῦ περιφέρουσιν, ἐκτός δὲ τὸ τοῦ λεπύρου πικρὸν. Καὶ γὰρ καὶ ὁ τῆς πίστεως καρπὸς κατὰ μὲν κεκρυμμένην τῆς ψυχῆς διάθεσιν, εὐφραντικὸς ἐστὶ, διὰ τὴν τῆς μελλούσης μισθαποδοσίας ἐλπίδα· κατὰ δὲ τὴν ἐκτός τῆς σαρκὸς ὀδυνηρὰς, διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς ἐπίπνον. Ἐκεῖ δώσω τοὺς μαστούς μου σοί. Δηλονότι. Ἐν τῷ εἰρημένῳ ἀγρῷ τῶν μαθητευομένων μοι προσάξω σοι τῷ νυμφίῳ μου τὴν πρὸς ταύτας ἠθικὴν καὶ φυσικὴν διδασκαλίαν· μου, ὡς διὰ τούτων αὐτὰς πρὸς τὴν μυσταγωγίαν ἀνάξασκε ἐν τῷ ἀποδείξαι τὴν τῶν ὄλων φύσιν σε τὸν ταύτης αἴτιον ἀνιττομένην συμβολικῶς ὡς ἀλήθειαν· καὶ οὐχὶ κατὰ τοὺς ματαιόφρονας Ἕλληνας, παρασκευάζειν ταύτας ταῖς φυσικαῖς ἐννοίαις μακρὰν σου τῆς ἀληθείας ἀπάγεσθαι. Καὶ γὰρ, Αἱ μανδραγόραι ἔδωκαν ὄσμήν. Πάντως αἱ τῶν αἰσθητῶν ἐπιφάνειαι καὶ τὰ τῆς Γραφῆς σύμβολα, ἅπερ τὸν τούτοις κατ' αἴσθησιν ἐναπομένοντα νοῦν, καὶ μὴ δι' αὐτῶν πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐγρηγορότως διαβάνοντα νερκῆν καὶ ἡλιθίῃν, ὡς τινες μανδραγόραι, παρασκευάζουσι. Παρέσχον εὐωδίαν τῶν τῆς ἐν ὄλοις ἀληθείας λόγων πνευματικῶς θεωρουμένων. Ἐντεῦθεν δὲ, Καὶ ἐπὶ θύραις ἡμῶν πάντα τὰ ἀκρόδρα· εἴτουν, Ἐπὶ ταῖς ἀλθίσεσί μου (αἴπερ, ὡς θύραι τινὲς, ἐξάγουσι μὲν ἐμὲ πρὸς ἀναζήτησίν σου, ὡς πάντων αἰτίου, διὰ τῆς τούτων φυσικῆς ἐν πνεύματι θεωρίας· εἰσάγουσι δὲ σε κατὰ γνώσιν πρὸς με διὰ μέσου νοῦς) μρόχειροί εἰσι πάντες οἱ τοῖς τε συμβόλοις τῆς γραφῆς, καὶ ταῖς ἐπιφανεῖαις τῶν αἰσθητῶν, ἅπερ, ὡς ὄρους τινὲς, ἀλογίαν Ἰουδαϊκὴν καὶ Ἑλληνικὴν ἔτρεφον, ἐγκεντρισμένοι τῆς ἐν ὄλοις ἀληθείας λόγοι· Ὅθεν, Νέτα πρὸς παλαιὰ, ἀδελφιδέ μου, ἐτήρησά σοι. Δηλαδή, τοὺς νεάζοντας (τῇ καινοποιῷ τοῦ Πνεύματος χάριτι) εὐαγγελικοὺς λόγους πρὸς τοῖς παλαιωθεῖσιν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἰουδαϊ-

⁷⁹ Psa. ciii, 15.

κῆς ἀγνοίας φυσικοῖς καὶ γραπτοῖς μου ἐφύλαξά **A** auctoremque cognoscerem; et spirituales perfecta
σοι· τοῖς μὲν γραπτοῖς καθαρθεῖσα καὶ ἠθικῶς παι-
δευθεῖσα, τοῖς δὲ φυσικοῖς φωτισθεῖσα, καὶ τοῦ παν-
τὸς αἰτιὸν σε διὰ τῆς τῶν γεγονότων θεωρίας κατιδοῦσα, καὶ τοῖς πνευματικοῖς τελειωθεῖσα καὶ θεολογοῦσά σου
[τὸ] μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος ὁμοούσιον.

Τῶν γ' Πατέρων.

Τίς δὲ σὲ, ἀδελφιδέ μου, θηλάζοντα μαστοῦς
μητρὸς μου; Ἦγουν, Ἐπειδὴ περ με ἡ πρώτη σου
παρουσία πρὸς τὸ ἀπολαῦσά σου ἠτοίμασται, τίς
μοι κατὰ τὴν δευτέραν σου παρουσίαν παράσχη σε
τὸν ἀγαπητόν μου μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς βα-
σιλείᾳ (ἥτις ἐστὶν ἡ μήτηρ ἡμῶν τῶν πιστῶν ἄνω
Ἱερουσαλήμ) πίνοντα τὸ καινὸν πόμα, βέον ἐξ
αὐτῆς εἰς ἡμᾶς κατὰ χάριν ἀμέσως, ὡς τὸ ἀπὸ μα-
ζῶν μητρὸς γάλα εἰς τὰ ἔκγονα ταύτης, κἀντεῦθεν **B**
τρέφον τὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν σωτηρίαν, τὸ τέλος
τῆς πίστεως τῶν ὑπὲρ φύσιν τὴν μέθεξιν τὴν θείαν
καὶ ἀνευνόητον ἡδονὴν, ἣν αὐτὸς ἐμποιεῖν πέφυκε
φύσει κατὰ χάριν τοῖς ἀξίοις ἐνούμενος; Οὕτω γάρ,
Εὐρουσά σε ἔξω φιλήσω σε, καὶ γε οὐκ ἐξουδε-
νώσουσί με· ἦτοι, Ἐπιγνοῦσά σε οὐχ ὡσπερ νῦν
κατὰ πίστιν, ἀλλὰ κατ' εἶδος, ἐν τῇ ἔξω τῆς θείνης
σου οὐσίας ἡμετέρα οὐσία τὴν ἀφθαρσίαν ἡμῖν, καὶ
τὴν ἀτρεψίαν ἐπὶ τῆς κοινῆς διωρούμενον ἀναστά-
σεως, ἀπολαύσω σου, κἀν νῦν παρὰ τῶν τὰ τοῦ κό-
σμου φρονούντων ἐξευτελίζωμαι, ὡς διὰ τὴν περὶ
σὲ κατάθεσιν πάντα περιφρονοῦσα τὰ πρόσκαιρα.
Τίς δ' ὁ τρόπος τῆς ἀπολαύσεως ἔσται μοι; Καὶ γάρ
παραλήψομαι σε, εἰσάξω σε εἰς οἶκον μητρὸς
μου, καὶ εἰς ταμιεῖον τῆς συλλαβούσης με. Πο-
τιῶ σε ἀπὸ οἴνου τοῦ μυρεψικοῦ, ἀπὸ νάματος **C**
ρόων μου. Δηλονότι, Σοῦ χαριζομένου μοι τὴν θέωσιν
λάβω σε, ποθοῦσά σου τὴν λαμπρότητα καὶ ἐν τῇ
ταύτῃ θεάσασθαι εἰσαγάγω σε εἰς νοῦν, ὅς οἶκος
μὲν ἐστὶ τῆς διὰ τοῦ βαπτίσματος τεκούσης με, οἶα
μητρὸς, τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος, ὡς ταύ-
της διὰ τὸ καθ' ὁμοίωσιν χωρητικός. Ταμιεῖον δὲ
πάλιν αὐτῆς, ὡς τοὺς ἀποκρύφους ταύτης θησαυ-
ροὺς διὰ τὸ κατ' εἰκόνα ἔχων ἀποθέτους ἐν ἑαυτῷ.
Ἦτις με χάρις συνέλαβε διὰ πίστεως. Πρὸς τούτοις
δὲ προσάξω σοι τῇ διψῶντι τὴν σωτηρίαν μου, ὡς
τι πόμα, τὴν τε ἀπὸ τῆς συνθέσεως τῶν ἐν πάσῃ τῇ
κτίσει καὶ τῇ Ἰραφῇ διαφόρων λόγων ἡρτημένην μοι
ἄληστόν σου ὡς ἀληθείας γνῶσιν· ἥτις οἶάπερ
εὐώδης οἶνος ἰλαρύνων καρδίαν εὐφραίνει τὰς μετα-
λαμβανούσας ταύτης ψυχὰς, καὶ τὴν ἀενάως μοι **D**
βλύζουσαν ἀγάπησίν σου, ὡς ἀγαθοῦ, τῆς τοῦ φόβου
σου ὑπεροχῆς καὶ τοῦ πόθου τῆς μετοχῆς σου, τῶν
δίκην ροῶν τῇ μὲν στυπτικῷ στηριζόντων με, τῇ
δὲ γλυκαίνοντι εὐφραίνόντων με.

Τῶν γ' Πατέρων.

Εἶτα πρὸς τὰς μαθητευομένους αὐτῇ στρέφουσα
πάλιν τὸν λόγον διδάσκει τῶν παρ' αὐτῆς πρὸς τὸν
νομφλὸν εἰρημένων, φάσκουσα·

Εὐώνυμος αὐτοῦ ὑπὸ τὴν κεφαλὴν μου.

Ἦγουν, ἐπειδὴ περ αἱ τῶν ὑποδεχομένων κολάσεις
τοὺς ἐξ εὐωνόμου τοῦ νομφλοῦ ἀπειλαί, νῦν ὑπὸ τὸ

Trium Patrum.

*Quis del te, consobrine mi, sugentem ubera matris
meae? Quoniam prior adventus tuus me ad te per-
fruentum praeparavit, coquis tribuet mihi secundo
adventu tuo dilectum meum nobiscum in Patris
regia (quae fidelium est mater, superna Jerusalem⁸⁰)
novum bibentem poculum, quod ex ipsa in nos per
gratiam sine medio quasi lac ex matris uberibus in
filios ipsius fluat, atque ita salutem animarum nos-
trarum nutriet, linemque fidei praebet, nempe
bonorum quae supra naturam sunt communionem,
et divinam illam atque incredibilem voluptatem,
quam ipse naturaliter obtinens, dignis conjunc-
tus per gratiam impertitur? Sic enim inveniens
te foris suaviabor: et nemo sane me contemnet. Ita
cognoscens te, non ut nunc per fidem, sed per
aspectum, foris extra divinam substantiam tuam in
nostra substantia incorruptionem nobis atque im-
mutabilitatem in communi dilargientem resurrec-
tione, perfruamur te: et nemo quidem despiciet
me. licet nunc a mundi sapientibus spernar, quod
propter amorem tuum caduca contemnam. Quis
autem erit mihi fruendi modus? Apprehendam te,
introducam te in domum matris meae et in cubiculum
ejus quae concepit me. Dabo tibi poculum de vino
condito, de lacte malorum puniceorum meorum.
Capiam te qui mihi divinitatem elargiris, cupida
splendoris tui, in coque contemplando introducam
te in mentem quae domus est gratiae Spiritus sancti,
a qua ut a matre per baptismum genita sum, et prop-
ter similitudinem illius est capax. Cubiculum
autem rursum est ipsius, quoniam propter imagi-
nem thesauros ejus in se reconditos habet. Quae
quidem gratia concepit me per fidem. Ad haec tibi
sipienti salutem meam, quasi poculum quoddam
offeram perpetuam tui qui veritas es, cognitionem,
ex compositione diversarum rationum quae in om-
nibus creaturis Scripturaeque sunt, instructam
et concinnatam. Haec enim, tanquam vinum odora-
tum laetificans cor laetitia conspergit animas, a
quibus percipitur, perennemque mihi tui, ut sum-
mi boni, amorem infundit, ex praestantia timoris
tui et desiderii te perfruendi: quorum quidem
tanquam malorum puniceorum alter acerbitate sua
me comprimit, alterum dulcedine oblectat.*

Trium Patrum.

Deinde ad discipulas suas sermonem convertens,
causam exponit, quamobrem ea dixerit ad spon-
sum suum:

Læva ejus sub capite meo.

Quia sponsi communicationes suppliciorum quae a
sinistra ejus collocandis impendent, nunc sub capite

⁸⁰ Galat. iv, 26.

meo, sub mente videlicet quæ animæ meæ pars est præcipua, sensus subjiciunt : idcirco futurum spero ut ejus dextera (promissa nimirum regni cœlestis bona quæ a dexteris collocandos manent) me sit complexura, id est, comprehensura me totam in futuro sæculo, infinitam animæ et corpori lætitiâ præbens. Universa igitur quæ exposita sunt cum veluti magistra dixisset, subintulit :

Adjuravi vos, filiæ Jerusalem, per potentius et fortitudines agri, si suscitetis et excitetis charitatem, donec voluerit.

Divinorum mysteriorum expositione tanquam jurejurando vos confirmavi, discipulæ meæ, quæ in sancto Spiritu video eum qui nos Patri suo reconciliavit : dum causam ostendi, quæ per intellectivas activasque potentias, perque fortitudines in hoc mundo valentes, virtute excitetis et scientiâ suscitetis eum in vobis (nam dormire videtur, dum ignoratur quod rectum bonumque est, nec re ipsa periclitatur) qui dilexit nos et se ipsum, ut nos redimeret, obtulit, donec secundo adventu suo voluerit, quæ sua per naturam sunt propria, ea in nobis per gratiam accipientibus exsequi. Discipulæ admiratione ac stupore plenæ de magistra :

Quæ est, inquit, ista, quæ ascendit dealbata, innixa super nepotem suum?

Quænam est hæc, quæ tam perite docens, a rebus arcanis ad magis arcanas reconditasque progreditur? ab omni peccatorum macula purgata, atque innixa nepoti suo? Sponsus igitur animadvertens sponsæ in discipulis instituendis diligentiam, amplectensque illius ad bonum sedulitatem, commonet eam prioris vitæ ut submisit de se sentiat, nec laudibus elata incidat in arrogantiam :

Sub pomo, inquit, excitavi te.

Id est, sub rebus istis procreatis quæ suavis pomi instar sensus omnes oblectant, te decidia ad bonum amplectendum inertem et rerum caducarum studio consopitam, excitavi, providentiâ: judicijque rationibus et sermonibus impellens ad desiderium meum, etenim

Illic peperit te mater tua. Illic peperit te genitrix tua.

In affectione scilicet rerum fluxarum concepit te prima mater tua Eva generans cum voluptate, et pariens cum dolore. Quibus affectionibus, rerum fragilium desiderio laborabas, voluptatem sequens doloremque fugiens, ad voluptatis finem ita contendens, ut a dolore velles separari : quod quidem fieri nullo modo potest. Proinde si cupis ab istis perturbationibus esse libera. *Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum.* In me nimirum exemplari permaneto, principe quidem tui parte mente servans imaginem per veram contemplationem et desiderium meum : vi autem qua ad agendum vales, similitudinem servans per

Α δίκην κεφαλῆς ἀρχικὸν τῆς ψυχῆς μου πάντως τὸ νοερὸν ὑποτάσσουσι τὸ αἰσθητικόν, διὰ τοῦτο ἐν ἐλπίσιν εἰμι, ὅτι καὶ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ περιλήψεται με. Ἔτουν, τὰ ὑποδεχόμενα τοὺς ἐκ δεξιῶν ἐπηγγελμένα ἀγαθὰ τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας, ὅλην με κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα περιέξουσι ψυχῇ καὶ σαρκὶ τὴν ἀπέραντον εὐφροσύνην παρέχοντα. Πάντα δὲ τὰ εἰρημένα διδασκαλικῶς εἰποῦσα ἐπάγει·

Ὁρκισα ὑμᾶς, θυγατέρες Ἰερουσαλήμ, ἐν ταῖς δυνάμεσι καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσεσι τοῦ ἀγροῦ, ἐὰν ἐγείρητε καὶ ἐὰν ἐξεγείρητε τὴν ἀγάπην, ἕως ἂν θελήσῃ.

Β Ἦτοι, Κατησφαλισμένην ὑμᾶς, ὡς δι' ὄρκου, τῆς τῶν θείων μυστηρίων ἐξηγήσεως, μαθήτριά μου, τῆς ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ὑρώτης τὸν καταλλάξαντα ἡμᾶς τῷ ἰδίῳ Πατρὶ· ἀναδιδάξασα τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐν ταῖς θεωρητικαῖς καὶ ταῖς πρακτικαῖς δυνάμεσι καὶ ἰσχύσεσι, ταῖς ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ δυναμέναις, ἐγείρητε κατ' ἀρετὴν καὶ ἐξεγείρητε κατὰ γνώσιν ἐν ὑμῖν, καθεύδουσι δοκοῦντα, ὅταν ἀγνοῖται τὸ εὐθεῶς, καὶ μὴ πράττειται τὸ καλόν, τὸν ἀγαπήσαντα ἡμᾶς, καὶ θόντα ἑαυτὸν λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν· ἕως ἂν εὐδοκίησῃ κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν αὐτὸς τὰ κατὰ φύσιν οἰκεία ὄραν ἐν ἡμῖν πάσχουσι κατὰ χάριν αὐτᾶ· αἱ δὲ θάμβους πληρωθεῖσαι περὶ τῆς διδασκάλου φασί·

Τίς αὕτη ἡ ἀναβαίνουσα λευκανθισμένη, ἐπιστηριζομένη ἐπὶ τὸν ἀδελφιδὸν αὐτῆς;

Δηλαδή, Ὅποία ὑπάρχει αὕτη ἡ διδασκαλικῶς ἀπὸ μυστηρίων εἰς μυστηριωδέστερα ἀναβαίνουσα, κεκαθαυμένη παντὸς ῥύπου ἁμαρτημάτων, καὶ ἐπεριδομένη ἐπὶ τὸν ἀδελφιδὸν αὐτῆς; Ὁ γοῦν νυμφίος τὴν ἐπὶ ταῖς μαθητευομέναις τῆς νόμφης ὄρων ἐπιμέλειαν, καὶ ἀποδεχόμενος τὴν ταύτης εἰς τὸ ἀγαθὸν διέγερσιν. ἀναμιμνήσκει αὐτὴν τοῦ προτέρου βίου· ὥστε μετριοφρονεῖν, καὶ μὴ διὰ τῶν ἐπαίνων τῷ τῆς οἴχσεως πάθει περιπεσεῖν. Καὶ φησι πρὸς αὐτήν·

Ἰπὸ μῆλον ἐξήγειρά σε.

Ἦγουν, Ἰπὸ τὴν, δίκην μῆλου τέρποντος, τὰς πλείους τῶν αἰσθητικῶν ἀπάσας ταύτας εὐφραίνουσιν αἰσθητῶν κτίσιν καθευδούσης σοῦ, τῇ πρὸς τὰ καλὰ ῥαθυμίᾳ διὰ τὴν πρὸς τὰ ὕλικα σχέσιν, διήγειρά σου τὸ φρόνημα πρὸς πόθον ἐμὸν λόγοις προνοίας καὶ κρίσεως, καὶ γὰρ.

Ἐκεῖ ὠδίνησέ σε μήτηρ σου. Ἰδίνησέ σε ἡ τεκοῦσά σε.

Δηλονότι, Ἐν τῇ σχέσει τῶν ὕλικῶν συνελάβετό σε ἡ προμήτωρ σου Ἐῶα, τῇ καθ' ἡδονὴν γενέσει, καὶ ἀπέτεκέ σε τῇ κατ' ὀδύνην γεννήσει. Ἰφ' ὧν συνεχίου τῇ προσπαθείᾳ τῶν αἰσθητικῶν, τὴν μὲν δι' ἡδονὴν διώκουσα, τὴν [δὲ] δι' ὀδύνην φεύγουσα· κἀντεῦθεν φιλονεικοῦσα τῆς ἡδονῆς τὸ τέλος, τὴν ὀδύνην φημί, ταύτης ἀποχωρίσαι, ὅπερ ἀμήχανον. Εἰ οὖν βούληθι διαμένειν τῆς τοιαύτης σχέσεως ἐλευθέρα, θέε με ὡς σφραγίδα ἐπὶ τὴν καρδίαν σου, ὡς σφραγίδα ἐπὶ τὸν βραχίονά σου· εἶτουν, Ἐν ἐμοὶ τῷ ἀρχετύπῳ μείνον, τηροῦσα τῷ μὲν ἡγεμόνι σου νῦν τὸ κατ' εἰκόνα κατ' ἀπλανῆ θεωρίαν καὶ διαθέσιν ἐμοῦ· τῇ δ' ἐνεργητικῇ σου δυνάμει, τὸ καθ' ὁμοίωσιν,

κατὰ πράξιν ἀνοπόκριτον καὶ διάπυρον ἀποτροπήν τοῦ κακοῦ· κἀντεῦθεν μενῶ καὶ αὐτὸς ἐν σοί, φυλάττων ὡς τις σφραγίς τοῦ διανοητικοῦ σου τὴν ἔξιν καὶ τὴν ἐνέργειαν αἰύλουσ τῇ σχέσει τῶν ὀλικῶν, ὅτι κραταιά, ὡς θάνατος, ἀγάπη, σκληρὸς, ὡς ἄδης, ζήλος. Ἦτοι, ἐὰν ἐν τῇ ἐμῇ ἀγάπῃ, καὶ τῷ δὲ αὐτὴν ζήλω μενεῖς, μενῶ καὶ αὐτὸς ἐν σοί· καὶ φυλαχθήσῃ, ὡς εἴρηται. Ἐπειδὴ περ ἡ μὲν ὀλικὴ εἰς ἐμὲ ἀγάπη ἰσχυρά ἐστιν, ὡς πᾶσαν ἐπὶ κακὸν ὀρμήν τε καὶ κίνησιν καταπαύουσα, δίκην θανάτου. Ὁ δὲ δὲ ἐμὲ ζήλος ἀνένδοτος τῷ κακῷ, ὡς ἀλόγους ὀρμὰς δεσμεύων, καὶ ἀπροίτους κατέχων οἷα περ ἄδης. Καὶ γὰρ περίπτερα αὐτῆς, περίπτερα πυρὸς, ἀνθρακας πυρὸς φλόγας αὐτῆς. Διὸ τὰ ἔργα τῆς πρὸς με ἐμπύρου ἀγάπης ἀνακρίσεις ταύτης ἐστὶν· Αὐγαζούσης ἐν τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας κατὰ θεωρίαν τὸν νοῦν, καὶ ἀφανίζούσης τὴν ἀγνοίαν· κἀντεῦθεν δαπανώσης κατὰ πράξιν τῶν ἐντολῶν πᾶσαν κακίαν, (οἷα περ εὐπρηστον ὕλην φλόγας) καὶ ἐπιδιδούσης εἰς αὐξήσιν. Διὸ περ ὕδωρ πολὺ οὐ δύνησεται σβέσαι τὴν ἀγάπην, καὶ ποταμοὶ οὐ συγκλύσουσιν αὐτήν. Ἦγουν αἱ ῥέουσαι ὡς κληθὸς ὕδατων ἐκ τοῦ χειμῶνος τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν πολλαὶ θλίψεις, καὶ αἱ τούτων ἀλλοικαλλήλοι ὡς ποτάμια ῥεόμενα ἐπαγωγαί, ἐν αἷς τὰ τῆς πονηρίας πνεύματα τὴν εἰς ἐμὲ ἀγάπην σπεύδουσιν ἢ ἐκρίζωσαι τέλειον διὰ μισοθείας, ἢ καταλύσαι διὰ μισανθρωπίας, οὐ δύνησονται οὔτε πάντα σβέσαι αὐτὴν διὰ βλασφημίας, οὔτε καταλύσαι καὶ ἀφανίσαι δὲ ἀπραξίας τῶν ἐντολῶν μου· αἵ περ ἀποδεικνύουσι μὲν τὴν εἰς ἐμὲ ἀγάπην, συμφέρονται δὲ εἰς τὸν πλησίον. Πλὴν ἐὰν δόξη ἀνὴρ τὸν πάντα βίον αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐξουθενώσας. ἐξουθενώσουσιν αὐτὸν· δηλονότι, ἐὰν ὁ μὴ τῇ τῶν προσκαίρων ἀπάτῃ ἐκθληνόμενος, περὶ τῆς τοῖς θεωμένοις πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ διὰ τὴν πρὸς με ἀγάπην, εὐτελισμῶν εὐτελίσουσιν αὐτὸν αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις· πάντως ἢ τὸν Ἰωβ μετὰ τὴν ἀφάρισιν παντὸς τοῦ αἰσθητοῦ πλοῦτος αὐτοῦ ἐξητελίσαν, ἐξικιτούμεναι τούτον ἀπ' ἐμοῦ εἰς δοκίμιον τῶν διὰ σαρκὸς ὀδυνῶν, καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ εἰς τούτου ὀνειδισμῶν ἐπεγεύρουσαι. Ταῦτα τοίνυν σὺ τῇ εἰδούτῃ, ὅταν πάσας μου τὰς ἐντολάς τηρήσῃς, καὶ ὀδύνη σοι ἐπέλθῃ σαρκὸς κατὰ συγχώρησιν ἐμὴν, γίνωσκε τὸ τοιοῦτον ἐπισυμβαίνειν σοι, ἵνα σου ἡ πρὸς ἐμὲ ἀγάπη πᾶσι καταδελος γένηται, μὴ ἐνδοιμούσης τοῖς πειρασμοῖς, καὶ οὐχὶ διὰ τὸ μὴ εἶναι πρόνοιαν ἐπὶ πάντα διήκουσαν.

Ἄδελφὴ ἡμῶν μικρὰ, καὶ μαστοὺς οὐκ ἔχει. Τί ποιήσωμεν τῇ ἀδελφῇ ἡμῶν ἐν ἡμέρᾳ ἧ ἐν λαλιῇ ἐν αὐτῇ; Εἰ τεῖχος ἐστίν, οἰκοδομήσομεν ἐπ' αὐτὴν ἐπάλλξεις ἀργυρᾶς· καὶ εἰ θύρα ἐστὶ, διαγράψομεν ἐπ' αὐτὴν σανίδα κεδρίνην.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἡ δὲ νύμφη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἤδη μὲν τὴν ἑαυτῆς παρ' αὐτοῦ λαβοῦσα ἀσφάλεια, ποθοῦσα ἔτι καὶ τὴν διὰ βαπτίσματος κατὰ γνῶσιν καὶ ἀρετὴν τελείωσιν τῆς τῶν κληγουμένων αὐτῇ Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων ὁμηγύρεως, περὶ ταύτης φησὶ πρὸς

PATROL. GR. CXXII.

A actionem minime simulatam, ardentemque declinationem a malo. Sic enim ipse quoque in te manebit, tuasque ut signaculum, tum intelligendi tum agendi potentias ut rerum fragilium et caducarum affectionibus integras conservabo. *Quia fortis est, ut mors, dilectio; dura sicut infernus, simulatio.* Hoc est, si in charitate mea permanseris, et ego in te permanebo, et conservaberis, ut dictum est. Nam integra atque perfecta erga me charitas tam fortis est, ut, mortis instar, omnes ad malum motiones atque impetus sedet: simulatio autem propter me malo non cedit, sed tanquam infernus rationi repugnantes motus vincit, vincetosque, ne progredi possint, coerces. Alæ enim ejus alæ ignis: prunæ ignis, flammæ ejus. Opera quippe ardentis erga me charitatis sunt hujus alæ, quæ illustrat in luce veritatis mentem per contemplationem, atque ignorantie tenebras disculit, et per actionem atque opera mandatorum malitiam omnem (ut flammæ materiam accensu facilem) absumit, et incrementum suggerit. Quamobrem *aqua multa non poterit extinguere charitatem, et flumina non obruent ipsam.* Fluentes nimirum, ut aquarum copię ex molestiarum hieme tentationum multæ tribulationes, et alii super alios tanquam fluviales fluctus ingruentes earum impetus, quibus nequitia spiritus charitatem erga me conantur aut radicitus per impietatem in Deum evellere, aut per odium in proximum obruere; nec potuerunt extinguere ipsam per blasphemiam, nec obruere atque abolere per contemptum mandatorum, quæ charitatem tum erga me declarant, tum perficiunt erga proximum, *Attamen si dederit homo omnem vitam suam in charitate, despectione despicient eum.* Si quis rerum istarum fragilium blanditiis minime effeminatus aut acceptus, propter suam in me charitatem omnia bona sua pauperibus distribuerit, adversariæ potestates cum aspernabuntur, eo nimirum contemptu quo Job, omnibus illi divitiis ademptis, ita despexerunt, ut cum a me per carnis dolores explorandum flagitantes, etiam amicos ejus ad ipsum contumeliis vexandum incitarint. Hæc tu perspicies, cum omnia mandata mea custodieris, et permissu meo te carnis dolor invaseric, cogita id tibi contingere, non quod providentia non sit quæ cuncta gubernet ac moderetur, sed ut tua tentationibus minime succumbentis erga me charitas fiat omnibus manifesta.

Soror nostra parva, et ubera non habet. Quid faciemus sorori nostræ in die in qua verbum factum fuerit in ea? Si murus est, ædificabimus super eam propugnacula argentea: si ostium est, describemus super eam tabulam cedrinam.

Trium Patrum

Sponsa Christi Ecclesia, cum jam suam ipsius ab eo securitatem esset assecuta, cuperetque tum Judæorum tum gentium a se initiatorum multitudinem per baptismum ex scientia et virtute ad perfectionem pervenire, hæc de illa ad sponsum verba

facit: *Soror nostra parva, et ubera non habet.* Quæ naturæ similitudine soror est nostra, multitudo, parva adhuc est propter inlidelitatem; et ideo rationes et mores qui a te sponso tanquam ubera exhibentur, ut salutem suam ex illis sugat, non habet. *Et quid faciemus sorori nostræ in die in qua verbum factum fuerit in ea? Quid de hac quæ nostra soror dicitur, eo tempore agemus, cum per fidem accipiet prædicationem tuam? Si murus est, ædificabimus super eam propugnacula argentea; et si ostium est, describemus super illam tabulam cedrinam.* Si legalium præceptorum observatione tanquam murus exstructa est, imponemus super eam veluti propugnacula argentea, fulgentes in legali littera mysteriorum rationes. Quod si naturali contemplatione per sensum aperta est, tanquam porta cognitionis aditum patefaciens, formemus in ea quasi tabulam cedrinam, mentem quæ sensus contrahat imperfectos, quæque fidem ex operibus perfectam habeat, et gladio spiritus amputet tum falsas omnes opiniones, tum virtutis defectus atque excessus; quibus ex rebus perfectionem in te huic, quam dixi, multitudini, tu quidem largieris: ego autem ministrabo.

Trium Patrum.

Multitudo ex Judæis ad fidem vocata, cum de se verba illa (*Ubera non habeat, et: Si murus est*) a magistra sponsa dici animadvertisset, ad utrumque respondens jactabunda quodammodo, *Ego, inquit, murus; et ubera mea sicut turres.* Murus enim ego plane ex Israelitis conflata multitudo, utpote exædificata legalium mandatorum disciplina; quale est illud: *Non mæchaberis*⁸¹, et reliqua. Turribus autem videntur similes figuræ et notæ illæ legalis litteræ, quæ mihi iuberum instar cibum infantibus et rudibus nutriendis atque imbuendis idoneum subministrant: neque gentium moribus inexpugnabilem custodiunt. Et enim *ego fui in oculis ejus, quasi reperiens pacem.* Ego profecto visitatione divina digna quondam fui. Ac tametsi veram pacem nos proprio patri reconciliantem non agnovi, eam tamen per figuras in prophetis didiceram. Ad hanc sponsa, uti magistra: *Quid, inquit, mihi vetera proponis? Vineam fuit Salomoni in Beelamon: spiritualis scilicet plantatio fidelium Ecclesia facta est pacifico regi in* D *multitudine gentium: id enim significat Beelamon. Tradidit vineam custodibus: id est, commisit Ecclesiam apostolis et doctoribus qui vigilantur custodiunt eam, ne variæ adversus illam hæreses insurgentes eam vastent, atque unitatem ipsius in diversas secent opiniones. Vir afferet pro fructu ejus mille argenteos.* Is nimirum qui ex numero perfectorum, destructis quæ erant parvuli in afferendo his: ab initiatoribus spirituali Ecclesiæ fructu, purgatione scilicet et perfectione, fert tanquam

A αὐτόν. Ἡ ἀδελφὴ ἡμῶν μικρὰ καὶ μαστοὺς οὐκ ἔχει· εἶπουν, ἡ διὰ τὴν ὁμοφυίαν ἀδελφὴ ἡμῶν χρηματίζουσα πληθὺς ἀτελής ἐστὶ διὰ τὴν ἀπιστίαν ἐστί· καὶ διὰ τοῦτο λόγους καὶ τρόπους ἀρετῶν προτφερομένους σοι τῷ νομφίῳ οἷα μαστοὺς, ἵν' ἐν τούτοις ἀπολαύσῃ τῆς σωτηρίας αὐτῆς, οὐ κέκτηται. Καὶ τί ποιήσωμεν τῇ ἀδελφῇ ἡμῶν ἐν ἡμέρᾳ ἣ ἂν λαληθῇ ἐν αὐτῇ; Δηλαδή τί διαπραξώμεθα ἐπὶ τῇ εἰρημένῃ ἀδελφῇ ἡμῶν ἐν ᾧ καιρῷ τὸ πᾶν κατὰ πίστιν παραδέξεται κήρυγμα; Εἴ τεῖχος ἐστίν, οἰκοδομήσωμεν ἐπ' αὐτῇ ἐπάλλξεις ἀργυρᾶς· καὶ εἴ θύρα ἐστὶ, διαγράψομεν ὑπ' αὐτὴν σανίδα κεδρίνην. Ἦτοι, ἐὰν μὲν τῇ πράξει τῶν νομικῶν ἐντολῶν ὠκοδομηται, δίκην τεύχους, ἐπιθήσομεν ἐπ' αὐτὴν ὡσπερ ἐπάλλξεις ἀργυρᾶς τοὺς τηλαυγείς κατὰ γνώσιν λόγους τῶν ἐν τῷ νομικῷ γράμματι συμβούλων. Ἐὰν δὲ τῇ κατ' ἀθέτησιν φυσικῇ θεωρίᾳ ἤνοιχται· οἷα εἰσαγωγὸς γνώσεως θύρα, διαμορφώμεν ἐν αὐτῇ οἶονει σανίδα κεδρίνην, τὴν τὰς μεριζούσας τὸν νοῦν αἰσθήσεις συσφίγγουσαν, καὶ ἐξ ἔργων τὴν βεβαίωσιν ἔχουσαν πίστιν ἀποβαλλομένην τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πνεύματος, πᾶσαν τε δούξαν ψευδῆ καὶ ἀρετῆς ἔλλειψιν καὶ ὑπερβολὴν. Κάντεῦθεν τὴν ἐν σοὶ τελειότητα αὐτὸς μὲν τῇ εἰρημένῃ πληθού διωρήσῃ· ἐγὼ δ' ὑπουργήσω.

Τῶν γ' Πατέρων.

Ἐπεὶ δὲ ἤκουσε τῶν τῆς διδασκαλίου νόμφης βήματων ἡ ἐξ Ἰουδαίων εἰς πίστιν προσκαλουμένη ὁμάχουρις, ὅτι τε Μαστοὺς οὐκ ἔχει, καὶ τὸ, Εἴ τεῖχος ἐστὶ, περὶ αὐτῆς εἰρημένον, πρὸς ἀμφότερα ταῦτα τὴν ἀπόκρισιν ποιουμένη, φησὶν, ὡσανεὶ δεικτικῶς· Ἐγὼ τεῖχος, καὶ μαστοὶ μου ὡς πύργοι· πάντως ἡ ἐξ Ἰσραὴλ τεύχος μὲν εἰμι ὡς ὠκοδομημένη τῇ διδασκαλίᾳ τῶν νομικῶν ἐντολῶν, τῶν, Οὐ μοιχεύσεις· καὶ τὰ ἑξῆς. Πύργοις δὲ εὐόκασι τὰ δίκην μαστῶν νηπιώδη τροφήν καὶ εἰσαγωγικὴν μοι κομίζοντα σύμβολα τοῦ νομικοῦ γράμματος· ὡς ἄπρορητῶν με παραφυλάττοντα τοῖς ἔθνικοις ἔθεσι. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἤμην ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ὡς εὐρίσκουσα εἰρήνην. Ἦγουν, αὐτῇ ποτε ὑπῆρχον ἐπισκοπῆς θείας ἀξιουμένη, καὶ κἂν μὴ τότε ἐγνώκειν τὸν καταλλάξαντα ἡμᾶς τῷ ἰδίῳ πατρὶ τὴν ἀληθινὴν εἰρήνην, ἀλλ' ὅμως ταύτην κατὰ τοὺς τύπους ἐν τοῖς προφήταις ἐγνωκυῖα ἐτόγγχωνον. Πρὸς ταύτην δὲ διδασκαλικῶς ἡ νόμφη φησὶ, Τί μοι προβάλλῃ τὰ παλαιά; Ἀμπελῶν ἐγενήθη τῷ Σολομῶν ἐν Βελαμῶν· δηλαδή πνευματικὴ φυτεία τῆς τῶν πιστῶν Ἐκκλησίας γέγονε τῷ εὐρηνικῷ βασιλεῖ ἐν πληθει ἐθνῶν· ὅπερ τὸ Βελαμῶν παριστά. Ἐδοικε τὸν ἀμπελῶνα τοῖς τηρούσιν. Εἶπουν, παρέσχε τὴν Ἐκκλησίαν ἀποστόλοις καὶ διδασκάλοις, τοῖς ἐργαγύρωσ φυλάττουσιν αὐτὴν, ἵνα μὴ αἱ κατ' αὐτῆς ἐπεχειρόμεναι πολυειδεῖς αἰρέσεις ταύτην καταλυμήνωνται· τὴν ἐνότητά αὐτῆς εἰς ἄλλας δούξας καταμερίζουσαι. Ἀνὴρ οἶπει ἐν καρπῷ αὐτοῦ χιλίους ἀργυρίου. Δηλονότι ὅς τῶν τελευμένων κατηρ... τὰ τοῦ νηπίου ἐν τῷ προφερομένῳ τούτοις παρὰ τῶν

⁸¹ Exod. xx.

